Dante Alighieri

İlahi Komedya

Cehennem

ALFA

3719 ALFA KLASİK 139

Dante Alighieri

İLAHİ KOMEDYA

CEHENNEM

GÖRSELLER
Gustave Doré

İTALYANCA ASLINDAN ÇEVİREN
Sevinç Elpida Kara

ÇEVİRİ İHYA VE NOTLAR
Seçkin Erdi

La Divina Commedia: Inferno / İlahi Komedya: Cehennem
© 2018, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Zuhal Turan

ISBN 978-605-038-057-6
ISBN 978-605-038-062-0 (takım)
1. Baskı: Eylül 2020

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

Dante Alighieri

İLAHİ KOMEDYA

CEHENNEM

ALFA

ÖLMEDEN ÖNCE ÖLMENİN ve YENİDEN DOĞMANIN YOLCULUĞU: Dante'nin *Komedya*'sı

1265'te Floransa'da doğup,[1] elçi olarak gittiği Venedik'ten dönerken hastalanıp 14 Eylül (ya da 13 Eylül gecesi) 1321'de Ravenna'da sürgündeyken ölen Dante Alighieri'nin çağları aşan eseri *Komedya* (yahut bir diğer 14. yüzyıl şairi olan Giovanni Boccaccio'nun eklediği sıfatla yaygınlaşmış ismiyle *İlahi Komedya*) çağdaş İtalyan şair Eugenio Montale'nin sözlerini alıntılayacak olursak "dünya şiirinin son mucizesi" dir. Cehennem (*Inferno*), Araf (*Purgatorio*) ve Cennet (*Paradiso*) yolculuklarını içerecek biçimde, üç kitaptan (*cantica*/neşide) oluşan, toplamda (mükemmel sayı olan) 100 kanto (*canto*/manzume) ve 14.233 dizeden müteşekkil *Komedya*, Dante'nin 1300 baharında gerçekleştiğini söylediği ve başkahramanın kendisi olduğu yolculuğundan –bu üç ölüler âlemini aştıktan sonra dünyaya dönen şairin daha sonra– hafızasın-

---

[1] Dante'nin doğum tarihi bilinmemektedir, ancak *Komedya*'da pek çok kez vurguladığı şekilde kendisine şairlik ve entelektüel kabiliyet yönünde etki eden İkizler burcunun altında doğmuştur, böylece doğumu Dante'nin dönemindeki takvim itibariyle 12 Mayıs ila 12 Haziran arasına tarihlenebilir. 1265 senesine ise *Komedya*'nın açılış cümlesinden, yani "Yarılamışken ömrümüzün seyrini"den ulaşılır; zira *Mezmurlar* 90:10'nun insan ömrünü 70 yıl olarak belirlemesiyle Dante yolculuğun gerçekleştiğini söylediği 1300'de 35 yaşında olmalıdır.

da kalanları şiire döktüğü bir anlatıya sahiptir; yani Dante hem olay örgüsünü kurar, hem muhayyilede tanıklık eder, hem de kâğıda döker. Modern edebiyatla haşir neşir zihnimize gayet doğal görünen bu kurgulama faaliyeti, *Komedya*'daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen tarih ile yazımının bittiği tarih arasındaki neredeyse yirmi yıllık fark da göz önüne alındığında, metinde pek çok anlatı yönteminin, yeniliğin, katmanın ve izleğin kullanılmasına imkân sağlar: geçmişin muhasebesi yapılabilir, okuyucunun özdeşleşmesi sağlanıp hem sorular hem uyarılar sunulabilir, bir yandan bir yolculuk anlatısı sürerken bir yandan tarih, teoloji, estetik, felsefe, anatomi, kozmoloji ve sair ilimler ve sanatlar üzerine etkin bir sorgulama yürüyebilir, ama en önemlisi doğrudan tanıklık vurgusu/kurgusu hayal olanı olabildiğince gerçek gibi hissettirir ve böylece okur Dante'nin ahlaki ve dini uyarı ve telkinlerine daha da uyanık olur, daha da içtenlikle kaygılanır ve benimser.

Komedya teoloji, mitoloji, tabiat ve edebiyat göndermeleriyle bezeli mistik bir maceranın içinde neredeyse ansiklopedik bir tarih anlatısıdır da, bu nedenle olayların ve yazımın gerçekleştiği zamanın şemasını akılda tutmak önemlidir. Genellikle 1308-1320 yılları arasında tamamlandığı ve tamamının sürgünde yazıldığı kabul edilir; bitişinin Dante'nin ölümüne yani 1 yıl sonraya tarihlenmesi de vaki olmakla birlikte, *Cehennem*'in ilk yedi kantosunun Floransa'da yazılıp sürgününden en az dört yıl sonra şaire ulaştırıldığı da iddialar dahilindedir. Her halükârda kritik nokta yolculuğun başlangıç tarihi, yani 1300 senesi baharı, genel kabule göre de Paskalya Haftasının Kutsal Cuma günü olan 8 Nisana bağlanan 7 Nisan gecesidir. Bu zaman farkı Dante için siyasi, ahlaki, günaha

düştüğü ve yoldan çıktığı geçmişiyle bir hesaplaşma vasıtasıdır. Gerek Dante'nin gerekse de İtalyan şehirlerinin/kişilerinin/ailelerinin/Kilisenin geleceğindeki (aslında geçmişinde kalmış) tarihi vakalar ve gelişmeler metnin pek çok yerinde karşımıza çıkan, Dante'nin ruhların ağzından sunduğu –elinizdeki kitabın notlarında bizim (uzak) geçmişten (o an için gelecek olan, yakın) geçmişe kehanet olarak adlandırdığımız– öngörülerle sunulur. Bu geleceğe doğru anlatıya kapsamlı bir geçmişe doğru anlatı da, yine ruhların ağzından eşlik eder. Dante detaylı, silsileli, tutarlı bir biçimde ve değerlendirmesinin ölçütü olan erdemli ve imanlı idareciler/ruhaniler olma hasletleri itibariyle neredeyse 11. yüzyıldan yaşadığı 14. yüzyıla dek Avrupa'nın (ağırlıklı olarak İtalyan toprağıyla kurdukları ilişki itibariyle) tarihi figürlerini, hanedanlarını, ailelerini anar ve anlatır. Bu isabetli tarihi referans ve anıştırmalar, *Cennet*'te Roma İmparatorluğu'nun bütün tarihini, imparatorlar üzerinden anlatmaya kadar varacaktır. Elbette senyörler, markiler, kontlar, tiranlar, krallar ve imparatorlar bu anılma, yargılanma, muhtelif cezalara çarptırılma yahut Araf'ta arınma ve Cennet'te kurtulma anlatısında yalnız değildirler. Onlara *Komedya*'nın bir diğer önemli karakterler grubu, yani keşişler, ruhbanlar, piskoposlar ve papalar eşlik etmektedir.

İdarecilerin erdemli, adil ve imanlı olup olmama kriteri gibi bu ruhbanların da yozlaşmış, tamahkâr ve dünyevi iktidar peşinde olup olmamaları ölçütü mevcuttur ve görünen o ki çağdaşı hiçbir din adamı Dante'nin bu imtihanını geçemiyor gibidir. Dante cesurdur, sözünü sakınmadan yoldan çıktığı ve insanları da kötü yolu sevk ettiğini düşündüğü Papalığın mevcut ruhani ve siyasi tutumuna, özellikle de döneminin üç

papasına sert eleştiriler sunar ve onları Cehennem'de, yahut oraya varacak şekilde tasvir eder. 1300 yılında Papalık tahtında oturan VIII. Bonifacius'u merkeze alan *Komedya*'daki papalara eleştiriler izleği, onun selefi –beş ay görevde kalıp istifaya zorlandığı rivayet edilen– V. Celestinus ve halefi –Dante'nin İtalya'yı ıslah edeceği yönünde büyük umutlar beslediği İmparator VII. Heinrich'in seferine ve imparatorluğuna önce destek verip sonra hilafına davranan, ayrıca Papalığı tarihi şehri Roma'dan Avignon'a taşıyan– V. Clemens'e doğru genişleyerek, en azından 1294-1314 yılları arasının siyasi ve ruhani gelişmelerini kayıt altına alır, hatırlatır ve yargılar. Papalığın hem ahlaken hem siyaseten yozlaşması, papaların ve din adamlarının açgözlülüğü, paraya düşkünlüğü, alışverişini yaptıkları sahte aflıklar, endüljanslar, imtiyazlar ve rüşvetle gelinen ya da verilen makamlar günahlarının görünen yüzü olmakla birlikte, en vahim hataları, yani dünyanın ve kendilerinin yoldan çıkmasına neden olan şey, Dante'ye göre, kendi ruhani iktidar ve yargı sınırları içinde kalmak yerine dünyevi iktidara ortak olmaları, yani İmparatorun yetkilerini ve yargı salahiyetini gasp etmeleridir. Dante *Komedya*'da bu gaspı Papalığın armasında da yer alan, İsa Mesih'in Resul Petrus'a[1] verdiği Dünyevi Kilise'nin Tanrı adı-

---

[1] Burada "resul" kullanımına dair bir not düşmeyi zaruri görüyoruz; öncelikle bugün Türkçede "peygamber" anlamıyla daha çok kullanılıyor olsa da "resul," risalet, "mektup ve elçi göndermek" kökünden türeyerek "elçi" manasına gelir; *Matta* 10:1-4, *Markos* 3:13-9 ve *Luka* 6:13-6 uyarınca İsa'nın kudretini temsil, müjdesini tebliğ ve irşat için tayin ettiği oniki öğrencisi –yani Simun Petrus, Andreas, Yakub (Zebedi'nin oğlu), Yuhanna, Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matta, Yakub (Alfeus'un oğlu), Taddeus (Lebbeus ve Yakub'un oğlu Yahuda olarak da anılır), Gayyur Simun ve hain olacak Yahuda İskariyot– *apostolos* olarak anılır, ki bu kelime "gönderilen kimse; elçi" manasına gelir; Türkçede mevzubahis onikileri anmak için havari, yani "yardımcı" tanımı yerleşmiştir, ancak teolojik olarak bu kullanım hatalıdır, dolayısıyla

na icra ve yargı –aforoz ve af– vekaletinin simgesi olan iki anahtar, Papalığın dünyevi ve ruhani vekalet vurgusuyla iki kılıç taşır halde tasvir ettiği melekleri tek kılıçla tasvir etme, çobanın kılıç değil asa taşıması gerektiği gibi simgesel örneklerle sürekli olarak vurgular ve bizzat Petrus'un ağzından Bonifacius'u Şeytan'ı feraha kavuşturmakla suçlayacak kadar cesurca kınar. Dante'nin ilerleyen yaşamında değiştirdiği siyasi pozisyonunun bir özeti olan ve *Komedya*'yla paralel olarak yazdığı *Convivio* (1304-7; *Şölen*) ve özellikle de *Monarchia* (1312-3; *Monarşi*) eserlerinde ele aldığı bu düşüncesi/inancı, Tanrı tarafından dünyevi adalet, sulh ve toplumsal düzeni tesis etmek için vazifelendirilmiş bir İmparator ve ruhani adalet ve selametin idarecisi/çobanı olacak bir Papa ayrımına dayanmaktadır; yani İmparatorluk dünyevi, Papalık ruhani hükümdarlıktır ve hem İmparatorların dünyevi sulh, adalet ve düzen vazifelerini ihmali hem de Papaların dünyevi hırs, servet, güç arzusuyla ruhani vazifelerini kötüye kullanmasıyla dünya (İtalya) şu an olduğu günahkâr ve yoldan çıkmış haline düşmüştür. Halbuki Tanrı –elbette Dante'nin Cennet'te karşılaşacağı yahut haklarında malumat alacağı– Kilisenin ve dünyanın müdafisi olmaları, insanlığa doğru yolu göstermeleri için Aziz Francesco, Aziz Domingo, Aziz Benedikt, Aziz Tommaso gibi din adamlarına yahut Iustinianus ve VII. Heinrich gibi imparatorlara ilham ve inayet sunmuştur. Onların eylem ve telkinlerini takip etmemek, "hayırlı başlangıçların tez vakitte sol-

---

İncil'in eski Türkçe çevirilerine sadık kalıyor ve onları resul olarak anıyoruz. Ayrıca bu noktada yine *Komedya* boyunca mevcut bütün Eski ve Yeni Ahit alıntı ve referanslarında Kitabı Mukaddes eski çevirisini (Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1997); dua, liturji ve teolojik kavramların isimlendirilmesi için ise genel yaklaşım olarak Türkçedilli Rum Ortodoksların, yüzyıllardır dilimizde mevcut *İbadetname*'lerini rehber aldığımızı belirtmeliiz.

ması," insanlığın hatası ve imansızlığıdır ve daha sonra anlatacağımız gibi simgesel isimler ve örneklerle bu suçun hangi ebedi yahut geçici cezalarla yanıtlandığı *Cehennem* ve *Araf*'ın konusunun –en az buralarda karşılaşılan bedene, akıla, tabiata, komşuya, topluma ve Tanrı'ya karşı işlenen suçlar kadar– önemli bir kısmını teşkil eder. Lakin bu noktada Dante'nin bu gerçek ile gerçeküstünü iç içe örmüş şiirini ve elbette şair, siyasetçi, filozof ve ilahiyatçı olarak Dante'yi oluşturan koşulları, onun *Komedya*'sının anafikirleri ve izleklerini anlamak için anmamız elzemdir.

Dante, Ghibellino ile Guelfo hizipleri arasındaki 13. yüzyıl boyunca süren çekişmenin nihayetinde, 1289 senesinde Campaldino Muharebesinde, kendisinin de saflarında savaştığı Guelfolar lehine zaferle sonuçlandığı dönemde, ticari ve kültürel olarak zengin Floransa'da aktif bir figürdür. Floransa'nın köklü ve –eski gücünü kaybetmiş– aristokrat ailelerinden birinin ferdi,[1] daha sonra kendisinin *dolce stil novo* (yeni ve ahenkli üslup) olarak geliştireceği yaklaşımla Dante'yi ahlaki asalet ve erdemli sevgi şiirlerine sevk edecek bir şairler çevresi/silsilesinin parçası ve (izleyen dönemlerde çıkan bir yasa uyarınca soyluların kamu görevlerine gelebilmeleri için bir zanaat loncasına üye olmaları zorunluluğu itibariyle Hekim ve Eczacılar Loncasına –o dönem kitapların eczanelerde satılması itibariyle– eczacı olarak kaydolarak) muhtelif kamu görevleri ifa eden bir siyasetçidir. Dante'nin içine doğduğu ve ilerdeki yaşamını/sürgününü şekillendirecek

---

1 Muhtemelen tefecilik/sarraflık yapan babası Alighiero Alighieri 1273'te ölmüştür; Dante, Cennet'te karşılacağı büyük büyükdedesi Cacciaguida'nın ağzından hem ailesinin hem de Floransalı diğer soylu ailelerin tarihine dair sunduğu anlatı da babası hususuna girmez, olasılıkla Floransa'nın yozlaşmasının nedeni olarak gördüğü palazlanmış ticaret ve tefecilik faaliyetinin içinde olmasından rahatsızdır.

Ghibellino ile Guelfo ayrımı ve Floransa'ya hâkim olmalarının akabinde Guelfoların ikiye bölünmesiyle oluşan Ak ve Kara hiziplerini kabaca anlatmak gerekirse, 12. yüzyıla, Kutsal Roma (Cermen) İmparatoru I. Friedrich'in İtalya üzerindeki hak iddiasıyla yaptığı seferlere dönmek gerekir. Friedrich, Svabya Dükleri olan Hohenstaufen hanedanındandır ve bu bölgedeki Waiblingen/Wibellingen kalesinin isminin İtalyanca uyarlamasıyla, imparatorun seferlerinin ve izleyen yıllarda Kutsal Roma (Cermen) İmparatorluğunun İtalya'daki destekçileri Ghibellino adını alırlar. Bu imparatorluk yanlıları genellikle taşra kökenli, tarımsal üretimle para kazanan aileler/şehirlerdir ve bu küçük halleriyle Papalık Devletinin genişlemesinin tehditi altındadırlar. Guelfolar ise adlarını Hohenstaufen Hanedanın rakibi ve Bavyera Dükleri olan Welf Hanedanından alırlar. Papalık yanlısı olan Guelfolar genellikle imparatorun seferleri ve yayılmasıyla mahalli çıkarları tehdit altında olan zengin tüccar aileler ve büyük şehirlerden müteşekkildir, ki 1176'da Legnano Muharebesinde I. Friedrich'i mağlup edip, onun kâğıt üzerindeki hükümdârlığı altında tam özerklik hakkı kazanan –Papalık destekli– Lombard Birliğini oluşturan şehirlerin birçoğu önemli Guelfo şehirleri olarak kalırken, bazı şehirler o tarihten başlayarak iki grup arasında el değiştirmeyi sürdürür. Floransa da bu şehirlerden biridir; tarihsel olarak yakınındaki küçük ve bir Ghibellino şehri olan Sieana'nın aksine büyük ve zengin Floransa bir Guelfo şehridir. 1215'teki bir cinayetle başlayan iç çatışmanın da bahanesiyle Floransalı aileler Ghibellino ve Guelfolar olarak ikiye bölünür. Floransa Ghibellinoları Pisa, Arezzo, Siena gibi çevre şehirlerin de desteğiyle Guelfoları muhtelif defalar Floransa'dan kovar, ancak güç dengeleri

değiştikçe, –özellikle Napoli ve Sicilya Krallıklarının Papalık destekli Fransız seferleri ve buraların Kutsal Roma İmparatorlarıyla akraba Alman krallarının mağlubiyetleriyle– Guelfolar şehre dönmekte, idari ihtilaf ve çatışma sürmektedir ve Ghibellinolar da pek çok kez sürgüne gönderilir, hatta en son geri dönemeyen onlar olur. Bu neredeyse yüz yıla yayılan çatışma nihayetinde en başta andığımız gibi Toskana Guelfolarının kati ve nihai zaferiyle sonuçlanır. Ancak Floransa'da çatışma durulmaz, 1300 senesinde bu kez de Guelfolar kendi aralarında, Papalığın destek ve nüfuzunun sürmesini talep eden Karalar ile bu nüfuza, Roma'ya, özellikle de Papa VIII. Bonifacius'a bağımlılığa karşı çıkan Aklar olarak bölünür. Dante Akların önemli bir üyesi, hatta 1301 senesinde Aklarda olan şehir yönetiminin, üzerlerindeki tehditi görüşmek için Papalığa gönderdiği heyette delegedir. Ancak henüz bu görüşme sürürken ve Dante Roma'dayken, Bonifacius'un asayişi sağlamak bahanesiyle Floransa'ya yolladığı Valoisli Charles'ın silahlığı desteğiyle Karalar 1 Kasımda darbe yapar. 1302 Martında yeni Kara idaresi hâlâ Floransa dışında olan Dante'yi, 1300 yılında 2 ay sürdürdüğü kamu görevinde yolsuzluk/fesat suçlamasıyla gıyabında 2 yıl sürgün ve yüksek bir para cezasına çarptırır; zaten bütün mal varlığına el konulduğu –ve Dante suçsuzluğundan emin olduğu– için bu para cezasını ödemez ve cezası süresiz sürgüne çevrilir. Böylece Dante Verona, Liguryadaki Sarzana, büyük umutlar bağladığı İtalya seferindeki İmparator VII. Heinrich'e 1311'de yazdığı mektuptan anlaşıldığı kadarıyla o yıllarda tekrar Toskana, akabinde Bologna, tekrar Verona ve nihayetinde Ravenna gibi İtalyan şehirlerinde sürgün hayatını sürdürür. Bu sırada değişen siyasi görüş ve yaklaşımları nedeniyle

1304'teki büyük karşı saldırı ve bozgunlarından evvel kendi hizbi olan Ak Guelfolarla yollarını ayırır. Az önce bahsettiğimiz mektup nedeniyle 1311 senesinde Floransa'da Aklar için çıkan affın dışında bırakılır ve 1315'te halk önünde suçunu ikrar ve yüklü bir para cezası karşılığı Floransa'ya dönmesi affını da işlemediği bir suçu kabul etmek istemediğinden reddeder; böylece cezası oğullarını da kapsayacak şekilde ölüm cezasına çevrilir.[1] Lakin Dante, *Komedya*'da da okuyacağımız biçimde Floransa'ya bir gün onurlu şartlarda döneceği umudunu hep taşır.

Dante'nin nerede eğitim aldığı muamma olmakla birlikte muhtemelen iyi bir evde öğrenime ve bir kilise/manastır okulu eğitimine sahiptir. Ortaçağın klasik tedrisatının yedi beşeri ilmine –yani gramer, mantık, retorik, aritmetik, geometri, müzik ve astronomi– hâkimdir; Toskana şiirini, figürleri, ekolleri ve geleneklerini iyi bilmektedir; bu edebi ilgisiyle hem bir önceki dönemden hem de çağdaşı olan trubadur ve şairleri çalışmış, ayrıca Latincenin Cicero, Ovidius ve özellikle Vergilius gibi antik dönem klasik yazarlarını derinlikle tetkik etmiştir. Kendisine sevgiyi öğreten kadın olarak andığı, *Vita Nuovo*[2] (1295; *Yeni Hayat*) ve *Komedya*'nın odağında yer alan Beatrice'nin 1290'daki ölümünün akabinde, Latin edebiyatı ve felsefede teselli bulur; bir Dominiken okulunda

---

1 Dante, çocukken aileleri tarafından aralarında söz kesilen Gemma di Manetto Donati'yle sürgününden önceki bir tarihte evlenmiş, çiftin Jacobo ve Pietro adında iki oğlu, Antonia isimli de bir kızları olmuştur; Giovanni isminde üçüncü bir oğlun varlığı da muhtemeldir.

2 Dante'nin bizzat içindeki ilk şiirin 1283'te yazıldığını söylemesi itibariyle yazımının 10 yıllık bir süreye ve Dante'nin hayatının muhtelif aşamalarına yayıldığı anlaşılmakla birlikte, Beatrice'nin ölümünden sonra, muhtemelen 1291-93 arasında tamamlanarak kitap olarak bir araya getirilip 1295'te basılmıştır.

felsefe ve teoloji eğitimi alır; Fransisken ve Dominiken tarikatları arasında bu hususlarda yapılan halka açık ve kapalı münazaralara katılır; eski dönem mistik ve teologlarının fikir, metin ve doktrinlerine dair bilgisi derinleşir ve *Komedya*'da karşılaşacağımız iki figür olan, 1200'ler ortasında eser vermiş Fransisken Aziz Bonaventura ile Dominiken Aziz Aquinolu Tommaso'nun felsefi ve teolojik çalışmalarına vâkıf olur. Özellikle Tommaso'nun Aristoteles tefsiri Dante için belirleyicidir; *Komedya*'da benimsediği kâinat ve mahlukat kabulleri, fizik, metafizik ve felsefi yaklaşım ile muhakemeler bu temele oturur. Sürgün hayatı esnasında Dante sonuçlarını hususen bu alanlarda yazılmış kitaplar dışında, *Komedya*'da gözlemleyebileceğimiz felsefe, teoloji, ahlak, siyaset ve edebiyat eğitimini/çalışmalarını sürdürür. Siyasi tutumundaki değişim, *Monarchia*'dan okuyabileceğimiz gibi onu dünyevi ve ruhani iktidarların katı bir ayrımına kabul edip savunmaya vardırmıştır. *Komedya*'da mevzubahis ayrımın ihmal edilip ortadan kalkmasını hem tenkit mevzusu hem de dünyanın günaha savrulmasının müsebbi olarak doğrudan anar yahut ima eder; bu mevcut gaflet ve ihanet onu gerçek hayatta da dizginleri tekrar ele alıp, bölünmüş, kötü idarenin elinde acı ve günaha düşmüş İtalya'yı Roma Hukukuyla ıslah edecek adil bir kurtarıcı/İmparator ile Resul Petrus başta olmak üzere yoksul ve selim papaların selamete ulaştıran yolunda toplumu yürütecek imanlı, faziletli ve kadim kiliseye sadık bir Papa beklemeye götürür. 1310 senesinde İtalya seferine çıkan İmparator VII. Heinrich'e, 1313'te Verona'da hizmetine girdiği hamisi Can Francesco (Cangrande) della Scala'ya yahut *Komedya*'da kehanet düzeyinde, simgelerle andığı diğer müphem kurtarıcılara bağladığı böyle umuttur.

Benzer bir teoriyi pratiğe dökme geçişliliği özellikle dil üzerine tartıştığı, sürgünün hemen başında, 1302-1305 arasında kaleme aldığı *De vulgari eloquentia*[1] [*Halk Belagatı Üzerine*] kitabında da mevcuttur. Bu kitapta sunduğu dilin evrimi ile felsefesinin yanı sıra İtalyadaki halk dillerinin Latinceyle ilişkisi ve dönemin trubadurları arasında kabul gören Oksitanca, şiirdeki ekolüyle malum Sicilya lehçesi ve kendi Toskana lehçesinde Latince kadar etkileyici edebiyatın mümkün olup olmadığı sorusuna yanıtını, Toskana lehçesinde, üçlükler halinde ve ilk kez kendisinin kullandığı *terza rima*, yani "aba bcb cdc" uyak düzeniyle yazdığı *Komedya*'yla yanıt verir gibi görünmektedir.[2] Ayrıca *Komedya*'da, Cehennem'den Araf Dağının zir-

---

1 Aslında Dante'nin dört kitap olarak yazmayı planlayıp, ikinci kitabın ortasında yarım bıraktığı bir eserdir.

2 Dante *Komedya*'nın dilini Toskana lehçesi, Latince ve bazı yöresel lehçelerinin bir bileşimi olan İtalyanca olarak anar; ki gerçekten de bugünkü İtalyanca, Toskana lehçesinin bir devamıdır. *De vulgari eloquientia*, *Monarchia*, *Epistulae* [*Mektuplar*], Vergilius'un aynı isimli kitabına atıfla bukolik/pastoral üslupta 1319-1320 arası yazdığı *Eclogae* [*Egloglar*] ve 1320 senesinde Verona'da yaptığı bir konuşmanın metni olan *Quaestio de aqua et tera* [*Su ve Toprak Hususlarında Tahkikat*] eserleri dönemin hâkim edebi ve akademik dili olan Latincede üretilmiş olsa bile, Dante İtalyancanın da "yüksek" bir dil olabileceğini kanıtlama, epik yapıda yahut felsefi ve teolojik tartışmaları içeren eserlerinin eğitimli sınıflara olduğu kadar halktan okuyucuya da ulaşabilme kaygısını –*Komedya*'da zirveye ulaşmakla birlikte– Toskana lehçesinde kaleme aldığı, daha sonra *Komedya*'da kurtuluşun yegâne simgesi ve yol göstericisi olacak Beatrice'den sevgiyi öğrenişinin hikâyesi olan *Yeni Hayat*, Dante'nin kitaplaştırmadığı, ancak ölümünden çok daha sonra bir araya getirilen muhtelif lirik şiirlerinden oluşan, bir *donna pietra*'ya [taşın hanımı] hitap eden ve Dante'nin sevgi temasını daha semavi bir bağlama doğru genişlettiği şiirinde bir geçiş aşaması olan *Rime* (y. 1284 ve sonrası), *Convivio* ve Fransızca yazılmış *Gül Romansı*'nın bir versiyonu olup Dante'ye atfedilen *Il Fiore* (*Çiçek*) kitaplarında da güder. Ayrıca bu noktada belirtmeliyiz ki okuyacağınız Türkçe çeviride, ne yazık ki iki dilin tamamen farklı gramer yapısı ve ses dünyası nedeniyle bu kafiye düzeni yerine, Türkçede daha alışkın olduğumuz aaa bbb ccc düzeni tercih edilmiş, Dante'nin Türkçe çevirilerinde ilk kez olmak üzere eksiksiz uygulanmış, böylece okuyucuya bir şiir lezzeti verilmeye çabalanmıştır.

vesindeki Dünyevi Cennet'e kadar kendisine rehberlik eden kişi olarak MÖ 1. yüzyıldan meşhur klasik şair Vergilius'u takdim etmesiyle –ve Araf'ta kendilerine katılan MS 1. yüzyıldan bir diğer klasik şair olan Statius figürüyle– yüksek dil olan Latince ile kendi dili ve şairliği arasında bir silsile kurar, klasik şairler geleneğinin, Hıristiyan erdemleri ve gerçek imanla donatılmış bir halefi olmaya çalışır; yine de alegorik eserini, bu yüksek dilin ürünü saydığı tragedya yerine, daha alt bir tür olan komedya sınıfına sokar. Ancak yolculuk devam edip Cennet'in insaüstü âlemi içinde gezinmeye başladıkça bu örtük tevazusunu bir kenara bırakıp dizelerini Tanrı'nın yardımı/ilhamıyla kaleme alınan "kutsal şiir" olarak anacaktır. Bu ilham, zaten Dante'nin *dolce stil novo*'sunu da en başta klasik aşk şiirlerinden farklılaştıran şeydir; Dante dünyevi sevginin aldatıcılığı, şerri ve karamsarlığını, yani maddi bir sevgiyi değil İlahi Sevginin ilham –neredeyse dikte– ettiği soylu/nazik, erdemli, ahlaklı, Cennetlik, neredeyse melekvari bir hanımın iyiye/kurtuluşa/selamate doğru manevi rehber olduğu bir sevgiyi anlatmaktadır.

Rime'de ilk kez karşımıza çıkan, pek çok meşhur Dante *canzone* ve sonesinin kendisine adandığı ve *Yeni Hayat*'ta onu ilk kez gördüğü andan ölümünün yası ve semavi mukaddesliğine kadar hikâyesine yer verilen, sevginin yol göstericisi Beatrice'yle birlikte anılan bu soylu/nazik hanım mefhumu, bir ilk adım olan romantik sevgiden, manevi bir gelişimle kavranıp kabul edilmeye hazır olunacak ilahi sevgiye rehberlik eden, Tanrı'nın inayeti ve ulaşılması gereken dünyevi ve semavi selametin ulvi örneği, bir anlamda kadınlar arasında mübarek, yegâne şefaatçi Bakire Meryem'in bir temsilidir. Bu bağlamda Beatrice'nin Dante'nin

sevgisinden haberdar olup olmadığı, hatta gerçekten yaşayıp yaşamadığı bile Dante biyografi yazarları ve yorumcuları tarafından tartışılmıştır. Her ne kadar artık Beatrice'nin gerçek bir figür olduğu kesinleşmiş olsa da önemli olan onun üzerinde cisimleşen bu mucizevi mevcudiyet, bu rehberlik, bu ilahi sevgiyi fark, talim ve tedris ettirme, selamet yolunda yürütme hasletleridir. Zaten *Komedya* da tam bu vurguyla, yani Dante, Beatrice'nin ölümünden sonra odağını kaybetmiş, farklı ilgiler ve dünyevi aldatıcılara yönelmiş, günah yoluna sapmış, böylece kasvetli/karanlık bir ormanda kaybolmuş haldeyken başlar. Yardıma gelen yine Beatrice'dir; Dante onu tekrar görebilmek, böylece doğru yola girebilmek, siyaseti, ahlakı, dini, felsefesi, toplumsal düzeniyle yaşadığı hayatın hayır ve şerlerini kavrayıp ıslah olabilmek için ölmeden önce ölmeli, Cehennem'i, Araf'ı ve nihayetinde Cennet'i katederek yeniden doğmalıdır.

Dante'nin yolculuğu malum olduğu üzere vahim (ölümcül, ölüm cezasının konusu olabilecek) günahlarından nedamet getirmeden/tövbe etmeden ölmüşlerin ebediyen cezalandırıldığı nihai adalet menzili olan Cehennem'le başlar. Cehennem'in dahi kabul etmediği bitaraf kimselerin bulunduğu giriş mıntıkasından sonra Cehennem dokuz daireden oluşmaktadır. Birinci daire, Dante'nin açıkça ayrıcalıklı bir konum atfettiği, Cehennem'de olmalarına rağmen sadece görece hafif umutsuzluk cezası çeken çocuklar ve erdemli fakat vaftiz olamamış kimselere ayrılmış Limbus'tur (burada Dante hususiyetle, ağırlıklı antik çağın şair, filozof, kahramanları ile biri kral, ikisi filozof olmak üzere üç Müslümanı takdim eder). İkinci dairede şehvet düşkünleri, üçüncü dairede oburlar, dördüncü dairede cimriler ve müsrifler, beşince dairede ise

hiddetliler cezalandırılmaktadır. Bu dairelerde cezalandırılan iradenin ihtiraslara boyun eğmesinin, yani nefse hâkim olamamanın neticesi olan günahlardan daha ağırı iradenin kasten kötüyü seçmesiyle işlenen suçlardır ve izleyen dairelerde yine müebbet yanıtlarını bulurlar. Böylece altıncı daire Cehennem'in mimarisinde Dis şehrinin hemen surları içindedir, burada sapkınlar cezalandırılmaktadır. Şeditlerin bulunduğu yedinci daire kendi içinde üç halkaya sahiptir, sırasıyla komşularına, kendilerine ve –küfür, sodomi ve tefecilik, yani temelde doğaya karşı suç işleyerek– Tanrı'ya şiddet uygulayanlar buralarda cezalandırılır. Sekizinci daire muhtelif hilekârları barındıran on vadiye/hendeğe sahiptir; birinci vadide pezevenkler ve ayartıcılar, ikincide dalkavuklar, üçüncüde din tacirleri, dördüncüde kâhinler, beşincide rüşvetçiler ve fesatçılar (yolsuzluk yapanlar), altıncıda riyakârlar, yedincide hırsızlar, sekizincide hilekâr müşavirler/kılavuzlar, dokuzuncuda nifakçılar, onuncuda ise –metalde, kimliklerinde, parada ve sözde– sahtecilik yapanlar cezalandırılır. Bu silsileyle Cehennem'in dibine, en sonunda –yani arzın merkezinde– Lucifer'in sabit olduğu dört mıntıkaya ayrılmış ve hainleri ihtiva eden dokuzuncu daireye varılır. Birinci mıntıkada akrabalarına, ikinci mıntıkada ülkelerine/şehirlerine, üçüncü mıntıkada misafirlerine, dördüncü mıntıkada ise velinimetlerine ihanet edenler cezalandırılır. Vergilius'la birlikte yeryüzünün insanların yaşadığı kuzey yarıküresinin merkezinde yer alan Kudüs'ün altında kurulu Cehennem'i aşan Dante, sularla kaplı güney yarıkürenin merkezinde yer alan, Tanrı'nın merhametiyle ruhların selamete kavuşmak için tırmandıkları Araf Dağının eteğine ulaşır. Vahim bir günah işleyip ölmeden önce nedamet getirmeyenler Cehennem'in

ebedi ateşinde mahkûm edilirken, Araf ehven, yani affedilebilir, özrü kolay günahların izlerini taşıyan ve niyet etmelerine rağmen ömürleri kefarete yetmeyen ruhlar için geçici ateş ve cezalar çekilip arınılan, akabinde de Cennet'e yükselinebilen bir süreçtir. Böylece Araf sadece bir ceza âlemi değil, ruha günahtan uzağa ve iyi/doğru istikametinde müspet talim ve terbiye verilen bir mekândır. Bu dağın aşağı yamaçları, ruhların giriş izinlerini beklediği Evvelaraf'tır; sonra bir meleğin nâzırlık ettiği kapı geçilir ve yedi ceza taraçasının akabinde Âdem ile Havva'nın ilk günahı işleyene kadar yaşadığı Dünyevi Cennet'e varılır. Birinci taraçada kibir, ikincide haset, üçüncüde gazap, dördüncüde gaflet, beşincide tamah, altıncıda oburluk, yedincide ise şehvet günahlarının cezası çekilir. Tüm arınmaların sonunda varılan Dünyevi Cennet'te Vergilius vaftizsiz olması nedeniyle buraya giremeyeceğinden rehberlikten ayrılır ve Dante'yi burada Semavi Cennet'e –Arş-ı Âlâ'ya– doğru Göğün katları/küreleri boyunca rehberi olacak Beatrice karşılar. Günahı unutuş ırmağı olan Lethe ve iyiyi hatırlayış ırmağı olan Eunoe'den geçen Dante böylece göğe yükselmeye hazırdır. Dante'nin Cennet şeması 2. yüzyılda Ptolemaios (Batlamyus) tarafından kurulan astronomik sisteme dayanır, ki bu tasarım şöyledir: Kainat'ın merkezinde sabit yeryüzü vardır; içinde gözle görülebilen göksel cisimler, yani Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter, Satürn ve Sabit Yıldızları barındıran dokuz saydam semavi küre onun etrafında döner, ki bu kürelerin en sonuncusu olan *Primum Mobile*'nin (İlk Hareket Ettirici Gök) ötesinde ise bitimsiz gök, yani Arş-ı Âla mevcuttur. Cennet'teki tüm ruhlar kurtarılmış/halas bulmuşlardır; ancak taşıdıkları bazı kusurlardan etkilenen fazilet ve liyakatleri uyarın-

ca mevkileri, Tanrı'yı ne kadar yakından gördükleri, onun inayetine ne nispette nail oldukları değişmektedir. Böylece Dante'nin insani kavrayış ve duyularını aşan bu hali gösterebilmek için kendisine, muhtelif tesirlere sahip –bu tesirin zaafları ya da müspet etkilerini taşıdıkları– başka başka gök kürelerinde/katlarında zahir olurlar. Bu tesirlerin oluşumu kabaca şöyledir: Arş-ı Âlâ'nın, yani Tanrı'nın, tüm doğal şeylere mevcudiyet verme kudretini ihtiva eden *Primum Mobile*, bir sonraki gök olan Sabit Yıldızlar'a bu kuvveti taşır, Sabit Yıldızlar bunu pek çok farklı kuvvete/tesire çoğaltır ve aşağıya aktarır; bu suretle silsile halinde semavi katlar/küreler kuvveti teslim ve tesellüm ederek çeşitlendirir ve nihayetinde farklı farklı tesir ve akisleri en altta bulunan dünyaya ulaştırır. Böylece Dante'nin yolculuğu Ay'da, Tanrı'ya verdikleri yemini bozmaya zorlananları görerek başlar; Merkür'de dünyada şöhret arzusuyla heveslenen ruhlar yer alır; Venüs'te sevginin tesiri altındakiler vardır; hikmet tesiriyle Güneş bilgeleri, cesaretle Mars iman savaşçılarını, adaletle Jüpiter adil hükümdarları, tefekkürle Satürn mütefekkirleri ihtiva eder. Sabit Yıldızlar'a vardığında, ulaşacağı Arş-ı Âla'da kendisini bekleyen Meryem, İsa Mesih ve mübarekler Dante'ye görünür, lakin henüz gözleri görmeye hazır değildir; böylece burada Aziz Petrus tarafından iman, Aziz Yakub tarafından umut ve Aziz Yuhanna tarafından da sevgi hususlarında imtihandan geçirilir. Üç Hıristiyan erdemine dair bu sınavı başarıyla veren Dante, bu üç Resulün ruhlarına eşlik eden Âdem'i görmesinin akabinde *Primum Mobile*'ye yükselir. Cennet, yolculuk boyunca Dante'nin duyularına galip gelen bir ışık âlemidir. Her bir yükseliş keskin ışık değişimleriyle olur ve Dante aşama aşama bu insanüstü nura alışır; bu

bir kemâle erme temsilidir. Lakin *Primum Mobile*'de Tanrı'yı merkezinde, melekleri ve kâinatı çevresinde döner halde keşfettiği "Nokta" öylesine parlaktır ki artık tasviri aşar. Burada Dante Tanrı'dan aldıkları vekalet ve tesirle kâinatı hareket ettiren meleklerin nizamına vâkıf olur; son bir kez nur ırmağında gözlerini daha kâmil bir bakışa yükselttikten sonra artık Arş-ı Âla'dadır ve tahtındaki Meryem'in en tepesinde oturduğu, yapraklarına sıra sıra mübareklerin/kurtulmuşların yerleştiği içi ve çevresinde melekler uçuşan bir gül biçiminde Semavi Cennet'i görür. Burada Aziz Bernard rehberliği Beatrice'den devralır, Gül'ün yapısını anlatıp, bazı kadim figürleri tanıtmasının akabinde Dante'nin Nihai Selameti, yani Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'la Üçte Bir, Birde Üç olan Tanrı'yı görebilmesi, bu inayete nail olabilmesine himmet etmesi için Meryem'den Dante adına duacı olur. Böylece Dante gözlerini Ebedi Nur'a çevirebilir, bu hatırlanamaz ve tasvir edilemez müşahede, Teslis'in sırrına vâkıf olma ve Tanrı'yı görme anında Dante'nin anlatısı son bulur. Yolculuk tamamlanmış, Dante, tüm insanlara ruhu bizzat veren ve zaten ruhun yegâne hedefi olan Tanrı'ya yeniden kavuşmuş, yeniden doğmuştur.

Dante'nin *Komedya*'nın hikâyesini, mimarisini ve tasvirlerini inşa ederken beslendiği kaynaklara dair pek çok yorum vardır. Ağırlıklı olarak Hıristiyan teolojisinin günah doktrini ve Aristotelesçi etiğin insan, toplum ve kâinata dair yaklaşımını yansıtmakla birlikte, mesela Araf'ın fiziksel kurgusu bir aykırılık teşkil eder; Cennet'te yükseliş de hakeza İslami geleneğin anlatılarına ve bazı eserlerine yakın görünür, ancak Doğu ve Batı kültürlerinde nüsanslarıyla birlikte müşterek olan bir kozmolojiyi temel almasının yanı sıra Pavlus'un Cennet'e götürülmesine de sıklıkla atıf-

ta bulunur. Bunları tek tek anmayı ve pozisyon belirlemeyi doğru görmüyoruz. Sadece insanlığın coğrafi ve kültürel olarak kesintisiz tarihi boyunca bir ölüler dünyası inancının mevcudiyetinin, birbirlerine ödünç veren, etkilenen, tasdikleyen yahut derinleştiren uzun bir tasvirler silsilesi yarattığının unutulmaması gerektiğini ve mesela neredeyse MÖ 15. yüzyıldan MÖ 5. yüzyıla kadar kadim Mısır mezarlarında pek çok örneği mevcut Ötedünya Kitaplarının da, oldukça aşina olduğumuz ölünün yolculuğu sahneleri, günahın sorgulanması mefhumu, ceza yahut ödül mekânları, ateş çukurları, cennetvari çayırlar, ışıkla –ya da temiz giysiyle– giydirme anları, melekvari yardımcılar, iblisler ve yılanlar ihtiva ettiğinin hatırlanmasını elzem görüyoruz.[1] Dante'nin *Komedya*'sının önemi bu mekânların mimarisini, ceza, arınma ve saadetteki ruhların tasvirini, gerçekliğinden neredeyse şüphe edilmeyecek bir eminlik ve tutarlılıkla hayal edip, kurgusunun gerçeküstü anlatısını hakikatle beslemesinde, mitolojik ve çağdaş referansları, bilgi birikimi ve edebi yeteneğiyle bunu kaleme alabilip, okuyucuya çağları aşacak şekilde, suretini ve hissini aksettirebilmesinde yatar. Bu gerçeklik hissi, yolculuğun vardığı tarif edilemez noktalarda kademe kademe azalmakla birlikte tanık olunan fevkalade, tabiatüstü, mucizevi vaka, his ve halleri tabiattan örneklerle anlatma, mutat hava olayları yahut belli yörelere ait pastoral sahnelerle tasviri besleme, duyulardaki işleyiş ve karmaşayı yine insani tecrübelere benzetme ve tercüme etmeyle katmerlenir. Daha evvelinde görülüp anlatılmamış, yeryüzüne ait olmayan şeyleri tasvir edilemez deyip bir kenara bırakmaz; aksine tasvirin/anlatının

---

1 Erik Hornung, *Kadim Mısır Ötedünya Kitapları*, çev. Zehra Aksu Yılmazer, ed. Seçkin Erdi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

sınırına kadar onları resmetmeye koyulur, Tanrı'nın nuruna yaklaşıp, insanın idrak hudutlarının dışına çıktığında, yani bu anlatı sınırı ulaşılamayacak kadar uzaklaştığında dahi bu kez anlatılamazlığı anlatmak suretiyle sahnelerinin gerçekliğini perçinler. Dante *Komedya*'nın gerek seçtiği halk diliyle gerekse de salt bir felsefe/teoloji tartışması olmak yerine yukarıda andığımız gibi tanıdık referanslarla dünyevileşmesini, –ve mesela kendi kendini doğal olarak günahkârların çektiği işkencelere üzülür, onlara mermahet edip gözyaşı döker hale sokup, sonra tenkit etmesiyle yahut kendi suçlarını itiraf sahneleriyle– insanileşmesini, ulaşılabilir olmasını arzular. Zira Dante'nin muradı, önceki ve aynı dönemlerde yazdığı eserlerinde teorize edip, *Komedya*'nın da merkezini oturttuğu, sunduğu müspet ve menfi örnekler, sıklıkla başvurduğu ironi, anlatısını keskinleştirmek ya da yumuşatmak vasıtasıyla muhakemeyi canlandırarak, yahut açık açık eleştirip, doğrudan sorular yönelterek okuyucu da uyandırmaya, yanıt vermeye zorlamaya çalıştığı şey içtimai, siyasi, ahlaki bir yasa, daha doğrusu yasaya dönüş çağrısıdır. Bu yasa antikçağların erdemi ile gerçek imanın fazilet ve hakikatlerinin bir bileşimi, dünyevi iktidar ile semavi salahiyetin hudutları ve sorumluluklarıyla birlikte faaliyetidir. İnsanlık adil bir toplum ve ruhani selamet için doğal ve Hıristiyanlığa has faziletleri araç ve gerçek imanın dünyevi ve semavi seyrini amaç kılarak şerrin yerine iyiyi/sevgiyi koymalıdır.

* * *

Dante'ye ve *Komedya*'ya dair tarihi, siyasi, edebi ve meali bir çerçeve çizmeye çalıştığımız bu naçizane girişte andığımız hususlara dair daha derin bilgiyi

ve daha pek çok hususu okumaya elinizdeki kitabın notlarında devam edeceksiniz. Bu notlar muhtelif *İlahi Komedya* tefsir ve çalışmalarından karşılaştırmalı olarak derlenip, benim Dante'nin ve *Komedya*'sının dünyasına dair mesaim, ayrıca özellikle Hıristiyan teolojisine dair önceki çalışmalarım ve tercümelerimle son halini almış olup, hususen Londra Üniversitesi Royal Holloway College'de İtalyanca profesörü, müteveffa Peter Armour'un notlarını, Colombia Üniversitesi'nde İtalyanca profesörü olan Teodolinda Barolini'nin tefsirini, Dante çalışmalarında çığır açıcı kitabı *The Ladder of Vision*'la Irma Brandeis'i ve Kansas Üniversitesi sabık Klasik Yunanca ve Latince profesörü Stanley Lombardo'nun çeviri ve yorum çalışmasını anmak elzemdir. Elinizdeki *Komedya* çevirisi Dante'nin orijinal Toskana lehçesinde İtalyanca metnini temel almakla birlikte, insanlığın ortak kültürel ve entelektüel birikiminin gelişimini takip edebilmek, farklı dönemlerin farklı tefsirlerine hâkim olabilmek ve en önemlisi yazımının üzerinden geçen 700 yıldan sonra muammaya dönüşebilecek manada hata yapmamak ya da basitçe kelimelerin gündelik kullanımlarının değişmesi yahut ölmeleri sebebiyle yanlış anlamalardan kaçınmak için 18., 19. ve 20. yüzyıllardan üç ayrı İngilizce çeviriyle kelime kelime, dize dize karşılaştırılarak son halini almıştır. *İlahi Komedya*'nın Türkçedeki macerası 1938 gibi oldukça geç bir tarihte başlamış olsa da bugüne dek ikisi nesir biçiminde olmak üzere beş ayrı çeviri okuyucuyla buluşmuştur. Bu çalışma dolayısıyla editör ve çevirmen gözüyle inceleme şansına eriştiğimiz, Dante'nin Türkçede okunması ve anlaşılmasında her biri başka bir dönemi ve yaklaşımı temsil eden bu çevirilere, emeklerine ve araştırmalarına elbette şükran borçluyuz.

Biz de elinizdeki çeviriyle, bizden önceki çevirmenlerin bıraktığı yerden, onların hataları yahut başarılarından öğrenerek, Dante'yi ve *Komedya*'sını Türkçedilli okura sarihlikle sunma, bu başyapıtın berrak bir görüntüsünü dilimize yansıtma gayretindeyiz. İnceleme ve araştırma olanaklarının daha gelişkin olduğu çağımızda böylece *Komedya*'nın tam manası, bütünlüğü, derinliği, hissi, inancı ve edebi gücüyle okunabilmesini, anlaşılabilmesini, değerlendirilebilmesini murat ediyoruz. Sabır, ihtimam ve sıkı mesaiyle gerçekleştirdiğimiz bu çeviri faaliyeti Türkçedilli okuru Dante'ye daha da yaklaştırabilir, onun muhayyilesinin enginliğini, tarihi, siyasi, mitolojik, dini, felsefi ve insani hareket noktalarının ve göndermelerinin kapsamını aktarabilirse ve en önemlisi özgün ritmini olmasa bile şiir duygusunu yaratabilirse ne mutlu bize.

Son olarak Dante'nin Latince kadar yüksek şiir yazmaya müsait bir İtalyancanın mevcut olduğunu kanıtlama çabasına saygıyla, Türkçenin de onun şiirini anlamaya, aktarmaya, hissetmeye ve keyif almaya yetecek kadar köklü ve edebi olduğuna inanıyor ve bu sunuşu Dante'nin çağdaşı ve zannımca hisdaşı, büyük Anadolu ozanı Yunus Emre'den ödünçle bitiriyorum: "Beğler azdı yolundan, bilmez yoksul halinden/Çıktı rahmet gölinden, nefs göline dalmışdur/Yunus sözi âlimden, zinhâr olman zâlimden/Korka durun ölümden, cümle doğan ölmişdür."

Seçkin Erdi
Ağustos 2020, Şehir

CEHENNEM

KANTO I

Yarılamışken ömrümüzün seyrini,
Kasvetli bir ormanda buldum kendimi,
Kaybolmuştu zira yolun salimi.
4 Ah ne zor şey anlatmak onu,
O yaban orman ki kesif, zorlu,
Hatırlamak bile tekrar canlandırıyor korkumu!
7 Öyle amansız ki, ancak biraz daha haşindir ölüm;
Lakin bahsetmek için nasıl oldu iyiliğe tesadüfüm,
Diğer şeyleri de anlatacağım orada gördüğüm.
10 Sarihlikle bilmiyorum nasıl geldiğimi oraya,
Çok uykuluydum zira,
Doğru yoldan saptığım lahza.[1]

---

1 *Mezmurlar* 90:10'un "Yıllarımızın günleri yetmiş yıldır," sözleri uyarınca Dante insan ömrünü, en tepe noktası otuz beş yaşına tekabül eden bir yay biçiminde tasavvur eder ve ölüler dünyasına/ikinci hayata gerçekleştirdiğini söylediği kurgusal yolculuğunu da kendi otuz beş yaşına, yani 1300 senesine (tam olarak nisan ayı ve Paskalya haftasına) tarihler; bu tarih ve yaş seçimi aynı zamanda *Yeşaya* 38:10'un "Günlerimin öğle vaktinde, ölüler diyarının kapılarına inmek üzereyim," sözlerini de yansıtır. Dante hem yolculuğu yapan gezgin hem de artık yeryüzüne döndükten sonra, onu şiire döken şairdir, dolayısıyla hatırladıklarını kaleme almaktadır. Dünya (ve dolayısıyla Dante de) "doğru, apaçık ve hayırlı yol"u yitirmiş, böylece aldanma, günah ve karışıklığın geleneksel simgesi olan [*Convivio* (*Şölen*)] tekinsiz, karanlık bir ormana düşmüştür. 8. dizede "tesadüf edilen iyilik" olarak anılan, Cehennem'den Araf dağının tepesindeki Dünyevi Cennet'e kadar Dante'nin rehberi ve yoldaşı olacak Publius Vergilius Maro'nun (MÖ 70-19) *Aeneis* destanında da ölüler dünyasının girişinde bir orman bulunmaktadır. Uyku hissizliğin, entelektüel, ahlaki ve ruhani bilincin yitirilmesinin imgesidir, böylece insan hataya düşerek günaha meyleder.

13 Kalbimi aciz bırakan yarattığı korkuyla,
O karanlık vadinin sonuna varınca,
Buldum kendimi bir tepenin ayaklarında,
16 Kaldırıp başımı baktım yukarı, tepenin sırtları,
Çoktan kuşanmıştı o seyyarenin şualarını,
Ki yeniden görünür kılarlar cümle yollarımızı.[1]
19 O vakit yatıştı korkum bir nebze,
Geçirdiğim kahırlı gece
Boyunca dalgalanan kalbimin gölünde.
22 Soluğu kesilmiş halde
Çıkan biri denizden sahile,
Kurtulduğu tehlikeli sulara bakmak için döner ya geriye,
25 Benim hâlâ kaçan ruhum da öyle,
Döndü geriye, bakmak için geçide,
Kimsenin kurtulmasına katiyen etmeyen müsaade.
28 Biraz olsun dinlendirdim yorgun bedenimi de,
Tırmanmaya koyuldum bu ıssız yamaçta akabinde,
Sabit ayağım kalarak hep diğerinin gerisinde.[2]
31 Ve işte, henüz yokuşun başında,
Bir pars, atik ve çevik fazlasıyla,
Bir pars, benekli postuyla.[3]
34 Çekilmedi önümden, durdu karşımda aksine,
Öyle mani oluyordu ki yürüyüşüme,
Neredeyse dönecektim geriye.
37 Vakit sabahın erken saatleriydi de,

---

1 "O seyyare," güneştir; Dante'nin *Komedya*'da sadık kaldığı kozmolojik sistem olan Ptolemaios (Batlamyus) astronomisinde dördüncü gezegendir (detaylı malumat için bkz. *Cennet* I, 1. dipnot; "seyyare" kullanımı için bkz. *Cennet* II:30); genellikle Tanrı'nın ilahi nur ve inayetinin bir simgesi olarak kullanılır.

2 Bu dize, bir ayağın geride kalıp diğerinin yukarıya hamle yaptığı tırmanışın fiziksel tasviri olduğu kadar, simgesel olarak Dante'nin aklı ile daha zayıf melekesi olan iradesi arasında bir karşılaştırma olarak da yorumlanır.

3 Pars şehvetin simgesidir. İzleyen dizelerde anılacak aslan ve dişi kurtla birlikte bu üç hayvan *Yeremya* 5:6'ya göre halkın günahkâr önderlerini heder edecek hayvanlardır.

Güneş yükseliyordu aynı yıldızlarla yine,
Hani olan refakatinde,
40 İlahi Sevgi bu güzellikleri ilk kez hareket ettirdiğinde;[1]
Bu tatlı mevsim ve vakit böylece,
Sevk etti beni ümitlenmeye,
43 Bu benekli canavar hususunda dikilen önümde;
Lakin çok az tutabildim bu ümidi içimde,
Soldu gitti endişeyle bu kez de karşımda bir aslan görünce.[2]
46 Başı dik ve açlıktan dönmüş gözleri,
–Etrafındaki hava bile korkudan titriyor sanki–
Ve üzerime doğru yürüyor gibi.
49 Sonra dişi bir kurt belirdi,
Çelimsizliği cümle ihtirasla yüklü sanki,
Nice insanı şimdiye dek yeise düşürdüğü belli.[3]
52 Ve kurdun sadece çehresi dahi,
İçimde öyle bir korku büyüttü ki,
Yitirdim yamacı tırmanmaya dair tüm ümidimi.
55 Kazanırken ziyadesiyle sevinçli,
Lakin gelip çatınca kaybetme vakti,
Aklı fikri yasta, hayıflanan, meyus biri
58 Gibiydim o canavarın karşısında, azgın öfkeli,

---

1 "Aynı yıldızlar," Tanrı'nın (İlahi Sevgi) dünyayı baharda yaratması (ilk kez hareket ettirmesi) itibariyle, bu mevsimde güneşin onda doğduğu, zodyağın ilk burcu olan Koç'tur. Dante'nin yolculuğu/neşidesi 1300 senesinde bir bahar sabahının tasviriyle başlar; genel olarak Dante tefsircileri tarafından bu günün 1300 senesi Paskalya haftasının Kutsal Cumasından bir gün önce, yani 8 Nisan olduğu kabul edilir.

2 Aslan, genellikle kibir simgesi olarak yorumlanır.

3 Dişi Kurt tamahkârlık, bilhassa da Papalık sarayı olan Laterano'da mevcut, Roma'nın kurucuları olan Romulus ve Remus'u emziren dişi kurt heykeli itibariyle Kilisenin tamahının bir simgesi olarak yorumlanır. İlerleyen kantolarda tekrar göreceğimiz üzere Dante için para, toprak ya da iktidara duyulan açgözlülük sevgi ve adaletin düşmanı, Kilise ve toplumdaki çürümenin baş müsebbibidir; *Timoteos'a Birinci Mektup* 6:10'nun sözleriyle "Her türlü fenalığın bir kökü para sevgisidir."

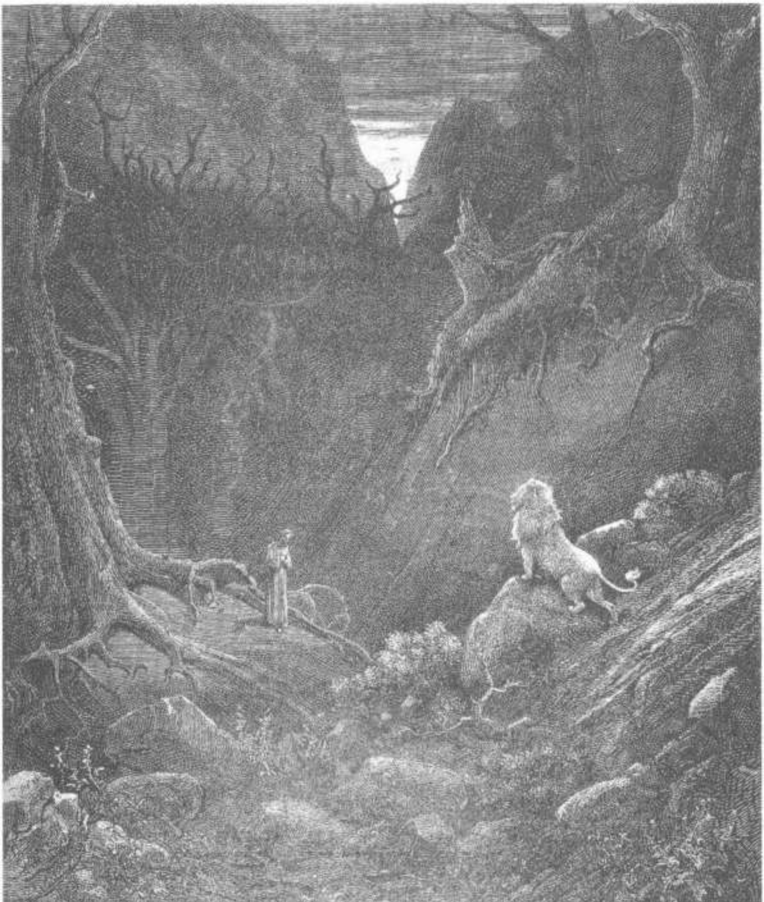
Ki adım adım ricat ettirdi,
Güneşin sustuğu yere doğru sürdü beni.
61 Gerisin geri inerken aşağılara,
Aniden biri belirdi karşımda,
Solgun görünüyordu, sanki uzun müddettir sükûtta.
64 Onu görünce bu engin yabanda,
Bağırdım: "İster bir gölge ol, ister bir insan etiyle kanıyla,
Yeter ki merhamet göster bana!"[1]
67 Cevapladı: "İnsan değilim, eskiden insan olsam da,
Ebeveynim yaşardı Lombardiya'da,
Her ikisinin de memleketiydi Mantova.[2]
70 Iulius'un idaresinde doğdum, sonlarına doğru da olsa,
Yaşadım Roma'da, o hayırlı Augustus'un tebaasında,
Sahte ve hilekâr tanrıların zamanında.[3]

---

1 *İlahi Komedya*'nın bu ilk diyalogu Dante'nin, yüzyıllar önce öldüğü için sesi cılızlaşmış, solgunlaşmış Vergilius'la karşılaşma sahnesine uygun düşecek biçimde Vergilius'un *Aeneis* destanından alınmıştır. Ölü bir kimsenin bedensiz ruhu "gölge" (Latince *umbra*) olarak anılır; Dante'nin tasvir ettiği ölüler dünyasında, maddeden (bedenden) ayrılmış ölümsüz insan ruhu, çevresindeki havaya biçim vererek görünüşünü yeniden kazanır; bkz. *Araf* XXV:79-108.

2 Vergilius'un doğduğu Mantova, Kuzey İtalya'daki Lombardiya bölgesindedir.

3 Vergilius, Dante'nin ilk Roma İmparatoru olarak kabul ettiği Iulius Caesar'ın (MÖ 100-44) yönetiminin sonlarında doğmuş ve ikinci Roma İmparatoru Augustus'un idaresi sırasında yaşamıştır. Dante'nin şiiri boyunca sık sık başvuracağı tarih şeması ve yaklaşımı, Tanrı'nın, insanlığın ruhani kurtuluşu için niyeti ve yürürlüğe koyduğu planda, bir yandan İsrail'deki Yahudileri, bir yandan da dünyanın bir elden idaresi ve bir İmparatorluk altında barış dönemi için Romalıları hazırladığına ilişkindir; ki Augustus'la ulaşılan tarihsel zirvede Roma İmparatorluğu yurttaşı bir Yahudi olan İsa Mesih doğar [*Luka* 2:1; *Convivio*; *Monarchia* (*Monarşi*)]. Vergilius böylece Hıristiyanlık öncesi bir uygarlıkta ve imparatorluğa yazgılı bir Roma'nın şafağında yaşamış ve Dante'ye göre pagan tanrılara tapınılıp, insan muhakemesi ve doğal etiğin Tanrı'nın yasalarıyla desteklenmediği çağın, ilahi ilham, Mesih'in ölümüyle ödenen kefaret ve tek gerçek Tanrı'ya imanla kapandığını göremeden ölmüştür. *Komedya*'da Dante'nin rehberi olarak Vergilius temelde rasyonel sorgulamanın bir vasıtası işlevi görür, ama bu işlevinin yanı sıra o, Augustus döneminin içtimai ve ahlaki faziletlerini ve Roma İmparatorluğunun ku-

73 Ozandım, Ankhises'in adil oğluna düzdüm şiirimi,
Troia'dan gelmişti hani,
Yanıp kül olduktan sonra mağrur Ilium şehri.[1]
76 Fakat sen neden geri dönüyorsun perişanlığa?
Neden tırmanmıyorsun saadet dağına,
Menşe ve vesile olan cümle kıvanca?"
79 "Vergilius musun o halde sen,
O pınar ki ağzından vâsi belagat ırmağı dökülen?"
Dedim alnımda hicapla cevaben.
82 "Ey tüm ozanların ışığı ve şerefi,
Uzun tahsilim ve derin sevgim keşfettiren bana eserini,
Fayda versin şimdi.
85 Sensin üstadım, sensin müsebbibim,
Varlığıyla şereflendiğim asil üslubunu kalemimin,
Yalnız senden edindim.
88 Baksana şu canavara beni yoldan çeviren,
Ey meşhur bilge, ona karşı durmama yardım etsen,
Nabzım titrek, damarlarım zonkluyor onun yüzünden."
91 "Tutman gerekiyor başka bir yolu,"
Diye cevapladı görünce döktüğümü gözyaşlarını,
"Eğer istiyorsan bu zalim yabandan kurtulmayı;
94 Bil ki korkusuyla haykırdığın bu vahşi hayvan,
Kimsenin geçmesine izin vermez o yoldan,
Öyle men eder ki çekinmez can almaktan;
97 Ziyadesiyle habis ve mücrim tabiatı,

---

ruluşunu anlatan *Aeneis* destanının yazarı "Üstat" şairin ruhu ve Dante'nin kendisi için belirlediği seleftir.

1 "Ankhises'in oğlu," Vergilius'un *Aeneis* destanının kahramanı Aeneas'tır; *Aeneis*, Yunanların, hisarlarından birininin adından hareketle Ilium/Ilion olarak da anılan ve sıklıkla mağrur şehir olarak tasvir edilen Troia'yı alışını (bkz. *Araf* XII:61-3), yağmalayıp yakışını, Troia prensi Aeneas'ın kaçışı, seyahati ve Orta İtalya'daki Latium'a gelişini anlatır, ki savaş ve evlilik akdiyle yerleştiği Latium'da kurduğu koloninin neslinden gelenler Roma'yı kuraracaktır.

Dinmez asla muhteris iştahı,
Doydukça kudurur hep daha fazla açlığı.
100 Çoktur çiftleşen hayvanlar onunla,
Olacaktır daha da, ta ki bir tazı vâsıl olup da,
Heder edinceye dek onu büyük bir acıyla.[1]
103 O tazı kaçınacak toprağa ve servete tamahtan,
Beslenecek sevgi, fazilet ve irfandan,
Doğacak *feltro* ile *feltro* arasından.[2]
106 Islah getirecek hakir İtalya'ya,
Öldü onun uğruna bakire Camilla yaralarıyla,
Ve Turnus, Nisus ve Eurilaus da.[3]
109 İşte tazı bu canavarı her şehirden kovacak,
Nihayetinde Cehennem'e geri tıkacak,
Orasıydı zaten hasetle yukarıya yollandığı ilk bucak.
112 Şimdi sanıyor ve biliyorum ki senin için en iyisi,

---

1 Tazı, tamahın dişi kurdunu mağlup edecek bir kişi yahut harekettir. Ortaçağ kehanetlerinde, öngörülerin hayvan tasvirleriyle şifrelenmesi yaygın görülen bir üsluptur.

2 Beklenen kurtarıcının geleceği köken yahut bölgeye dair bu muammalı ifade pek çok farklı biçimde yorumlanmıştır: Feltro [bugün Feltre] ile Kuzey İtalya'nın sınırlarını tesis eden Montefeltro şehirleri arasında bir yerden olabilir, ki Dante'nin gelecekteki hamisi ve bu bölgede yer alan Verona'nın idarecisi Cangrande della Scala bu tanıma uyar (bkz. *Cennet* XVII:79-92) ve yine Dante'nin büyük umutlar bağladığı İmparator VII. Heinrich de İtalya seferine (1310-13) bu bölgeden başlar (bkz. *Cennet* XXX:136-8); *feltro*'nun "keçe" anlamına gelmesi itibariyle kurtarıcının iki paçavra arasından, yani yoksulluk içinde doğacağını imliyor, yahut alametleri yoksul bir yaşam olan Dominiken ve Fransisken tarikatlarına referans veriyor olabilir. Ayrıca papalık seçimlerinde oyların atıldığı içi keçe kaplı kap itibariyle seçilecek iyi bir papanın mevzubahis olması mümkündür; Dante'nin doğduğu burç olan İkizler, yani ekseriyetle keçe bir başlıkla tasvir edilen Kastor ve Polluks'tan hareketle bu kurtarıcının bizzat Dante'nin ıslahatçı şiiri olması da imkân dahilindedir. Genel olarak söylemek ve kabul etmek gerekirse Vergilius'un ağzından 1300 senesi yüzyıl dönümünde yapılan bu kehanet, tamahtan arınmış, İtalya'da barış, adalet ve toplumsal düzeni yeniden tesis edip dünyevi (İmparatorluk) ve ruhani (Papalık) idareyi ıslah edecek, erdemli bir Roma İmparatorunun geleceğine dair binyılcı bir arzu ve inanışın ifadesidir

3 Aeneas'ın Latium seferinde ölen ve bu ölümleri nihayetinde Roma'nın kuruluşunu sağlayan iki mahalli kabile lideri (Camilla ve Turnus) ile iki Troialı asker (Nisus ve Eurilaus).

L. DUMONT. 1860.
G. Doré

Takip etmendir beni, yapacağım rehberliğini,
Buradan alıp ebedi bir mahalden geçireceğim seni,
115 Orada duyacaksın çaresizliğin inlemelerini,
Ve göreceksin kadim ruhları acılar içindeki,
İkinci ölümlerine matemdeyken her biri;[1]
118 Ve sonra göreceksin içinde ateşin
Memnun olanları, zira taşıyorlar ümidini elbet bir gün,
Ulaşacaklarını arasına mübareklerin.[2]
121 Sonra eğer yükselebilirsen o denli yücelere,
Benden daha layık bir ruh geçecek rehberliğe;
Ayrılırken bırakacağım seni onun himayesine,[3]
124 Zira o İmparator hüküm süren yukarıda,
Asi olduğumdan ben O'nun yasasına,
Rıza göstermez şehrine varmama.[4]
127 Her yerdedir saltanatı, ama oradan idare eder krallığı,
Oradadır şehri ve yüce tahtı,
Nasıl da saadetlidir onun yanına aldıkları!"
130 Dedim ki: "Ey Ozan, dilerim senden,
Asla tanımadığın o Tanrı'ya hürmeten,

---

1 "Ebedi mahal" Cehennem, "ikinci ölüm," ise ruhun müebbet mahkûmiyeti ve çektiği cezalardır.

2 Memnun olunan ateş Araf dağının cezalarıdır, zira ruhlar bu geçici işkenceleri affedilmenin umudunu taşıdıkları Cennet'e yükselmenin, oradaki ruhlar olan mübarekler/kurtarılmışlara katılmanın zorunlu bir aşaması olan arınmalarını gerçekleştirmek için çeker.

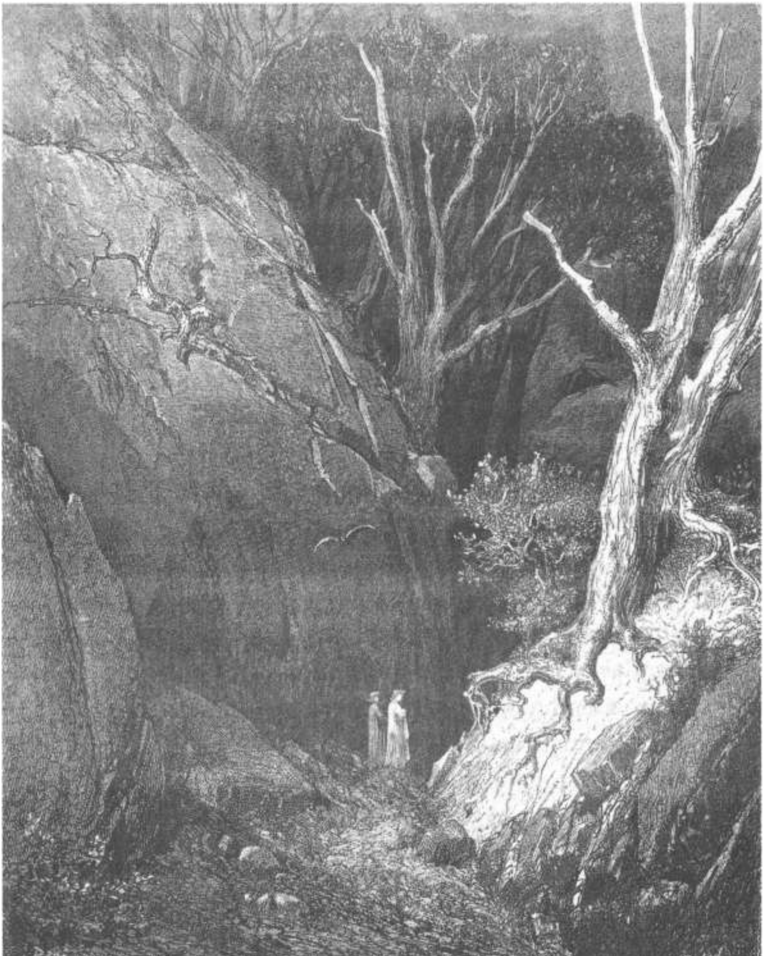
3 Layık ruh, eğer Dante yücelere, yani Cennet'e kadar ulaşmayı başarırsa rehberliği devralacak olan Beatrice'dir. Floransalı hayırsever Folco Portinari'nin kızıdır; Dante'nin erken dönem şiirleri ve *Vita Nuova*'sında [*Yeni Hayat*] fazilet, özveri, akıl ve nihayetinde selamet dolu bir kuvvet olarak sevgiyi kendisine öğreten kadın olarak övülür. Beatrice 1290 senesinde, henüz yirmi dört yaşındayken ölür ve Dante sonraki şiirlerinde onu Cennet'te mukaddes bir ruh olarak anar.

4 Hıristiyanlık öncesinde yaşayıp öldüğü için Vergilius ne vaftiz olabilmiş ne de Hıristiyanca yaşayabilmiştir. Bu nedenle tüm erdemlerine rağmen Cennet'e girmesine izin verilmez.

Kaçabileyim diye bu şerden ve daha beterinden,
133 Bahsettiğin o yere doğru rehberlik et bana,
Bakabileyim Aziz Petrus'un kapısına,[1]
Ve nasıl acılar içindeler diye anlattıklarına."
136 Bunun üzerine koyuldu yola, ben de düştüm ardına.

---

1 Bu bab-ı âli, Araf dağının günahkârların arındığı yedi taraçasına açılan ve oradaki nâzır meleğin anahtarlarını İsa Mesih'in havarilerin başı olan Resul Petrus'tan aldığını söylediği kapı (bkz. *Araf* IX:76-8, 117-29) yahut Cennet'in en üst katına varmadan önce Dante'nin bizzat Resul Petrus'la karşılaşıp, iman üzerine sorgulandığı Sabit Yıldızlar Küresi'dir (*Cennet* XXIII:136-9; *Cennet* XXIV).

KANTO II

Gün eriyordu hitama ve kararan hava,
Azat veriyordu dünyadaki cümle mahlukata,
Çabalarına ve yorgunluklarına;
4 Ve ben tek başıma hazırlanıyordum savaşa,
Hem yolculuk hem de paylaşacağım acılarla,
Ki nakledeceğim sonrasında şaşmaz hafızamla.
7 Ey Musalar, ey yüce deha, medet;
Ey gözün gördüğünü yazacak bellek,
Mükemmeliyetin şimdi kendini gösterecek![1]
10 Söze başladım: "Ey rehberlik eden Ozan bana,
Bendeki kuvvet kâfi gelir mi bir tartsana,
Girmeden henüz bu çetin yola.
13 Sen yazmıştın zira Silvius'un babası,
Hâlâ taşırken bozulabilen canlı vücudu,
Ölümün olmadığı dünyaya yapmıştı yolculuğu.[2]
16 Çünkü her şerrin düşmanı,
Lütfetti ona bu imtiyazı,
Şahsına ve neye sebep olacağına göstererek itibarı;[3]

---

1 Musalar, klasik şairlerin ilham ve yardım için müracaat ettiği dokuz kız kardeş olan perilerdir; bu niyazıyla Dante hem yazdığı şiirin epik karakterinin farkında olduğunu okuyucuya gösterir hem de bu işi gerçekleştirmek için bu ilham perilerine olduğu kadar kendi yaratıcı dehasına da ihtiyacı olduğunu vurgular.

2 Silvius, Aeneas'ın ikinci karısı olan Latin kökenli Lavinia'dan doğan oğludur. Dante, Aeneas'ın "ölümün olmadığı dünya," yani herkesin zaten ölü olduğu ölüler âlemine gidip babasının ruhundan, Roma'nın ilerideki görkemine dair kehanetler aldığını anımsatmak için, bu ilk "karma" oğul üzerinden onu tanımlamaktadır.

3 "Her şerrin düşmanı," Tanrı'dır; Aeneas hem İmparatorluğa (21. dize) hem

19 Münasip görünür bu ferasetli bir akla,
Zira seçilmişti o Arş-ı Âlâ'da,[1]
Roma'ya ve imparatorluğa baba olmaya;
22 Ve hakikattir ki Roma ve diyarı da,
Yazgılıydı kutsal mekân olmaya,
Yüce Petrus'un haleflerinin tahtıydı ora.
25 Sen de şiirinle onurlandırdın onu,
Öğrendikleriyle yapıp bu yolculuğu,
Zafere kavuştu ve sonra Roma'da Papalık iktidar oldu.
28 Rabbin Seçilmiş Aleti de de gitmişti sonra oraya,[2]
İmana itikadı hatırlamamız amacıyla,
O imân ki ilk adımdır kurtuluş yoluna.
31 Fakat neden gitmeliyim o yere? Müsaade kimden?
Aeneas değilim, Pavlus değilim ben;
Ne kendim ne başkası görür bende kıymet bu türden.
34 Rıza gösterirsem o halde çıkmaya bu seyahate,
Korkarım ki teşebbüsüm olur delice ve beyhude.
Bilgesin, bilirsin sen söylemediklerimi bile."
37 Yok mu önce istediklerini sonra istemeyenler,
Yeni gayeler uğruna ilk amaçlarından dönenler,
Böylece başladıkları şeyi bütünüyle terk edenler,
40 O kasvetli yamaçta işte bu misaldi halim,

---

de Kiliseye (22-4. dize) merkez olacak Roma'nın kurucusu olduğu için imtiyazlıdır.

1 Aristoteles ve Ptolemaios astronomileri itibariyle dokuz semavi kürenin dışındaki hudutsuz gök *coelum empyreum*, yani "ateşten/ateşle dolu gök" olarak tanımlanırdı. Hıristiyan kozmolojisi bu ateşi Tanrı'nın nur ve sevgisi olarak yorumlar, böylece burası Tanrı'nın bulunduğu (bkz. *Araf* XI:1-3) en yüce gök katı, yani Arş-ı Âlâ'dır.

2 Rabbin Seçilmiş Aleti, *Resullerin İşleri* 9:15'te belirtildiği üzere Resul Pavlus'tur. *Korintoslulara İkinci Mektup* 12:1-7'de Pavlus göğe yükseltildiğini ve buranın sırlarını anlatır. Erken ortaçağa ait *Aziz Pavlus'un Rüyetleri* isimli apokrif bir kitap Pavlus'un Cehennem'e yolculuğunu da anlatır ve Dante öncesi dönemde Hıristiyan tahayyülünde Cehennem'in ve azaplarının nasıl olduğuna dair belirleyici bir metin olmuştur.

Zira aceleyle üstlendiğim,
Vazifeden düşününce vazgeçtim.
43 "Şayet iyi anladıysam dediklerini"
Dedi bu yücegönüllü kimsenin gölgesi,
"Ruhun korkunun olmuş meskeni,
46 İnsana sık sık öyle engel olur ki,
Onurlu bir teşebbüsten alıkoyar kimseyi,
Tıpkı gölgelerin hayvanları korkutması gibi.
49 Bu korkudan kurtarabilesin diye kendini,
Anlatacağım neden sana geldiğimi ve ne işittiğimi,
İlk kez hissettiğimde meşakkatine şefkati.
52 Arasındayken boşlukta asılı kalanların,[1]
Bana vazife buyurmasına duacı olduğum,
Ziyade güzel ve mübarek bir Hanım tarafından
çağrıldım.[2]
55 Bir yıldızdan daha nurlu parlıyordu gözleri,
Konuşmaya başladı asude ve ahenkli,
Melek gibiydi sesi, ki şöyle dedi:
58 'Ey saygın Mantovalı'nın ruhu,
Dünyada mevcuttur hâlâ şanı,
Dünya durdukça da sürecek varlığı;
61 Bir dostum ki ahbap olamayan bahtla,[3]
Yoluna engel çıktı ıssız bir bayırda,
Döndü geriye korkuyla.
64 Gökte ona dair duyduklarım kadarıyla,
Korkarım büsbütün kaybolmuş olabilir hatta,
Geç kaldım çoktan yardıma.
67 Git ve güçlü sözlerinle ya da

---

1 Cehennem'in ilk dairesi olan Limbus'ta bekleyen, hiç kurtulma ve Cennet'e ulaşma umutları hiç olmamasına rağmen bunun arzusunu duymakla ceza çeken ruhlar (bkz. *Cehennem* IV:41-2)

2 Mantova doğumlu Vergilius'u çağıran bu mübarek hanım Beatrice'dir.

3 Dante, bahtındaki değişimlere, Floransa'dan sürgünü ve başkalarının/hamilerin evlerinde geçen hayatı gibi talihin ona kötü muamelelerine rağmen, Beatrice'yi daima sevmiş ve onu unutmayan bir dost olmuştur.

Kurtulması için ne lazımsa yardım et ona,
Teselli bulayım ben de bununla.
70 Beatrice'yim ben seni eden tayin,
Dönmeye her daim arzulu olduğum yerden geldim,
Sevgidir teşviğim, o sevgi ki sözlerime temin.
73 Tekrar varınca huzuruna Rabbin,
Seni O'na biteviye methedeceğim.'
Susuyordu şimdi, ben söze girdim:
76 'Ey faziletli hanım, varlığındır yegâne neden,
İnsanlığın üstün olmasına her şeyden,
Göklerin en küçük küresinin altında içerilen;[1]
79 Ziyadesiyle memnun eder beni talebin,
Öyle ki hemen yerine getirsem bile, geç kalmış hissederim,
Tek ihtiyacım iradendir her daim, söyle bileyim.
82 Lakin merakım odur ki, nasıl çekinmedin de,
Terk ettin o yüce mevkiyi gözlenen hasretle,
Ve indin bu yerleştiğimiz merkeze?'[2]
85 'Madem,' dedi 'vâkıf olmak istiyorsun bu hususa,
Anlatayım kısaca,
Neden korkmadan girdim buraya.
88 Korku duymalı bir kimse,
Kendisine zarar verebilecek şeylerden sadece,
Zararsız şeylerdense çekinmemeli kesinlikle.
91 Tanrı merhametiyle, beni öyle kıldı ki,
Sefaletinizin olmaz bana tesiri,
Rahatsız edemez beni buranın alevleri.
94 Nazik bir hanım var Gökte,
Şefkat ediyor o sıkıntıya, seni gönderdiğim gidermeye,

1 Göklerin en küçük ve ilk katı Ay küresidir, bunun altında kâinatın merkezi olan yeryüzü bulunur.

2 "Merkez," yeryuvarının ortasında bulunan Cehennem'dir, Limbus da Cehennem'in sınırındadır (bkz. *Cehennem* XXXII:73-4).

Kati hüküm lağvedildi bu nedenle.[1]
97 Lucia'yı çağırtıp huzuruna dedi ki ona:
"Ey Lucia, senin sadığın ihtiyaç duyuyor yardımına,
Emanet ediyorum onu sana."[2]
100 Cümle gaddarlığa düşman olan Lucia,
Kalkıp geldi bana,
Oturduğum yere muhterem Rahel'in yanında.[3]
103 Başladı konuşmaya: "Sen Tanrı'nın haklı övüncü
Beatrice,
Neden yardım etmezsin seni sevene,
Senin uğruna ahmak kalabalıklardan vazgeçene?
106 Duymaz mısın gözyaşlarındaki elemi?
Görmez misin savaştığı ölümü,
Boğulduğu deniz kadar zalim nehri?"[4]
109 Ne kötülükten kaçarken, hayrına koşarken ne de,
Benim bu sözleri işitip kutsal makamımı terkle,
Bunca aşağılara seyirttiğim vakitte,
112 Olduğum kadar süratli olmamıştır dünyada kimse;
Güvendim senin dürüst hitabetine,
Şeref veren hem sana, hem de seni dinleyene.'[5]
115 Bitirdi de böyle sözlerini,
Uzaklaşırken gördüm ki yaşlarla ıslanmış gözleri,

---

1 Gökteki nazik/soylu hanım, tüm Hıristiyanlar adına Tanrı'dan şefaatçi olan, Cennet'in kraliçesi ve İsa Mesih'in annesi Meryem'dir. Tıpkı İsa Mesih gibi, onun adı da Cehennem'de yüksek sesle söylenmemelidir. "Kati hüküm"se Tanrı'nın adaletidir; Dante cezalandırılmalıdır, ancak Meryem'in şefaatiyle bu ceza hafiletilmiştir.

2 Büyük ihtimalle Siraküzalı Şehit Azize Lucia'dır (ö. 304). Işık anlamına gelen ismiyle karanlıkta kalmışların ve görme duyusunun koruyucu azizesidir; basireti ve Tanrı'nın inayetini temsil eder. Dante'nin muhtemelen geçirdiği bir göz rahatsızlığı nedeniyle Azize Lucia'ya özel bir ilgisi ve bağlılığı vardır [*Convivio*].

3 Rahel, *Yaratılış* 29 uyarınca Yakub'un ikinci karısıdır; Tefekkür Hayatı'nı temsil eder (bkz. *Araf* XXVII:104-8; *Cennet* XXXII:7-8).

4 Sembolik olarak Dante'yi ruhani ölümle tehdit eden "kötülük" nehri.

5 Vergilius'un tekellümü, büyük bir şair olarak bilge ve erdemli sözleri Dante'ye rehberlik etme ehliyetine sahiptir.

Daha da gayretlendirdi vazifemde beni.
118 Onun isteğiyle gelip ulaştım sana;
Kurtardım seni canavardan çıkan yoluna,
O yol ki en kısasıydı varan güzel dağa.
121 Hal böyleyken neyin var ki duruyorsun hâlâ?
Neden yüreğinde yer var hâlâ korkuya?
Nerede metanet ve cesaretin filhakika,
124 Üç mübarek hanım gösterirken sana alaka
Göklerin sarayında,
Ve benim sözlerim de ikrar verirken hayra?"
127 Boyun büküp kapanan çiçekler gecenin seriniyle,
Güneş dönüp de vurunca şualarını akabinde,
Nasıl açılıp dik durursa sapları üzerinde,
130 Tükenmiş mecalimden canlandım ben de böyle,
Ve şevkli bir cüret doldu da yüreğime,
Konuştum azat olmuş biri misalince:
133 "Ey müşfik Hanım bana yardım eden!
Ve sen hürmetkâr kişi kendisine söylenen
Sözlere hemen itaat eden!
136 Kelimelerinle yerleştirdin yüreğime,
Öyle bir arzuyu ki devam etmek için bu seyahate,
Dönüyorum başladığım işe.
139 Haydi düşelim yola, madem ki bir irade ikimizi de
sarmakta,
Artık Rehber, Efendi, Üstat sensin bana."
Yürüdüğünde böyle seslendim de ona,
142 Girdim peşi sıra o yokuş ve sarp yola.

KANTO III

"BENDEN GİRİLİR ACILAR ŞEHRİNE,
BENDEN DALINIR SONSUZ ISTIRAP DENİZİNE,
BENDEN GEÇİLEREK KARIŞILIR KAYIP İNSANLAR
SELİNE.
4 ŞAŞMAZ ADALETTİ GAYESİ YÜCE ZANAATKÂRIN;
İLAHİ SALAHİYET, YÜCE HİKMET
VE ASLİ SEVGİYDİ YARATICIM.
7 EBEDİ ŞEYLER VARDI SADECE BENDEN ÖNCE,
EBEDİYETE KADAR VAR OLACAĞIM BEN DE.
İÇERİ GİRENLER, BIRAKIN TÜM UMUTLARINIZI
GERİDE!"[1]
10 Bu cümleleri ki yazılmış kasvetli ve koyu renkle,
Görünce bir kapının üzerinde,
"Üstadım" dedim, "Bana ağır geldi bu ifade."
13 Vâkıfane cevap verdi bana:
"Her türlü tereddütten kurtulmalı burada;
Korkuların cümlesi ermeli hitama.
16 Sana daha önce bahsettiğim yere ulaştık çünkü,

---

1 Tanrı Cehennem'i, vahim (ölümcül, ölüm cezasının konusu olabilecek) günahlarından nedamet getirmeden (tövbe etmeden) ölmüşlerin ebediyen cezalandırılacağı bir nihai Adalet menzili olarak yaratmıştır. 5 ve 6. dizeler Teslis doktrinine (Tanrı'nın üçlü doğası), yani kudret olarak Baba, hikmet olarak Oğul ve sevgi olarak Kutsal Ruh'a atıfta bulunmaktadır. Ebedi şeylerle, başlangıçta Tanrı tarafından yaratılan melekler, gökler ve ilk madde (Aristoteteles'in *hyle*'si; heyula) kastedilmektedir (bkz. *Cennet* XXIX:22-36). Çünkü Cehennem bunlardan daha sonra, Lucifer önderliğindeki melekler Tanrı'ya başkaldırıp Cennet'ten aşağıya sürüldüklerinde yaratılmıştır (bkz. *Cennet* XXIX:49-51, 55-57).

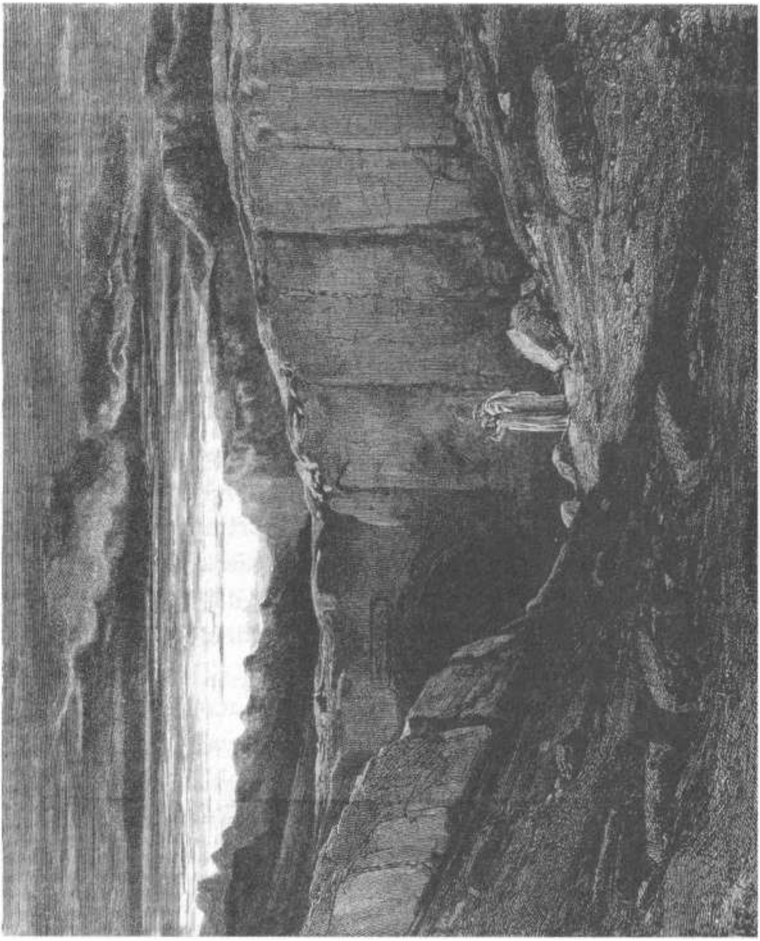
Kendin göreceksin bahsettiğim o sefilleri,
Aklın gayesi olan İyi'yi yitirenleri."[1]
19 Sonra memnun bir ifade yüzünde,
Koyup elini elimin üzerine cesaret verdi de,
Çekti beni saklı halin içine.
22 Feryatlar, figanlar, ağlama, inleme,
Yankılanıyordu havada, tek bir yıldızın olmadığı bile,
Daha ilk adımda ağlamaya başladım bu nedenle.
25 Lisanlar muhtelif, lehçeler ürkütücü,
Hiddet şiveleri, eziyet kelimeleri,
Ve sesler keskin, sesler boğuk ve çarpan elleri,
28 Duydum hercümerç olmuş uğuldamakta,
Dolanıyor sonsuza dek o kapkara havada,
Bir kum tanesi misali kapılan hortuma.
31 Dehşet çepeçevre sarmış, sanki ezerken başımı,
"Üstadım" dedim, "Nedir bu duyduğum uğultu,
Kim bu insanlar böylesine kahreden acıları?"
34 Cevapladı: "Bu perişan hayatı,
Durmaksızın sürdüren bu ruhlar acınası,
Ne yerilecek ne övülecek ömürler yaşamışlardı.[2]
37 Şimdi birliktelerdir o korkak meleklerle,
Hani ne isyankâr ne vefakâr olup Rablerine,
Sadece bir köşeye çekilen o taife.[3]
40 Gökler, azalmasın diye güzelliği, sürgün etti bu melekleri,

---

1 Tanrı, yüce iyi ve mutlak hakikat olarak Cennet'te kendisini görmek isteyecek akıl gözünün yegâne gayesidir, Cehennem'deki ruhlarsa bu tasavvuru tamamen yitirmişlerdir.

2 Ölüler diyarına yaptığı ziyarette Aeneas da mezarsız olanların ruhlarını böyle beklerken görmüştür; ki Dante bu kantonun pek çok öğesini Vergilius'un *Aeneis*'inin altıncı kitabından uyarlamıştır. Ayrıca tarafsız ya da korkak, yani dünyaya müspet ya da menfi bir katkıları olmayan, ne Cennet'e girebilen ne de Cehennem'in kabul ettiği ruhlar teması *Vahiy* 3:16'nın "Böylece ne sıcak ve ne de soğuk, ılık olduğun için, seni ağzımdan kusacağım" sözlerine kökenlenebilir.

3 Lucifer Tanrı'ya başkaldırdığı sırada taraf olmayan melekler.

Ama teslim almadı onları Cehennem'in dibi,
Zira onlarla övünmez hainler dahi."
43 Sordum: "Üstadım, bu ruhlara ne vermekte de eza,
Feryat figandalar bunca?"
Cevapladı: "Anlatayım kısaca.
46 Ölmeyi umut edemeyenler bulunur burada,
Kör hayatları en süfli vasıfta,
Öyle ki haset ederler cümle başka yazgıya.
49 Kalmaz dünyada hiç şanları,
Hem adalet hem merhamet hakir görür onları,
Biz de konuşmayalım haklarında, bak ve geç bu diyarı."
52 Bakarken dikkatlice gördüm bir sancağı,[1]
Dönerken etrafta, ilerliyordu ki öyle hızlı,
Durmayı hor görüyormuş gibiydi tıpkı;
55 Ardından geliyordu nasıl uzun bir insan kervanı,
Görmesem inanmam mümkün olmazdı,
Ölümün geri aldığına bu kadar çok ruhu.
58 Teşhis ettikten sonra birkaç tanesini,
Gördüm ve tanıdım onun gölgesini,
Korkaklığıyla yapmıştı büyük reddi.[2]
61 Böylece kati suretle anladım ki,
Bu korkaklar sürüsüydü,
Tanrı'nın da, O'nun düşmanlarının da nefret ettiği.
64 Bu sefiller ki yaşamış sayılmazlar asla,
Çıplak halde kışkırtılıyorlar koşmaya,

---

1 Yaşarken herhangi bir bağlılıktan kaçınıp tarafsız kalanların (bazı yorumculara göre kilisenin sancağı altında toplanmayanların) burada bir sancağın peşinde koşma suretiyle cezalandırılışı Dante'nin münasip gördüğü istihzalı bir cezadır.

2 Ekseriyetle bu kişinin 1294'te çıktığı Papalık tahtından beş ay içinde inerek yerini yozlaşmış Papa VIII. Bonifacius'a (bkz. *Cehennem* XIX:56) bırakan Papa V. Celestinus olduğu teşhis edilir. Başka yorumlar *Yaratılış* 25:31-3 uyarınca Yakub lehine ilk oğulluk hakkından feragat eden Esav yahut *Matta* 27:24 uyarınca İsa Mesih'in ölümünde mesuliyet almamak için yargılamayı halka bırakan Pontius Pilatus olabileceği yönündedir.

Oradaki at sinekleri ve eşek arılarının sokmalarıyla.
67 Bu haşeratın akıttığı kan çizgi çizgi suratlarında,
Karışıp gözyaşlarıyla damlayan ayaklarına,
Orada emiliyordu iğrenç solucanlarca.
70 Biraz daha ileriye bakınca sonra,
Gördüm bir kalabalığı geniş bir ırmağın kıyısında;
Dedim ki: "Üstadım, acaba,
73 Lütfeder misin bu insanların kim olduğunu bana,
Ve hangi yasa, bu loş ışıkta görebildiğim kadarıyla,
Bunca heves veriyor onlara geçmek için karşıya."
76 Dedi ki bana: "Durduğumuzda,
Akheron'un kasvetli kıyısında,[1]
Tüm bu hususlar aşikâr olacak sana."
79 Gözlerimi yere indirdim mahcubiyetten,
Ve korkarak sözlerimle onu gücendirdiğimden,
Irmağa varıncaya dek konuşmadım ben.
82 Ve işte, bir ihtiyar kayığıyla bize doğru gelmekte,
Saçı sakalı bembeyaz kadim ömrü nispetinde,
Bağırdı: "Ey fesat ruhlar, eyvahlar olsun size!
85 Veda edin Gökleri görme ümidinize!
Geldim sizi karşı kıyıya götürmeye,
Ateşin ve buzun ebedi kasvetine.
88 Ve sen buraya doğru yaklaşan, sen hâlâ yaşayan,
Bunlar ölülerdir, uzaklaş aralarından."
Hareket etmediğimi görünce etti devam:
91 "Başka bir yoldan geleceksin değil buradan,
Senin kıyına gidiliyor başka limanlardan:
Daha hafif bir sandal seni taşıyacak olan."[2]
94 Rehberim girdi söze: "Kharon etme kendine eziyet,[3]

---

1 Akheron hem Homeros hem de Vergilius'un destanlarında ölüler diyarına girmek için geçilmesi gereken ilk ırmaktır.

2 Bu başka sandal, günahkârları değil kurtarılmışları taşıyandır; bkz. *Araf* II:40-51.

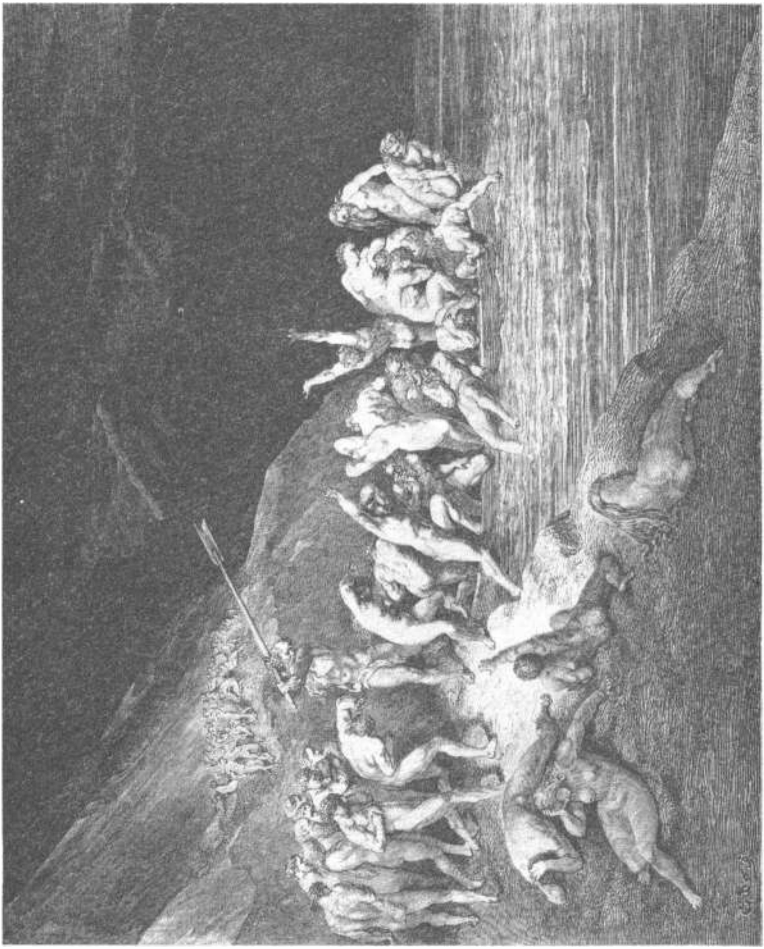
3 Akheron'dan ruhları geçiren kayıkçı Kharon figürü Vergilius'un *Aeneis*'inde detaylı olarak tasvir edilmiş ve Dante bu tasvirden faydalanmıştır. Dante

Geçişimize yukarısı, her istediğini yapabilen kudret
Etti niyet; daha fazlasını sormana yok hacet!"
97 Bulanık bataklığın ihtiyar kayıkçısının şimdi,
Kıllı yanaklarına sükûn hâkim haldeydi,
Birer alev çemberi olsa da gözleri.
100 Lakin bütün çıplak ve bitkin ruhların oradaki,
Solmuştu beti benzi, başlamıştı titremeye dişleri,
İşittikleri lahza Kharon'dan zalim sözleri.
103 Küfrettiler Tanrı'ya ve atalarına ve insanlığa,
Rahme düştükleri yere, zamana, tohuma,
Ve doğumlarına.
106 Sonra toplaşarak bir araya,
Güruh halinde başladılar hıçkırarak ağlamaya,
Tanrı korkusu bilmezleri bekleyen bu menfur kıyıda.
109 Kharon iblisi kor gibi gözleriyle,
Bindirdi hepsini kayığa, işaret ederek sadece,
Ayak uyduramayana da vurdu küreğiyle.
112 Nasıl güz vakti yapraklar koyverirse kendilerini,
Önce biri, sonra öteki, ta ki
Dal görünceye dek yere dökülmüş tüm kisvesi,
115 İşte Âdem'in habis tohumları da hakeza,
Birer birer kıyıdan indiler kayığa,
Yalnızca işaret vasıtasıyla – tıpkı bir şahin gibi ge-
len çağrıldığında.
118 Yol alırken onlar karanlık sularda,
Varmamışlarken henüz öte kıyıya,
Yeni saflar toplanmıştı çoktan bu yakada.
121 Oğlum," dedi Üstat bana, lütufkâr,
"Tanrı'nın gazabına maruz ölmüş olanlar,
Her memleketten gelip burada toplanırlar;

Komedya'da Hıristiyan geleneğinde kaynağını bulan iblislerin (düşmüş melekler) yanı sıra ölüler dünyasına dair klasik mitolojinin karakterlerine de, oldukça grotesk tasvir edilmiş zebaniler olarak Cehennem'de bekçilik ve gardiyanlık vazifesi verir.

124 Hevesli olurlar geçmek için ırmağı,
Zira semavi adalet mahmuzlar onları,
Böylece arzuya dönüşür korkuları.
127 Hiçbir hayırlı ruh geçmemiştir buradan asla,
Dolayısıyla Kharon sende kusur bulduysa,
Anlayabilirsin şimdi sözleri geliyor ne manaya."
130 Bunları söyledikten sonra, bu kapkara ova,
Öyle şiddetli sallandı ki, dehşeti geldikçe hatırıma,
Terden sırılsıklam oluyorum hâlâ.
133 Gözyaşıyla ıslanmış topraktan bir rüzgâr sökün etti,
İçinde kan kırmızı bir ışık alametti,
Tüm hislerim oldu esiri,
136 Yığıldım kaldım, uykunun bastığı biri gibi.

KANTO IV

Ağır uyku kafamın içindeki,
Muazzam bir gürlemeyle dağıldı, öyle ki
Sıçradım yerimden zorla uyandırılan biri gibi;
4 Kalktım ayağa, dinlenmiş gözlerimle
Baktım her yere, dikkatlice, anlayayım diye,
Ulaştım nasıl bir mevkiye.
7 Filhakika kavradım ki nihayet etmişim,
Ağzında bir kuyunun, bir hüzün vadisinin,
Muhtevi gürlemesine müebbet iniltilerin.[1]
10 Öylesine karanlık, öyle derin ve kaplı ki sisle,
Baktıysam da dikkatle dibine,
Kabil değildi bir şeyi ayırt etmek bile.
13 "İnelim şimdi aşağıdaki karanlık âleme,"
Diye başladı çehresi ölüm gibi solgun Ozan söze,
"Önden gideceğim takipte olacaksın sen de."
16 Lakin çehresinin rengini fark etmiştim de,
Dedim: "Nasıl ilerleyeyim korkarken sen bile,
Sen ki imdatçı olansın her daim tereddütlerime?"
19 Cevapladı: "İnsanların ıstırabı,
Mesken tutmuş bu aşağıları, değiştirdi simamı,
Sen de korku zannettin acımayı.
22 Gidelim haydi, yol uzun önümüzde."

---

1 Dante baygın haldeyken kayıkla ırmaktan geçirilmiştir ve şimdi Cehennem'i ağzındadır. Dante'nin Cehennem'i, dokuz eşmerkezli dairede konumlanan katlardan müteşekkil ve yeryuvarının merkezine uzanan konik bir oyuktur; ilk daire (Latince uç/kenar/sınır anlamına gelen) Limbus'tur.

Böyle dedi yürüdü, ben de peşinde,
Girdik kuyuyu çepeçevre dolanan ilk daireye.
25 Hiç eser yoktu feryat figandan,
Burada yegâne ses duyulan,
İç çekişlerdi, ebedi havayı dalgalandıran.
28 Çoluk çocuk, erkek, kadın
Kesif, kalabalık, yığın yığın,
Çekiyorlardı ahını işkencesiz bir ıstırabın.
31 Dedi ki müşfik Üstadım: "Neden sormuyorsun
Kim olduğunu, gördüğün bu ruhların?
Daha fazla ilerlemeden söyleyeyim ki tanıyasın,
34 Bunlar faili olmadılar günahın; erdemleri olmasına rağmen,
Kâfi gelmez, zira mahrumlardı vaftizden,
Senin kabul ettiğin o iman eşiğinden.[1]
37 Yaşadıkları için Hıristiyanlıktan önce,
Tanrı'ya ibadet etmediler münasip usullerle,
Bu ruhlardan biriyim ben de.
40 Bu kusur yüzünden, işlemeden başka kabahati,
Kayıbız ve tek cezamız şudur şimdi,
Umudumuz yok, ama taşıyoruz daim isteği."[2]
43 Kalbime derin bir keder doldu işitince bu sözlerini,
Limbus'ta muallakta anladım ki
Kıymetli insanların daha niceleri.
46 "Söyle Üstadım, söyle ey Efendim"
Diye söze girdim, emin olup tazelemek için,

---

1 Klasik teolojide sadece vaftiz olmadan ölen çocukların (kutsal masumlar) mekânı olan Limbus, Dante'nin daha az tutucu kurgusunda, Hıristiyan imanıyla tanışmadan, dolayısıyla bu imanın yedi Sakrament'inden (kutsal tören) biri olan, Kiliseye katılmak ve kurtuluş için zaruri vaftiz şartını yerine getirmekten mahrum kalarak ölen (iman eşiğinden geçememiş, dolayısıyla ruhani vazifelerini asla bütünüyle ifa demeyecek), lakin müspet muhakeme ve doğal etiğe uygun yaşamış, erdemli ruhları da barındırır.

2 Limbus'taki ruhlar erdemli olmaları itibariyle Cennet'te ruhani vazifelerini bütünüyle ifa etmeyi arzulamaktadırlar, ancak bunu başarabilme umutları yoktur.

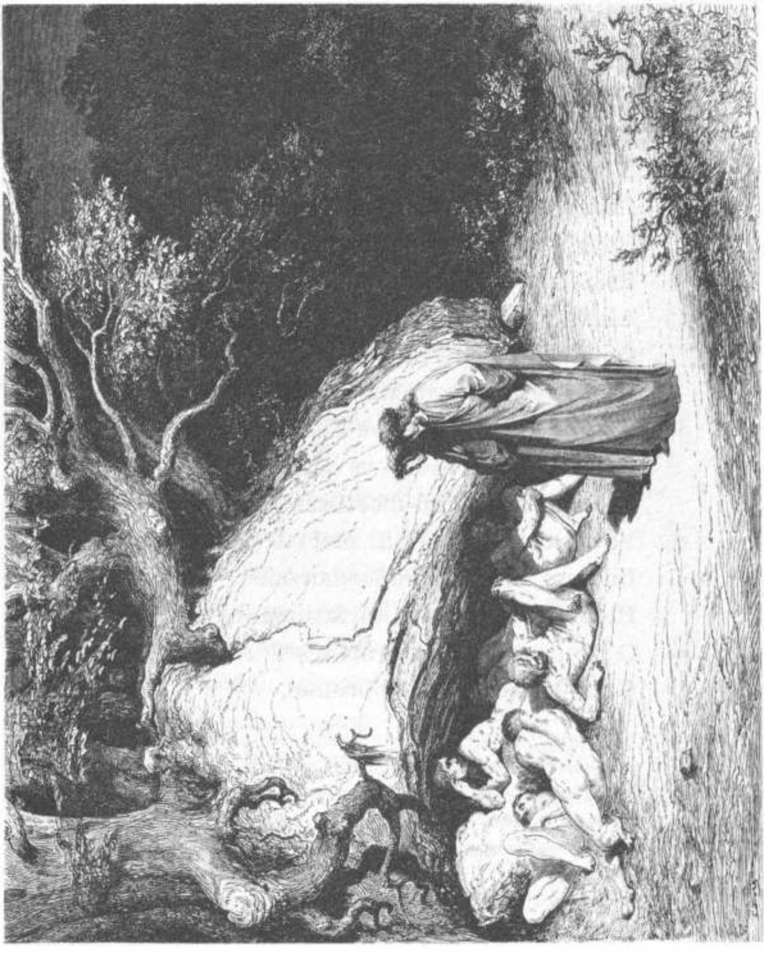
O imanı ki cümle hataya gelen üstün,
49 "Hiç buradan çıkıp mübarekliğe,
Giden oldu mu kendinin veya başkasının liyakatiyle?"[1]
Müphem lafzımın kastını bildi de,
52 Cevapladı: "Henüz yeni girmiştim bu mevkiye,[2]
Bir Muktedir'in geldiğini gördüğümde,
Başındaki tacı delildi zaferine.
55 Alıp götürdü gölgesini ilk atamızın,
Onun oğlu Habil'in, Nuh'un,
Sadık yasa koyucu Musa'nın,
58 Din atası İbrahim'in ve Kral Davud'un,
İsrail'in ve babasının ve oğullarının,
Ve Rahel'in, uğruna nice zahmetlere katlandığı onun,
61 Ve başka birçoklarının; nail etti onları mübarekliğe,
Bilmeni isterim ki onlardan önce,
Hiçbir insanın ruhu kurtarılmamıştı kesinlikle."[3]
64 O konuşurken durdurmamıştık adımlarımızı,
Geçiyorduk şimdi bir ormanı,

---

1 "Mübareklik," Cennet'te olmaktır. Hıristiyan amentüsüne göre (İskenderiyeli Atanasius tefsiri) çarmıha gerilmesi ile dirilişi arasındaki zamanda İsa Mesih Cehennem'e inmiştir. Dante burada (apokrif Nikodemus İncili'ne göre) İsa Mesih'in Limbus'a girip, orada bekleyen Eski Ahit'in ataları, kutsal kadınları ve peygamberlerinin ruhlarını Cennet'e götürdüğü inanışını soruşturmaktadır.

2 Vergilius MÖ 19 senesinde, yani İsa'nın öldüğü kabul edilen 34 senesinden yaklaşık elli yıl önce ölmüştür.

3 Ölümü fetheden, muzaffer muktedir İsa Mesih, yaratılmış ilk insan ve bütün insanlığın atası Âdem'in (*Cennet* XXVI:82-142), kardeşi Kabil tarafından öldürülen Habil'in, tufandaki imanıyla gemiyi yapıp, kurtulan ailesiyle insanlığın yaşamayı sürdürmesini sağlayan Nuh'un, İsraillilere Mısır'dan Vaat Edilmiş Topraklar'a çıkışlarında liderlik edip Yahudi dini ve yasasını kuran Musa'nın (*Cennet* XXXII:130-2), Tanrı'nın kendisiyle ahitleştiği ve İsraillilere ata olan İbrahim'in, İsraillilerin kralı ve mezmurcu Davud'un (*Cennet* XX:37-42), melekle güreşmesi meseli uyarınca "Tanrı'yla güreşen/Tanrı'nın yolunda" anlamına gelen İsrail ismiyle takdis edilen Yakub'un, onun babası İshak ve on iki İsrail kabilesinin ataları olacak on iki oğlunun ve Yakub'un evlenebilmek için on dört yıl babası Laban için çalıştığı ikinci karısı Rahel'in (*Cennet* XXXII:7-8) ruhlarını kurtarır [*Yaratılış*, *Çıkış*].

Orman dediğim toplaşmış ruhların sık kalabalığı.
67 Yolumuz henüz ulaşmamıştı ki daha,
Uyuya kaldığım yerin çok uzağına, bir ateş girdi
nazarıma,
Baskın gelen çevresindeki loşluğa.[1]
70 Aramızda mesafe vardı lakin azdı nispeten,
Yine de seçebiliyordum ancak kısmen,
Saygın kişileri orada mevkilenen.
73 Dedim: "Ey övüncü sanatın ve ilmin,
Kimdir bu ruhlar, itibarları edilmiş temin,
Ayrı tutularak bulunduğu halden diğerlerinin."[2]
76 Dedi ki bana: "İsimlerinin şanı hâlâ,
Yankılandığı için senin yaşadığın hayatta,
Nail oldular Göğün inayetine ve böyle bir imtiyaza."
79 Tam o lahza işittim bir sesi:
"Şeref veriyor bize ozanların en yücesi!
Aramızdan ayrılan ruhu dönüyor geri."
82 Ses kesildi de akabinde her yer sessizlikte,
Gördüm bize doğru gelmekte dört muazzam gölge,
Ne keder ne de neşe vardı hallerinde.
85 Müşfik Üstadım söze girdi yine:
"İyice bak şu kılıç tutana elinde,

1 Bu ateş, 103-8. dizelerde anılacak kalenin ışıltısıdır.

2 Limbus'un aydınlık olan bu kısmı, insanlığa ve uygarlığa yaptıkları katkılarla ebedi bir şöhret kazanmış ve Tanrı'nın mükâfatlandırdığı Hıristiyan olmayan, ancak erdemli ve hürmete şayan kişilere ayrılmıştır. İzleyen dizelerde bizzat Vergilius'un da aralarında anıldığı bazı klasik şairlerin, Troialı ve Romalı kahramanların, pagan filozof, yazar, matematikçi ve doktorların, ayrıca Hıristiyanlık dünyaya gönderildikten sonra yaşamış üç Müslümanın isimleri bu kişiler arasında sayılmaktadır. Tanrı'nın Hıristiyan imanına sahip olmayanların Cennet'e giremeyeceğine dair katı ve bu erdemli kişiler dikkate alındığında adaletsiz yasası belli ki Dante'yi düşündürmektedir ve *Komedya* izleyen bölümlerde bu hususta bazı istisnaları da barındırır (*Araf* I:31-9, 73-90; *Cennet* XIX: 70-90, XX:43-38, 67-72, 100-138). Dante insan uygarlığına müspet katkı yaptığını düşündüğü bu isimlere böylesi ayrıcalıklı bir mekân atfederek hem ebedi azaptan azade hem de hâlâ Cehennem'de oldukları bir çözümle Hıristiyan doktrinini ihlal etmeden yumuşatır.

Efendileri gibi yürüyor üçünün önünde.
88 Homeros'tur o şairlerin kâmili,
Hicivci Horatius diğeri,
Üçüncüsü Ovidius, Lucanus ise en sondan geleni.[1]
91 Benimle paylaştığından bu ruhların hepsi,
O unvanı bağrılan az evveli,[2]
Beni onurlandırıyorlar ne mutlu ki."
94 Böylece toplandığını gördüm görkemli mektebinin,
Emsalsiz şiirin efendisinin,
Sanki kartal gibi süzülüyordu üzerinde diğerlerinin.
97 Hasbıhal edip aralarında bir süre,
Dönüp selam verdiler bana içtenlikle,
Ve Üstadım gülümsedi bunu görünce;
100 Daha büyük şeref benim oldu sonra,
Davet ettiler zira beni de saflarına,
Altıncı oldum böyle âlimlerin arasında.[3]
103 Yürüdük muhabbetle ışığa doğru,
Ki konuştuğumuz hususlara dair burada etmem sükûtu,
Oradaki sohbetimiz kadar usturuplu.[4]

---

1 Yunanların Troialılara karşı seferini anlatan *İlyada* ile Odysseus'un bu seferden eve dönüşünü anlattığı *Odysseia* destanlarıyla klasik epik şiirin üstadı olan Yunan şair Homeros; ortaçağ edebiyatında çürümüş şeylere ahlaki saiklerle saldırmak için kullanılan ve komedyanın bir parçası sayılan (ki Dante'nin şiiri de bunun içinde değerlendirilir) hiciv/satir türünün en önemli isimlerinden Romalı şair Horatius (MÖ 65-8); Dante'nin sevgi ve dönüşüm/başkalaşım temalarındaki klasik mitoloji referanslarında eserlerini temel kaynak olarak kullandığı Romalı şair Ovidius (MÖ 43-MS 8) ve Dante'nin Romalı Cumhuriyetçiler ve imparatorluğun kurucusu Iulius Caesar arasındaki iç savaşa ilişkin referanslarında temel kaynak olarak kullandığı *Pharsalia*'nın [İç Savaşa Dair] yazarı Romalı şair Lucanus (39-65).

2 80. dizede Homeros'un seslendirdiği düşünülen ve Vergilius'la birlikte bu dört şairin paylaştığı "ozanların en yücesi" unvanı.

3 Dante bu beş pagan ama üstat ve erdemli şairin arasına kabul edilerek hem kendisi ile klasik gelenek arasında bir devamlılık kurar hem de onlara borçlu olduğunu vurgular.

4 Tahminen ortak paydaları olan şiir sanatının, sıradan okuyucuyla paylaşıl-

106 Geldik haşmetli bir kalenin ayağına,
Çevrelenmişti de yedi surla,
Tatlı bir dere etrafını kuşatmakta ayrıca.[1]
109 Geçtik suyu sanki toprakmış gibi basarak üzerine,
Girdim yedi kapıdan bilgelerle birlikte,
Bir çayıra vardık bezeli yemyeşil körpe bitkilerle.[2]
112 Buradaki insanların vakur ve sakindi bakışları,
Büyük bir nüfuzu zahir ediyordu sıfatları,
Nadiren ve nazik bir sesle konuşuyorlardı.
115 Çekildik bu çayırın bir kenarına,
Yüksekte ve aydınlık, ferah bir açıklığa,
Herkesi görmek mümkündü buradan o meydanda.
118 Karşımdaki yeşil minenin üzerinde,
Yüce ruhlar bana gösterildiler de,
Hâlâ övünürüm bu şahadetimle.
121 Elektra'yı gördüm nice yoldaşıyla,
Hektor ve Aeneas'ı bildim aralarında,
Ve şahin bakışlı Caesar'ı, kuşanmıştı zırhla.[3]
124 Gördüm Camilla'yı, Penthesilea'yı;
Diğer bir köşede Kral Latinus'u,
Oturuyordu yanında Lavinia, kızı.[4]
127 Gördüm Tarquinius'u tahttan indiren Brutus'u,

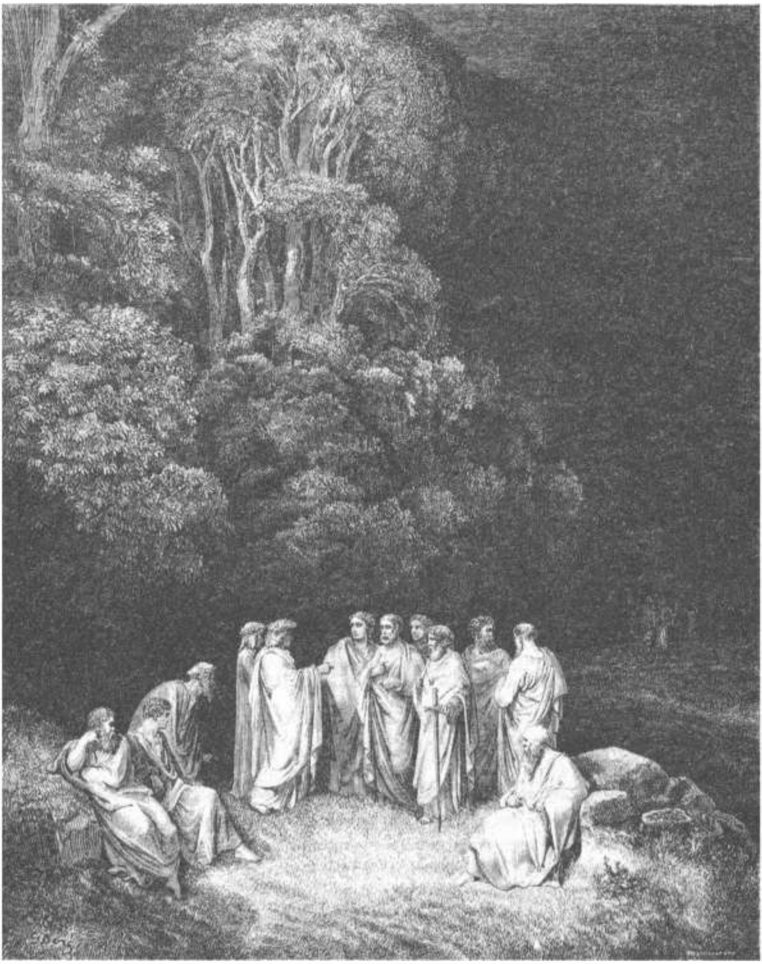
ması uygunsuz sırlarına dair bir sohbet yapılmıştır.

1 Bu kale muhtemelen –çevreleyen belagat ırmağı ve ortaçağda okullarda öğretilen yedi beşeri ilmi/sanatı temsil eden yedi suru ve kapısıyla– insani hikmet ya da şöhreti simgelemektedir.

2 Limbus'un bu mıntıkası Aeneas'ın ölüler âleminde ziyaret ettiği Elysium çayırlarını andırmaktadır [Vergilius].

3 Elektra, Troia'nın kurucusu Dardanos'un annesidir ve yoldaşları da Troialılar olmalıdır; Hektor, Yunan savaşçı Akhilleus'un öldürdüğü büyük Troialı savaşçıdır; Aeneas Romalıların Troia kökenli atasıdır (*Cehennnem* I:73-5, II:13-27); Iulius Caesar, dünyaya hâkim olacak Roma İmparatorluğunun kurucusudur.

4 Camilla, Aeneas'ın Latium'u fethi sırasında ölen savaşçı kraliçedir (*Cehennnem* I:107); Penthesilea, Troialılarla birlikte Yunanlara karşı savaşan Amazon kraliçesidir ve Akhilleus tarafından öldürülmüştür; Latinus, Latium'un kralı ve Aeneas'ın ikinci karısı Lavinia'nın babasıdır.

Lucretia, Iulia, Marcia ve Cornelia'yı,
Ve Selahaddin'i tek başına, diğerlerinden ayrı.[1]
130 Sonra biraz daha kaldırınca alnımı,
Gördüm ariflerin Hocasını,
Filozoflar familyasının ortasında oturuyordu.[2]
133 Hepsinin gözü onda, belli hürmetleri,
Gördüm Platon ve Sokrates'i,
En yakınınında onun, diğerlerinin önünde yerleri.
136 Gördüm dünyayı bir tesadüfe isnat eden Demokritos'u,
Diogenes, Thales ve Anaksagoras'ı,
Empedokles, Herakleitos ve Zenon'u.[3]

---

1 Lucius Iunius Brutus MÖ 509'da Roma'nın son kralı Tarquinius Superbus'u tahttan indirerek Roma Cumhuriyetinin ilk konsülü olmuştur; Lucretia, Iulia, Marcia ve Cornelia Roma tarihine ait, seçkin erdemleriyle öne çıkan kadınlardır: Lucretia, Kral Tarquinius'un oğlunun tecavüzüne uğradıktan sonra intihar eder; Iulia, Iulius Caesar'ın kızı ve Pompeius'un karısıdır; Marcia, Cato'nun karısıdır (*Araf* I:78-90); Cornelia, Kartacalılara karşı zafer kazanan Afrikalı Scipio'nun kızı ve önemli *tribunus*'lar olan Gracchus kardeşlerin annesidir; Suriye ve Mısır sultanı Selahaddin Eyyubi (1171-93) Haçlıları bir dizi bozguna uğratmış ve Kudüs'ü almıştır, Batıda asaleti ve cömertliğiyle meşhurdur [*Convivio*].

2 "Ariflerin Hocası" Yunan filozof Aristoteles'tir (MÖ 384-322), Dante'nin zamanında Latinceye çevrilmiş eserleri, teolojinin ve Hıristiyan imanının ilahi olarak ilham edilmiş doktrinlerinin açıklanması ve üzerinde çalışılması için kapsamlı bir rasyonel sistem temin etmesiyle benimsenmektedir – burada tüm insani bilginin yüce hocası olarak sunulması da bu bağlılığın sonucudur. İzleyen dizelerde sunulan isimler Antik Yunan ve Roma'dan, iki Müslüman âlimle temsil edilen ortaçağa kadar insan düşüncesinin tarihini özetler ve Dante'nin –elbette daha yüce olan Hıristiyan hakikatleri ve halas bilinciyle mükemmelleştirilmek şartıyla– her insanın irfan ve hikmeti bulmak için muhakemesini kullanması gerektiği düşüncesini yansıtır.

3 Yunan filozof Sokrates (MÖ 469-399) filozof Platon'u (MÖ 428-347), Paton ise Aristoteles'i eğitmiştir; Demokritos'un (y. MÖ 460-370) evrenin çok küçük cisimlerden (atomlar) oluştuğu kuramı, onun mevcut her şeyin rastlantısal olduğu fikrini savunduğunu düşündürtmüştür; kinik filozof Diogenes (y. MÖ 412-323) maddi arzulara olan reddiyesini bir fıçıda yaşayarak göstermesiyle meşhurdur; Anaksagoras (y. MÖ 500-428) Yunan filozof ve astronomdur; Thales (y. MÖ 624-545) Yunan felsefesinin kurucusudur; filozof Empedokles'in (y. MÖ 494-434) sevgi ve nefret fiilleri üzerine kurulu evren doktrini Dante'nin de ilgisine mazhar olmuştur (*Cehennem* XII:42); Herakleitos (y. MÖ

139 Gördüm bitkileri toplayan otacıyı,
Dioskorides'i yani; ve gördüm Orpheus'u
Tullius, Linus ve ahlakçı Seneca'yı;
142 Ve geometrici Euklides ve Ptolemaios'u,
Hippokrates, Galienos ve İbn Sina'yı,
Ve meşhur tefsirleri yapan İbn Rüşd'ü.[1]
145 Anmam mümkün değil hepsini burada,
Heybetli temam mecbur bırakıyor beni devama,
Kelimelerim gördüklerimden daha kısıtlı sıklıkla.
148 Altı kişilik refakatimiz indi ikiye;
Bilge Rehberim sevk etti beni başka mahale,
Sükûnetin dışına ve titreşen havanın içine;
151 Vardık hiçbir ışığın parlamadığı bir yere.

535-475) Yunan filozoftur; Zenon'sa (y. MÖ 334-262) mutluluk odaklı stoacılık ekolünün kurucusudur.

1 MS 1. yüzyıldan bir Yunan hekim olan Dioskorides bitkilerin tıbbi kullanımlarına dair bir eser kaleme almıştır; mitolojik bir figür olan Yunan ozan Orpheus'un canavarları, bitkileri veya taşları müziğiyle büyülediği rivayet edilir; Marcus Tullius Cicero (MÖ 106-43) Romalı devlet adamı, hatip ve filozoftur, ki pek çok eseri Dante'nin ilgisine mazhar olmuştur; mitolojik bir figür olan Yunan ozan Linus, tanrı Apollon'un oğlu ve pastoral şiirin kurucusudur [Vergilius]; Seneca (MÖ 4-MS 65) Romalı filozof ve tragedya yazarıdır, doğal etiğin temeli olan ana erdemler ve talih üzerine iki önemli eseri de kaleme aldığı düşünülür; Euklides (y. MÖ 300) özellikle geometri çalışmalarıyla tanınan Yunan matematikçidir; MS 2. yüzyıldan, Mısır kökenli Yunan matematikçi ve astronom Kladius Ptolemaios'un (Batlamyus) sabit yeryuvarının etrafında dönen dokuz göksel küre modeli ortaçağın astronomi ve kozmolojisinde belirleyici olmuştur; Hippokrates (y. MÖ 460-370) tıbbın babası sayılan Yunan hekimdir; MS 2. yüzyıldan Anadolulu bir hekim olan Galienos'un çalışmalarıysa ortaçağda tıbbi hususlarda en önemli başvuru kaynağıdır; İran doğumlu filozof ve hekim İbn Sina (980-1037) Aristoteles ve Galienos üzerine yaptığı tefsir ve şerhlerle Doğu ve Batı dünyasında belirleyici bir figürdür; Kurtuba doğumlu İbn Rüşd (1126-98) Aristoteles'in çalışmaları üzerine en önemli tefsirleri yapmıştır.

KANTO V

Birinci daireden böylece,
İndim daha dar olan ikinciye,
Daha acılıydı lakin, çoğalmıştı gözyaşı ve inleme.
4 Korkunç Minos, homurtulu, karşılayıp ruhları,[1]
Tetkik edip içeri girenlerin suçlarını,
Hükmü verip, havale ediyordu dolamak vasıtasıyla kuyruğunu.
7 Şöyle ki, kişinin habis ruhu,
Huzuruna gelip de bir bir itiraf ediyordu suçlarını,
Ve o günah mütehassısı,
10 Anlıyordu münasiptir hangi Cehennem mıntıkası;
Kaç kez doladığı kuyruğunu,
Gösteriyordu günahkârın gideceği katı.
13 Hep çok kalabalıktı önü,
Sırası gelen yaklaşıyordu almak için hükmünü,
Anlatmak, duymak ve aşağı atılmaktı yekûnü.
16 "Ey sen ulaşan bu acılar hanesine,"
Dedi Minos beni görünce,
Ara vererek yürüttüğü fevkalade memuriyete,
19 "Dikkat et nereye girdiğine, kime güvendiğine,
Aldanma kapının genişliğine!"[2]

---

1 Minos, mitolojide Girit kralıdır; Vergilis'un *Aeneis*'inde de ölüler âleminde bir yargıç olarak anılır; Dante onu lanetlenmiş ruhlara Cehennem'in hangi katında ceza çekecekleri hükmünü veren –ki üstlerine kuyruğunun kaç tur dolandığıyla bu mevki belli olur– grotesk bir zebani olarak tasvir eder.

2 Bu ifade *Matta* 7:13'ün "Helake götüren kapı geniş ve yol enlidir" sözlerini

Rehberim etti mukabele: "Niye söyleniyorsun sen de?
22 Onun kaderine yazılmış yola vurmaya kalkma ket;
Geçişimize yukarısı, her istediğini yapabilen kudret
Etti niyet; daha fazlasını sormana yok hacet!"
25 Şimdi duyduğum sadece çaresizlik ezgileri,
Bulduk bir mevkiyi,
Haykırışların, feryatların dövdüğü bedenimi.
28 Cümle ışık suskundu orada,
Gürlüyordu bir deniz gibi fırtınada,
Kırbaçlanan, dövülen çarpışan rüzgârlarla.
31 Cehennemî kasırga biteviye,
Sürükleyip ruhları şiddetiyle,
Döndürüyor, çarpıyor ve ediyordu işkence.[1]
34 O yıkıntılı bayırın karşısına her geldiklerinde,
Ağlayışlar, iniltiler, haykırışlar yükselmekte,
Sövüyorlar ilahi kudrete.
37 Öğrendim maruz kalanlar bu işkenceye,
Mahkûmlar günah işlediklerinden bedenleriyle,
Akıllarını köle etmişler şehvetin hükmüne.[2]
40 Soğuk mevsimde sığırcıkların kanatları,
Nasıl geniş ve kalabalık saflara dizerse onları
Rüzgâr da hizaya sokuyordu böyle mücrim ruhları;
43 Savurup bir sağa bir sola, bir aşağı bir yukarı.
Yoktu teselli verecek umutları,
Dinlenemeyecekler asla ve azalmayacak acıları.

---

akla getirir.

1 Şehvet günahının cezasını çeken bu ruhlara, hayatları boyunca ihtiraslarıyla sürüklenmeleri ve boğuşmalarını hem ifade hem de ikame eden münasip bir işkence tayin edilmiştir; günah ve cezasının birbirine uyumu Dante'nin tasvir ettiği ölüler dünyasında karşılaşacağımız bir örüntüdür ve mukabil müeyyide, yani kısas kaidesi olarak bilinir (bkz. *Cehennem* XXVIII:142)

2 Dante'nin benimsediği ahlaki nizamda insanlara özgü iki meleke, yani muhakeme ve iradenin dünyevi arzulara/ihtiraslara hâkim olması elzemdir; yedi vahim/ölümcül günahtan biri olan şehvete tenezzül edenler ihtiraslarının akıllarına hükmetmesiyle bunu ihlal etmiştir.

46 Turnalar nasıl öterek uçtukları sırada,
Kuyruk kuyruğa bir sürü oluştururrsa havada,
Bize doğru yaklaştığını gördüğüm ruhlar da,
49 Feryat figanda sürüklenirken rüzgârla;
Sordum: "Üstadım, bunlar kim ola,
Cezanın ıstırabını çeken bu karanlıkta?"
52 "Haklarında tafsilatlı bilgi
İstediklerinin ilki," dedi,
"Pek çok dil konuşulan diyarın imparatoriçesiydi.[1]
55 O kadar mutattı ki bu şehvani kabahati,
Yarattığı rezaletten muaf kılmak için kendini,
Değiştirip yasayı meşru hale getirdi.
58 Semiramis'tir adı, okuduğumuza göre,
Ninus'un hem karısı hem halefi de,
Sahipti şimdi Sultan'ın hükmettiği memlekete.[2]
61 Öteki ruh, öldürdü kendini sevda hasebiyle,
İhanet etti kocası Sichaeus'un küllerine;[3]
İffetsiz Kleopatra arkasından gelen de.[4]
64 Helene'yi görüyor musun uğruna
Nice yıllar geçti fena;[5] bak yüce Akhilleus'a,
Ki sevdayla girmişti son savaşına.[6]

---

1 Babilliler.

2 Asur İmparatorluğunun, kocası Nisus'tan sonra tahta geçen efsanevi kraliçesi Semiramis (Şamiram), bir dizi sevgilisini birlikte olduktan sonra öldürmüş ve oğluyla olan ilişkisini gizlemek için yasaları değiştirerek ensesti ve her türlü şehvani fiili meşru kılmıştır [Orosius]. Dante, Sultan'ın hükmettiği memleket, yani Mısır'dan söz ederken Kahire yakınlarındaki antik Babil ile Mezopotamya'daki, insan dilinin ayrıştığı kulesiyle meşhur Babil'i karıştırmaktadır (bkz. *Cehennem* XXXI:67, 3. dipnot).

3 Kocası Sichaeus'un öldürülmesinden sonra Kuzey Afrika'daki Kartaca'ya kaçıp oranın kraliçesi olan Dido, Aeneas'a tutkuyla âşık olur ve terk edildiğinde kendini öldürür [Vergilius].

4 Mısır kraliçesi Kleopatra (MÖ 69-30) önce Iulius Caesar'ın, sonra Marcus Antonius'un sevgilisidir; (daha sonra imparator Augustus olacak) Octavianus'la savaşını kaybettiğinde önce Marcus Antonius, sonra da Kleopatra intihar eder.

5 Troia Savaşı ve sonrasında yaşananlar.

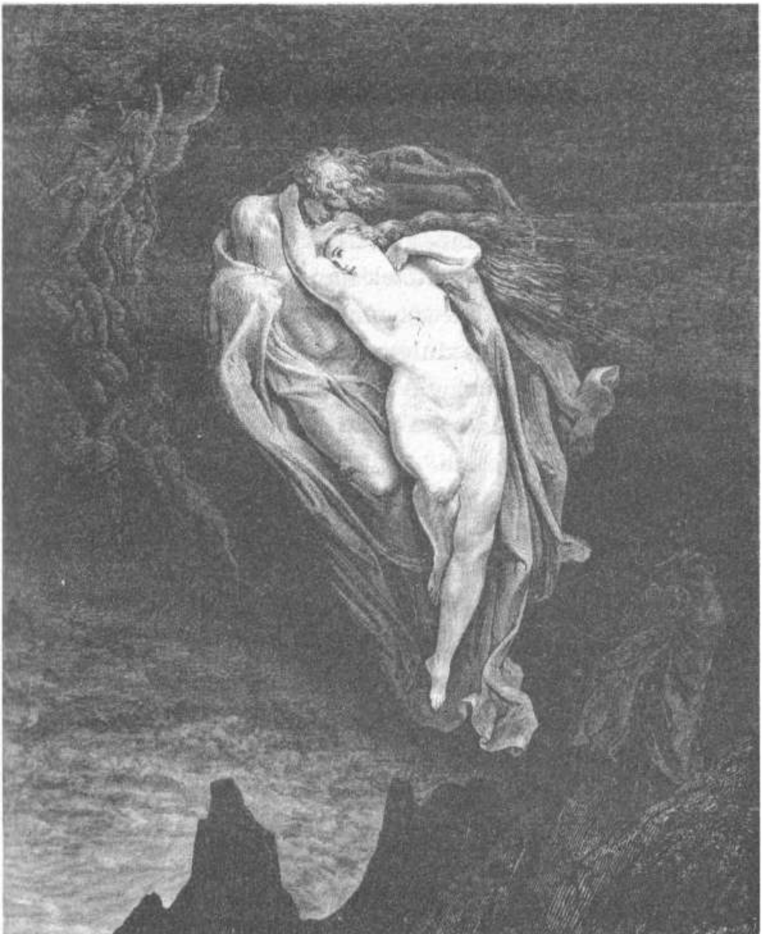
6 Sparta Kralı Menelaus'un karısı Helene'nin, âşığı olan Troia prensi Paris

67 Bak Paris'e, Tristan'a..." ve isim isim işaret etti,
Binden fazla gölgeyi,
Hayattan ayrılmalarının sevda olmuş sebebi.
70 Duyar duymaz Üstadımdan isimlerini,
Eski zamanların kadınları ve şövalyeleri,
Merhamet kapladı içimi, bayılacaktım sanki.[1]
73 Dedim ki: "Ey Ozan, konuşmak isterim şu ikisiyle,
İlerliyorlar ayrılmadan birlikte ve,
Çok hafif görünüyorlar rüzgârın önünde?"
76 Dedi ki bana: "Kavuşacaksın bu imkâna,
Bize iyice yaklaştıklarında, konuş onlarla,
Sürüklendikleri sevda namına, açılacaklar sana."
79 Rüzgâr onları bize doğru getirince başladım söze:
"Ey ruhlar bitkin ve ilerleyen zahmetle,
Eğer O men etmediyse, konuşun bizimle!"
82 Kumrular uyan arzunun çağrısına,
Nasıl açılmış kanatlarla havada,
Uçarlarsa süzülerek tatlı yuvalarına,
85 Bu ruhlar da terk edip Dido'nun da ıstırapta olduğu saflarını,
Habis havanın içinden bize doğru yaklaştı,

---

tarafından kaçırılması Troia'ya karşı bir Yunan seferinin ve on yıl sürecek savaşın sebebidir. Akhilleus, Troia savaşının en büyük savaşçılarındandır; Homeros'un *İlyada* destanında yer almayan, ancak daha sonraki efsanelerinde kaynağını bulan anlatıya göre Akhilleus, Troia prensesi Poliksene'ye âşık olur, onunla buluşacağı umudu içindeyken pusuya düşürülür ve Paris tarafından öldürülür. Ortaçağ romanslarında kaynağını bulan anlatı uyarınca Tristan, Kral Mark'ın karısı İsolde'yle (Yseult) sevgilidir, aşklarını fark eden kral onu zehirli bir kılıçla yaralar ve öldürür. İsolde ise aşk acısıyla ölür.

1 Dante'nin hissettiği merhamet, yani şefkat ve ruhsal acı, insanın zayıflıkları (bu örnekte cinsel arzu) karşısında geliştirilen bir sempati ve duygusal tepki olarak görülebilir, lakin –ilerleyen kantolarda da tekrarlanıp tartışılacağı üzere– Dante bu merhamet sahnesini meşhur trajik âşıkları Cehennem'de, Tanrı'nın gözünde büyük bir günah olan şehvetin cezasını çekerken göstererek hem şehvani aşk ve aşk hikâyelerinin masum yahut basit bir zayıflık olmadığını okuyucuya hatırlatmak hem de kendi ahlaki pozisyonunu tekrar vurgulamak için kullanır.

Kabul ederek sevgiyle dolu çağrımı.
88 "Ey hâlâ canlı, nazik ve şefkatli kişi,
Bu kara, kasvetli havada ziyaret eden bizi,
Kanıyla lekeleyenleri dünyevi âlemi,
91 Dostumuz olaydı kâinatın hâkimi,
Niyaz ederdik ondan senin selametini,
Zira bu sefil halimize gösterdin merhameti.
94 Neyi konuşmak ve işitmek seni memnun edecekse,
Bizi de memnun edecek o husustan söyleşme,
Hazır rüzgâr da sakinleşmişken bu mahalde.
97 Doğduğum memleketin bulunduğu kıyıda,
Po birleşmiş halde onu takip eden sularla,
Akar nihai yuvasına.[1]
100 Soylu bir kalbi hemen zapt eder sevgi,[2]
Mahrum kaldığım güzel bedendir bende köklenmesinin müsebbibi,
Ki elimden alınış şekli hâlâ yaralar beni.
103 Sevgi ki azat etmez sevmekten sevgiliyi,
Onun güzelliğiyle çekti raptetti beni,
Ve hâlâ terk etmedi gördüğün gibi.
106 Sevgi, götürdü ikimizi birlikte ölüme,

---

1 Bu memleket Po ırmağıyla kollarının Adriyatik denizine aktığı Ravenna'dır. İki âşık ruh, şu an konuşan Francesca da Polenta (Rimini) ile Paolo Malatesta'dır. 1275 civarı bir tarihte Francesca, Rimini Sinyoru Gianciotto Malatesta'yla evlenir; birkaç yıl sonra kardeşi Paolo ile karısı arasındaki ilişkiyi fark eden Gianciotto her ikisini de öldürür.

2 Dante bu dizeyi, ahlaki asalet ve erdemli sevgi şiirlerinde öncüsü olan şair Guido Guinizzelli'nin bir dizesinden uyarlamıştır (bkz. *Araf* XXVI:91-114). Buradaki soylu, bir asalet unvanı olmaktan ziyade, erdemli bir kalbin, ahlaki iyiliğin simgesi olan soyluluk/nezakettir. Dante'nin ahlaklı ve faziletli, "saf" sevgi inancının aksine [*Vita nuova*] Francesca izleyen anlatıda sevgiyi kaçınılamayan karşılıklı bir tutku olarak tarifleyip, böylesi bir kuvveti bahane ederek günahtaki kendi sorumluluğunu gölgelemeye çalışır, bu Dante'nin yine okuyucuya –şimdi bir örneğini sunduğu gibi– dünyevi sevgiye dair tüm edebi sunumlardaki ahlaki tehlikeye dair bir uyarısı ve belki de kendine, erken dönem şiirlerindeki Beatrice'ye olan soylu sevgisinin muhtevasına dair bir tenkitidir.

Canlarımızı alanı ise Kabilya beklemekte."[1]
Bu sözlerdi taşınan onlardan bize.
109 Bu yaralı ruhları dinleyince,
Eğdim başımı yere ve durdum öyle uzun süre,
Ta ki Ozan soruncaya, "Ne düşünüyorsun böyle?"
112 Cevap verebildiğimde şöyle başladım söze:
"Heyhat! Nice nazik hisler, nasıl da hasretle,
Razı olmuşlar o elem getiren yola girmeye."[2]
115 Sonra hitabımı yöneltip onlara,
Başladım konuşmaya: "Istırapların Francesca,
Keder ve acımayla boğdu beni gözyaşlarına.
118 Söyle lütfen, henüz mutedil iç çekişleri sırasında,
Sevgi nasıl ve hangi yollarla,
Götürdü seni tereddütlü arzularını itirafa?"
121 Cevapladı: "Yoktur daha büyük acı,
Hatırlamaktan bu sefil makamımızda geçmiş mut-
lu zamanları,
Üstadın da iyi bilir bunu.
124 Madem çok arzuluyorsun öğrenmeyi,
Sevgimizin nasıl köklendiğini,
Anlatacağım hem ağlayıp hem konuşan biri gibi.
127 Bir gün, vakit geçirmek için yalnızca,
Okuyorduk Lancelot'u, nasıl yenik düştü sevdaya;[3]
Yalnızdık, bir kuşku da yoktu aramızda.
130 Okurken gözlerimiz birçok kez karşılaştı,
Çehremiz soldu, rengimiz kaçtı,
Sonra bir bölüm geldi, bizi bozguna uğrattı.

---

1 Kabilya, Dante'nin, kardeşi Habil'i öldüren Kabil'in adından türettiği ve akrabalarına ihanet edenlerin cezalandırıldığı Cehennem'in dokuzuncu dairesinin birinci mıntıkasına münasip gördüğü isimdir (bkz. *Cehennem* XXXII:58). 1300 senesinde Francesca ve Paolo'yu öldüren Giancotto Malatesta hâlâ hayattadır ve sonunun burası olacağı kehanet edilmektedir.

2 Nazik ve erdemli ideal sevginin yolundan ayrılıp da şehvani ve zinaya götüren yola girerek ölüm ve lanetlenmeye ulaşmışlardır.

3 Kral Arthur romanslarının örnek şövalyesi Lancelot ile Arthur'un karısı Kraliçe Guinevere birbirlerine âşık olurlar.

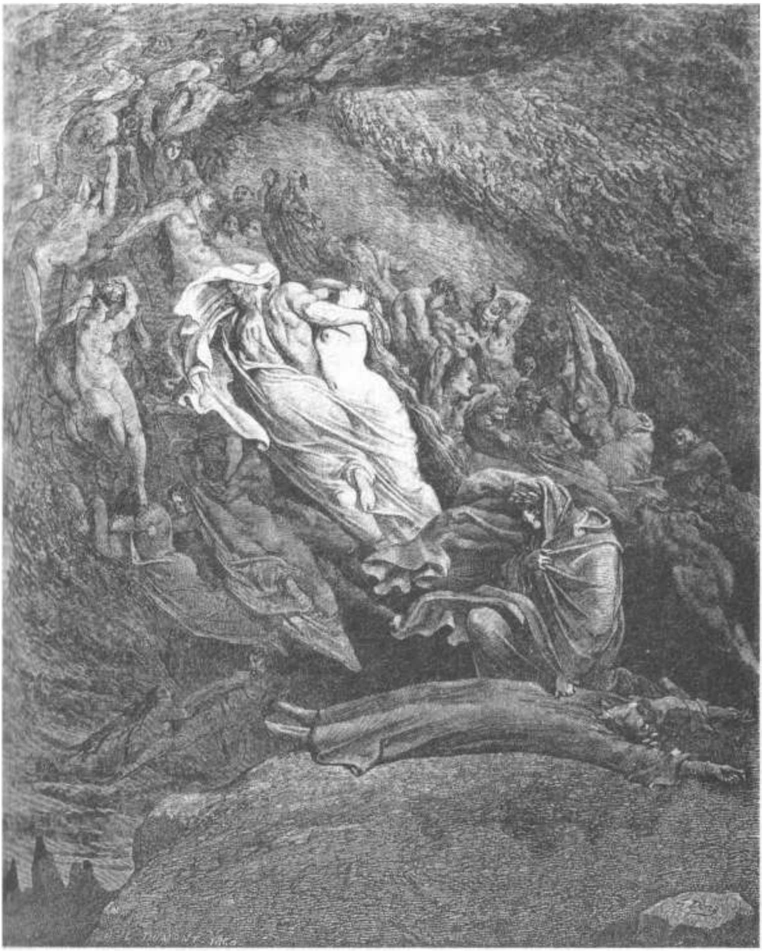

133 Okuduğumuz anda arzulanan tebessümün nasıl da
Öpüldüğünü o gerçek maşukça,
Benden hiç ayrılmayacak sevgili, duran yanımda,
136 Tüm vücudu sarsılırken iştiyakla, öptü dudaklarımı.
Bizim Galehaut'umuzdur o kitap ve yazarı;
O gün okumadık daha fazlasını."[1]
139 Biri söylerken bana bu sözleri,
Diğer ruh ağlıyordu, hissettiğim şefkatle ki,
Kendimden geçtim, ölüm vâsıl oldu sanki;
142 Sonra yığıldım yere bir ceset gibi.

---

1 Galehaut, Guinevere'nin hizmetçisidir ve Lancelot'la buluşmayı ayarlar; tıpkı bu hizmetçi gibi kitap ve yazarı da Francesca ve Paolo'yu bir araya getirip bu masum okuma faaliyetlerini günaha dönüştüren ölümcül öpücüğe neden olmuştur. Özgün romansta Lancelot'u öpme iradesini Guinevere almış olsa bile Francesca kantonun önceki dizelerinde karşı konulamaz sevgi çekimini suçladığı gibi şimdi de günahın sorumluluğunu kendisini öpen Paolo'ya ve kitaba yüklemektedir.

KANTO VI

İki sevdalının çektiği acıları duyup da,
Kapanan zihnim kederin uğrattığı bozguna,
Tekrar canlandığında,
4 Gördüm yeni işkenceler sarmış etrafımı,
Ve yeni mustaripler, ne yana atsam adımlarımı,
Ne tarafa çevirsem bakışlarımı.
7 Üçüncü dairedeydim hüküm sürdüğü soğuğun,
Nihayetsiz yağdığı melun bir yağmurun;
Damlalarının her biri istisnasız mevzun ve yoğun.
10 İri dolu taneleri ve kar, teşekkül pis bir sudan,
Fasılasız sökün ediyordu havadan,
Bu sağanakla doymuş toprak geçilmiyordu kokudan.
13 Kerberos, o vahşi canavar,
Suya ve çamura batmış halde debelenirken ruhlar,
Üç ağzıyla köpek gibi havlıyordu tepelerinde, çirkin ve gaddar.[1]
16 Kan kırmızı gözleri, yağlı kara sakalı,
Karnı şişkin, birer pençeydi elleri ayakları;
Kırbaç gibi savurarak onları, paçavraya çeviriyordu ruhları.
19 Ruhlarsa köpekleşmiş uluyor fasılasız yağmurda,
Kendilerini sakınmak için beyhude bir çabayla,

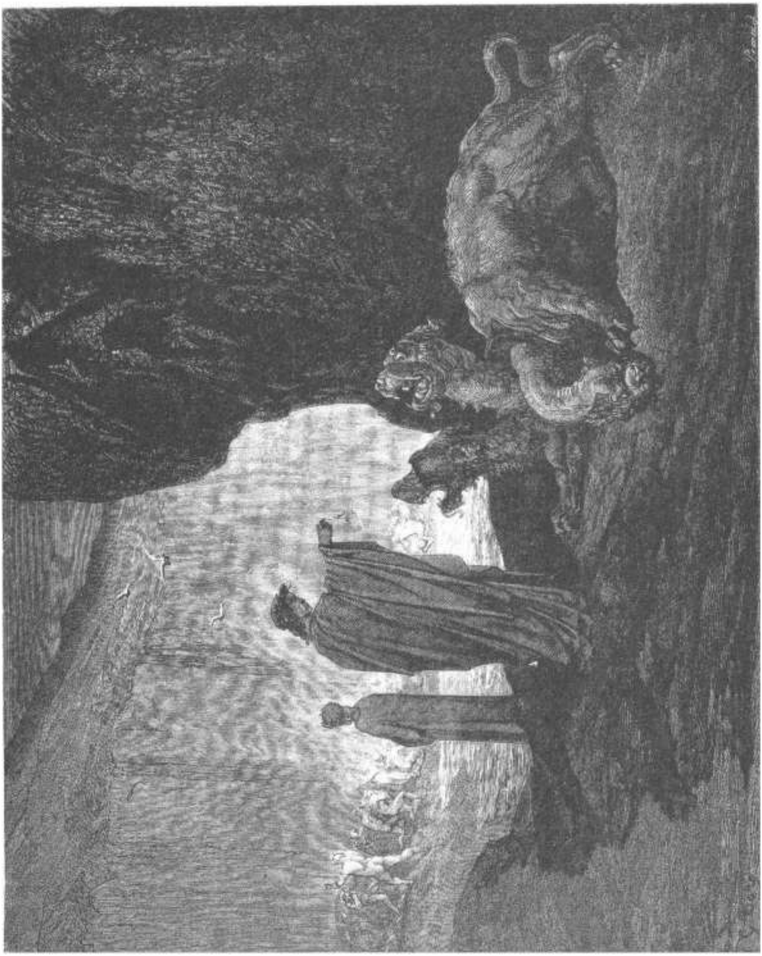
---

1 Kerberos, klasik mitolojide ölüler âleminin girişini bekler şekilde anılan üç köpek başlı canavardır. Vergilius'un *Aeneis* destanında oburluğu nedeniyle zehirli yemekle kandırılıp susturulduğu anlatılır. Böylece Dante'de de yedi ölümcül günahtan biri olan oburluğun cezalandırıldığı üçüncü dairenin bekçisi olarak tasvir edilir.

Bu sefiller dönüyor batakta bir o yana bir bu yana.
22 Kerberos, o dev kurtçuk, bizi fark ettiğinde,
Açıp ağızlarını köpekdişlerini gösterdi de,
Hareketsiz hiçbir uzvu yoktu bedeninde.
25 Rehberim ellerini açarak iyice,
Toprak doldurdu yumruğuna alabildiğince,
Ve savurdu o obur gırtlakların tam içine.
28 Açlıktan gözü dönmüş bir köpek nasıl da,
Önüne yemek konduğunda susarsa,
Ve meşgul olursa sadece tıkınmakla,
31 O hale geldi iğrenç suratları da
Kerberos iblisinin; ki onca gürlemesinden sonra,
Sağır olmayı diletmişti afallamış ruhlara.
34 Geçtik gölgelerin arasından,
Şiddetli yağmurla yere kapaklanan,
Bastık ayaklarımızı boş suretlerine olan sanki insan.[1]
37 Hepsi yüzükoyun yatıyordu yerde,
İçlerinden biri hariç, önünden geçmemizle,
Dikilip oturmuştu bizi gördüğünde.
40 "Ey sen, bu Cehennem'den geçirilen,"
Dedi bana, "Tanıdın mı beni, yaratılmıştın sen,
Ben henüz dünyadan ayrılmamışken."
43 Cevapladım: "Her kimsen bu çileli halin belki,
Hafızamdan tart ediyor kimliğini,
Sanki hiç görmemiş gibiyim hayattayken seni.
46 Ama söyle bana kimliğini, sen ki böyle kederli
Bir yere yollanmışsın, cezaya böylesi,
Daha büyükse de diğerleri, olamaz bu kadar tiksindirici."
49 Cevapladı: "Senin şehrin ki bağrında,
Haset dolu tıka basa,

---

1 Hatırlanacağı gibi ruhların bedenleri maddeden değil, sadece eski fiziki suretlerinin şeklini almış havadan ibarettir (bkz. *Araf* XXV:79-108)

Beni de barındırıyordu gün ışığı altındaki hayatta.
52 "Ciacco"ydu verdiği isim bana siz hemşerilerin:[1]
Habis oburluk günahını işlediğim için,
Senin de gördüğün gibi yağmurla dövülmekteyim.
55 Ve ben, bir sefil ruh, değilim tek başıma,
Buradakilerin hepsi aynı günahtan, aynı cezada."
Bir söz söylemedi bundan başka.
58 Cevap verdim ona: "Ciacco çektiğin çile,
Çok ağır geldi bana, mecburum gözyaşı dökmeye;
Lütfen biliyorsan söyle, hangi son beklemekte
61 Yurttaşları bu bölünmüş şehirde;[2]
Hiç mi salih kimse yok içlerinde?
Söyle, neden saldırıyor ona bunca hizipleşme?"
64 Bana dedi ki: "Uzun bir ihtilafın akabinde,
Kan dökülecek nihayetinde,
Taşralılar defedecek diğerlerini hem de nice cürümle.
67 Ancak çok geçmeden bu bozgunun üzerinden, üç güneş sonra,[3]

---

1 Konuşan ruhun Floransalı şair Ciacco dell'Anguillaia olabileceğine dair yorumlar mevcut, lakin isim benzerliği dışında başka bir bağlantı yoktur. Dante'nin dizeleri daha çok –domuzlara seslenmekte ya da domuza benzetmekte kullanılan Giacomo kelimesinin bozulmuş bir biçimi olabilecek– Ciacco'nun bir lakap olduğunu ve konuşan ruhun da bu lakabı çok sevmediğini sezdirir.

2 1289 yılında İmparatorluk yanlısı Ghibellinoların Floransa'dan kovulmasından sonra, Papalık yanlısı Guelfolar da kendi içlerinde Aklar ve Karalar olarak ikiye bölünür. Aklar (ki liderleri olan Cerchi ailesinin şehir dışından olan kökeni dolayısıyla "taşralılar" olarak da anılır) Papa VIII. Bonifacius'un Floransa üzerindeki nüfuzuna karşıyken, Karalar ise Papalığın tam hâkimiyetinden yanadır. Bu rekabet 1300 Mayısında açık çatışmaya dönüşür; Aklar, Karaları Floransa'dan sürgün eder. Ancak Papa VIII. Bonifacius'un desteğiyle 1302'de Karalar şehri tekrar ele geçirir ve aralarında Dante'nin de olduğu Akları sürgüne yollar. 1302 senesinde Dante'nin gıyabında Floransa'da idam kararı çıkmasıyla, Dante şehrine bir daha hiç dönemez.

3 "Üç güneş," yani yaklaşık üç yıl sonra. İzleyen dizeler şiirin pek çok yerinde karşımıza çıkacak ve lanetlenmiş ruhların ağzından sunulan bir dizi "kehanetin" ilk örneğidir. Floransa, İtalya siyaseti ve Dante'nin sürgününe dair göndermeler içeren ve *Komedya*'daki seyahatin yaşandığı söylenen

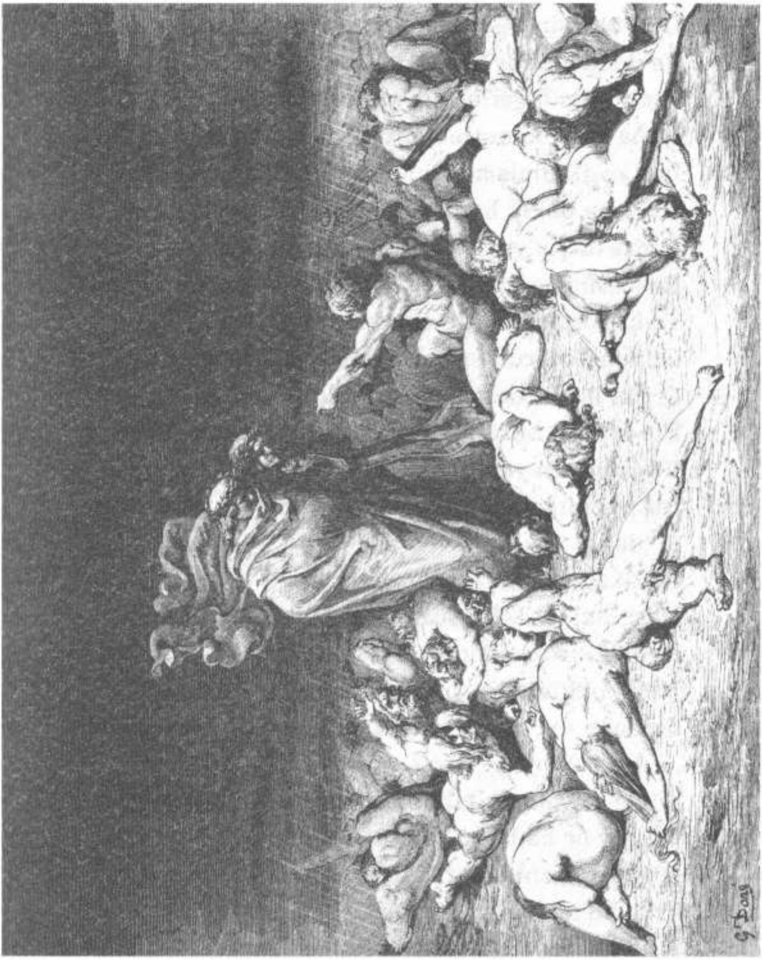
Bitaraf duran kudretli başın manevrasıyla,[1]
Önceki mağluplar galebe çalacak bu defa.
70 Uzun müddet dalgalanacak bayrakları,
Aman vermeyip ezecekler düşmanlarını,
Ne kadar akarsa aksın gözyaşları.
73 Dinlemiyor onları kimse, lakin salihtir iki kişi.[2]
Üç kıvılcım tutuşturmuş cümle kalbi,
Kibir, haset ve açgözlülük yani."
76 Bitince böylece gözyaşartıcı sözleri
Dedim ki: "İsterim beni daha da eğitmeni,
Ve lütfetmeni biraz daha konuşma hediyesini,
79 Farinata ve Tegghiaio, ki öylesine kıymetli,
Sonra Arrigo, Mosca ve Iacopo Rusticucci,
Ve elbet iyilik için uğraşan diğerleri,
82 Söyle nerede onlar, bildir bana hallerini;[3]
Öyle büyük bir arzuyla istiyorumki bilmeyi,
Göklerin balı mı, Cehennem'de ağu mu nasipleri?"
85 Devam etti: "Yerleri en karanlık ruhların yanı;
Başka günahlar onları dibe yolladı;

1300 Nisanından sonraki olayları anlatan bu "geçmişten (geleceği olan) geçmişe kehanetler," Dante'nin sürgün yıllarında hayatının ve hadiselerin muhasebesini yapmasının bir vasıtasını teşkil eder.

1 O zamana dek bu kavgada taraf tutmayan biri gibi gözüken Papa VIII. Bonifacius.

2 Bu iki salih kişinin kim olduğu muammadır ve bu muamma bir yandan da Floransa'nın bu habis durumunda içerisinde iyi insan kalmadığı yargısını besler; zaten Dante'nin bu kantonun 62. dizesinde sorduğu soru da *Yaratılış* 18:22 uyarınca, Sodom ve Gomarra'yı helak edecek Tanrı'dan, İbrahim'in, içinde salih kimseler varsa şehirleri bağışlamasını istemesini hatırlatmaktadır.

3 Farinata, Tegghiaio, Arrigo, Mosca ve Rusticucci 13. yüzyılın ilk dönemlerinden, yani şehrin bugünkü çürümüş hali değil, daha erdemli ve güzel olduğu geçmişten meşhur Floransalı kimselerdir. Ancak tüm faziletlerine rağmen onlar da günahkârdır ve Arrigo haricinde –ki o da muhtemelen 1215'teki Buondelmonte cinayetine dahil olmuş kişilerdendir– tümü şiirin izleyen safhalarında Cehennem'in farklı bölümlerinde karşımıza çıkarlar (bkz. Farinata, *Cehennem* X:32; Tegghiaio ve Iacopo Rusticucci, *Cehennem* XVI:41, 44; Mosca, *Cehennem* XXVII:106).

Görebilirsin, eğer inebilirsen o kadar aşağı.
88 Ve döndüğünde geri o güzel dünyaya,
Getir beni diğerlerinin akıllarına;
Daha fazla konuşmuyorum, cevaplamıyorum da."
91 İleriye dikilmiş hüzünlü gözleri kısıldı yavaşça,
Az daha bakıp bana, önce eğdi başını da;
Sonra düştü yere, kör yoldaşlarının yanına.
94 Rehberim dedi ki bana: "Bir daha kıyam etmeyecek,
Ta ki borusunu üfleyip melek,
Günahkârların korkusu olan Yargıç gelene dek;[1]
97 O gün herkes kendi kederli kabrini görecek,
Ete kemiğe bürünüp yeniden, eski suretini giyecek,
Ve ebediyen yankılanacak hükmünü dinleyecek."
100 Bu pis bulamacı, yağmur ve ruhlarla gelen meydana,
Aştık ağır adımlarla,
Hasbıhal ettik bir süre sonraki hayat hakkında.
103 Dedim ki: "Üstadım, peki bu ıstırap,
Nihai hükümden sonra ne olacak,
Artacak mı, zeval mi bulacak, yoksa aynı mı kalacak?"
106 Şöyle cevapladı: "İlmini hatırla dediği ne,
Bir şey ne kadar mükemmelse,
O kadar fazladır ıstırap da zevk de.[2]
109 Tüm bu melun günahkârlar,
Asla olamayacaklarsa da berkemal,
O hale biraz daha yaklaştırılacaklar."
112 Yürüdük daire gibi kıvrılan yoldan,
Konuştuklarımız gani, burada anlatamam;

---

1 Dünyanın sonunda İsa Mesih'in ikinci gelişi ve Nihai Hüküm Günü kastedilmektedir.

2 İlimden kasıt Aristoteles felsefesidir. Mükemmel/kâmil mefhumu burada bütünlük, yani ruh ile bedenin tekrar buluşması bağlamında kullanılmaktadır.

Vardık o noktaya sonunda aşağı ulaşan.
115 İşte oradaydı Plutus, büyük düşman.[1]

[1] Plutus, Yunan mitolojisinde ölüler dünyasının ve yeraltı hazinelerinin tanrısı olan Hades'in Roma mitolojisindeki karşılığı olan Pluton ile yine Yunan mitolojisinde bolluk ve zenginlik tanrısı olan Plutos'un (Roma da Plutus) adlarını adında barındıran iblistir. Zaten antik zamanlarda da bu iki tanrı birbirinin ikamesi olarak değerlendirilirdi ve Dante'nin referans dünyası içinde her ikisi de insanlığın "büyük düşmanı" olabilirdi.

KANTO VII

"*Pape Satàn, pape Satàn aleppe!*"[1]
Bunlardı ilk sözleri Plutus'un, cırlak sesiyle.
Her şeye vâkıf olan soylu bilge,
4 Yüreklendirmek için beni girdi söze,
"Kendini korkuya teslim etme,
Her ne kuvvette ise, engel olamaz aşağıya inmemize."
7 Sonra karşısına alarak Plutus'ün şişkin çehresini,
"Kes sesini melun kurt!" dedi,[2]
"Kininle doyur kendi kendini.
10 Derinlere yolculuğumuz değil keyfi,
Mikail'in küstah isyanın aldığı öcünü,
Yücelerden irade edildi."[3]
13 Yelkenlerin, rüzgârın şişirdiği,
Çekildikleri direk kırılınca yığılıp kalması gibi,
O zalim canavar da duyunca bunu yere serildi.
16 İndik dördüncü çukura böylece,

---

1 Bu sözlerin ne anlama geldiği üzerine pek çok farklı yorum getirilmiştir. En temel uzlaşı Plutus'un Şeytan'a baba ve papa olarak niyaz edip, ya İbranicenin ilk harfi *alef*'i andıran *aleppe*'yle onun üstünlüğünü vurguladığı ya da *alas*'a benzer bir "eyvah, heyhat" nidası savurduğu yönündedir. Nihayetinde bu Dante'nin, Cehennem iblislerinin konuşmasını münasip görüp icat ettiği kaba ve iptidai bir dildir.

2 Plutus, *Cehennem* I:49'da harisliğiyle anılan dişi kurtu anımsatmaktadır. Bu şimdi inilen dördüncü dairede hem tamahkârlık hem müsriflik günahlarının cezalandırılmasına da münasip düşer.

3 Lucifer'in Tanrı'ya isyanı, Başmelek Mikail'in isyankâr melekleri Cennet'ten kovmasıyla son bulmuştur.

O meyus bayırda vardık daha öteye,
Burasıdır kâinattaki bütün kötülüğe hazne.
19 Ey Tanrı'nın adaleti!
Tanık olduğum nice yaban eziyet ve işkence kimin eseri?
Nasıl da geçit verdik suçumuza tüketsin diye bizi?
22 Kharybdis girdabında çarpışan dalgalar gibi,[1]
Buluştuklarında kıran birbirlerini, buradaki
Ruhlar da sürdürmeliydi karşılıklı bir raksı sanki.
25 Diğer yerlerden sayıca çok fazla buranın ahalisi,
İki yanımda iki saf, haykırıyorlar şiddetli,
Yuvarlarken göğüsleriyle iterek dev gülleleri.
28 Çarpıp sonra bir noktada birbirlerine,
Dönüp geldikleri yöne, yuvarlarken güllerini gerisin geriye,
Bağırıyorlardı "Neden istifledin?" "Neden çarçur ettin?" diye.[2]
31 Bir sağdan, bir soldan bu kasvetli dairede,
Durmaksızın dönmekteydiler ters yönlere,
Tekrarlayarak utanç teranelerini biteviye;
34 Böylece her biri istikametini değiştirmişti de,
Fasılasız ilerliyordu hemen yeni tos dövüşüne;
Yüreğim parçalanmış bu hallerine,
37 Şu talebi getirdim dile: "Üstadım söyle bana,
Hangi ruhlar bunlar acaba?
Şu solumuzdaki başları tıraşlılar ruhbanlar mı yoksa?"[3]

---

1 Zeus tarafından deniz tabanına zincirlenen ve yazgısı olan durdurulamaz deniz suyu içme isteğiyle deniz yüzeyinde girdaplar yaratan mitolojik canavar [Vergilius; Ovidius; Lucanus].

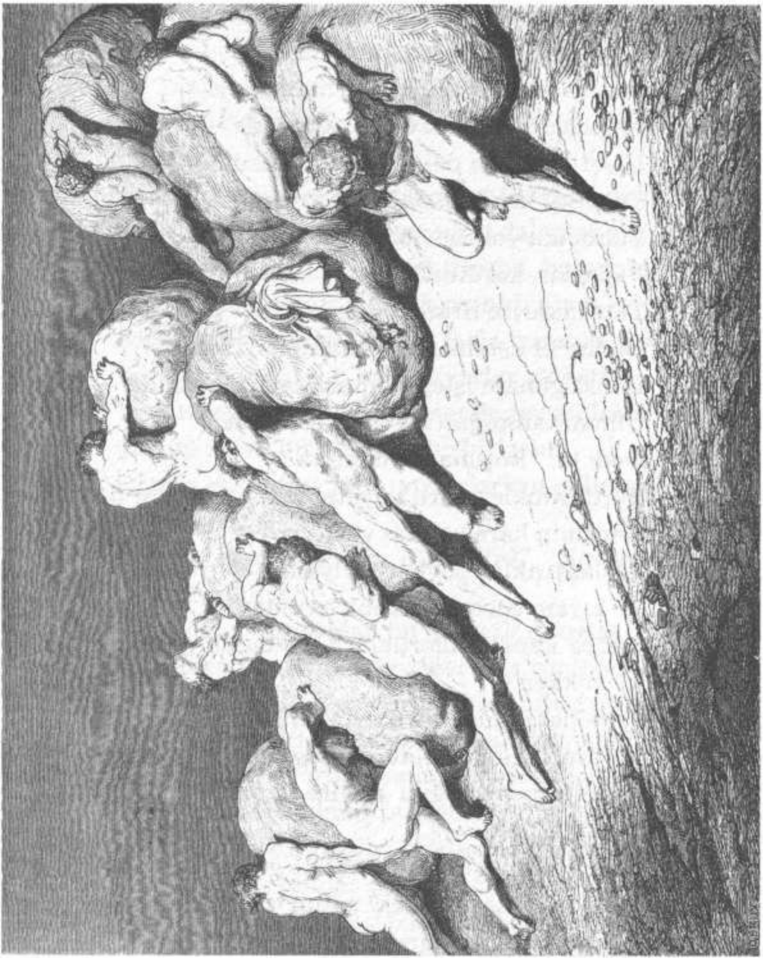
2 Bir yanda tamahkârlar (istifleyenler) diğer yanda müsrifler (çarçur edenler) olacak şekilde mütemadiyen dairesel bir yörüngede zıt yönlerde ilerleyip birbirlerine çarptıktan sonra diğer yönde devam edip tekrar çarpışan ruhların büyük ve işlevsiz taşları yuvarlaması, servet hususunda iki aşırılıktan ibaret bu günahın konusu olan dünyevi nimetlerin nihai beyhudeliğini yansıtır.

3 Başın tepesindeki saçların kazınması ortaçağda ruhban tarikatlarına üyeli-

40 Cevapladı: "Bunların her biri ve alayı,
İlk hayatlarında şaşıydı akılları,
Yapmadılar ölçülü hiçbir harcamayı.
43 Bağırıyorlar şimdi bunu sarihlikle,
Ulaştıklarında dairenin iki menziline,
Çarpışıp kendi günahlarının aksiyle.
46 Şu saçtan yoksun olanlar soldaki,
Papazlar, kardinaller, papaların bizzat kendileri,
Tamahkârlık ifratla onlarda bulur ifadesini."
49 Dedim ki kendisine: "Üstadım öyleyse,
Bu iki günahı işleyen günahkârların içinde,
Olmalı tanıdığım birileri kesinlikle."
52 Dedi ki: "Boşuna heveslenme,
Sürdürdükleri kirli hayatın izini taşısınlar diye,
Hepsinin kara çalındı yüzlerine.
55 Toslaşacaklar böyle ebediyen,
Ve kıyam edecekler kabirlerinden,
Sıkıca kapalı yumruklarla ve bunlar, saçları yine yokken.[1]
58 Fena harcadılar veya fena biriktirdiler de,
O güzel âlemden oldular, düştüler bu arbedeye;
Ki neye benzediğini tasvire hacet yok süslü kelimelerimle.
61 Görüyorsun işte oğul nasıl da geçici,
Talih'in himayesindeki malın mülkün hepsi,
İnsan kavminin uğruna çekişip didiştiği;
64 Zira ayın parlak çehresi altındaki mevcut tüm altın geçmişten bugüne,
Bu yorgun ruhlardan birine bile,
Sükûn veremez şimdi kesinlikle."
67 "Üstadım," dedim, "Söylesene,

ğinin bir işaretiydi. Dante'nin sorusu ruhbanlar arasında tamahkârlığın ne kadar yaygın olduğunu vurgular.

1 Nihai Hüküm Günü'nde, bkz. *Cehennem* VI:94-9.

Nedir bu bahsettiğin Talih az evvelinde,
Sahip olan dünyevi malın mülkün cümlesine?"
70 Cevapladı: "Ey ahmak mahlukat, cehalet,
Nasıl da oluyor sizlere köstek!
Bu husustaki ifadelerimi şimdi iyice hazmet.
73 Hikmeti aşan her şeyi, yaratırken gökleri,
Her bir mıntıka aydınlatsın diye bir diğerini,
Her birini kılavuzlara teslim etti.
76 Işığı nasıl eşit pay ettiyse,
Dünyevi zenginlikler için de,
Bir vekil ve kılavuza verdi vazife,
79 İnsanın aklının yetmeyeceği minvalde,
Bir aileden başka bir aileye, bir halktan diğerine,
Muhtelif vakitlerde bu beyhude malı mülkü aktarsın diye;
82 Bir halk saltanattayken bir diğeri zayıflar hakeza,
Talih'in verdiği hüküm uyarınca,
O hüküm ki görünmezdir tıpkı bir yılan gibi otların arasında.
85 Sizin irfanınız yetmez karşı durmaya kudretine;
Diğer ilahlar nasıl hâkimse kendilerininkine,
Onun âleminde de ondadır basiret, hüküm ve irade.
88 Değişimleri vermez fasıla,
Mecbur zira Talih hızlı olmaya;
İnsanın vaziyeti de değişir bu nedenle sıklıkla.[1]
91 Böylece ihsanda bulunduğu insanlar bile,

---

1 Klasik edebiyatta faaliyetleri tahmin edilemez bir tanrıça olan Talih, ortaçağda çarkını çevirmek suretiyle insanları yükselten ya da alçaltan, dünyevi paye ve zenginlikleri tamamen rastgele dağıtan bir kadın olarak kişileştirilmiştir. Vergilius'un ağzından Dante, insanların rastgele olduğunu düşündüğü şeyin aslında Tanrı'nın ("hikmeti her şeyi aşan," 73. dize) semavi küreler vasıtasıyla aktardığı hükümleri olduğunu açıklar. Talih, tıpkı semavi küreleri hareket ettiren vekil ve kılavuz melekler gibi (75. dize ve "ilahlar," 86. dize), en aşağıdaki gök katı olan Ay'ın altındaki (64. dize) dünyanın nimetlerini dağıtarak Tanrı'nın iradesini yerine getirir.

Bahsetmeleri gerekirken övgüyle,
Çoğu kez tahkir ederler onu haksız yere.[1]
94 Lakin o kutludur, kulak asmaz söylenenlere;
Mutluluk içinde, diğer ilk yaratılanlarla birlikte,[2]
Döndürür feleğini izzetli saadetinde.
97 Şimdi artık inelim daha büyük ıstıraba,
Yola çıktığımda yükselen yıldızlar, başladı alçalmaya,
Duramayız burada daha fazla."
100 Böylece çıkıp bulunduğumuz daireden, vardık karşıya,
Kendi taşkınının eseri bir hendeğe akmakta
Olan fokur fokur kaynayan bir derenin yanına.
103 Koyu mordan daha kara suları,
Refaketimizde gölgeli dalgaları,
Yaban bir patikayı takip edip ulaştık aşağı.
106 Bir bataklık Styks denen adına,
Bu kasvetli dere getiriyor meydana,
Habis gri bir yamacın ayağına varınca.
109 Çevremi izliyordum da dikkatle,
Çamura bulanmış insanlar gördüm batağın içinde,
Hepsi çıplak ve bakışları dolu öfke.
112 Vurarak birbirlerine elleriyle değil sadece,
Başları, gövdeleri ve tekmeleriyle,
Parçalıyorlardı üstelik yekdiğerini dişleriyle.
115 Müşfik Üstadım dedi ki: "Oğlum, şimdi izle,
Mağlup olanların ruhlarını öfkeye;[3]
Ve bil ki kesinlikle,
118 Ruhlar var suyun içinde de,
Kabarcıklanıyor yüzey, onların iç çekişleriyle,

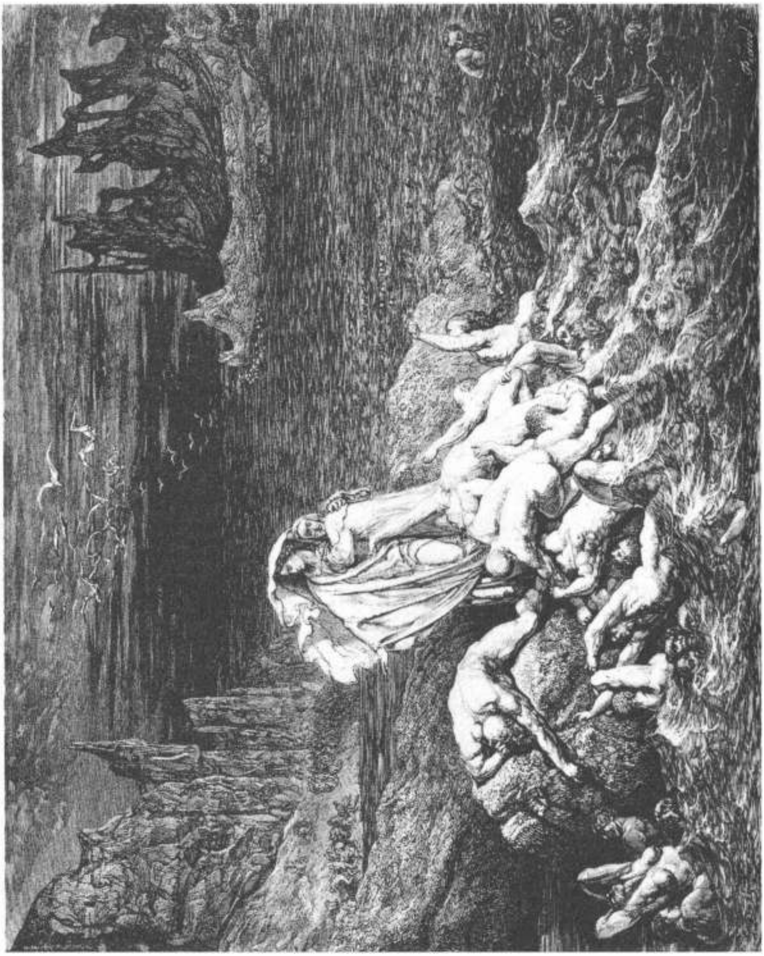
---

1 İnsanlar kötü talihlerine sövmek yerine onu memnuniyetle kabul etmelidir, zira bu ahlaki ve ruhani gelişim sağlar.
2 "İlk yaratılanlar," meleklerdir.
3 Hiddet yedi vahim günahın bir diğeridir ve Dante'nin Cehennemi'nin beşinci dairesi olan Styks bataklığında cezalandırılmaktadır.

Gözlerin de söyler bunu, nereye dönse.
121 Çamura saplı diyorlar ki: 'Tatlı havada güneşin sevindirdiği,
İçimize doldurup kasvetli sisi,
Tembelliğe esir kıldık kendimizi,
124 Kara balçık içinde kasvetteyiz şimdi.'[1]
Boğazlarından bir mırıltıyla çıkarıyorlar bu nağmeyi,
Çamur dolu ağızları zira söyleyemiyor kelimeleri."
127 Batak ile kuru zemin arasında tutup seyri,
Yürüdük iğrenç göletin neredeyse tüm çevresini,
Çamur yutanlardan alamadan gözlerimizi;
130 Bir kulenin tabanında buldu yol nihayeti.

---

1 Güneşin parıldadığı dünyadaki hayatta şiddetin ve öfkenin getirdiği somurtkanlık kasvete götürür yahut yedi vahim günahın bir diğeri olan, kasveti ve cansızlığıyla kişiyi ruhani vazifelerden uzaklaştırıp, ahlaki duyarsızlık ve ruh sıkıntısına sürükleyen bir miskinlik söz konusudur.

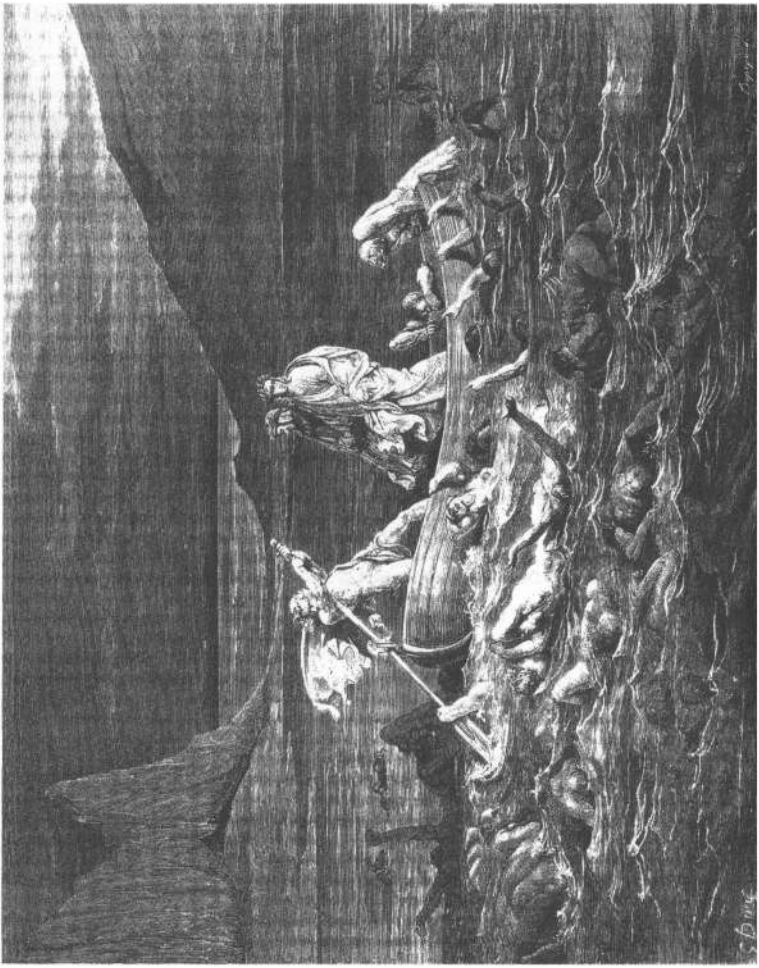
KANTO VIII

Söylemeliyim ki varmadan daha,
Yüksek kulenin tabanına,
Gözlerimiz çevrildi yukarılarına,[1]
4 Zira tepesinde iki tane ışık yanmakta,
Ve zayıf, zor seçilen üçüncü bir ışık da uzaklarda,
Karşılık vermekte onlara.
7 Döndüm o aklıselim deryasına:
"Ne diyor bu ışık acaba? Ve öteki alev ne cevap veriyor ona?
Kim bunları yakmakta?"
10 Cevapladı: "Üzerinde bulanık dalgaların,
Seçilmesi mümkün şimdi muradın,
Gözlerinden saklamazsa onu dumanı bataklığın."
13 Yay salmamıştır hiçbir oku,
Gitsin diye yarıp havayı,
O an gördüğüm küçük yelkenli kadar kadar hızlı,
16 Ki kayarak suda geliyordu bize doğru,
Dümendeki yalnız kayıkçı,
"Şimdi yakalandın habis ruh!" diye bağırdı.
19 "Ey Phlegyas, Phlegyas," dedi Efendim ona,[2]

---

1 Dante, dönemi için hiç alışıldık olmayan bir anlatı biçimi kullanır ve VII. Kanto'nun sonunda yollarının nihayete erdiğini söylediği yüksek kuleye nasıl ulaştıklarını, neredeyse bir tür *flashback*'le okuyacağınız bu VIII. Kanto'nun 81. dizesine kadar anlatır.

2 Phlegyas, savaş tanrısı Mars (Ares) ile insan bir annenin oğlu olan mitolojik bir kraldır. Kızını baştan çıkaran Apollon'a öfkelenerek onun tapınağını yakar ve cezası da ölüler diyarına sürülmek olur. Vergilius'un *Aeneis* des-

“Haykırışların boşa bu defa; sana tâbiyiz yalnızca,
Bizi bataklıktan geçirdiğin süre boyunca.”
22 Aldatıldığını öğrenip de,
İçerleyen biri misalince,
Phlegyas da kinle süzdü bizi, gem vurup öfkesine.
25 Rehberim tekneye bindi,
Hemen ardından beni de çekti,
Ben binene dek tekne hiç ağırlık taşımıyor gibiydi.
28 Rehberim ve beni alan köhne tekne,
Suları daha bir derinden yararak ilerlemekte,
Diğer ruhları taşıdığı seferlerine göre.[1]
31 Ölgün sularda ilerlerken,
Çamurun içinden bir günahkâr kaldırdı başını aniden,
Bağırdı: “Ecelinden evvel gelen, kimsin sen?”
34 Dedim ki kendisine: “Kalmayacağım geldimse de;
Peki sen kimsin düşmüş böyle sefil hale?”
Dedi “Görüyorsun, ağlayan biriyim sadece.”
37 Devam ettim: “Gözyaşınla ve yasınla,
Ey melun, uzun zaman kalasın baş başa,
Tanıyorum seni, pislikle kaplı olsan da.”
40 O vakit gerilip uzattı da iki elini tekneye,
Üstadım hemen iterken onu geri batağın içine,
Dedi “Kal orda diğer köpeklerle birlikte!”
43 Sonra kollarını dolayıp boynuma,
Öpüp alnımdan dedi ki bana: “Sen haklı olan ruh kızgınlığında,

---

tanının dördüncü kitabında, Cehennem'de, öfkeyle yapılan düşüncesizce hareketlere karşı diğerlerini uyarırken tasvir edilir. Dante'nin onu hiddet günahını işleyenlerin bulunduğu beşinci daireye ulaştıran iblis olarak tasvir etmesi böylece pek yerindedir.

1 Diğer ruhlar hafiftir, zira bedenleri yoktur, Dante'ninse, tıpkı Kharon'un kayığındaki Aeneas gibi, canlı bedeninin ağırlığı tekneyi suya daha fazla batırır [Vergilius].

Ne mutlu seni rahminde taşıyan kadına![1]
46 Pek mağrurdu bu kişi yeryüzünde,
Hatırasını süsleyecek yok tek bir iyiliği bile,
Bu nedenle ruhu burada kuduruyor öfkeyle.
49 Orada kendini kral addedenlerin nicesi,
Debelenecek burada pisliğe bulanmış domuz gibi,
Geride bırakarak suçlarıyla kirlenmiş isimlerini!"
52 Dedim ki: "Ah Üstadım, görsem keşke,
Battığını o ruhun necasete,
Henüz yol alırken biz bu gölde."
55 Dedi ki bana: "Görmeden karşı sahili daha,
Ulaşacaksın bu arzuna,
Halisliğine böylesi münasip düşer zira."
58 Çamurla kaplı güruh bu sözlerin hemen akabinde,
Parçalamaya başladı o ruhu vahşice,
Hâlâ hamd ve şükrediyorum bunu gösterdiği için
Rabbime.
61 Hepsi bağırıyordu, "Saldırın Filippo Argenti'ye!"[2]
Floransalı ruh ise dönmüştü de deliye,
Bıraktığımızda onu orada, kendini ısırıp çiğniyor-
du öfkeyle.
64 Ki bahsetmeyeceğim o ruhtan daha fazla.
Bu sıra öyle bir feryat çalındı ki kulaklarıma,
Kısıp gözlerimi baktım ileriye, ne olduğunu anla-
ma muradıyla.
67 Müşfik Üstadım konuştu tekrar:
"Oğul artık görünüyor namı Dis olan diyar,

---

1 İsa Mesih'in Meryem Ana'ya tebliğ edildiği *Luka* 1:45'te geçen "İman eden kadına ne mutlu!" cümlesinden yapılan bu alıntı Dante'nin günahkârlara olan öfkesinin salihliğini tasdik eder.

2 Kara Guelfoların bir üyesi (dolayısıyla Dante'nin siyasi muarızı) olan, Adimari ailesinden Filippo de Cavicciuoli, küstah, nobran ve öfkeli bir kişidir. Sahip olduğu büyük servetin yarattığı kibirle atına gümüş nallar taktırmış, bu nedenle *Argenti* (gümüş) lakabıyla tanınır olmuştur.

Mukimi cesim bir ordu ve kasvetli ruhlar."[1]
70 Dedim: "Üstadım, mescitlerini şimdiden[2]
Görebiliyorum vadinin içinde ayanen,
Kan kırmızı, yeni çıkmış gibi ateşten."
73 Dedi ki bana: "Ebedi ateş onları
Sürekli yaktığından olurlar böyle kırmızı,
Bu aşağı Cehennem'de görmen mümkün bunu."
76 Bu suretle ulaştık derin hendeklerin içine,
Tahkimat olan bu meyus yöreye;
Surları, demirden gibi göründü gözüme.
79 Hendek boyunca çok da dönmeden çevresinde,
Yanaştık kayıkçının bize,
"İnin, giriş burda" diye bağırdığı yere.
82 Kapıda ve sur mazgallarında gördüm binlercesini,
Bir vakit Gökten kovulup buraya düşenleri;
Öfkeyle bağırıyorlar şimdi: "Kim bu gelmeden eceli,
85 Ölüler krallığına yapan seferi?"
Bir işaretle Üstadım, ferasetli,
Onlarla şahsen konuşmak istediğini belli etti.
88 Büyük kibirleri böylece yatışarak kısmen,
Dediler ki: "İyi madem, ama tek gel sen;
Dönsün geri bu âleme pervasızca giren.
91 Bir başına yürüsün o budalaca yolundan yeniden,

---

1 Antik Roma mitolojisinde ölüler dünyasının hâkimi Pluton'un bir diğer adı da Dis Pater'dir (zenginliklerin babası). Vergilius'un *Aeneis* destanının altıncı kitabında da bu isimle anılmış ve Dante tarafından Cehennem'in aşağı mıntıkaları, altıncı daireden dokuzuncu daireye kadar uzanan şehir Dis olarak adlandırılmıştır. Dis Dis Pater daha sonraları Lucifer ya da Şeytan ismine tekabül edecek şekilde kullanılmıştır (bkz. *Cehennem* XXXIV:20). Dis'teki büyük ordu, Tanrı'ya başkaldıran Lucifer'in takipçisi olup kovulan, düşmüş meleklerdir.

2 Özgün metinde mevcut "mescit/*meschite*" kelime seçimi, basitçe "kule" anlamında olabileceği gibi, ortaçağ Hıristiyanlığının İslam'ı bir "sapkınlık," Tanrı'ya başkaldırı olarak görmesinin ya da ilerleyen ve durdurulamayan İslami fetihlerin Avrupa'da yarattığı korku ve kuşatılmışlık hissinin bir yansıması olabilir.

Burada kalırken sen,
Ona bu karanlık diyar boyunca rehberlik eden."

94 Ey okur, bir düşün bu menfur sözleri
İşittiğimde kapıldığım yeisi,
Düşündüm buraya bir daha geri dönemeyeceğimi.[1]

97 Hemen dedim ki: "Ey sevgili Rehberim sen ki,
Yedi kereden fazla kazandırdın bana güvenimi,
Beliren tehlikelerden kurtardın beni,

100 Ne olur terk etme şimdi yarı yoldayken hele;
Ve eğer izin vermezlerse daha ileri gitmemize,
Adımlarımızı takip edelim hemen geriye birlikte."

103 Dedi ki o efendi getiren beni buralara:
"Korkma! Kimse engel olamaz yolculuğumuza,
Ulu makam bahşetti onu zira.

106 Şimdi bekle beni burada;
Yorgun ruhunu ferahlat umutla,
Terk etmeyeceğim bu alçak diyarda seni asla."

109 Sevgili babam gitti böylece,
Kala kaldım orada tereddütle,
Evet ile hayır çekiştiğinden kafamın içinde.

112 Duyamıyordum onlara ne söylediğini,
Ancak çok kalmamıştı yanlarında iblislerin hepsi
İtiş kakış hızla koştuğu vakit şehrin içine geri.

115 Düşmanlarımız kapıyı kapadılar efendimin yüzüne,
Dışarda kalınca yürüyerek aheste,
Geldi yanıma yine.

118 Gözleri kederli, alnı da bakıyor yere,
Kendine inancını yitirmiş belli, dedi ki iç çekişle:
"Kim mani oluyor bu ıstırap hanesine girmeme!"

121 Sonra bakıp dedi ki bana: "Ben kızgın olsam da,
Sen sakın yılma; kazanacağım bu mücadeleyi zira,
Hangi engeli çıkartırlarsa çıkartsınlar karşımıza.

---

1 "Buraya," yani Dante'nin şimdi yolculuğunu anlattığı dünyaya.

124 Bu kibirlerini yeni sanma;
Evvelinde de bir kez ve daha bilinen bir kapıda
Cüret ettiler buna – sürgü tutmaz o kapı hâlâ.[1]
127 Ölüm kitabesini gördün sen de üzerinde,
Ve şimdi çoktan o geçitten biri geçti de,
Tek başına iniyor döne döne dairelerde,
130 Açacak kendisi bu âlemi bize."

---

[1] "Daha bilinen kapı," *Cehennem* III:1-12'de tasvir edilen Cehennem'e giriş kapısıdır. İsa Mesih Cehennem'e indiğinde (bkz. *Cehennem* IV:49-63), Şeytan ve yandaşlarının çabasına rağmen bu kapıyı kırmıştır. Mesih'in Cehennem'i fethetmesi, izleyen bölümdeki, iyi bir Hıristiyan olan Dante'nin semavi destekle Cehennem'in aşağı mıntıkalarına girmesi anlatısına model teşkil eder.

KANTO IX

Kaplayan çehremi korkunun rengi,
Gerisin geri gelirken görünce Rehberimi,
Ona kendi solmuş benzinin gizletti.
4 Dikkatlice dinler halde durdu tetikte,
Zira kesif sis ve karanlık içinde
Göz gezdirebiliyordu etrafa ancak güçlükle.
7 "Çıkmalıyız bu savaştan zaferle," diye girdi söze, "Yoksa...
Yüce bir zat medet etmişti ama.[1]
Beklemeli! Lakin yardım ne kadar da geç ulaşmakta."
10 Dile getirip ilk cümlesini,
Başka sözlerle değiştirince bahsi,
Sezdim söylemediklerini;
13 Korkuttu beni bu hali,
Yarım bıraktığı sözleri hasıl etti ihtimal ki
Onun daha beter bir vehmi.
16 Sordum: "Bu kasvetli çukurun kıvrım kıvrım dönen,
İnebildi mi bu kadar dibine hiç kimse ilk daireden,
Cezası mahrum kalmak olan ümitten?"[2]
19 Cevapladı şu minvalde:
"Çok az rastlanır inen birine,

---

[1] Vergilius'a yolculuğunda Göğün desteği Beatrice tarafından temin edilmiştir (bkz. *Cehennem* II:94-117).

[2] Hatırlanacağı gibi birinci dairede, yani Limbus'ta, Cennet'e girme ümitleri asla yerine gelmeyecek ruhlar beklemektedir (bkz. *Cehennem* IV:42).

Birlikte indiğimiz bu yerlere.
22 Ancak vahşi büyücü Erikhton daha önce,[1]
Hani çağıran ruhları bedenlere,
Celp etmişti beni bu âleme.
25 Etim benden soyulalı çok olmamıştı da daha,
Geçirmişti beni bu duvarın arkasına,
Yahuda'nın dairesinden bir ruhu getirmem amacıyla.[2]
28 Her şeyi kuşatan gökten en uzağa düşen,[3]
En derin ve karanlık mahal olsa da bu âlem,
Merak etme yolu iyi bilirim ben.
31 Leş kokular saçan bu bataklık ki,
Çevreliyor keder şehrini,
Giremeyiz içeri, uyandırmadan büyük öfkeyi."
34 Hatırlamıyorum başka şeyler söylediyse de,
Çünkü gözlerim cezbetmişti beni bütünüyle,
Yüksek kulenin kızıl alevler parlayan tepesine;
37 Ve orada birdenbire belirdi,
Kana bulanmış üç şirret, şeytani,
Vücutları kadın vücudu ve çehreleri.
40 Ama kuşak gibi sarmışlar su yılanlarını parlak yeşil renkte;
Engerekler yerleşmiş kafalarına saç niyetine,
Öfkeli çehrelerinde kıvrılıyor kuyrukları perçem yerine.

---

1 Lucanus'un *Pharsalia*'sının [İç Savaşa Dair] dördüncü kitabında anılan, Cehennem'in sırlarını bilen ve ölülerin ruhlarını çağırabilen bir büyücü. İzleyen satırlardaki ziyaret anısı hiçbir kaynağa dayanmaz ve Dante'nin Vergilius'un Cehennem'i bilmesini, burayı daha evvel ziyaretini ve rehberlik yapabilme salahiyetini meşrulaştırdığı bir anlatı vazifesi görür.

2 Cehennem'in dokuzuncu dairesinin son mıntıkası velinimetlerine ihanet edenleri barındırır ve İsa Mesih'i Romalılara para karşılığı satan hain Yahuda da buradadır (bkz. *Cehennem* XXXIV:61-3).

3 "Her şeyi kuşatan gök," semavi kürelerin zirvesinde yer alan *Primum Mobile*, yani İlk Hareket Ettirici göktür (bkz. *Cennet* XXVII:99-114)

43 Ve tanırdı yanımdaki ziyadesiyle,[1]
Bu hizmetçileri, ki sonsuz matemin kraliçesinin maiyetinde,[2]
Dedi ki: "Baksana azgın Erinyelere!"
46 Ve devam etti: "Megaira'dır soldaki,
Alekto sağda döken cerahatini,
Tisiphone'dir ortadaki." Böyle bitirdi sözlerini.
49 Her biri yararak göğsünü tırnaklarıyla,
Ve vurarak avuçiçleriyle aynı anda, haykırıyordu da,
İyice sokuldum korkuyla şairin yamacına.
52 "Gelsin hele Medusa; taş kesileceksin burada!"[3]
Diye bağırdı hepsi, bakıp aşağıya doğru bana,
"Hata ettik mütecaviz Theseus'u cezalandırmadan salmakla."[4]
55 "Dön arkaya ve gözlerini sıkıca kapa,
Gorgo peyda olur da eğer bakarsan ona,
Dönemezsin yukarıya bir daha asla,"
58 Dedi Üstadım ve bana doğru dönerek,
Ellerim belki etmez diye kifayet,
Bizzat kapadı gözlerimi, esirgemek isteyerek.
61 Sizler kavi akıl sahipleri,
Tefrik edin buradaki gizli telkini,
Müphem dizelerimin perdelediği.[5]

---

1 Bu şirretler, yani Erinyeler, pek çok klasik eserde intikam ve azabın simgesi ve taşıyıcısı olarak yer alırlar. *Aeneis* destanının altıncı kitabında da Dis şehrinin eşik bekçileri olarak tasvir edilirler.

2 "Sonsuz matemin kraliçesi," ölüler dünyasının kralı Pluton'un (Hades) zorla sahip olup evlendiği Proserpina'dır (Persephone).

3 Medusa, üç Gorgodan biridir; yılan saçlı ve ürkütücü çehreli tasvir edilir. Yüzüne bakanları taşa çevirmesi tesiriyle Dante de donup kalabilir, yani başlıca günahlardan biri olan ümitsizliğe kapılıp Cehennem'de hapsolabilir.

4 Theseus, alıkonulan Proserpina'yı kurtarmak için ölüler dünyası girip burada esir düşen ve sonra Herakles (Hercules) tarafından kurtarılan Atina kralıdır. Erinyeler onu öldürmedikleri, böylece Dante gibi başka yaşayanların da Cehennem'e inmesini engelleyecek bir gözdağı vermedikleri için pişmandır.

5 Derin hakikat yahut anlatının simgeselliğinin altında saklanan mesaj; bu

64 Ve işte şimdi bulanık dalgaların ötesinden,
Bir velvelenin gümbürtüsü ulaştı bize, bir ses endişe veren,
Öyle ki sarstı her iki yakayı birden;
67 Farklı değil rüzgârın sesinden,
Zıt sıcaklıklar karşılaştığı için şiddetlenen,
Vurup ormanı hiç dizginlenmeden,
70 Kıran dalları, parçalayan, sürükleyen,
Önünde bir toz bulutu gururla ilerleyen,
Hayvanları ve çobanları bile kapıp götüren.
73 Açtı gözlerimi Üstadım ve dedi: "Şimdi bakışlarını,
Üzerinde sisin ziyadesiyle yoğun ve yakıcı
Olduğu kadim köpüklere çevir, gör olmakta olanı.
76 Kurbağalar kaçar da yılandan,
Suyun dibine inip karadan,
Nasıl bir izdihamla öbeklenirse o an,
79 Binlerce perişan ruh da eyzan,
Kaçmaya çabalıyordu Styks'i adımlayan birinin yolundan,
Sanki karada yürür gibi ayakları hiç ıslanmadan.
82 Ağır havayı dağıtıyordu iki yana,
Sallayarak yüzünün önünde sol elini sıklıkla,
Sanki bir tek bu dert sıkıntı veriyordu ona.
85 Anladım ki o bir ulaktı inen Gökten,[1]
Üstadıma dönüp baktım hemen,
Bir işaretiyle bana susup başımı eğmemi söyleyen.
88 Bariz bir iğrenmeyle bakarak çevresine,
Kapıyı açtı tamamen ufak değneğiyle,
İçerdekiler yeltenmediler mukavemete.
91 O korkunç kapının eşiğinde, seslendi içeridekilere:
"Gökten kovulmuş melun çete,

---

bağlamda insanın kudreti kâfi gelmediğinde, Tanrı'nın kötüyle olan savaşta her zaman iyiye yardım edeceğidir (ayrıca bkz. *Araf* VIII:19-21).

1 Muhtemelen bir melek gelmiştir.

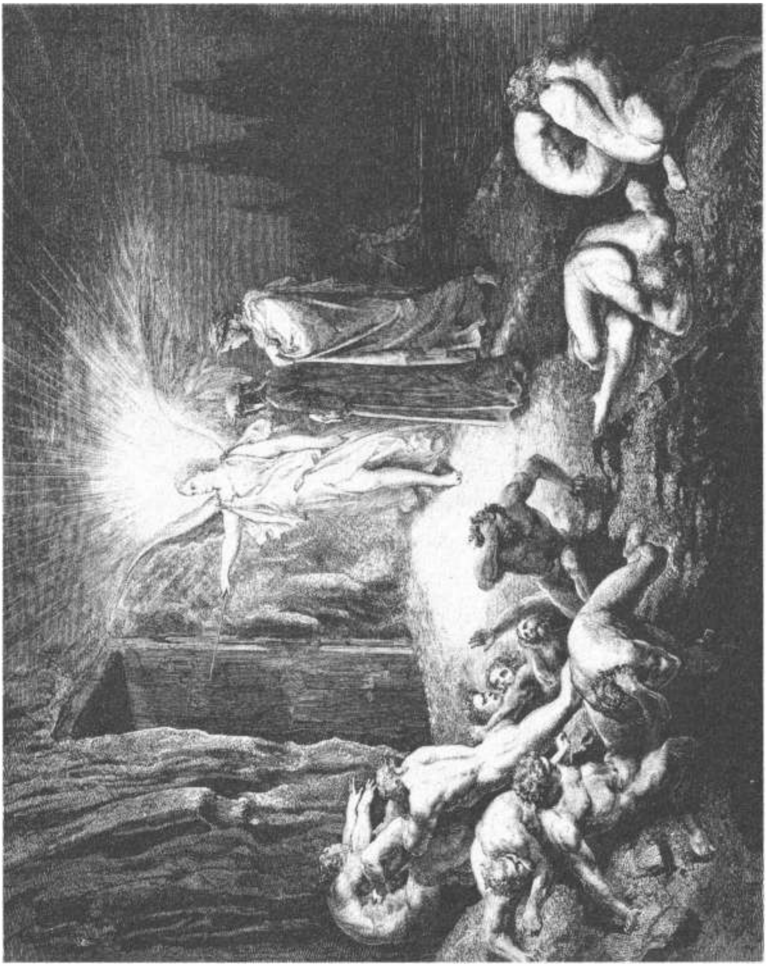

Küstahlık nasıl da yerleşmiş içinize!
94 Azabınızı defalarca arttıran o İrade'ye,
Ki niyeti engellenemez kesinlikle,
Bu karşı çıkışınız niye?
97 Ne faydası var ket vurmanızın takdire?
Kerberos'unuzun boynunu hatırınıza getirsenize,
Hâlâ yara bere içinde bu sebeple."[1]
100 Dönüp geri o pis akıntıyı geçti yeniden,
Bize tek bir şey söylemeden,
Başka meselelerle daha ilgiliydi o ki görünen,
103 Etrafında birbirini çiğneyip kemirenlerden;
Biz de kutsal sözlerinden bularak güven,
Yaklaşıp girdik şehre salimen.
106 Hiçbir mukavemetle karşılaşmadık girerken içeriye;
Merak duyuyordum ki öylesine,
Bu muhkem surların ardında gizlenenlere,
109 Girer girmez bakındım etrafıma,
Gördüm her yana uzanan geniş bir ova,
Kaplı zalim eziyetler ve acılarla.
112 Arles gibi, Rhône nehrinin içinde durgunca aktığı,
Pola gibi, Quarnaro'nun kıyısı,
Kıvrılıp İtalya'nın belirleyen sınırlarını,
115 Öyleydi burası da, lahitler yegâne engebe uzanan
toprakta,
Bazısı yukarıda, bazısı aşağıda,
Tek fark şu ki bu gömütler daha haşin, daha kaba.[2]
118 Kabirlerden alevler fışkırıyordu.
Ne kadar arasa bir demirci ustası,

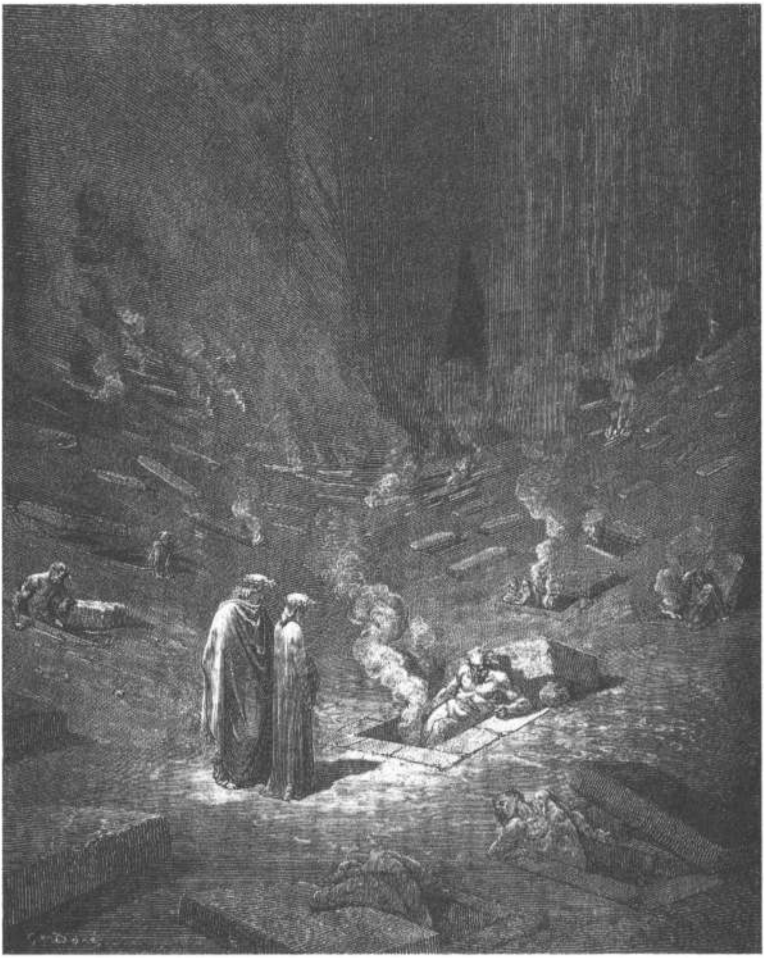
---

1 Theseus'u kurtarmak için Cehennem'e inen Herakles, bekçi Kerberos'u zincire vurup yerlerde sürükler (*Cehennem* VI:13-33).

2 Arles, Fransa'nın güneyinde, Roma dönemi mezarlığıyla ünlü bir yerleşimdir. Pola (bugün Pula) Kvarner (Quarnaro) körfezi kıyısında, İstirya yarımadasının güney ucunda, yine büyük bir Roma dönemi mezarlığına sahip bir şehirdir. Dante şimdi gördüğü manzarayı, muhtelif büyüklükteki lahitleriyle görkemli Roma dönemi mezarlıklarına benzetmekte ve kıyaslamaktadır.

Bunlardan daha harlı bir ocak bulamazdı.
121 Her bir lahdin açıktı kapağı,
Ve içlerinden yükselen kederli feryatları,
Duyan anlayabilirdi orada çekilen azabı.
124 Sordum: "Üstadım, bu insanlar kim ola,
Gömülmüşler böylece taşın bağrına,
Konuşmaya mahkûmlar sadece ahüvahla."
127 Cevapladı: "Buradadır banileri,
Her bir sapkın tarikatın ve onların müritleri,
Sandığından kalabalıktır bu mezarların içi.
130 Aynılar aynı yere gömülür de burada,
Bazı lahitler az ısıtılır, bazısı daha fazla."
Sonra sustu ve kalan onun sağında,
133 Girdik eziyetler ile yüksek surlar arasındaki o yola.

KANTO X

Üstadım yürüyordu o patikada,
Uzanan eziyetler ile surlar arasında,
Ben de gidiyordum peşi sıra.
4 Ey ulvi fazilet, dolaştıran beni bu imansız daire-
lerde,"
Diye başladım söze, "arzu edersen sen de,
Konuş benimle ve yanıt ol bilmek istediklerime,
7 Mümkün mü görmek kabirlerinde yatanları?
Açık hepsinin kapakları,
Ve hiç kimse gözlemiyor onları."
10 Dedi ki bana: "Kapanacak kapaklar tamamıyla,
Dönünce içinde yatanlar Yehoşafat'tan buraya,[1]
Vücutlarıyla birlikte, bıraktıkları yukarıda.
13 Epikuros'un kabristanı bu havalide,
Azapta tüm takipçileriyle birlikte,
İddia edenler hani ruh da ölür bedenle diye.[2]

---

1 Zeytindağı ile Kudüs arasında yer alan, *Yoel* 3:2'ye göre Nihai Hüküm için ruhların tekrar bedenlenerek toplanacağı vadi.

2 Epikuros (MÖ 341-270), insanın en yüce amacının haz olduğunu, dolayısıyla bir öte dünya değil sadece bu dünyaya kıymet vermeyi telkin eden, böylece ruhun ölümsüzlüğü doktrinini reddeden Yunan filozoftur. Dante için *Komedya*'sının bütün teolojik ve ahlaki temeline kökten aykırı olan bu "sapkınlık" en budalaca ve en sert biçimde mahkûm edilmesi gereken yaklaşımdır, zira İncil'in hakikatleri ve doktrini, Yunan ve Romalı filozofların öğretileri, hatta Yahudi, Müslüman ve (pagan anlamında) Tatarların dinsel inançlarıyla bile çelişmektedir [*Convivio*]. Yaşamın ölüm ve bedenin gömülmesiyle son bulduğunu savunduğu için, ruhunun sonsuza dek bir lahitte hapsolması Dante'nin münasip gördüğü cezadır.

16 Bana sorduğun sorunun da çok geçmeden,
Verilecek cevabı biz henüz buradayken,
O arzunun da hakeza gizlediğin benden."

19 Dedim: "Hayırlı Rehberim, eğer ki,
Senden gizlediysem kalbimi, veciz konuşayım di-
yeydi,
Sen de epeydir bu yönde teşvik ettin beni."

22 "Ey Toskanalı bu ateş şehrinden,
Usturuplu sözlerle geçen henüz yaşarken
Biraz durdurur musun adımlarını burada lütfen?

25 Anladığıma göre şivenden,
Ziyadesiyle kindar ve zalim olduğum muhtemelen,
O asil şehrin yerlisisin sen."

28 Diye bir ses çarptı kulağıma,
Kabirlerden birinden beklenmedik anda,
Ürpererek yanaştım Rehberime biraz daha.

31 Ama dedi ki bana: "Ne yapıyorsun? Dön arkana!
Baksana, doğruldu yattığı yerden Farinata;
Belinden yukarısını görmem mümkün tamamıyla."[1]

34 Çoktan sabitlemiştim gözlerine gözlerimi,
Başı ve göğsü dimdik öyle bir kalkmıştı ki,
Sanki hakir görüyordu Cehennem'i.

37 Rehberim, ki elleri çabuk ve cesaret verici,
Lahitlerin arasından ona doğru itti de beni,

---

[1] Farinata adıyla bilinen Manente degli Uberti (ö. 1204) İmparatorluk yanlısı Ghibellinoların lideri olur ve 1248'de Papalık yanlısı Guelfoları Floransa'dan kovar. İmparator II. Friedrich'in (1194-1250) ölümünün akabinde üç yıl sonra şehre dönen Guelfolar iktidara gelir ve bu kez liderleri Farinata'yla birlikte Ghibellinolar sürgün edilir. 1260'da Sienalılarla birlikte savaşan Farinata önderliğindeki Ghibellinolar kanlı Montaperti Savaşında Guelfoları mağlup edip tekrar başa geçerler. 1266'da Kral Manfred'in (Manfredi; bkz. *Araf* III:111) bozguna uğramasıyla Guelfolar sürgünden dönüp bir kez daha onları kovar. Ghibellinolar Papalık ve Guelfo propagandasıyla Kilise düşmanı ve sapkın olarak sunulmuşlardır, ancak Dante'nin buradaki anlatısı sapkınlık günahından çok Farinata'nın ikinci hayatında bile saplantı ettiği Floransa iç siyasetine yönelik gibidir.

"Ölçülü ve açık olsun sözlerin" dedi.
40 Yaklaşınca iyice lahdine,
Sanki küçümser gibi beni bir süzdü de,
"Ataların kimdi?" diye girişti suale.
43 Uysal davranmak istedim,
Bir şeyi gizlemeyip tek tek isimlerini söyledim.
Çatıldı kaşları olunca kimliğime hâkim,
46 Dedi ki bunun üzerine: "Karşı çıktılar şiddetle,
Bana, aileme, hizbime,
İki kere dağıttım onları bu nedenle."
49 Sürülseler de," diye cevap verdim kendisine,
"Döndüler geri gittikleri yerlerden, her iki seferde,
Ama seninkiler öğrenemedi bu sanatı layıkıyle."[1]
52 Tam bu sırada mezarda başka bir gölge belirdi.
Bunun sadece başını görmek mümkündü,
Sanırım dizlerinin üzerinde dikildi.
55 İlgiyle süzdü çevremi sanki
Görmek ister gibi yanımda var mı başka biri,
Lakin tükenince beklentisi ağlayarak dedi ki:
58 "Eğer bu kör zindanda,
Yolculuğunu temin eden üstün dehansa,
Oğlum nerede? Neden değil senin yanında?"
61 Cevapladım şöyle: "Gelmedim kendi kudretimle,
Şurada bekleyen rehberlik etmekte, ulaşayım diye
birine,
Guido'nuz değersiz gördü onu belki de."[2]

---

1 Ghibellinolar, 1266 sürgününden sonra Floransa'ya dönemezler.

2 Gölge Floransalı bir Guelfo olan ve 1280'lerde ölen Cavalcante de' Cavalcanti'dir. Oğlu Guido (y. 1255-1300) bir şair ve Dante'nin *Vita nuova*'sını ona atfedip "arkadaşımların ilki" diyeceği kadar yakınıdır. 1300'lerde Dante ile Guido'nun yolları gerek şiir sanatı gerekse de siyasi tercihleri vesilesiyle ayrılır. Papa VIII. Bonifacius'un Floransa'ya hâkim olma planlarıyla Aklar ve Karalar olarak ikiye bölünen Guelfo hizbinde (bkz. *Cehennem* VI:61) Guido akların militan kanadında yer alır, lakin 1300'de daha ılımlı Aklarla birlikte sürgün edilir. *Komedya*'daki yolculuğun gerçekleştiği söylenen 1300 Nisanında Guido hâlâ hayattadır, ancak sürgünden Floransa'ya geri çağırılma-

G. Doré

64 Sözleri ve çektiği cezadan,
Onun kim olduğunu anlamıştım çoktan,
Böylece cevabım yerindeydi tastamam.
67 Kalkıp ayağa hemen bağırdı: "Niye,
'Gördü' dedin geçmiş zaman fiiliyle?
Yaşamıyor mu hâlâ? Tatlı ışık değmiyor mu gözlerine?"
70 Fark edince vermeden önce cevabımı,
Bir nebze oyalandığımı, attı
Kendini geriye ve bir daha kalkmadı.
73 Ancak diğer cömert ruhun, durduğum talebiyle,[1]
Tavrında olmadı değişme,
Ne çevirdi başını ne daldı seyre,
76 Ve bıraktığı yerden devam etti sözlerine:
"Eğer öğrenemedilerse o sanatı gereğince,
Bu yattığım mezardan bana daha büyük işkence.
79 O Hanım ki buraların hükümdarı,
Elli kez aydınlanmadan siması,
Sen de öğreneceksin bu sanatı ve sıkıntısını.[2]
82 Sayıp o canım dünyaya dönebilmenin hatırını,

---

sından az sonra, 1300 Ağustosunda ölür. Cavalcante oğluyla gurur duyup, onun istisnai entelektüel yeteneklerinin Cehennem'i ziyaret etmesine kâfi geleceğini düşünmektedir; lakin Dante'nin istisnai yolculuğu kendi yeteneği değil, Vergilius'un rehberliğini sunan semavi yardım vesilesiyledir. Çünkü Dante, Beatrice'ye (yahut Tanrı'ya) ulaşmaya çalışmaktadır. Burada Guido'nun sevgiyi kasvetli, dünyevi bir tutku olarak ele alan şiiri, sevgiyi aklı ve ahlakı soylulaştıran bir mefhum olarak gören (ve Gökte Beatrice'yi göreceği yolculuğa çıkabilmesinin müsebbibi olarak kabul eden) Dante tarafından mahkûm edilir.

1 Dante, bir Ghibellino ve dinsel olarak sapkın olmasına rağmen Farinata'yı önemli bir Floransalı olarak anar.

2 Ay, "Hanım," yani ölüler dünyasının kraliçesi Proserpina olarak kişileştirilir (bkz. *Cehennem* IX:44). Farinata'nın kehaneti, Ciacco'nunkini (bkz. *Cehennem* VI:64-72) geliştirir ve Dante'nin elli dolunay süresi içinde Floransa'dan kovulacağını öngörür; bu süre yolculuğun gerçekleştiği söylenen 1300 ilkbaharından başlayarak –Dante'ye karşı suçlamaların kabul edildiği 1302 başını da aşıp– sürgündeki Ak Guelfo ordusunun akamete uğrayan Floransa'ya sızma girişiminin gerçekleştiği 1304 Temmuzunu kapsar.

Söyle bana, nedendir o insanların acımasızlığı,
Tüm hükümlerinde benim hısımlarıma karşı?"[1]
85 Dedim ki: "Büyük katliam ile tasa,
Arbia nehrinin sularını kesen kızıla,
Asla unutulmadı, hep tekrarlandı dualarımızda."[2]
88 İç çekti ve salladı başını iki yana,
"Yalnız değildim orada" dedi, "şüphesiz ama,
Bir nedenim olmasa katılmazdım onlara.
91 Ama o mecliste tektim,
Floransa'yı yerle bir etmek isterken cümle refiğim,
Onu ben müdafaa ettim."[3]
94 "Ah, huzur bulsun soyunuz bundan böyle,"
Diye başladım dileğime, "Siz de yardım edin çözmeme,
Kafamı karıştıran bir düğümü bu yerde.
97 Doğru duydumsa gelecekten haberdarken burada,
Şimdi olmakta olana,
Vâkıf değilsiniz ama?"[4]
100 Cevapladı: "Uzağı daha iyi gören insanlar gibi,
İlerisi berrak da seçemiyoruz yanımızdakini,
Buncacık ışığı Yüce Rab bize ifraz etti.
103 Ama yaklaştıkça işlerin oluşu,
Aklımız yaşar dumuru, malum etmedikçe başkası,
Bilemeyiz insanların durumunu.
106 Rahatça idrak edebileceğin gibi senin,

---

1 1283'te, ölümlerinden sonra, Farinata ve karısı Floransa engizisyonu tarafından sapkınlık suçlamasıyla mahkûm edilir; mezarları açılıp kemikleri çıkartılır ve iki oğulları da dahil olmak üzere akrabaları sürgüne yollanır.

2 Farinata'nın kumanda ettiği Ghibellinolar ile Guelfolar arasında 1260 senesinde Arbia nehri yakınında gerçekleşen Monteperdi Savaşı, Guelfoların 10.000 ölü, 4000 kayıp, 15.000 esir verdiği büyük bir bozgunla sonlanmıştı.

3 Monteperdi zaferinden sonra toplanan Ghibellino meclisi Floransa şehrini tamamen yıkmayı tartışırken, Farinata bu girişimi tek başına engeller.

4 Dante'nin kafası karışmıştır zira Farinata'nın kehanetinden anlaşıldığı kadarıyla ruhlar geleceği görebilmektedir, ancak Cavalcante bugünden habersizdir, yani oğlunun 1300 baharında sağ mı ölü mü olduğunu bilmemektedir.

Yok olacak tüm birikimi de belleğin
Örtünüp kapanınca kapısı geleceğin."[1]
109 O lahza, hatamdan duyduğum pişmanlıkla,
Dedim ki: "Söyleyin şimdi o düşen adama,
Oğlu hâlâ yaşayanların arasında;
112 Az önce sorusunda ilk sessizliğimin sebebi,
Bilsin ki tamamen zihnimi,
Cevapladığınız tereddütün meşgul etmesiydi."
115 Bu lahza çağırdı Üstadım beni yanına,
Aceleyle bir soru daha sordum ruha,
Acaba kimlerle birlikte burada yatmakta.
118 Cevapladı: "Binden fazlası var yanımda;
Friedrich ile Kardinal de burada,[2]
Diğerlerinin isimleri kalsın bana."
121 Böylece sustu, yattı kabrine geri,
Bıraktı bir başıma meşum sözleriyle beni;
Vardım kadim Ozanın yanına ziyadesiyle endişeli.
124 Tekrar adımlamaya başladık yolu birlikte,
Sordu: "Aklın bulanmış, niye?"
Her şeyi anlatıp açıkça, cevap verdim kendisine.
127 "Hafızanda tut dikkatle,
Duyduklarını aleyhinde," diye tembihledi Bilge,
Ve kaldırıp parmağını devam etti: "İyi dinle,
130 "O merhametli gözleri gören ne var ne yoksa,
Asil ruhun huzuruna varınca,
Ondan öğreneceksin ne bekliyor seni hayat yolcu-
luğun boyunca."[3]

---

1 Nihai Hüküm'den sonra zaman duracak, gelecek olmayacak, tüm ruhlar sonsuz bir şimdinin içinde, lahitleri kapanmış halde (bkz. 10-12. dize) bilinçsiz kalacaklardır.

2 Papalığa muhalefeti nedeniyle birkaç kez aforoz ve sapkın bir "Epikürcü" ilan edilen Kutsal Roma İmparatoru ve Sicilya Kralı II. Friedrich (1194-1250) ile katı bir Ghibellino destekçisi olan Kardinal Ottaviano degli Ubaldini (ö. 1273).

3 Cennet'te Dante'yi bekleyen ve geleceği de dahil her şeyi, kurtarılmışlar ce-

133 Çevirdi adımlarını sola bu sözlerin ardından,
Yürüdük pis kokuları buraya bile ulaşan,
Vadiye uzanan dar bir yoldan,
136 Yolumuzu ayırıp surlardan.

---

maatinde olup Tanrı'yı tefekkürle seyredebildiği için onun Zihni'nde görebilen Beatrice'den bahsedilmektedir; filhakika Dante'nin sürgününe dair açık ve teferruatlı bilgiyi atası Cacciaguida verecektir (bkz. *Cennet* XVII:46-99).

KANTO XI

Bir çukurun yamacında erdik nihayete,
Parça parça koca kayalardan bina, halka biçiminde,
Öncekilerden beter bir güruh hapsolmuş içinde;
4 Orada, dayanamayıp berbat kokuya,
Yükselen derin uçurumdan fazlasıyla,
Çekildik geriye, sığınana dek kapağının ardına
7 Büyük bir lahdin ki gördüm üzerinde şu yazıyı:
"Muhafaza ediyorum Papa Anastasius'u,
Photinos'un hak yolundan ayırdığı."[1]
10 "Biraz bekleyelim inmeden önce,
Bu pis kokuya alışabilelim diye,
Sonra aldırmayabiliriz böylece."
13 Dedi Üstadım, cevap verdim ben de:
"Boşa geçmesin bu zaman telafi edelim öyleyse."
Dedi ki, "Ben de bunu düşünüyordum işte."
16 "Ey oğlum, bu parçalanmış kayalardan inşa çukurda,"
Diye başladı sonra, "Üç küçülen daire mevcut da,
Geride bıraktıkların gibi, basamak basamak iner aşağıya.
19 Doludurlar melun ruhlarla;
Onları görmen yeterli olsa da,

---

[1] Papa II. Anastasius, İsa'nın Tanrı ve insan olarak ikili doğası tartışmasının Doğu ile Batı Kiliseleri arasında büyüyen bir ihtilaf olduğu 496-8 yılları arasında makamdadır. Bu ihtilafı tartışmak için kendisiyle buluşan ve İsa'nın tanrısallığını reddeden Konstantinopolisli Akakios'un (ö. 481) takipçisi olan ruhban Selanikli Photinos'un görüşlerinden etkilenerek açık desteğini sunmuştur.

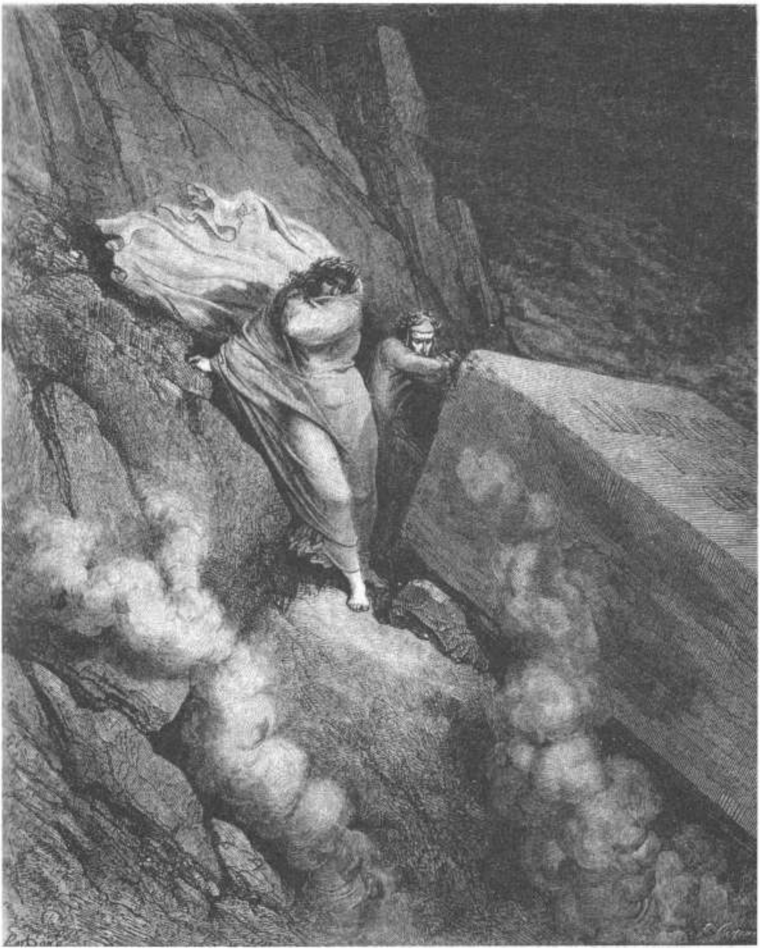
Dinle şimdi, nasıl ve neden hapsoldular buraya.
22 Her türlü kötülük, cezbeden Göklerin gazabını,
Nihayetinde adaletsizlikle damgalı,
Cebir ya da hileyle getirdiğinden bir başkasına fenalığı.[1]
25 Ancak insana mahsus bir kötülük olan hile,
Tanrı'yı daha çok öfkelendirmekte; bu nedenle
Hilekârlara daha aşağıda, daha ağır ceza verilmekte.[2]
28 Bu ilk daire ayrılmıştır şeditlere;
Bölünerek üç halkaya, üç ayrı bölgeye,
Çünkü şiddet de ayrılabilir üç cinse.[3]
31 Şiddet uygulayabilir biri, Tanrı'ya, şahsına ve komşusuna,
Yani bunlara ya da sahip olduklarına,
Şimdi nasılını anlatacağım sana açıkça.
34 Cinayete ve yaralanmaya,
Maruz bırakılabilir komşu, ve malları da

---

1 Adaletsizlik bir diğer insanın haklarına yapılan herhangi bir tecavüz veya ona verilen zarardır. Dante bu hususta doğrudan standart Hıristiyan şemasını (yani On Emir yahut düşünceyle, sözle, fiille işlenen günahlar listesi) uygulamak yerine klasik etik ilkelere döner: Cehennem'in bu aşağı ve daha vahim mıntıkalarında kalan günahları şiddet ve sahtekârlık günahları olarak iki grupta sınıflandırır [Aristoteles; Cicero]. Sonuç itibariyle Cehennem'in son üç dairesindeki günahların tamamının toplumsal bir boyutu vardır, bu mıntıkalar insan toplumunu çürüten ve hakiki ideal yurttaşlığı tahrip eden eylemleri cezalandırır.

2 Yaşayan varlıkların hiyerarşisi içinde bitkilerden farklı olarak hayvanlar ve insanlar şiddete doğru ayartılabilecek fiziksel bir güce sahiptirler; lakin muhakeme (akıl) ve irade (iyi yahut kötü davranmayı seçebilme hürriyeti) melekeleriyle rasyonel olan ve bizzat Tanrı tarafından verilen ruh insanları hayvanlardan ayırır. Sadece akıl aldatmaya yönelebileceği için, hile insana mahsus ve Tanrı'nın hediyesi olan şeyi suiistimal etmektir ve bu nedenle şiddetten daha ciddi bir günahtır.

3 Geriye kalan üç dairenin ilki (ve bütün Cehennem'de yedinci) olan bu daire üç eşmerkezli halkaya bölünmüştür; ki sırasıyla komşularına ve onların mülklerine şiddet uygulayanlar, kendilerine ve kendi mülklerine şiddet uygulayanlar ve Tanrı'ya ve onun mülküne, yani doğaya şiddet uygulayanları barındırır.

Zarar görebilir yıkımla, yangınla, gaspla;
37 Bu nedenle katiller ve vuranlar kasıtla,
İlaveten haydutlar ve yağmacılar da,
Ayrı ayrı saflarda, işkencede ilk halkada.
40 İnsan şiddeti yöneltebilir de,
Bizzat mal mülküne ve kendine;
İkinci halkada pişmanlık çeker, lakin beyhude,
43 Her kim dünyadan bizzat kendini mahrum ettiyse,[1]
Servetini boşa harcayıp, kumarda kaybettiyse,
Ve ağladıysa, mutlu olması gereken yerde.
46 Tanrı'ya da saldırabilir bir kimse,
Kasten inkâr ve küfürle,
Ve tabiatı ve ondaki iyiliği hakir görmekle;
49 Bu halkaların en dar olanıdır üçüncüsü,
Sodom, Cahors ve ihtirasla Tanrı'yı aşağılayanların hepsi,[2]
İstiflenmişlerdir oraya budur alameti.
52 Şimdi, bütün vicdanları sızlatan hile,
Yapılır, muhattabı o kişiye,
Güvense de güvenmese de.
55 Aldatmanın bu biçimi,
Kopartır tabii sevgi bağını kişiler arasındaki;[3]

---

1 İntihar edenler.

2 *Yaratılış* 19 uyarınca Tanrı'nın iki meleğine dahi şehvetle yaklaşıp Tanrı tarafından helak edilen günahkâr Sodom şehri, Hıristiyan öğretisinde doğaya karşı günah olarak kabul edilen –tarihsel ve yaygın kullanımıyla eşcinsellik (Arapçada da yine Lut kavminin adından türeyen livata), hayvanlarla cinsel ilişki, anal ve oral ilişki pratikleri gibi– doğadışı tüm cinsel münasebetleri kapsayan *sodomia*'ya (sodomi) ismini verir. Cahors, Fransa'nın güney kesiminde, İncil'de pek çok kez lanetlenen tefecilik (faizcilik) faaliyetiyle zenginleşmiş bir şehirdir. Faiz için kullanılan Yunanca kelime *tokos*, yani "döl/evlat"dır, yani tefecilik paradan para doğurmaktır, dolayısıyla doğaya aykırıdır [Aristoteles].

3 "Hepimizin dost olmasını sağlayan" evrensel sevgi bağları adil bir toplumsal düzenin temelidir [*Convivio*]. Zira insan "tabiatı gereği sosyal hayvandır" [Aristoteles]. İzleyen 58-60. dizeler Dante'nin sekizinci dairede karşılaşacağı ve bu bağı kopartan hile/sahtekârlık günahını işleyen günahkârların bir

Bu nedenledir ki o ikinci daireyi
58 Mesken tutmuştur riyakârlar, büyücüler, dalkavuklar,
Kalpazanlar, din tacirleri ve hırsızlar,
Fesatçılar, pezevenkler ve benzer aşağılıklar.
61 Aldatmanın o biçimi güvenin boşa çıktığı,
Unutturduğu gibi doğamızda olan sevgiyi tıpkı,
Yıkar ondan hasıl olan sadakatin yuvasını.
64 Böylece dipteki en dar dairede,
Dis'in mukim olduğu kâinatın merkezinde,[1]
Hainler atılır sonsuz azabın içine."
67 Dedim ki: "Üstadım, apaçıktı muhakemen,
Anladım bu çukur oluşuyor hangi bölümlerden,
Ve hangi insanlardır oralarda ikamet eden.
70 Ancak söyler misin, o çamurda batakta debelenenler,
O yağmurdan perişan olup rüzgârla sürüklenenler,
O haşin cümlelerle birbirlerine girenler,
73 Neden bu kızıl alev şehrinde çekmiyorlar ceza,
Eğer Tanrı öfkeliyse onlara?
Yok eğer değilse, neden azaptalar ki oralarda?"[2]
76 Dedi ki bana: "İyi bildiğin seyirde,
Neden şaşırdı yolunu aklın böyle?
Yoksa başka bir yere mi yürüyor artık bile isteye?
79 Unuttun mu *Ethica*'nın sözlerini,
Nasıl ifade ettiğini,
O üç meyli, inciten Göğün iradesini,
82 Nefsaniyet, suiniyet ve azgın vahşeti?
Ve nefsaniyetin kabahatlarin asgarisi addedildiğini,
En az lanetlendiğini ve Tanrı'yı en az incittiğini?[3]

---

listesini sunar (bkz. *Cehennem* XVIII-XXX).

1 Dis, Lucifer/Şeytan anlamında kullanılmıştır (*Cehennem* VIII:68)

2 Dante hiddetliler, oburlar, şehvet düşkünleri, tamahkârlar ve müsrifler gibi günahkârların Dis şehrinin dışındaki yukarı Cehennem'de ceza çekmesinin hangi ilkeye dayandığını öğrenmek istemektedir.

3 Bu üç meyil, üç gühah, iradenin ihtiraslara hâkim olamamasının neticesidir

85 Dikkate alırsan bu takdiri,
Azap çeken ruhlar yukarıda, bu şehrin dışındaki,
Hatırına getir kimdi, hangileriydi,
88 Anlayacaksın böylece neden günahkârlarla aşağıdaki,
Aralarına bir çizgi çizildiğini ve neden Göğün öcü,
Onları darp ederken daha az hiddetli."
91 "Ey güneş, şifası cümle kifayetsiz bakışın,
Öyle memnun ediyor ki beni cevapların,
Bilmek kadar şüpheye de razıyım."
94 Dedim ve devam ettim şöyle: "Ancak dönüp biraz geriye,
Tefecilik ilahi iyiliğe saldırır dediğin yerde,
Oluşan düğümü çözer misin şimdi de."[1]
97 "Felsefe," dedi "onu kavrayan kişiye,[2]
Sadece bir değil birçok yerde,
Gösterir tabiatın seyri nasıl takip etmekte
100 İlahi Aklı ve İlahi Sanatı.
Eğer dikkatlice çalışırsan *Physica*'nı,
Anlayacaksın ki, çok da çevirmeden sayfaları,
103 Hocasından öğrenmeye çalışan talebe misali,
Sanat takip eder doğayı bundandır ki,
Felsefe sanatı Tanrı'nın semeresi.[3]
106 Doğa ve sanat, bu ikisiyle insanoğlu,

---

ve Yukarı Cehennem'de cezalandırılır, zira Aşağı Cehennem'de cezalandırılan günahlar kötünün (şerrin) kasten seçilmesinin, yani hem irade hem de muhakemenin eyleme katılmasının sonucu olan daha ağır günahlardır.

1 Dante, anlatısının bir aracı olarak yine tereddüte düştüğü kalıbını kullanır (ki vurgulamak, açıklamak ve kendi fikirlerini ifade etmek istediğinde bu tereddüt/şüphe/düğüm yöntemine sıklıkla başvurmaktadır). Bu kez sorusu/vurgusu tefeciliğin neden yaratılmış doğaya ve onun iyiliğine (yani Tanrı'ya) yönelik şiddet/hakaret içeren günahlardan biri olarak sayıldığına yöneliktir.

2 Bu kantoda *Ethica* ve *Physica* eserleriyle anılan Aristoteles felsefesi.

3 Aristoteles felsefesinden hareketle Tanrı doğayı yaratmıştır ve insan sanatı doğadan ilham alır ve onu taklit eder. Doğa Tanrı'nın "çocuğu" sanatsa "torunu"dur.

Hatırla *Yaratılış*'ın cümlelerinde de emrolundu,
Kazanmalı ekmeğini ve çizmeli yolunu;[1]
109 Oysa ayrı seyir tutar tefeci,
Tahkir eder tabiatı ve takipçisini,
Başka şeylere bağlar ümidini.
112 İzle şimdi beni, geldi hareket vakti,
Balıklar ufukta yükseldi,
Araba Caurus'un önüne serildi;[2]
115 Ve daha çok ötede bu uçurumun inişi."

---

1 Âdem ile Havva'nın cennetten kovulması bahsinde *Yaratılış* 3:19'un cümleleri: "Toprağa dönünceye kadar, alnının teriyle ekmek yiyeceksin"

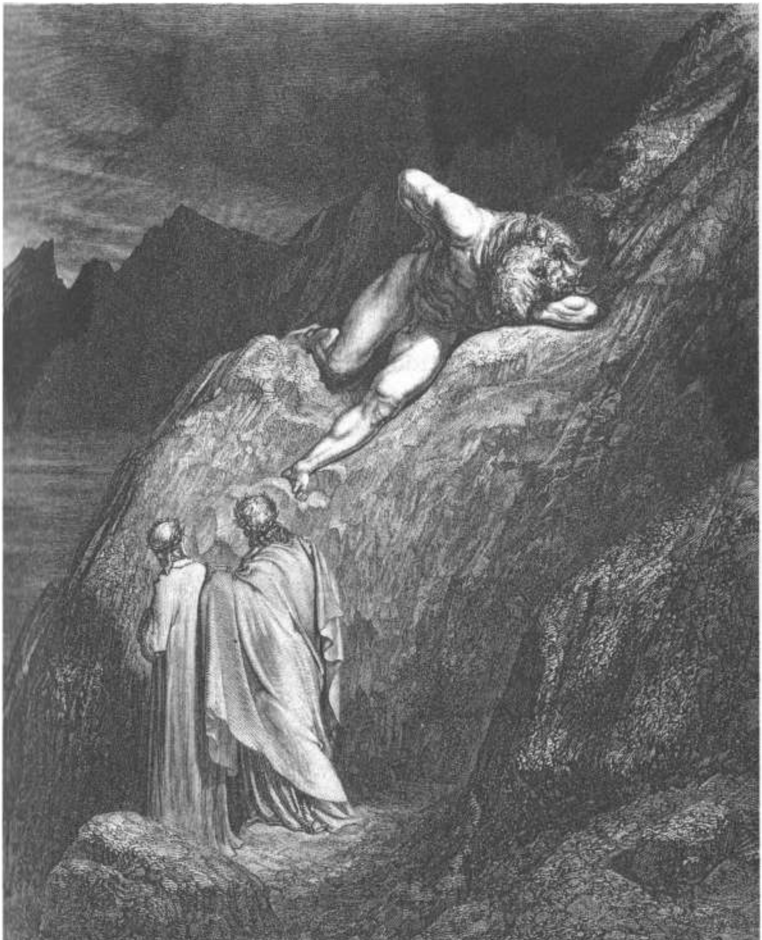
2 Balık takımyıldızı (Pisces), yolculuğun gerçekleştiği bahar aylarında, şafaktan yaklaşık iki saat önce ufukta belirir. Araba, yani Büyük Ayı (Ursa Major) takımyıldızı da bu vakitte, o yönden esen Caurus rüzgârıyla burada ifade edilen, kuzeybatıda batmak üzeredir. Saat yaklaşık sabaha karşı dörttür.

KANTO XII

Tuttuğumuz yol sarptı inmek için bayırı,
Kayalar ucube gibi sarmıştı da burayı,
Gören gerisin geri kaçardı.
4 Adige nehrinin Trento kıyıları misali,
Zelzele vurmuş da fışkırmış yerden sanki,
Çöküntü yalın ve sert kayalardan ibaretti.
7 Dağın tepesinden bir kaya kütlesi,
Kopup geldiğinde yararak açtığı yoldaki gibi,
Vurgun yemiş keskin taşlarla bezeli,
10 Dar bir koyaktan yürüyorduk aşağı.
Ve tutmuş mesken yarığın ucunu,
Uzanmış yatıyordu Girit'in utancı,[1]
13 Tahtadan yapılma bir inekle peydahlanmıştı;
Görünce bizi kendini ısırdı,
Hışmı içini kemiren biri gibi tıpkı.
16 Pirim ona dönüp seslendi:
"İhtimal ki, Atina kralı sandın yanımdakini,
Yukarıdaki dünyada eceline kavuşturana seni?
19 Uzaklaş ey canavar! Bu adam bil ki,
Değil kız kardeşine vasi,
Sadece yaptığı işkenceleri görmeye geldi."

---

1 "Girit'in utancı," Yarı insan yarı boğa Minotaurus'tur. Poseidon, adağını yerine getirmeyen Girit Kralı Minos'u, karısı Pasiphae'yi bir boğaya âşık ederek cezalandırır. Pasiphae tahtadan yapılma bir inek vasıtasıyla boğayla ilişkiye girer ve Minotaurus'u (Minos'un boğası) doğurur. Minos bu korkunç yaratığı bir labirente kapatır. Atina Kralı Theseus, Minos'un kızı Ariadne'nin yardımıyla Minotaurus'u öldürür.

22 Nasıl çırpınırsa arenada bir boğa,
Ölümcül darbeyi aldığı anda,
Başlarsa sıçramaya bir sağa bir sola,
25 Minotauros da hareketlendi böyle,
"Fırla!" dedi Rehberim, her daim olan tetikte,
"Hazır çırpınırken öfkeyle, başlayalım şu geçitten inmeye."
28 Böylece taş yığınının üzerinden tuttuk yolumuzu aşağıya,
Ayağımın altında oynuyorlardı sıklıkla,
Alışkın olmadıkları ağırlığım dolayısıyla.
31 İnerken düşünceli, Rehberim dedi ki:
"Hâlâ o büyük yıkıntıda aklın belli,
Az evvel dindirdiğim vahşi öfkenin gözlediği.
34 Bir önceki sefer, bilmeni isterim ki,
Ziyaret ettiğimde burayı, aşağı Cehennem'i,
Bu dev kayalar henüz göçmemişti.[1]
37 Şayet hatırlıyorsam isabetli,
Dis'in tepesindeki daireden alan büyük ganimeti,
O Zat'ın gelişinden hemen evveli,
40 Her yan, bu leş kokulu derin vadi,
Öyle bir sallandı ki,
Sandım kâinatı hareket ettirdi sevgi,
43 Bazılarının inandığı gibi, dünya tebdil oldu kaosa;[2]
İşte o lahzada burada,
Bu kadim kayalar uğradı yıkıma.
46 Şimdi bak artık aşağıya, yaklaştık zira,

---

1 Vergilius'un Cehennem'in aşağı mıntıkalarına daha önce gelişi için bkz. *Cehennem* IX, 22-27. Cehennem'deki göçük ve yıkım İsa Mesih'in bazı ruhları almak için Cehennem'in (Dis) birinci dairesi olan Limbus'a inişinden (bkz. *Cehennem* IV:52-63) hemen önce, İsa haçta can verdiğinde gerçekleşen deprem nedeniyle olmuştur (*Matta* 27:50-53).

2 Empedokles (MÖ 490-430) düşüncesi uyarınca dört temel öğe, yani su, ateş, hava ve toprak, birleşip ayrılmak için hareket ettirici güce, yani sevgi ve nefrete ihtiyaç duyar. Kaos da öğelerin tamamının, sevgi etkisiyle bir bütün halinde olması halidir.

Şiddetle zarar verenlerin başkalarına,
İçinde haşlandığı kan ırmağına.[1]
49 Ah, şu kör ihtiraslar ve şu çılgın öfke,
Biteviye kışkırtıp şu kısacık ömrümüzde,
Sonunda batırır bizi bu ebedi perişanlık sularının içine!"
52 Geniş bir hendek gördüm yay biçiminde,
Tüm ovayı kuşatıyordu böylece,
Refakatçimin tasvir ettiği gibi evvelinde.
55 Irmak ile benti arasında sıra sıra,
Kentaurlar koşuyordu ellerinde oklarla,
Tıpkı avlandıkları gibi dünyada.
58 İçlerinden üç tanesi yaklaştığımızı görünce,
Sürüden ayrılıp durdular ileride,
Ok ve yaylarını üstümüze doğrultmuş halde;
61 Seslendi bir tanesi hâlâ ötemizde: "Hangi cezaya yazgılı,
İniyorsunuz bayırı?
Olduğunuz yerden konuşun, atarım yoksa okumu."
64 Üstadım da bağırdı: "Cevabı vereceğiz Kheiron'a,[2]
Ve ancak onun yanına varınca;
Bu sabırsızlığınız hep iş açıyor başınıza."
67 Sonra dürtüp beni, dedi ki: "Nessos'tur bu,
Güzel Deianeira'dan dolayı helak oldu,
Ve kendiyle aldı, kendi intikamını.[3]
70 Ortadaki, göğsüne eğik olan başı,
Büyük Kheiron'dur, yetiştiren Akhilleus'u;

---

1 Bu ırmak Phlegeton'tur, başkalarına şiddet uygulayanlar buraya atılır.

2 Yarı at, yarı insan mitolojik varlıklar olan Kentaurların önderi ve en bilgilisi, Kheiron'dur, Akhilleus'a da hocalık etmiştir.

3 Nessos, sırtında ırmaktan geçirdiği Herakles'in karısı Deianeira'nın ırzına geçmeye çalışır ve Herakles'in zehirli okuyla ölüme yollanır. Ölmek üzereyken Deianeira'ya akan kanından alıp saklamasını, bunu bir kumaşa sürerse giyeni âşık edeceğini söyler. Herakles bir süre sonra başkasına âşık olduğunda Deianeira aşk iksiri zannettiği bu zehirli kanı bir gömleğe sürüp Herakles'e verir. Gömleği giyen Herakles zehirlenip korkunç acılar çeker ve nihayetinde intihar eder.

Diğeriyse Pholos, ne de gazap doluydu.[1]
73 Daha binlercesi gezinir bu hendeğin etrafında,
Savururlar oklarını ruhlara, çıkarlarsa kanın dışına,
Suçları karşılığı izin verilenden daha fazla."
76 Şimdi yaklaşmışken bu çevik canavarlara,
Kheiron bir ok alıp ucuyla,
Attı sakalını çenesinden arkaya.
79 Devasa ağzını böylece ortaya çıkardı da,
Dedi ki hempalarına: "Şu yürüyenin arkada,
Fark ettiniz mi, hareket ediyor dokunduğu ne varsa.
82 Ölülerin ayakları bunu yapmaz asla."
Hünerli Rehberim, ki durmaktaydı bu sırada,
Kentaur'un iki tabiatının buluştuğu göğüs hizasında,
85 Cevapladı: "Canlıdır gerçekten de kendisi,
Ve icap ediyor bizzat göstermem ona bu kara vadiyi;
Keyfe değil, gelişi zaruri.
88 *Alliluia*'yı[2] terennüm eden hanım yukarılarda,
Bizzat geldi yanıma, bu yeni vazifeyi verdi bana,
Ne yanımdaki adam haydut, ne de ben hırsızım filhakika.
91 O Kudret adına,
Ki adımlarıma ruhsat veriyor bu çetin yolculukta,
Süründen birini versen yanımıza,
94 Götürse bizi ırmağın sığlığına,
Ve geçirse oradan bu adamı sırtında,
Ölü olmadığından yürüyemez havada zira."
97 Kheiron, dönerek sağ göğsü tarafına,
Dedi ki Nessos'a: "Git, rehberlik et onlara,
İkaz et, başka bölükler karşınıza çıkarsa."
100 Bu sadık rehberle yürüdük de işte ,
Kızıl, kaynayan hendek boyunca ileriye,

---

1 Pholos, kuvveti ve saldırganlığıyla ünlü bir Kentaur'dur.
2 "Allah'a hamd olsun/şükürler olsun" anlamındaki İbranice kökenli dua sözü.

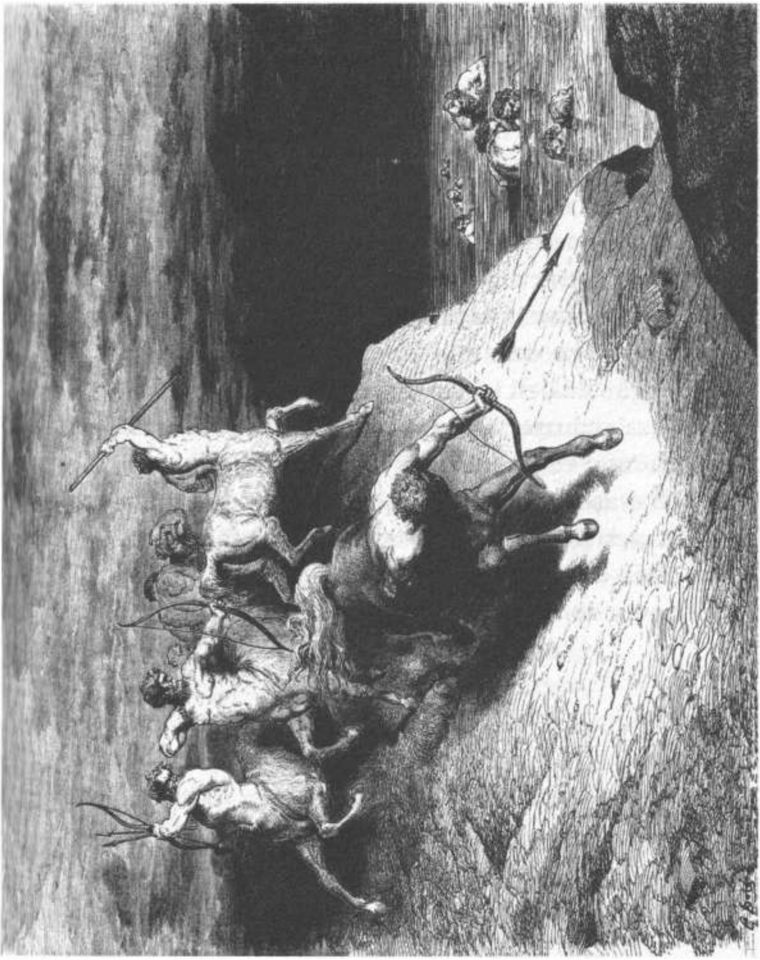
Haşlananların acı feryatları eşliğinde.
103 Alınlarına kadar batmıştı gördüğüm bazı insanlar;
Dev Kentaur dedi ki: "Tiranlardır bunlar,
İşleri yağma ve kanlı katliamlar.
106 Acımasız suçlarına ağlaşırlar;
İskender ve vahşi Dionysius da buradalar,
Hani yaşatan Sicilya'ya hazin yıllar.[1]
109 Şuradaki alın, kapkara saçlarla kaplı,
Ezzelino'dur; diğeri ise, sarışın olanı,
Obizzo d'Este'dir, işin aslı,
112 Dünyada onu bitiren evlatlığıydı."[2]
Ozana dönüp baktım duyunca bunu,
Dedi ki: "Onu kabul et şimdi üst, beni astı."
115 Kentaur durdu biraz daha ilerledikten sonra,
Bakarak yukarıdan bu kaynayan kandan dışarıya,
Boğazlarına kadar başlarını çıkarabilmiş bir güruha.
118 Kenarda, tek başına, bir gölgeyi gösterdi bize,
Dedi: "Bu adamdı deşen o kalbi Tanrı'nın sinesinde,
Hâlâ kan damlatan Thames nehrine."[3]
121 Gördüm sonra değil sadece başlarını,
Irmağın dışında tutabilenleri gögüslerinin tamamını;

---

1 Siraküzalı Dionysius ya da I. Dionysios (MÖ 432-367) Sicilya'yı yönetmiş Yunan kökenli bir despottur. Zalimliği, şüpheciliği ve kindarlığıyla antik zamanlarda en kötü idareci olarak anılırdı.

2 Padova, Verana ve Vicenza sinyoru ve bir Ghibellino olan III. Ezzelino da Romano (1194-1259), özellikle Padovalılara mezalimiyle nam salmıştı. Ferrara ve Ancona sinyoru II. Obizzo d'Este'nin (1247-1293), oğlu ve halefi VIII. Azzo tarafından boğularak öldürüldüğü rivayet edilmekteydi. Buradaki evlatlık vurgusunun Obizzo'nun karısının ihanetini ya da oğulun babasını öldürmesinin gayri tabiiliğini imlediği düşünülmektedir.

3 Kraliyet ailesiyle kan bağı olan Guy de Montfort, Evesham Savaşında ölen babası Leicester Kontu Simon de Montfort'un intikamını almak için I. Edward'ın kuzeni (ve kendi kuzeni de olan) Prens Henry'yi San Silvestro Kilisesindeki komünyon ayininde bıçaklayarak öldürmüştür. Bir kaynağa göre Henry'nin kalbi altın bir kutu içinde Londra Köprüsünün ayağına bağlanmıştır. İşlediği cinayetin hunharlığı ve kutsal mekâna hakaret etmesi nedeniyle diğer şiddet suçlularından uzakta ve ayrı cezalandırılmaktadır.

Tanıdım aralarından birçoğunu.
124 Böyle böyle sığlaştı kanlı akıntı da,
Nihayet geldi bilek boyuna,
Aştık böylece hendeği tam da o noktada.
127 "Geldiğimiz yönde gördüğün gibi,
Gittikçe azalsa da ırmağın derinliği,"
Dedi ve devam etti Kentaur, "Bilmelisin ki,
130 Artar tekrar diğer yönde,
Yavaş yavaş ta ki yine,
Ulaşıncaya dek tiranların boğulduğu derinliğe.
133 Göğün adaleti işte orada,
Cezalandırıyor Attila'yı, nasıl bir musibetti dünyaya,
Pirros'u ve Sextus'u da;
136 Gözyaşlarını sağmakta şu fokurdayan ırmakla,
Rinieri dei Pazzi ve Rinieri da Corneto'nun da,[1]
Nasıl da musallat olmuşlardı yollara."
139 Sonra döndü geriye ve geçti karşı kıyıya.

---

1 Rinieri dei Pazzi ve Rinieri da Corneto, Toskana'dan Lazio'ya uzanan sahil yolunda faaliyet gösteren haydutlardır.

KANTO XIII

Nessos henüz karşı kıyıya ulaşmadan,
Biz atmıştık adımlarımızı bir ormana çoktan,
Hiçbir yola ize sahip olmayan.
4 Hiçbir yeşil yaprak yok, hepsi ölgün,
Hiçbir dal yok düzgün, hepsi boğum, hepsi düğüm,
Hiçbir meyve yok, sadece zehirli dikenler ürün.
7 Gezinen Cecina ile Corneto arasındaki yabanda,[1]
Vahşi hayvanlar bile işlenmiş topraktan eden imtina,
Sahip değildir böyle sık ve haşin çalılığa.
10 Korkunç Harpyaların burasıdır yuvası,
Hani Strophades'ten defetmişlerdi Troialıları,
Korkunç kehanetleriyle, bekleyen sona dair onları.[2]
13 Kanatları geniş, boyunları ve suratları insan gibi,
Ayakları pençeli, tüyle kaplı kocaman göbekleri,
Acayip ağaçlara tünemiş, kopartıyorlar çığlık, inilti.
16 Müşfik Üstadım, "Daha fazla girmeden içeri
Bil ki ikinci halkadasın şimdi,"
Dedi ve devam etti:

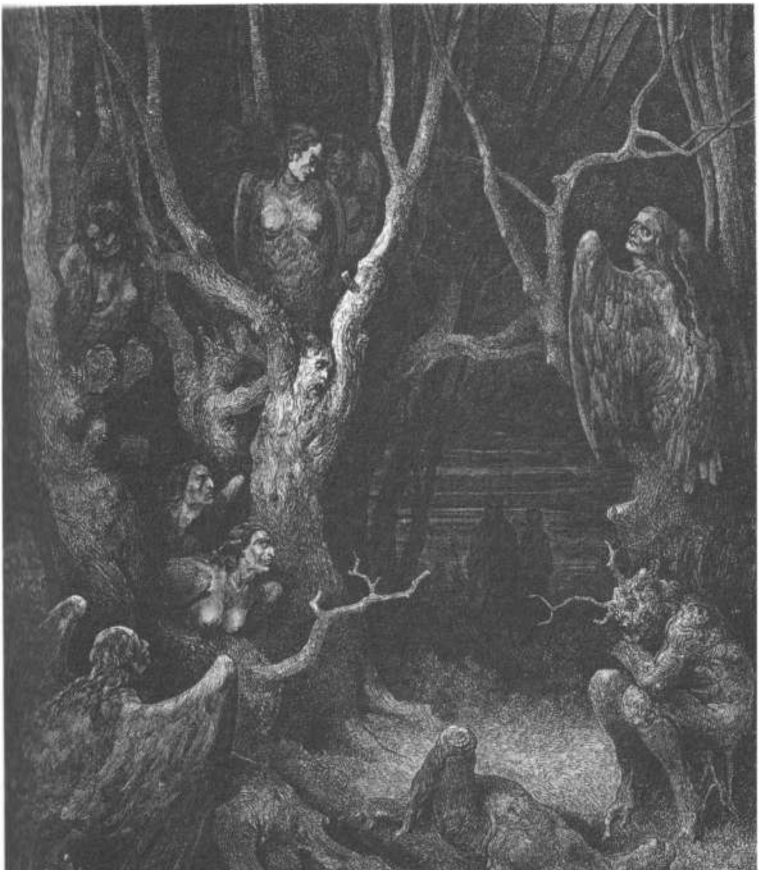
1 Toskana'nın Maremma bölgesi, ıslah edilene kadar büyük bataklıklar ve sık bitki örtüsüne ev sahipliği yapıyordu.

2 Harpyalar kadın yüzlü yırtıcı kuşlar olarak tasvir edilen mitolojik varlıklardır. Vergilius'un destanında bu kuşlar, Strophades adalarında karaya çıkan Aeneas ve yoldaşlarının yemeklerini kapıp kaçar ve akabinde de Troialara, onları bekleyen açlık felaketi hakkında kehanette bulunurlar; böylece Troialılar tekrar denize açılır ve İtalya'ya doğru yolculuklarına devam eder.

19 “Ve burada olacaksın korkunç kumluğa varmadan evveli,[1]
İyi bak etrafa, öyle şeyler göreceksin ki,
Temin edecek sözlerimi.”
22 Figanlar yükseliyordu her yandan,
Ama göremedim hiçbir insan,
Şaşkınlıkla kalakaldım bundan.
25 Sanıyorum duyduğum sesleri,
Bize muamma olan çalıların ardındaki,
Bir güruhun çıkarttığını düşündüğüme hükmetti ki,
28 Üstadım şöyle dedi: “Koparırsan
Küçücük bir filiz dahi bu ağaçlardan,
Düşüncenin inadı da kırılır o an.”
31 Bu sözlerin üzerine uzatıp elimi,
Kopardım bir dalı o koca çalıdan, dikenli mi dikenli,
Birden haykırdı gövdesi: “Niye hırpalıyorsun beni?”
34 Kırıldığı yerden akan kanla daha da kararırken,
Ağlaştı yeniden: “Beni koparıyorsun neden?
Hiç mi eser yok sende merhametten?
37 İnsandık biz de eskiden, şimdi çer çöpsek de,
Şefkat göstermen gerekmez mi ellerinle,
Yılanların ruhları olsak bile.”
40 Yeşil bir dal bir ucundan tutuşturulduğunda,
Nasıl diğer ucunda su oluşursa damla damla,
Ve buhar kaçarsa bir ıslıkla,
43 Kırılan gövdeden de kan ve kelime
Fışkırıyordu birlikte, bunun üzerine
Dalı düşürüp elimden, kalakaldım ürpertiyle.
46 “Ey yaralı ruh bu kimse,”
Diye girdi Pirim söze, “İnanabilseydi şayet daha önce,
Sadece dizelerimde gördüğü şeylere,

---

1 Üçüncü halka, bkz. *Cehennem* XIV-XVII. kantolar.

49 Sürmezdi sana elini;
Lakin bu akıl almaz hal ki beni,
Ona şimdi esef duyduğum fiilini yaptırmaya sevk etti.
52 Ancak kim olduğunu söylersen ona,
Telafi olsun diye bu hata, namını yâd etsin yukarıda,
Hâlâ dönebildiği dünyaya."[1]
55 Cevap verdi gövde ona: "Dokundu bana tatlı sözlerin,
Susamam daha fazla lakin,
Çok uzatırsam şimdiden beni affedin.
58 Koruyan bendim anahtarlarını
Friedrich'in kalbinin, ve çeviren hünerle onları,
Bilirdim açmayı ve kapamayı;
61 Yalnızca benimle paylaştı mahremini;
Bu şerefli vazifeye oldum ki öylesine sadakatli,
Zayi ettim hem uykularımı hem de mecalimi.
64 Caesar'ın hanesinden asla ayırmayan gözlerini,
O fahişe, helak eden her şeyi,
Ve tüm sarayların mevcut lekesi,[2]
67 Aleyhime alevlendirdi herkesin fikrini;
Sonra bu alevler Augustus'u ateşledi,[3]

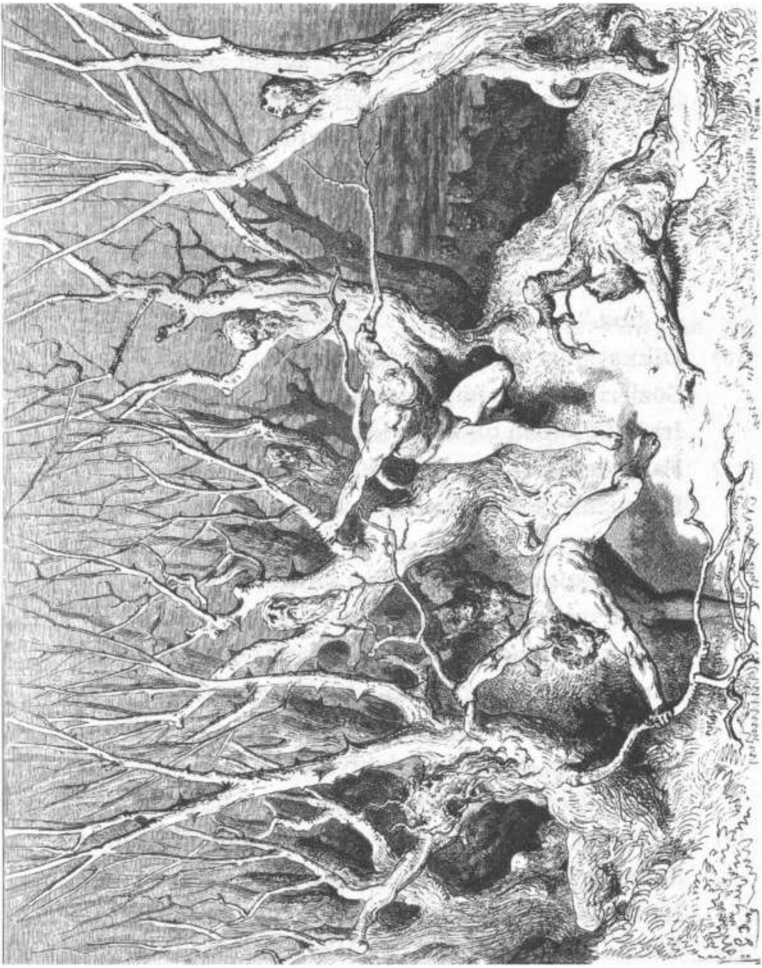
1 Vergilus'un *Aeneis* destanının üçüncü kitabında Aeneas bir tümseğin üzerinde biten çalıyı koparır, bitkiden kan akar ve mezarından Troia prensi Polydoros "Aeneas kopardın beni niye / Görmüyor musun buradayım biçare / Mezarımda beni esirge" diye seslenir. Dante'nin uyarlamasındaysa ruhlar ağaç gövdesine dönüşüp orada hapsolmuştur; intihar edenlerin cezalandırıldığı bu halkada, dünyevi bedenlerine, diriliş ve nihai hükümden sonra bile asla dönemeyecekleri, Cehennem'de yaşayan şeylerin en aşağı formu, yani bitki bedeninde kalacakları iddia edilir. İzleyen dizelerde konuşan ruh, İmparator II. Friedrich'in (bkz. *Cehennem* X:119) başvekili, hukukçu ve şair Pier (Pietro) della Vigna'dır. Friedrich'in en yakın müşaviri ve bir retorik ustası olarak ihanet suçlamasıyla gözden düşmüş, zindana atılıp gözlerine mil çekilmiş ve nihayetinde kafasını duvarlara vurma suretiyle intihar etmiştir.

2 Haset kavramı bir fahişe olarak kişileştirilmiştir ve imparatorların çevresinin haset ve fesat dolu maiyetler ve rakiplerle çevrili olduğu vurgulanır.

3 Meşhur imparator Augustus anılarak, imparator II. Friedrich ima edilmektedir.

Böylece teessüf aldı parlak şerefimin yerini.
70 Aklım keder ve ikrahla doldu öyle ki,
Kaçar sandı bu tahkirden seçerse ölümü,
Mamafih kendi adil zatıma kendim ettim adaletsizliği.
73 Yemin ederim ki bu ağacın tuhaf kökleri üzerine
Hiç kaybetmedim sadakatimi efendime,
Hürmete şayandı ziyadesiyle.
76 Şayet dünyaya dönerse ikinizden biri,
İhya etsin hatıramı, hâlâ ne yazık ki,
Süründürüyor onu yerlerde hasetin darbeleri."
79 Ozan bekledi biraz, sonra dedi ki bana:
"Konuşmadığına göre, fırsatı kaçırma,
Sor, senin bilmek istediklerini ama."
82 Dedim ki: "Sen devam et, sor adıma,
Memnun edeceğini düşündüğün beni ne varsa,
Kalbimi dağlıyor acıma, konuşamam ben daha."
85 Bunun üzerine girdi söze:
"Ey mahkûm ruh, bu adam isteğini gönüllüce
Yerine getirsin diye, ve mahsuru yoksa elbette,
88 Bir insanın ruhu nasıl raptoldu anlat bize,
Dallı budaklı bir ağacın içine,
Hiç bu esaretten kurtulup, kavuşan oldu mu bedenine?"
91 Ozanın bitince sözü, ağaç bir ah çekti de,
Sonra verdiği nefes dönüştü kelimelere:
"Tez ve öz bir cevap verilecek size,
94 Vahşi ruh bedeni terk ettiğinde,
Bizzat kopartıp kendini bıraktığı geride,
Minos yollar onu yedinci deliğe.
97 Düşer ormanın içine, yoktur belli bir mevkisi de,
Talih savurursa nereye,
Orada filizlenir bir tohum misalince.
100 Körpe bir fidan olur, vahşi çalı akabinde,

Yapraklarıyla beslenir aç Harpyalar nihayetinde,
Zaten acı çekmekteyiz de, bu gagalar açar yare.
103 Biz de döneceğiz diğerleri gibi boş bedenimize,
Ama giyemeyecek hiçbirimiz onu üzerine,
Adil değil zira reddettiğini almak geriye.
106 Sürükleyeceğiz bedenlerimizi buraya,
Asılacaklar bu kasvetli ormanın her yanına,
Her biri hain ruhunun olduğu dikenli çalının dalına."
109 Dikkatimizi vermişken ağaca hâlâ,
Sözlerini bitirmediği zannıyla,
İrkildik kopan bir vaveylayla.
112 Farkeden bir avcı gibi tıpkı,
Domuzun ve av köpeklerinin pusu yerine yaklaştığını,
Duyan, koşan hayvanları ve kırdıkları dalları.
115 Ve sol yanımızda, iki kişi işte,
Çıplak, yara bere içinde, koşuyorlar dehşetle,
Kırarak her bir dalı, çıkan önlerine.
118 Öndeki bağırdı: "Gel artık ölüm, gel tezlikle!"
Daha yavaş koşan arkadakiyse,
"Lano, Toppo'daki mızrak dövüşlerinde bile,
121 Bu kadar çevik değildin!" diye seslendi öndekine.[1]
Sonra nefesi kesildiğinden belki de,
Hemhal oldu bir çalıyla düşüp içine.
124 Arkalarından doldurdu ormanı kara kancıklar,
Yırtıcı ve hızlılar,
Zinciri çözülen tazılar kadar.
127 Sindiği yerde dişlerini geçirdiler adama,
Parça parça edip onu ısırıklarla,

1 Koşan ruhlar Pieve del Toppo Savaşında öldürülen, müsrifliğiyle meşhur Sienalı Lano ile Padovalı bir diğer müsrif Iacopo (Giacomo) da Santo Andrea'dır. Her ikisi de büyük servetlerini keyfe keder harcamış ve aslında böylece iktisadi ve sosyal bir intihara teşebbüs etmişlerdir.

Bu acınası uzuvları alıp gittiler sonra.
130 Refakatçim tutup elimi,
Kırılmış her bir dalı kanayan ve gözyaşı içindeki,
Hırpalanmış çalıya doğru götürdü beni.
133 "Ey Iacopo da Santo Andrea,"
Dedi çalı, "Ne işe yaradı beni örtü yaptın da?
Ne suçum var benim, senin hayatın menfursa?"
136 Çalının yanında duran o vakitte,
Üstadım girdi söze: "Kimdin sen yaralarından, ki nice,
Kan ve hazin kelimeler sızan birlikte?"
139 Cevapladı: "Ey ruhlar, izlemeye duran beni,
Dalları yapraksız kalmış halimi,
Böylece çıplak ve rezil vaziyeti,
142 Toplayın dökülenleri bu kederli çalının dibine.
Vaftizci Yahya'yı kadim hamisinin yerine
Koyan şehirdenim de, işte bu nedenle,
145 Elem verme hünerini eksik etmedi bizden;
Ve Arno köprüsü halen,
Bir nişane taşımasıydı bu hamiden,
148 O yurttaşlar şehirlerini yeniden inşa eden,
Attila'nın arkasında bıraktığı küllerden,
Beyhude çabalamış olacaktı gerçekten.
151 Bense darağacımı kurdum kendi evimden."[1]

---

[1] Konuşanın kim olduğu meçhul olmakla birlikte bahsedilen şehir Floransa'dır. Hıristiyanlığa geçtikten sonra Floransa eski koruyucusu savaş tanrısı Mars'ın yerine, şehrin koruyucu azizi olarak Vaftizci Yahya'yı ilan etti. Ancak paganik alışkanlıklar gereği, tanrıyı kızdırmamak için Mars heykeli bir kulede saklandı. Rivayete göre 450'de Floransa Attila tarafından yerle bir edildiğinde kule yıkıldı ve heykel Arno'da kayboldu; ancak 9. yüzyılın başlarında Charlemagne (Şarlman) tarafından şehir tekrar inşa edilirken bu heykel bulundu, bir sütunun üzerine koyularak Arno nehrinin üzerindeki köprüye (bugünkü Ponte Vecchio) ya da kıyısına yerleştirildi ve 1333'te bir selle sürüklenene kadar orada kaldı.

KANTO XIV

Mecbur bıraktı beni memleket sevgisi,
Toplayıp saçılmış yaprağı çeri,
Şimdi sessizleşmiş olana verdim geri.
4 Sonra ulaştık sınıra ki ikinci halkadan
Üçüncüyü ayıran, ve buradan
Görülüyor adaletin korkunç bir tecellisi ayan beyan.
7 Anlaşılabilsin diye bu acayip şeyleri, izah mecburi:
Çorak bir ovaya vardık öyle ki,
Yüzünden defetmiş her türden bitkiyi.
10 Kasvet ormanı bir çelenk etrafında,
Tıpkı onun da çevrelendiği gibi gamlı ırmakla;
Adımlarımıza nihayet verdik tam kenarında.
13 Zemin derin ve kupkuru kumla kaplı,
Ordusuyla yürüyen Cato'nun bir vakit bastığı,
Kum olmasa gerek bundan farklı.[1]
16 Ey Yüce Rabbin gazabı,
Okuyanlar şimdi bana zahir olanları,
Senin dehşetinden sarsılıyor olmalı.
19 Bir sürü çıplak ruh, güruhlar halinde,
Cümlesi ağlıyordu sefilane,
Her biri başka bir hükme tâbiydi görünüşe göre.

---

1 İç savaş sırasında Caesar'ın güçlerinden kaçan Cumhuriyet yanlısı Roma ordusuna kumanda eden Genç Cato (MÖ 95-46) Libya çöllerinden geçmişti. Dante, Lucanus'un (bkz. *Cehennem* IV: 90) *Pharsalia*'sında anlatılan ve Cato'nun mutat olduğu üzere omuzlarda taşınmak yerine, bizzat askerleriyle birlikte yürümesi olayına atıfta bulunmaktadır.

22 Sırtüstü yatmıştı bir kısmı yere,
Bazıları sokulmuş iç içe, oturuyor çömelmiş halde,
Bazılarıysa dolanıp duruyor biteviye.[1]
25 En kalabalığı gezinenlerdi etrafta,
Yere uzanma cezasındakiler az olsa da sayıca,
Herkesten fazla çıkıyordu sesleri feryat figanda.
28 Rüzgâr esmediğinde Alplerde nasıl lapa lapa,
Kar yağarsa usulca, böyle iri korlar yağmakta,
Bu kum ovasına.
31 Hani Büyük İskender görmüştü ya,
Hindistan'ın sıcağında alev yağmakta toprağa,
Sönmeden havada, ulaşıyor ordusuna,
34 Birleşip büyümesinler diye yeniler ile eskileri,
Dahice emretmişti ki ezip söndürsün hemen askerleri,
Yere düşer düşmez tek tek alevleri;
37 Tıpkı öyle bu sönmeyen yağmur da;
Ve tutuşan kumlar kavın alevlendiği gibi çakmaktaşıyla,
Arttırıyor acıyı kat be katıyla.
40 Biçare eller kollar durmaksızın sallanmakta,
Bir o yana bir bu yana sanki raksta,
Berdevam inen korları savuşturma çabasıyla.
43 Başladım konuşmaya: "Üstadım, bizi durdurmaya
Çalışan inatçı iblisler hariç kapıda,
Sen ki galebe çalabildin tüm zorluklara,
46 Söyle, şuradaki iri adam kim acaba,[2]
Aldırış etmiyor gibi yanmaya; mağrur yatmakta

---

1 Bunlar sırasıyla Tanrı'ya küfürbaz olanlar, tefeciler ve sodomilere münasip görülen cezalardır.

2 İzleyen dizelerde konuşan ruh, Thebai'ye karşı Yediler Seferine katılan, yani Thebai'yi kuşatan yedi kraldan biri olan Kapaneus'tur; mitolojide tanrılardan bile çekinmeyen iri yarı, yaman bir adam olarak tasvir edilir. Thebai'yi ateşe vermek için surlara tırmanırken Zeus (Roma mitolojisinde Iuppiter) tarafından yıldırımla vurulup küle çevrilir.

Ve alaycı, ulaşmıyor gibi alevler ona?"
49 Ve o adam fark eden,
Onu sorduğumu Rehberimden, haykırdı hemen:
"Nasılsam yaşarken, ölümde de öyleyim aynen.
52 Iuppiter düşürse de takatten, demircisini ki kendisinden,[1]
Almıştı o keskin yıldırımları öfkeylen,
Son günümde beni yere seren;
55 Çalıştırsa da diğerlerini nöbetleşe,
Mongibello'nun kurum karası demirhanelerinde,
Kükreyerek 'Medet cömert Vulcanus, medet!' diye,
58 Hatta yaptığı gibi Phlegra Savaşında,[2]
Vursa da bedenimi tüm mızraklarıyla, varamayacak asla,
Benden öç almanın hazzına."
61 O vakit Rehberim konuştu ki öyle bir sertlikle,
Hiç duymamıştım ondan böylesini daha önce:
"Ey Kapaneus, bu sönmeyen kibrin nedeniyle,
64 Cezalandırılıyorsun ziyadesiyle,
Kendi cinnetinden daha büyük işkence,
Münasip düşmezdi taşıdığın öfkeye."
67 Sonra dönüp bana daha mülayim bir yüzle, dedi:
"Yedi kraldan biriydi,
Kuşatan Thebai'yi; sunmayıp takdirini,
70 Tanrı'yı hakir gördü ve hâlâ görüyor belli,
Ama dediğim gibi ona da şimdi, kendi kini,
Göğsünü süslemeye en uygun ziyneti.
73 Haydi, şimdi takip et beni,
Ayaklarını sıcak kuma basmamaya ver dikkatini,
Ormana yakın yürüyerek ateşten koru kendini."

---

1 Tanrı Vulcanus. Mongibello'daki (Etna dağı) ocağında Iuppiter'in yıldırımlarını döver.

2 Tanrılar ile Devlerin karşı karşıya geldiği Phlegra Savaşında Olympos'un tepesinden yağdırdığı yıldırımlarla Iuppiter muzaffer olur.

76 Sessizlik içinde yürüyüp ulaştık o noktaya,
Bir derenin fışkırdığı ormandan dışarıya,
Ki kızıllığı ürpertir beni hâlâ.
79 Tıpkı Bulicame'nin kükürtlü pınarı gibi,
Fahişelerin sularını bölüştüğü,
Bu dere de süzülüp gidiyordu kumlardan ileri.[1]
82 Taştan örülmüş yatağı,
Hakeza iki yakası,
Anladım, geçit burasıydı.
85 "Geçtiğimizden beri kimsenin edilmediği men,
O kapının eşiğinden,
Sana gösterdiğim nice şeyler içinden,
88 Hiçbiri, yanan alevleri söndüren,
Bu kızıl dere kadar dikkate değen,
Bir tanıklık sunmadı gözlerine gerçekten."
91 Bu sözler geldi Rehberimden,
Ki duyunca iştahım kabardı merak kabilinden,
Gıdamı vermesini rica ettim kendisinden.
94 "Şimdi virane bir diyar vardır ki yeri denizin ortası,
Girit diye bilinir adı,
Yaşadı altın çağını başındayken kralı.
97 İda nam bir dağı vardı,
Havası temiz, yeşilliği mebzul, suyu boldu,
Şimdi metruktur lakin, eskimiş bir şey gibi tıpkı.
100 Rhea bir vakitler emin bir beşik bilmişti orayı,
Daha iyi saklamak için oğlunu;
Ki ağladığında, hizmetçileri yaygara koparırdı.[2]
103 Dağ ev sahipliği yapar bir de Yaşlı Adama,

---

1 Bulicame, Viterbo yakınlarında bir kaplıcadır. Boccaccio'nun aktardığına göre halk hamamlarını kullanmalarına izin verilmeyen yerel fahişelerin ihtiyaçlarını gidermek için burada ana kaynaktan onlara su taksim edilmiştir.

2 Tanrı Saturnus, çocuklarından biri tarafından tahttan edileceği kehanetinden sakınmak için tüm doğan çocuklarını katletti. Karısı Rhea, oğulları Iuppiter'i İda dağına saklayarak yaşamasını sağladı. Çocuk ağladığında Rhea'nın maiyeti kalkan ve miğferlerine sopalarla vurarak sesi bastırırdı.

Sırtı dönük Dimyat'a,
Aynasına bakar gibi yüzünü hizalamış Roma'ya.
106 Has altındandır Yaşlı Adam'ın başı,
Saf gümüşten göğsü ve kolları,
Bakırdan yapılma kalçası,
109 En vasıflı demirden bu noktadan aşağısı,
Tek istisna, pişmiş kilden sağ ayağı,
Ki diğerinden daha çok vermiştir buna ağırlığını.
112 Çatlaklar vardır her kısmında, altın başının dışında,
Bu çatlaklardan gözyaşı gibi sular damlar da,
Birikip sel olurlar mağaranın tabanında.
115 Vardıklarında bu vadiye kayalardan sıza sıza,
Can verirler Akheron, Styks ve Phlegeton ırmaklarına,
Sonra bu dar mecrada akarak inerler aşağılara,
118 Ta ki eğimin bittiği noktaya,
Ki Kokytsos'u oluştururlar orada; göreceksin nasılsa
Bu gölü, anlatmayacağım dolayısıyla burada."[1]
121 Dedim ki ona: "Madem ki mevcut cereyan,
Akıyor aşağılara bu yolla dünyamızdan,
Neden bu hudutta gördük onu münhasıran?"
124 Cevapladı: "Biliyorsun, yuvarlak bu mahal de,
Çok yol almış olsan da şimdiye
Her zaman yürüdük sola doğru ve derinlere,

---

1 Yaşlı Adam heykeli imgesi *Daniel* 2:31-35'te geçen Nebukadnetsar'ın rüyası meselinden alınmıştır, ancak İda dağına konumlandırılması Dante'nin yorumudur. Sırtını Doğuya dönmüştür ve manevi, ahlaki merkez olarak Batıya bakmaktadır. Altın Çağ'ın masumiyetini temsil eden altın ve çatlaksız bir kafayla başlayıp, giderek daha değersiz metallerden ve nihayetinde çok zayıf, darbelere dayanıksız kilden yapılma vücuduyla insanlığın gitgide yozlaşmasını simgelemektedir. Bu ahlaki ve siyasi yozlaşma, insanoğlunun çektiği acıların nedenidir ve acının yarattığı gözyaşlarıyla Cehennem'in üç nehri beslenir (Dante halihazırda Akheron'u *Cehennem* III:78'de, Styks'i *Cehennem* VII:108'de ve adı zikredilmeden Phlegeton'u, yani kaynayan kan ırmağını *Cehennem* XII:102'de görmüştür). En sonunda bu sular dünyanın merkezi olan Cehennem'in en dibine ulaşır ve Vergilius'ta bir nehir, Dante'deyse buzdan bir göl olarak tasvir edilen Kokytos'u oluşturur (*Cehennem* XXXI:123).

127 Böylece bulunmadın bu dairelerin her yerinde;
Haliyle yeni şeyler göründüğünde bize,
Kalmamalı yüzün hayret içinde."
130 Sormaya devam ettim: "Üstadım Lethe ve
Phlegeton nerede;[1] birinden hiç bahsetmedin de,
Damlayan sular kaynaktır dedin diğerine."
133 "Memnunum bütün sorularından senin gerçekten,"
Dedi mukabeleten, "gerçi bir tanesi zaten,
Cevabını bulmalıydı kaynayan kızıl ırmağa bakar-
ken."
136 Lethe'yi göreceksin bu mağaranın dışında,
Arınmaya gider ruhlar oraya,
Tövbe ettikleri günahın yükünden kurtuldukların-
da."
139 Dedi ki sonra: "Geldi çıkma vakti ormandan,
Dikkat et gelmeye tam arkamdan;
Kenarlardan yürüyeceğiz, yol odur kavrulmayan,
142 Ve söner oraya düşen alevler de yağan."

---

1 Vergilius'a göre Cehennem'de bulunan ve yeniden yaşama dönecek ruhların, önceki yaşamlarına dair bildikleri her şeyi unutmalarını sağlayan Lethe ırmağı, Dante tarafından Araf Dağının zirvesine yerleştirilmiş ve kefaret ödeyen ruhların, işledikleri günahların hatırasından arındığı bir işlev kazanmıştır (bkz. *Araf* XXVIII:127-30).

KANTO XV

Zemini sert kenarlardan biri taşıyordu bizi ileriye,
Derenin buharı gölge yapıp üzerinde,
Suyu ve kıyıları ateşe karşı ediyordu himaye.
4 Flamanların Wissant ile Bruges arasına,
Kabaran suların baskınının korkusuyla,
İnşa ettiği surlar gibi denizi durdurmak amacıyla,
7 Yahut Padovalıların Brenta nehri boyuna
Yaptıkları gibi şehirlerini ve kalelerini korumak amacıyla,
Sıcak erişmeden önce Chiarentana'ya,
10 Buradakiler de benzer surette ama,
Onlar bu kadar yüksek ve kalın değiller asla,
Yapan usta kim ola acaba.[1]
13 Ormandan çok uzaktaydık şimdi,
Nerede olduğunu kestirmem mümkün değildi,
Dönüp de baksam dahi,
16 Ki o vakit karşılaştık bir ruh kafilesiylen,
Onlar da bize doğru kıyının yanında yürürken;
Bakışlarını dikti her biri yan yana geçerken,
19 Alacakaranlıkta zorlukla seçer gibi süzdük birbirimizi;

---

1 Kuzeydoğu İtalya'daki Brenta nehri, bahar ve yazla birlikte Karintiya Alplerindeki karların erimesiyle yükselir ve sel tehlikesi yaratırdı. Flamanların gelgite karşı inşa ettiği duvarlar yahut Padovalıların nehir setleri gibi örnekler insanların kendilerini doğanın güçlerine karşı nasıl koruduğunu ve bunların buradaki (Cehennem'i düzenleyen bizzat Tanrı yahut onun bir temsilcisinin inşa ettiği) görkemli ırmak setiyle karşılaştırılması ise beyhudeliklerini imler.

Kısıktı gözleri, iğneye ipliği
Geçirmeye çalışan yaşlı terziler gibi.
22 Bakarken bize dikkatle bu sülale,
Biri tanıdı beni, tuttu aşağıdan eteğimi de,
Haykırdı: "Harikulade!"
25 Bu ruh bana doğru uzatmışken kollarını,
Kararmış yüz hatlarına diktim bakışlarımı,
Böylece kavruk yüzü aklımın onu
28 Teşhis etmesine mani olamadı;
Yüzümü eğip onun yüzüne doğru
"Ser Brunetto, siz burada mısınız?" diye verdim cevabımı.[1]
31 Dedi ki: "Ey oğlum, seni rahatsız etmezse
Brunetto Latini bir müddet gelse seninle geriye,
Kafilesi devam ederken ilerlemeye."
34 Dedim: "Dilerim bunu elimden geldiğince;
Ve biraz oturmamı isterseniz de sizinle,
Elbette, refakatinde yürüdüğümü de memnun ederse."
37 "Ah oğul oturamam ki; bu sürüden biri,
Bir anlığına dursa yüz yıl durmaktır bunun bedeli,
Üstelik yağan ateşten koruyamadan kendini.
40 İyisi mi sen yoluna devam et, eşlik edeyim ben de,
Sonra nasılsa yetişirim yarenlerime ağıtlar içinde,

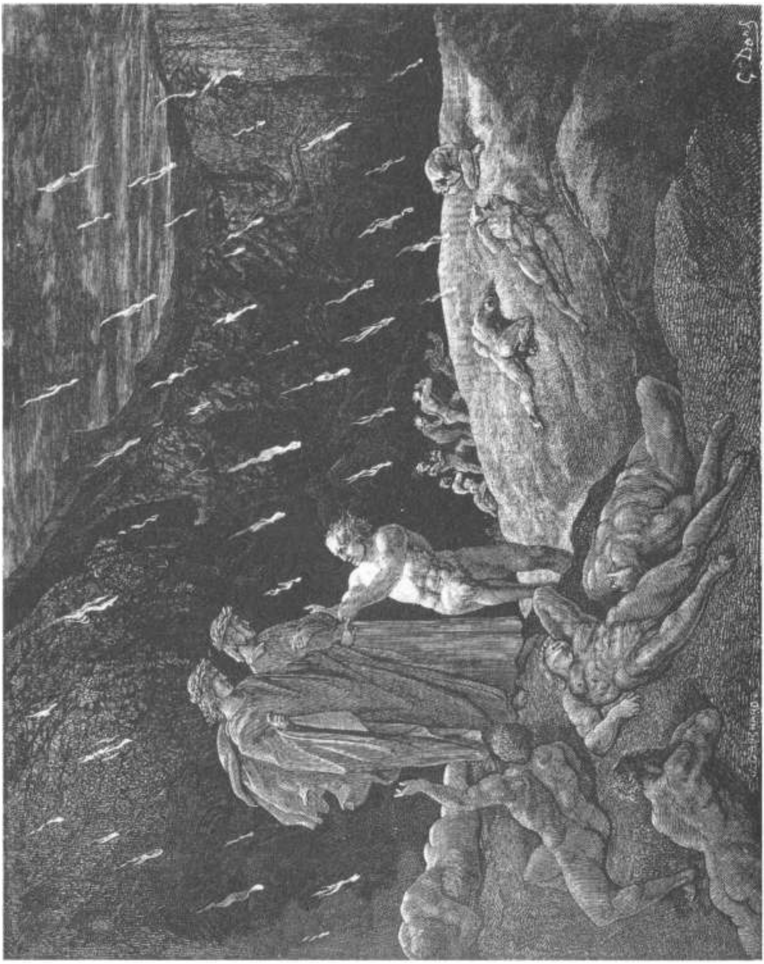
---

[1] Ser (efendi) unvanıyla anılan Brunetto Latini (1220-94/95) Floransalı bir Guelfoydu; Ghibellino idaresi sırasında (1260-66) Fransa'da sürgün yaşadı. Floransa'ya döndükten sonra seçkin bir hukuk adamı ve müşavir olarak hizmet verdi ve Dante Floransa siyasetine etkin olarak katıldığında kendisinden çok etkilendi. *Tesoretto* (Hazine) isimli uzun bir alegorik şiir kaleme almıştır. Bu şiirde Floransa'nın düşüşü ve sürgüne gönderilişinin sonrasında karanlık bir ormanda kayboluşunu, ama talimatları takip ve tövbeyle geçen bir yolculuğun sonunda buradan kurtuluşunu anlatır. Bu şiir Dante'ye *İlahi Komedya* için ilham vermiş olmalıdır. İzleyen dizeler Dante ile onun için bir baba figürü, hoca ve şimdi Cehennem'de olan Brunetto arasındaki benzerlikler ve farklılıklara hasredilmiştir, zira Dante de "karanlık orman"dan Cennet'e varacak bir yolculuktadır.

Sonsuz acılarını çeken yürüyerek avare."
43 Cesaret edemedim yoldan inmeye,
Yürümek için onun seviyesinde; ama başım önde,
Devam ettim hürmet sergileyen biri misalince.
46 Başladı söze: "Hangi kader ya da kısmet ki,
Son günün erişmeden evveli, seni bu aşağılara sürekledi,
Ve kim sana yolu gösteren yanındaki?"
49 "Yukarıdaki berrak hayatta"
Diye başladım cevaba, "Kayboldum bir vadinin ortasında,
Yıllarım ermeden henüz hitama.
52 Daha dün şafak vakti dönüp sırtımı ormana,
Kurtulmaya çabalarken kendisi çıktı karşıma,
Bu yoldan eve dönmem için şimdi rehberlik etmekte bana."
55 Dedi ki: "Kendi yıldızını takip edersen,
İhtişamlı bir limana ulaşacaksın her şeye rağmen,
Eğer o güzel hayatta seni doğru değerlendirdiysem;
58 Ve eğer ölmeseydim bu kadar erken,
Görünce Göğün davrandığını sana böyle sevecen,
Meşgalende yardımcı olmak isterdim ben.
61 Elbet bu nankör halk kötücüllüğüyle,
–Ki Fiesole'den çok vakit evvel inmişlerse de,
Hâlâ dağlılıkları hüküm sürmekte–[1].
64 Düşman olacak sana, hayırlı amellerin nedeniyle;
Ve ekşi üvezlerin arasında kesinlikle,
Tatlı incir veremez meyve.
67 Uzun zamandır adları çıkmıştır köre,
Bir halk ki küstah, tamahkâr ve dolu hasetle;
Onların mekruh âdetleriyle kendini aman kirletme.
70 Talihin layık edecek seni gani gani onura,

---

1 Fiesole, Floransa'ya nazır bir dağ kasabasıdır.

Her iki hizip de lokma almak isteyecek senden
açlıkla,
Ama keçiden uzakta ot biter unutma.[1]
73 Bırak Fiesole'nin hayvanları eşelensin kendi çöplükerinde,
Ama dokunmasınlar o bitkiye,
Şayet biterse hâlâ o bok yığınının içinde;
76 Orada uyanabilir zira kutsal tohumu,
Birkaç Romalının, ki Floransa'da kalmışlardı,
İnşa olduğunda bu fesat yuvası."[2]
79 Dedim ki: "Ah dualarım kabul görseydi,
Yaşamazdınız böylesi bir sürgünü,
İnsanca bir yerde olurdunuz şimdi.
82 Hafızamda sabittir hâlâ canlı ve tesirli,
O çehreniz nazik, babacan, sevgili,
Öğretirken bana dünyada yukarıdaki,
85 İnsan nasıl ebedi kılar kendini;
Yaşadığım müddetçe size minnetimi,
Her daim övünçle beyan etmem gerekli.
88 Bahsettiğiniz geleceğimden havadisleri yazacağım da,
Başka bir metinle birlikte yorumlayacak zira,
Bunlara vâkıf bir hanım, şayet varabilirsem yanına.[3]

---

1 Dante kendini hayırlı (sürgüne gitmesine neden olan fesat ve yolsuzluk suçlamasında masum ve hep halkının iyiliği için çalışmış) görmekte ve *Matta* 7:18'in "çürük ağaç iyi meyve vermez" sözü uyarınca gerçek kaderini çürümüş Floransalılar arasında değil, başka bir yerde, sürgünde yaşacağını düşünmektedir. Dolayısıyla her iki hizip, hem onu sürgüne yollayan Kara Guelfolar hem de sonradan ona zulmeden kendi grubu Ak Guelfolardan uzakta yeşerecek, olgunlaşacaktır (bkz. *Cennet* XVII:61-9).

2 Brunetto'nun kendi eserinde anlattığı biçimde Iulius Caesar, düzenlediği tertip başarısızlığa uğrayan hain Catilina'nın sığındığı Fiesole'yi zapt ettiğinde halkı dağın aşağısında yeni kurulmuş olan Floransa'ya iner ve oradaki Romalı yerleşimcilerle kaynaşır. Ancak bugünkü Floransa asil Romalıların kentli ve soylu değerlerini değil, dağlılığın kusur ve ilkelliğini taşımaktadır, Roma mirasını taşıyacak olan Dante'dir.

3 Beatrice'nin yanına ulaştığında ona şimdi duyduğu ve evvelinde Farinata'nın

91 Şunu bilmenizi isterim ki iyice,
Vicdanım rahat olduğu sürece,
Hazırım Talih'in getirdiklerine.
94 İlk kez işitmiyor kulaklarım böylesi mükâfatı;
O halde nasıl arzu ederse öyle çevirsin Talih çarkını,
Ve varsın işlesin taşralıların çapaları."
97 O vakit Üstadım sağa döndürerek çenesini,
Bana baktı ve dedi ki: "En iyi dinleyici,
Umursayandır duyduğu şeyleri."
100 Yine de sürdürdüm sohbetimi Ser Brunetto'yla,
Sordum refikleri arasında,
Namlı ve makamlı kimler var acaba.
103 Cevapladı: "Kafi gelmeli öğrenmek bazılarını;
Evladır anmamak geri kalanını,
Zira bunca konuşma için vaktimiz kısıtlı.
106 Hulasa mevcutttur kafilemde,
Din adamları, edebiyatçılar ve diğer şöhretliler de,
Aynı günahla lekelendi hepsi yeryüzünde.
109 Priscianus ve Francesco d'Accorso burada;[1]
Ve yine rastlayabilirsin aralarında,
Bu uyuzu görmek istiyorsan illa,
112 Tanrı'nın Hizmetkârlarının Hizmetkârı'nın sürdüğü o adama,
Arno'dan Bacchiglione kıyılarına,
Ki günahla kasılmış bedenini bıraktı orada.[2]

---

dillendirdiği kehanetleri soracaktır (bkz. *Cehennem* X:79-81).

1 Priscianus dilbilimci ve Francesco d'Accorso ise hukukçudur.

2 Bu günah sodomidir. Ancak Brunetto Latini de dahil olmak üzere burada anılan üç ismin, yani Latin dilbilimci Priscianus, Bolonyalı bir hukukçu ve tefecilik yaptığı da bilinen Francesco d'Accorso ve papalar için kullanılan "Hizmetkârların Hizmetkârı" unvanıyla anılan Papa VIII. Bonifacius tarafından sürülen Piskopos Andrea dei Mozzi'nin fiilen livatada bulunduğunun kanıtı yoktur. Dolayısıyla günahları Tanrı'nın yarattığı doğanın "iyi ve güzel" (*Yaratılış* 1:31) olduğuna dair Hıristiyan doktrinini inkâr edip hataya düşmek olabilir.

115 Anlatmak isterdim daha fazla, ancak seninle adımlarıma
Ve kelamıma son vermeliyim, görüyorum zira
Tozlar yükseliyor ötede, kumun bağrında.
118 Aralarında olmamam gereken yeni bir güruh yaklaşmakta bize;
Hazine, ki hâlâ yaşadığım içinde,
Emanet olsun sana, budur dileğim yegâne"
121 Döndü gerisin geri, kazanmak için yeşil giysiyi,
Verona'nın çayırlarında yarışanlar gibi,
Hızla koşuyordu gördüm ki,
124 Bu yolda mağlup değil galipti.[1]

---

[1] Tüm atletlerin çıplak olduğu Verona'daki söz konusu yarış, 1207 senesinde, Paskalya orucunun ilk pazarında gerçekleşmiştir. Fani bir çelenk ("yeşil giysi") ve fani olmayan mükâfat (Cennet) karşılaştırması için bkz. *Korintoslulara Birinci Mektup* 9: 24-25.

KANTO XVI

Şimdi varmıştım ki çağlamasını duyduğum o yere,
Akan suların bir halkadan diğerine
Arıkovanının uğuldaması misalince,
4 Gördüm koşan üç gölge,
Bırakıp kafilelerini geride,
İşkence yağmuru altında yürüyen biteviye.
7 İçlerinden biri bağırıyordu bize doğru gelirken:
"Ey sen, esvabıyla bizim ahlaksız memleketimizden
Gelmiş birine benzeyen biri, dur lütfen!"
10 Eyvah! Ne yaralarla dolu vücutları,
Eski, yeni, alevlerin dağladığı!
Hatırası hâlâ yakıyor canımı.
13 Üstadım dikkat kesildi seslerini işitince;
Yüzüme baktı ve dedi ki akabinde: "Bekle,
Nezaket göstermeliyiz bu gölgelere.
16 Eğer olmasaydı bu diyarın tabiatı,
Yağan ateş okları, derdim ki yakışanı
Onların değil senin üstlenmendir bu telaşı."
19 Durunca biz başladılar ezeli ağıtlarına yine,
Yanımıza ulaştıklarında da dizilerek çembere,
Koyuldular çevremizde dönmeye.
22 Savaşçıların, çıplak ve yağlı,
Bulmak için kavramaya en uygun noktayı karşılıklı,
Savurmadan önce yumrukları ve açmadan yaraları,
25 Yaptığı gibi dönerken etrafımı, çevrilmişti boyunları,
Hep bana doğru bakıyordu suratları,

Başka yöne doğru hareket etse de ayakları.
28 "Bu kumluğun sefaleti ve
Kavrulup buruşmuş çehremiz," diye başladı biri
söze,
"Neden oluyorsa bizi ve isteklerimizi hakir görmene
31 O zaman namımız belki meylettirir seni,
Bize adını söylemeye, sen ki,
Emniyetle yürüyen diri ayakları Cehennem'i.
34 Adımlarını takiple yürüdüğümü gördüğün kimse,
Olsa da şimdi çıplak ve derisi soyulmuş halde,
Sahipti inanamayacağın kadar yüksek bir mevkiye;
37 O iyi yürekli Gualdrada'nın torunuydu;
Hayatta hem aklı hem kılıcı çok şey başardı,
Guido Guerra'dır adı.[1]
40 Arkamdaki kimse ise adımlayan kumları,
Tegghiaio Aldobrandi, ki sedası,
Dünyada aksetmeli, kulak asılmalı.[2]
43 Ve ben, onlarla paylaşan bu işkenceyi,
Iacopo Rusticucci'ydi adım; muhakkak ki,
Hepsinden ziyade, zalim karım beni mahvetti."[3]
46 Şayet bir yolu olsaydı ateşten korunmanın,
Hemen aşağıya atlayıp, aralarına karışacaktım,
Üstadım da buna müsaade ederdi sanırım;
49 Lakin bu hamle yakıp kızartacağı için bedenimi,

---

1 Eski Floransa'da anaerkil erdemlerin kusursuz bir örneği olarak bilinen ninesi Gualdrada üzerinden tanıtılan Guido Guerra (ö. 1272), Guelfolara savaşta kumandanlık etmiş bir lider ve iyi bir akıl hocasıydı. Guelfoların ağır bir bozguna uğradığı Montaperti Savaşında verdiği tavsiyeler dikkate alınmamıştı.

2 Tegghiaio Aldobrandini 1250-60'larda etkin olmuş bir diğer Floransalı Guelfo lideridir. Onun da Montaperdi Savaşına dair nasihatleri dinlenmemiştir (ayrıca bkz. *Cehennem* VI:79-81).

3 Iacobo (Jacobo) Rusticucci, tüccarlığının yanı sıra iyi bir diplomat ve siyasetçi olarak bilinen ve yine 13. yüzyıl ortalarından bir Floransalı Guelfodur. Burada anılan her üç isim de Dante'nin bir önceki kuşağından ve Floransa'daki mevcut yozlaşmanın aksine, erdemli siyasetleriyle bilinen figürlerdir.

Korkum, güzel arzuma galip geldi,
Ziyadesiyle heveslendiren onları kucaklamaya beni.
52 O zaman ki girdim söze: "Hor görme değil aksine,
Öyle bir keder sapladı ki haliniz içime,
Çok derin, çıkmayacak kolay kolay tamamiyle;
55 Efendim o sözleri söyleyince,
Anladım evvelde hayli kıymete,
Sahip birileri bize doğru gelmekte.
58 Sizin şehrinizdenim ben;
Saygın namınızı ve başarılarınızı mütemadiyen,
Anlattım ve dinledim diğerlerinden.
61 Şimdi acı safradan tatlı meyvelere,
Gitmekteyim sadık Rehberimin vaat ettiğince,
Ama önce inmem gerekiyor ta en dibe."
64 "Temennim odur ki daha uzun süre
Ruhun bedenini sevk eder ve," diye girdi söze,
"Senden sonra parlar hâlâ şöhretin de,
67 Söyle, nezaket ve cesaret mukim mi yine,
Âdet olduğu gibi eskiden şehrimizde,
Yoksa yitip gittiler mi bütünüyle?
70 Zira Guiglielmo Borsiere, ki kendisi kısa süre önce
Katıldı işkencemize, yürüyor şimdi bizim kafileyle,[1]
Çok üzdü bizleri sözleriyle."
73 "Sonradan gelenler ve ani zenginleşme,
İfrat ve kibir peydahladı sende,
Ey Floransa, ağla haline!"[2]
76 Böyle bağırdım yukarı kaldırmış halde başımı,
Üçü birbirine baktı duyunca yanıtımı,
Nasıl bakarsa insanlar duyan doğruları.
79 "Şayet daima çekinmeden böyle,

---

1 Sarayda bir nedim olduğu dışında hakkında çok az şey bilinen bir Floransalı olan Guiglielmo Borsiere, 1300 senesi baharından kısa süre önce ölmüş olmalıdır. Boccacio'nun *Decameron*'unun da kahramanlarından biridir.

2 Dante başını kaldırıp Floransa'ya doğru bağırmaktadır.

Cevap veriyorsan diğer kimselere" dedi üçü birlikte,
"Ne mutlu sana, konuşuyorsun açık ve iradenle!
82 O halde, kurtulabilirsen bu karanlık mevkilerden,
Ve o güzel yıldızlara tekrar bakabilirsen,
Sevinçle, 'Oradaydım' sözü döküldüğünde dilinden,
85 Bizden de bahsetmeyi unutma insanlara."
Çemberlerini bozdular sonra; uzaklaşırlarken baktım da,
Çevik bacakları benziyordu kanatlara.
88 Mümkün olmazdı "Amin" demek bile,
Hızla gözden yittikleri sürede;
Böylece Üstadım karar verdi devam etmeye.
91 Takip ettim ben de ve azıcık ilerlemiştik daha,
Suyun çağlaması eriştiğinde çok yakınımıza,
Konuştuklarımızı duyabiliyorduk zorlukla.
94 O nehrin ki önce,
Viso dağının doğusundan başlayıp müstakil seyrine,
Apeninlerin sol yamacından ileriye;
97 –Acquacheta'dır ismi daha üstte,
Vadideki yatağına varmadan önce,
Bu ismi kaybeder ama Forli'nin ötesinde–
100 Alplerdeki San Benedetto'da gümbürdemesine,
Hani dökülür ya aşağıya bir sütun halinde,
Yeterli yer varken bin tanesine,[1]
103 Denk bir gümbürdemeyle o kara su,
Sarp yamaçtan aşağıya akıyordu,
Ki bu çağlama, bizi kısa zamanda sağır bırakırdı.
106 Belime sarılıydı bir sicim,[2]

---

1 San Benedetto Manastırının yakınında mevzubahis nehir büyük bir şelale olarak dökülür. Cehennem'in derinliklerine doğru dökülen Phlegeton ırmağı da böylesi bir şelale olarak halkaların sınırlarından akmaktadır.

2 Bazı yorumculara göre, keşişlerin cüppelerinin bellerine kuşak/kemer olarak sicim bağlamasından hareketle, Dante'nin gençliğinde bir dönem girdiği tarikata atıftır. Ardından bu sicimi parsı, yani şehvet simgesini zaptetmek için kullanacağını söylemesi iffet, bekâret kuşağı imgesini güçlendirir.

Hatta evvelinde acaba yakalayabilir miyim,
Postu alacalı parsı bununla diye düşünmüştüm.
109 Tamamen çözdükten sonra,
Rehberimin buyruğu uyarınca,
Sarıp kangal halde uzattım ona.
112 Sağ yanından arkaya döndü bunun üzerine,
Yamaçla bırakarak arasında az mesafe,
Saldı sicimi uçurumun karanlık derinliğine.
115 "Yeni bir tuhaflık hasıl olacak elbet," dedim kendi kendime,
"Üstadın idare ettiği gözleriyle,
Bu alamet neticesinde."
118 Ah, insanlar ne kadar da olmalı temkinli,
O kişilerin yanında, değil sadece işlerimizi,
Hikmetleriyle gören hem de düşüncelerimizi!
121 Dedi ki bana: "Çıkacak az sonra,
Benim beklediğim, senin de olan tasavvurunda,
Görünür olacak gözlerine yakında."
124 Karşılaşan bir yalanmış gibi görünen hakikatle,
İnsan dudaklarını kapalı tutmalı olabildiğince,
Noksan olmasa bile, anlatmak eder kepaze;
127 Ancak, ey okur, ben suskun kalamayacağım bu hususta;
Yemin olsun *Komedya*'ma,
Ki uzun bir ömür dilemekteyim mısralarına,
130 O kesif ve karanlık havanın içinde,
Bir şeklin yüzdüğünü gördüm, yukarı doğru gelmekte,
Ki çarptırır en sağlam yüreği hayretle,
133 Çıkan biri misaliydi suyun yüzüne,
Gövdesini ileri itip, bacaklarını çeke çeke,
Takılmış kayaya ya da görünmeyen bir şeye,
136 Çapayı kurtarmak için daldıktan sonra denize.

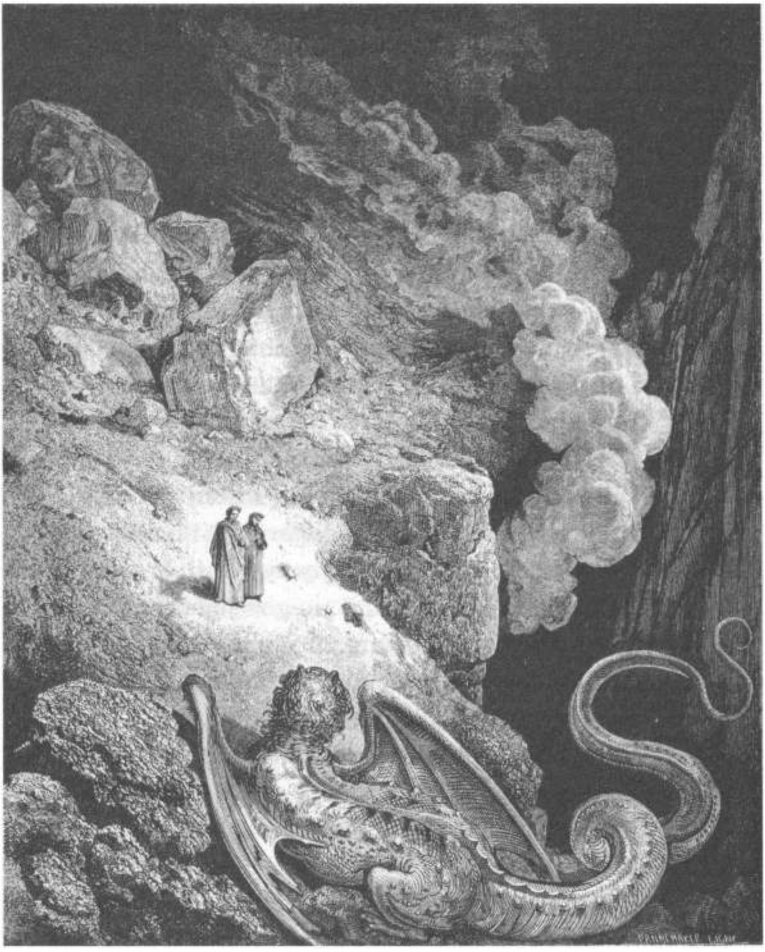
KANTO XVII

“İşte burada canavar, sivri kuyruğu,
Yaran dağları, parçalayan silahları ve duvarları!
İşte o, pis kokusu harap eden bütün dünyayı!”
4 Böyle başladı konuşmaya Rehberim,
El etti sonra ona uca gelsin,
Biteyazdığı yere yürüdüğümüz taştan zeminin.
7 Derken hilekârın pis sureti göründü bize,
Omuzlarına dek başını kıyıya yerleştirdi de,
Boşlukta salınan kuyruğunu gizlemekte.
10 Yüzü, dürüst bir insanın yüzü gibiydi,
Çok merhametli görünüyordu bakınca çehresi,
Ama bir yılanın vücuduydu gövdesi;
13 İki pençesi koltukaltına dek kıllı,
Sırtı, göğsü ve her iki yanı,
İç içe boğumlar ve kabuklarla kaplı.[1]
16 Zemini ve deseni bu kadar renkli,
Bir bez işlememiştir Tatarlar ya da Türkler kati,
Dokumamıştır böylesi kumaşı Arakhne dahi.[2]
19 Kıyıya vurmuş yarısı suda, karada diğer yarısı,

---

1 Bu canavar kantonun 97. dizesinde Geryoneus olarak anılır. Klasik mitolojide üç başlı, üç vücutlu ya da üç bölümlü olarak tasvir edilir ve Herakles tarafından öldürülmüştür. Ancak Dante'nin tasviri bu üçlü doğayı barındırmakla birlikte daha çok Pers mitolojisine ait bir canavarı, aldatıcı bir içtenliğe sahip yüzü, aslan bedeni ve akrep kuyruğuyla Mantikor'u ve *Vahiy* 9:1-12'de betimlenen çekirgeleri andırmaktadır.

2 Tanrıça Athena'ya (Minerva) nakış işlemede meydan okuyup, ondan daha kusursuz bir iş çıkartınca örümceğe dönüştürülen ölümlü mitolojik karakter (bkz. *Araf* XII:43-5).

Terk edilmiş kayıklar gibi tıpkı,
Ve andırarak pisboğaz Almanların diyarındaki kunduzları,
22 Takınmış halde onların saldıracaklarını belli eden duruşu,
Bu korkunç canavar kumluğun hududu
Olan kaya yamaca kurulmuştu.
25 Kuyruğu boşlukta salınmakta serbestçe,
Kıvrılmış çatallı ucu ise,
Akrep kuyruğu gibi dolu zehirle.
28 Rehberim dedi ki: "Sanırım şu korkunç canavarın yanına,
Varmak için az da olsa,
Değiştirmeliyiz yönümüzü bu noktada."
31 Bunun üzerine indik sağdan aşağıya,
Ve ilerledik on adım kaya yamaçta,
Çalışarak yanan kumdan ve alevlerden korunmaya;
34 Ulaştığımızda canavara,
Gördüm kumun üzerinde, az uzakta,
Bazı insanlar oturmakta uçurumun yanında.
37 Üstadım burada dedi ki bana: "Tamamıyla,
Hâkim olmak için bu halkaya,
Git yanlarına ve neymiş halleri anla.
40 Lakin kısa tut sohbetini onlarla;
Sen dönene dek, ben de konuşacağım bu canavarla,
Kabul etsin diye bizi güçlü omuzlarına."
43 O vakit ilerleyip en ucunda
Yedinci dairenin, tek başıma,
Vardım hüzünlü insanların yanına.
46 Coşkunca akıyordu gözlerinden elemleri,
Savuşturma gayretiyle bir o yanda bir bu yanda elleri,
Bazen kızgın kumları bazen alevleri;
49 Köpeklerin yaz vakti yaptığı minvalde,

Bir burunlarıyla bir patileriyle,
Isırdığında sivrisinek, atsineği ya da pire.
52 Gözlerimi dikkatle gezdirdiğimde yüzlerinde
Bazılarının, bu elim ateş yağan üzerlerine,
Aşina değildim hiçbirine; ama fark ettim de,
55 Herbirinin boynundan asılıydı bir kese,
Sahip olan belli bir renk ve alamete,
Gözlerini alamıyorlar onlardan yiyecekmişçesine.
58 Etrafıma bakınca, aralara girip de,
Gördüm bir aslan başı ve sureti işlenmiş sarı bir kesede,
Gök mavi çizgilerle.
61 Sonra bakmaya devam edince,
Gördüm kan kırmızı bir diğer kese,
Yağdan beyaz bir kaz var üzerinde.
64 Ve hamile bir domuzun gökmavisi,
Beyaz kesesine arma olarak işlendiği bir tanesi,
Bana dedi ki: "Ne yapıyorsun bu çukurda?
67 Çek git yoluna; ve yaşıyorsun madem hâlâ,
Bil ki, komşum Vitaliano
Oturacak buraya, sol yanıma.
70 Padovalıyım ben, bu Floransalıların içinde,
Patlatıyorlar kulaklarımı biteviye
Bağırırken, 'Hadi gelsin yüce şövalye,
73 Üç keçili kesesiyle!' diye."[1]
Dudaklarını büküp dilini çıkarttı bunu söyleyip de,
Burnunu yalayan bir öküz misalince.

---

[1] Anılan simgeler sırasıyla Floransalı Gianfigliazzi, yine Floransalı Obriachi ve Padovalı Scrovegni ailelerinin armalarıdır. Her bir ailenin tefecilik yapmış üyeleri vardır ve Cehennem'de aile armalarıyla ibretliktirler. Kendi babası da bir tefeci olan Dante, asil ailelerin fedoal çağın zarif ideallerini terk edip, ticaretin hırs ve istismarına kapılmalarını sert bir biçimde yargılar. *İlahi Komedya*'nın yazıldığı dönemde hâlâ hayatta olan Padovalı tefeci Vitaliano ve aile simgeleri üç keçi olan Floransalı Becchi ailesinden tanınmış bir diğer tefecinin de Cehennem'e gideceği hükmünü verir.

76 Endişelenerek daha fazla kalırsam burada,
Kızdırırım kısa tut sohbeti diye telkin edeni bana,
Döndüm arkamı bu bitap ruhlara.
79 Buldum Rehberimi, ki kendisi binmiş çoktan
Yerleşmişti üzerine, seslendi o azgın hayvanın sırtından:
"Şimdi olmalısın yürekli ve yaman.
82 Böyle bir merdivenle ineceğiz zira;
Öne geç, ben oturacağım arada,
Kuyruk zarar vermeye kabil olmasın diye sana."
85 Basmak üzereyken sıtma ateşi,
Çekilmişken çoktan kanı tırnaklarından bir kişi,
Titrer ya görünce gölgeyi dahi,
88 O hale geldim duyunca bu sözleri;
Ama sonra hissettim utanç tehditini,
Kılan bir uşağı nazik efendisinin huzurunda gayretli.
91 Yerleştim o kocaman omuzlara;
Şunu demek istedim, sesim çıkmadı ama
Umduğumca: "Dikkat et beni sıkı tutmaya."
94 Ama o, imdat eden bana,
Sair tehlikelerde sair zamanlarda, oraya oturduğum anda,
Kavrayıp destekledi beni kollarıyla,
97 Ve dedi ki: "Haydi Geryoneus, ileri;
Ama geniş çiz uçarken dairelerini, yavaş yap inişini;
Unutma taşıdığın yeni sıkleti."
100 Demir attığı yerden ayrılan bir tekne gibi,
Yavaşça geri geri, canavar hareket etti;
Nihayet tamamen boşlukta olduğunu hissettiği vakit ki,
103 Çevirdi kuyruğunu, evvelinde göğsünün olduğu yere,
İyice gerip onu, oynatırken yılanbalığı misalince,

Havayı çekiyordu kendine pençeleriyle.
106 Sanmam büyük olsun kaplayan korku,
Phaethon'u, bıraktığında yuları,
Sema, ki hâlâ görünür, bu sebeple yandıydı,[1]
109 Ne de zavallı İkaros'u, hissettiğinde kanatları
Dökülmüş iki yanda eridiğinden balmumu,
Ve bağırıyor babası "Tuttun fena bir yolu!"[2]
112 Benim içimi kaplayandan, fark ettiğimde
Dört yanım boş, havadayım ve de
Hiçbir şey görmüyorum canavar haricinde.
115 Yavaş yavaş yüzerek ilerliyordu da,
Daireler çizerek indiğini aşağıya, hissediyordum yalnızca
Aşağıdan gelen ve suratıma vuran rüzgârlarla.
118 Sağımızda bir girdabın gürlemesini duyuyordum şimdi,
Altımızdan yükseliyor, dehşetli,
Görmek için uzattım boynumu, çevirdim gözlerimi.
121 O vakit daha da korktum düşmekten,
Gördüğüm ateşler ve duyduğum feryat figan yüzünden,
Ürpertiyle sinip, daha sıkı tutundum ben.
124 Şimdi görüyordum görmediklerimi evvelinde;
Döne döne alçaldıkça iyice,
Her yandan yaklaşıyordu büyük işkenceler de bize.
127 Nasıl bir şahin uzundur kanat çırpıp da,

---

1 Phaethon, güneş tanrısı Apollon'un oğludur. Babasının güneş arabasını sürmek ister, ama atları dizginleyemez ve gökyüzünü yakar; ki bu yanık izi Samanyolu'dur, dünyayı da yakmasın diye Iuppiter onu yıldırımla vurup öldürür.

2 İkaros, Giritli mimar Daidolos'un oğludur. Baba-oğul Kral Minos tarafından meşhur Girit labirentine kapatılınca Daidolos balmumuyla tutturduğu kanatlarla oradan kaçmak istemiş, ama İkaros babasının ne çok alçak ne çok yüksek uçması nasihatini tutmayarak güneşe fazla yaklaşmış, doğaya hükmetme kibriyle güneş tanrısını kızdırmış, balmumları erimiş ve kanatsız kalan İkaros denize düşüp boğulmuştur.

Denk gelmeyen ne kuşa ne ava
Şahinciye dedirtirse "Yazık, gel aşağıya!"
130 İnerse bunun üzerine bitkin, ne hızlıydı oysa,
Yüz daire çizerek sonunda konarsa,
Sıkkın ve kızgın efendisinin uzağına,
133 Böyle kondu Geryoneus da sarp kayanın dibine,
Bizi sırtından indirdi de,
Varlığımızın yükünden kurtulmasıyla birlikte,
136 Yaydan fırlayan ok gibi gitti meçhule.

KANTO XVIII

Cehennem'de bir yer var, Malebolge namı,[1]
Etrafını çevreyelen duvarla aynı,
Ham demir renginde taşlardan yapılı.
4 Bu meşum meydanın tam ortası,
Derin bir kuyuyu havi geniş ağızlı,
Yeri geldiğinde sayacağım bu kuyunun sıfatlarını.
7 Sarp kayalıklar ile kuyunun arasında
Kalan alansa eğimli ve yuvarlak da,
Vadilerle bölünmüş on ayrı kuşağa.
10 Korumak gayesiyle kaleyi surların ötesinde,
Nasıl çepeçevre hendekler inşa edilirse,
İç içe dönen bu vadiler uzanan önümde,
13 Sahiptiler aynı desene;
Ve nasıl köprüler varsa bu kalelerde,
Hendeğin bir yakasını diğeriyle birleştirmekte,
16 Tüm vadileri dikine kesen bir kaya silsilesi de,
Öyle uzanmakta setlerin ve çukurların üzerinde,
Sarp kayalık duvar ile kuyu arasında hem köprü
hem kestirme.
19 Kendimizi bulduğumuz mevki burasıydı işte,
Geryoneus indirdiğinde bizi yere;
Ozan sol tarafı tuttu, ardınca yürüdün ben de.

---

1 Bir ortaçağ şehrinin adını andıracak biçimde Dante tarafından icat edilmiş bu yer ismi, "Fena Hendekler/Vadiler" anlamına gelir. On hendeğe/vadiye bölünmüş bu sekizinci dairede hilekârlık günahının çeşitli biçimlerini işleyenler cezalandırılır.

22 Sağımda gördüm yeni bir sefaleti,
Yeni işkenceleri, yeni işkencecileri,
Bunlarla doluydu hıncahınç ilk hendeğin içi.

25 Anadan üryandı günahkârlar içinde,
Bir güruh yüzleri bize dönük yürümekte,
Az aşağıda bir diğeri bizimle aynı yönde, ama daha hızlı devinmekte.

28 Romalılar jübile yılında,
Böylesi bir kalabalığı yönetmek için köprü boyunca,
Karşılıklı yürütmeyi akıl etmişlerdi, aynı anda,

31 Yüzlerini Kale'ye dönenler bir tarafta,
Yol aldılar San Pietro'ya,
Tepe'ye bakanlar ise yürüdüler diğer tarafta.[1]

34 Hem o yanda hem bu yanda, kurşuni kayalar boyunca,
Boynuzlu zebaniler gördüm büyük kırbaçlarıyla,
Vuruyorlardı arkalarından ruhlara gaddarca.

37 Ah, nasıl da ayağını yerden kesiyordu daha ilk darbe!
Hiçbir günahkâr beklemiyordu kesinlikle,
İkinci ya da üçüncü insin diye.

40 İlerlerken bu minvalde çarptı gözüme
İçlerinden biri; hemen dedim ki kendi kendime:
"Bu çehreden eksik kalmadım daha önce?"

43 Durdurdum adımlarımı böylece, tanıyayım diye;
Nazik Rehberim de durdu benimle birlikte,
Ve müsaade verdi biraz geri gitmeme.

46 Kırbaçlanan saklayabileceğini düşünüp kendini,

---

[1] Papa VIII. Bonifacius 1300 Şubatında, yeni yüzyılın gelişi vesilesiyle, Roma'daki Aziz Pavlus ve Aziz Petrus bazilikalarını ziyaret edenlerin günahlarından mutlak afla mükâfatlandırılacağını ilan eder; bu Büyük Af, Jübile olarak da anılır (bkz. *Araf* II:98-99). Yaklaşık 200.000 hacı Roma'ya gelir; Tiber nehri üzerindeki Sant'Angelo köprüsünde yaya trafiği öyle yoğundur ki, iki şeritli bir düzenleme yapılır. Pezevenkler ve ayartıcıların cezalandırıldığı bu hendekte de benzer şekilde iki grup karşılıklı yürümektedirler.

Önüne indirdi yüzünü, lakin biraz fayda etti,
Zira dedim ki: "Sen yere diken gözlerini,
49 Eğer yalan söylemiyorsa yüz hatların,
Mutlaka Venedico Caccianemico olmalısın;[1]
Ne yaptın da böylesi acılar tatmaktasın?"
52 Dedi ki bana: "Kelamı arzulamasam da, yalın lisanın
Canlandırdı bende hatırasını eski dünyanın,
Onun için konuşmaya mecburum.
55 Bendim kandıran Ghisolabella'yı,
Markinin isteklerine olsun diye razı,
Hoş, zaten anlatılıyordur bu rezil dedikodu.
58 Değilim burada gözyaşı döken tek Bolonyalı;
Hatta bu diyar bizle hıncanıhç dolu,
Öyle ki bugün bulamazsın çok fazla ağzı,
61 '*sipa*' demeyi öğrenmiş, Savena ile Reno arası;[2]
Eğer lazımsa bunun teminat ya da kanıtı,
Hatırla yalnızca tamahkârlığımızı."
64 Konuşurken bu minvalde, bir zebani kırbacını hiddetle
Vurdu ona ve bağırdı: "Yürü pezevenk! İlerle,
Satacağın bir kadın yok bu yerde!"
67 Rehberime katıldım yeniden;
Sonra henüz birkaç adım atmışken,
Vardık o yere kayalığın çıkıntı yaptığı setten.
70 Kolayca tırmanıverdik kayanın üzerine,
Ve sağa dönüp yürüdük bir köprünün tepesine,
Böylece bırakıyorduk bu müebbet devaranı geride.
73 Kaya köprünün zirvesinde,

---

[1] Bolonya'nın ileri gelen Guelfolarından biri olan Venedico Caccianemico'nun, kız kardeşi Ghisolabella'yı, müttefiki Ferrara Markisi II. Obizzo d'Este'ye (bkz. *Cehennem* XII:111) peşkeş çektiği şaiyası vardır.

[2] Savena ile Reno, Bolonya'nın sınırlarını belirleyen iki ırmak. ."*sipa*" ise Bolonya lehçesinde "evet" demektir; Cehennem'de, dünyadakinden daha fazla Bolonyalı olduğu ima edilmektedir..

Kırbaç yiyenlerin altından geçmesi için kemer yaptığı yerde,
Rehberim dedi ki: "Burada az bekleyelim de,
76 İyice göz at diğer kötü mizaçlı kimselere,
Bakamadın zira henüz yüzlerine,
Yürüdükleri için bizle aynı yönde."
79 Eski köprünün üzerinden baktık aşağıya,
Diğer taraftan gelenlerin saflarına;
Bunlar da ilerliyordu aynı kırbaç vuruşlarıyla,
82 Cömert Üstadım ben sormadan daha,
Dedi ki: "Bak gelen şu boylu poslu adama,
Gözyaşı dökmemekte canı yansa da;
85 Nasıl da koruyor hâlâ krallara has sureti!
Iason'dur o, kullanarak zekâsı ve cesaretini,
Posttan mahrum etmişti Kolkhislileri.
88 Karaya çıkmıştı Lemnos adasında,
Kadınların cesurca ve acımasızca,
Adanın bütün erkeklerini öldürmesinin sonrasında.
91 Âşık tavırları ve süslü sözleriyle ,
Kandırdı Hypsipyle'yi, ki bu kız da evvelinde,
Kandırmıştı diğer kadınları hilesiyle.
94 Bıraktı sonra onu orada bir başına ve hamile,
Bu suçtan mahkûm oldu bu işkenceye;
Medeia'nın da intikamı da alındı böylece.[1]
97 Birlikte ilerliyor onunla böyle aldatmaların failleri;
Birinci vadi ve ruhlara dair pençesindeki,

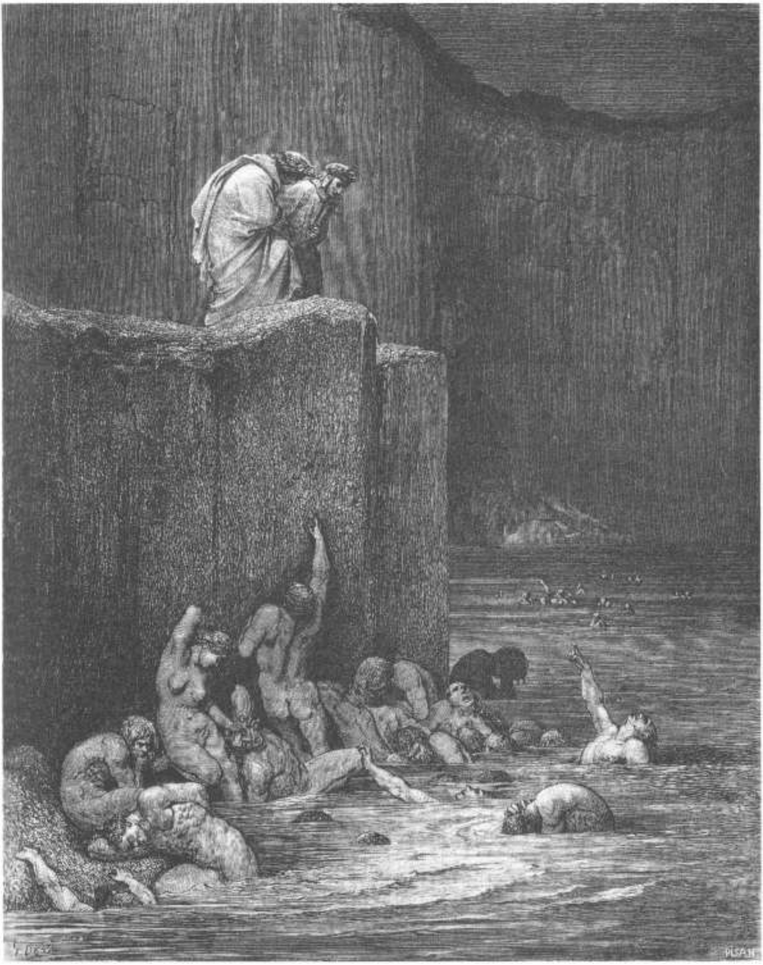
---

[1] Iason, Argo gemisi ve kader yoldaşı tayfasıyla Karadeniz'deki Kolkhis'ten, kralın kızı Medeia'nın babasına ihanetiyle altın postu alan efsanevi kişiliktir. Medeia âşık olduğu Iason'la birlikte Yunanistan'a gelir, ancak bir süre sonra Iason başka bir kadınla evlenmek ister, Medeia iki çocuğunu öldürerek Iason'u cezalandırır. Lemnos adası durağıysa Kolkhis'e gidiş yolundadır. Bu adanın kadınları bir vakit Aphrodite tarafından cezalandırılmış, kocalarının onlardan uzak durmasına neden olacak şekilde çok pis kokmuşlardır; Lemnos kadınlarıysa adadaki bütün erkekleri bu nedenle öldürmüşlerdir. Ancak Prenses Hypsipyle kral babasına kıyamaz ve onu bir sandığa koyup denize salar, kadınlara ise öldürdüm diye yalan söyleyip kraliçe olur.

Öğrendiklerin gelmeli artık kâfi."
100 Konuşurken varmıştı bile,
Dar yolumuz ikinci yükseltiye,
Buraya ayağını basan diğer bir kemer de önümüzde,
103 Buradan duyduk sıradaki hendekteğin içindeki,
İnsanların inlemelerini, burunlarından sık sık alıp nefesi,
Kendi elleriyle kendilerini dövme seslerini.
106 Yükselen soluklar yapışmış hendeğin kenarlarına,
Böylece küfle kaplanmışlar da,
O küf saldırıyor gözlere ve burna.
109 Derindi ki çukur öylesine,
Seyre imkân vermiyordu hiçbir yerde,
Çıkmadan kemerin tepesine.
112 Buraya vardık biz de; baktım altımızdaki hendekte,
İnsanlar boğuluyor dışkının içinde,
Ki insanın mahreminden boşalmış gibi görünmekte.
115 Orada gözlüyorken dibi,
Gördüm birini, kafası öyle boka bulanmıştı ki,
Belli olmuyordu ruhban mı halktan biri mi?
118 Bağırdı bana: "Neden bakıyorsun bana hırsla,
Diğer pisliklere baktığından daha fazla?"
Dedim ki ona: "Doğru hatırlıyorsam zira,
121 Gördüm seni daha önce, kuru saçlarınla,
Alessio İnterminei'sin sen, memleketin Lucca;[1]
Bu nedenle bakıyorum sana, diğerlerinden daha fazla."
124 Devam etti sözlerine bunun üzerine, vurarak kellesine,

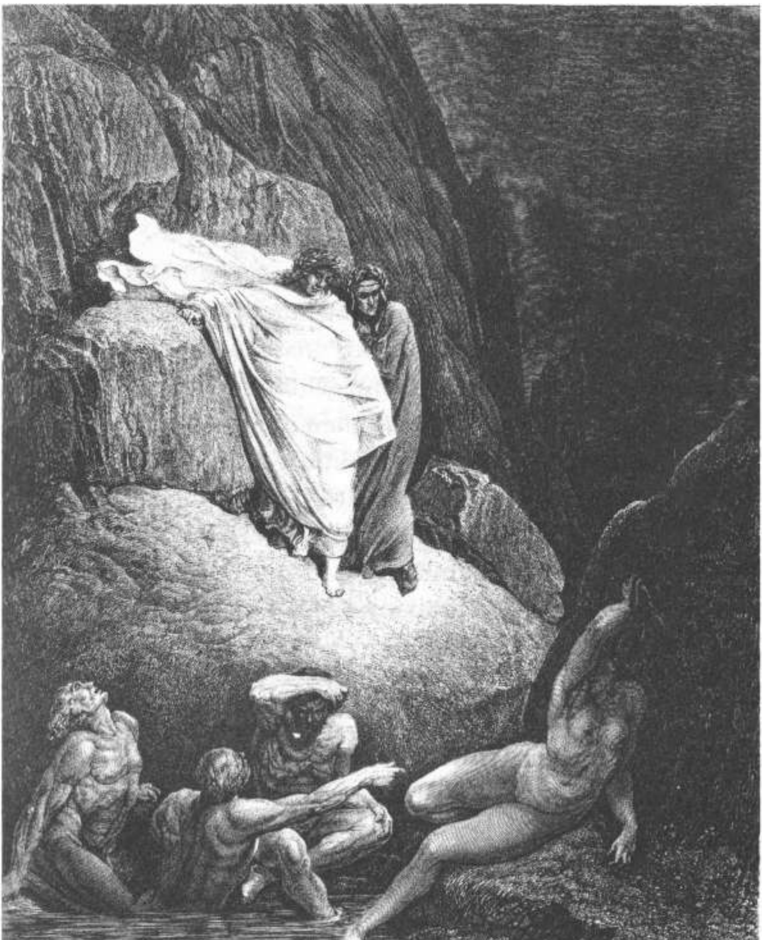
1 Toskana bölgesindeki Lucca şehrinin önde gelen Ak Guelfolardan olan İnterminei ailesinin üyesi Alessio'ya (ö. 1295 sonrası) dair çok az şey bilinmektedir. Dante onu dalkavukluğun, kendi çıkarını kollamak için sahte methiyeler ve dostluklar sunmanın bir örneği olarak kullanmıştır. Bu boş sözlerin ederi "bok" kadardır.

"Yaltaklanmalar batırdı beni bu dibe,
Dilim döndü hep bunlara ziyadesiyle."
127 Dedi ki Rehberim akabinde:
"Bakışlarını taşı az ileriye, böylece
Gözlerinle görebilirsin iyice,
130 Yüzünü o kahpenin, kirli ve pejmürde,
Boklu tırnaklarıyla yaralar açıyor kendisinde,
Şimdi çömeldi, bak şimdi kalktı ayağa yine.
133 Odur 'Tatmin edebildim mi seni' diye soran sevgi-
lisini,
'Hem de nasıl, kimse benimle böyle sevişmedi,'
Diye eğleyen Thais kevaşesi.[1]
136 Yeter, bakışlarımıza bu kadarı gelsin kâfi."

---

1 Publius Terentius'un *Eunuchus* komedyasının kahramanlarından olan fahişe. Sevgilisine verdiği yanıt pohpohçuların büyük mübalağalarının bir örneğidir.

KANTO XIX

Ey Büyücü Simun, ey onun menfur müritleri,
Siz aç yağmacılar, alıp Tanrı'nın şeylerini,
Olmalıyken halbuki salahın gelinleri,[1]
4 Zina eden onlarla altın ve gümüş için,
Şimdi boru sesini duyma vaktiniz geldi sizin,[2]
Zira yerinizdir dibi bu üçüncü hendeğin.
7 Bu minvalle varmıştık bir sonraki kabre,
Çıkıp yine köprünün üzerine,
Durduk hendeğin ortasına denk gelen zirvesinde.
10 Ey Ezelsiz ve Ebetsiz Hikmet,
Ne müthiş marifetin Yeryüzü, Cehennem, Cennet,
Senin yankından ibaret, ne adil sendeki kuvvet!
13 Gördüm ki hendeğin kenarlarında ve dibinde,
Delikler açılmış kurşuni taşın üzerine,
Hepsi yuvarlak ve aynı genişlikte.
16 Daha büyük ya da daha küçük görünmediler gözüme,

---

1 Simun, İsa'nın resullerinin Kutsal Ruh'u alsınlar diye insanlara dua etme yetkisini parayla satın almaya çalışan Samiriyeli büyücüdür. Aziz Petrus ona "gümüşün seninle beraber helak olsun, çünkü Allah vergisi parayla elde edilir sandın" diyerek karşılık vermiştir (*Resullerin İşleri* 8:9-20). Dante'nin gözünde din tacirliği, ruhani nimetlerin, kilise makamları ve vakıflarının, günahların bağışlanmasının ticaretinin yapılması çok vahim bir günahtı, çünkü İsa'nın Gelini olan Kilisenin ruhani önderliğini tamahkârlıkla, neredeyse fuhuşla kirletiyordu.

2 Şimdi ruhları Hüküm Günü'nde toplayacak olan boru gibi vazife gören Dante'nin şiiri.

Aynılardı güzel San Giovanni'mde,[1]
Mevcut olan vaftiz tekneleriyle;
19 Ki çok vakit önce değil bunlardan birini,
Kırmıştım kurtarmak için içinde boğulan kişiyi;
Bu da kimseyi kandırmadığımın olsun tasdiği.
22 Her bir deliğin ağzından bir çift bacak çıkıyor dışarı,
Görünüyor da baldırları, ayakları,
Deliğin içinde günahkârların geriye kalan uzuvları.
25 Hepsinin yanıyor ayak tabanları;
Bundan sebep bilekleri seyiriyor ki öyle hızlı,
İkiye bölebilir saz kamışı ve hatta urganı.
28 Yağlı şeylerin üzerinde alev nasıl da,
Dış yüzeyde hareket ederse yalnızca, burada da
Ateş ilerlemekte topuklar ile ayak parmakları arasında.
31 "Üstadım," dedim, "kim acaba şu gölge,
Diğer yarenlerinden daha fazla titremekte,
Ve yutulmuş daha da kızıl alevlerle?"
34 Dedi ki: "Eğer istersen götürmemi,
Şu en alçalan kenardan aşağıya seni,
Ondan öğrenirsin günahlarını ve kimliğini."
37 Dedim: "Makbuldür benim için her istediğin,
Seni sevindirendedir benim sevincim, efendimsin,
Sen söylemediklerimi de bilirsin."
40 Böylece vardık dördüncü sete,
Dönüp indik solu tutarak yine,
Dar ve delikli dibe.
43 Merhametli Üstadım geldi benimle birlikte,
Ta ki erinceye dek o deliğe,
Bacaklarıyla dövünen günahkârları tutan içinde.

---

1 Floransadaki Vaftizci Yahya Kilisesi. Buradaki vaftiz kurnaları eskiden yerde dururdu.

46 "Kimsin sen, duran tepe üstü halde,
Kederli ruh, kazık gibi dikilmiş yere,"
Diye başladım sözlerime, "konuş, eğer mümkünse."
49 Ölümünü erteleyebilmek için rezil bir suikastçinin,
Bacaklarından asılmış, içindeyken müstakbel kabrinin,
Günah çıkaracağım diye çağırttığı rahip gibi orada dikildim.[1]
52 Bağırdı: "Şimdiden dikildin mi oraya,
Bonifacius, şimdiden dikildin mi oraya?
Kitap kandırmış beni yıllarca.
55 Hile ve desiseyle Güzel Kadını geçirip ele,
Kirletip onu edindiğin zenginliklere,
Bu kadar mı çabuk doydun da geldin bu yere?"[2]
58 Kalakaldım o insanlar misali,
Kendine söyleneni anlamayıp hani,
Alay ediliyor sanki, veremezler ya hiçbir tepki.
61 O vakit Vergilius dedi ki: "Şunu söyle ona hemen,
'O değilim, olduğumu zannettiğin kişi değilim ben,'
Bana söyleneni tekrarladım cevaben.
64 Ruh ayaklarını büküp kıvrandı bunun üzerine,
İç çekiş ve biçare bir sesle
Şöyle dedi: "Ne istiyorsun benden öyleyse?
67 Eğer bu kadar merak ettiysen kimliği,

---

1 Ortaçağda katiller bir çukurun içine baş aşağı asılıp canlı canlı gömülürdü. Buradaki ruh 69. dizede belirtileceği üzere bir papa, 1277-80 arasında tahtta olan III. Nicolaus'tur. Dante'nin, *Resullerin İşleri* 2:1-4 uyarınca Pentikost gününde resullerin başlarına ateş olarak bahşolunan Kutsal Ruh'un hediyelerini satarak kendilerine servet edinen ve ilk papa (Kilisenin Kayası) olan Resul Petrus'un mirasını yozlaştıran din tüccarı papalara layık gördüğü baş aşağı deliklere gömülüp alevlerin ayaklarını yalaması cezası hem münasip bir tersyüz etme eylemi hem de mizah dolu bir uyarıdır.

2 Papa VIII. Bonifacius (ö. 1303), *İlahi Komedya*'nın pek çok yerinde yergi konusudur. Yolsuzluklarıyla kirlettiği Güzel Kadın elbette Kilisedir. Papa VIII. Bonifacius'un selefi V. Celestinus'u istifaya zorladığına inanılır (bkz. *Cehennem* III: 60).

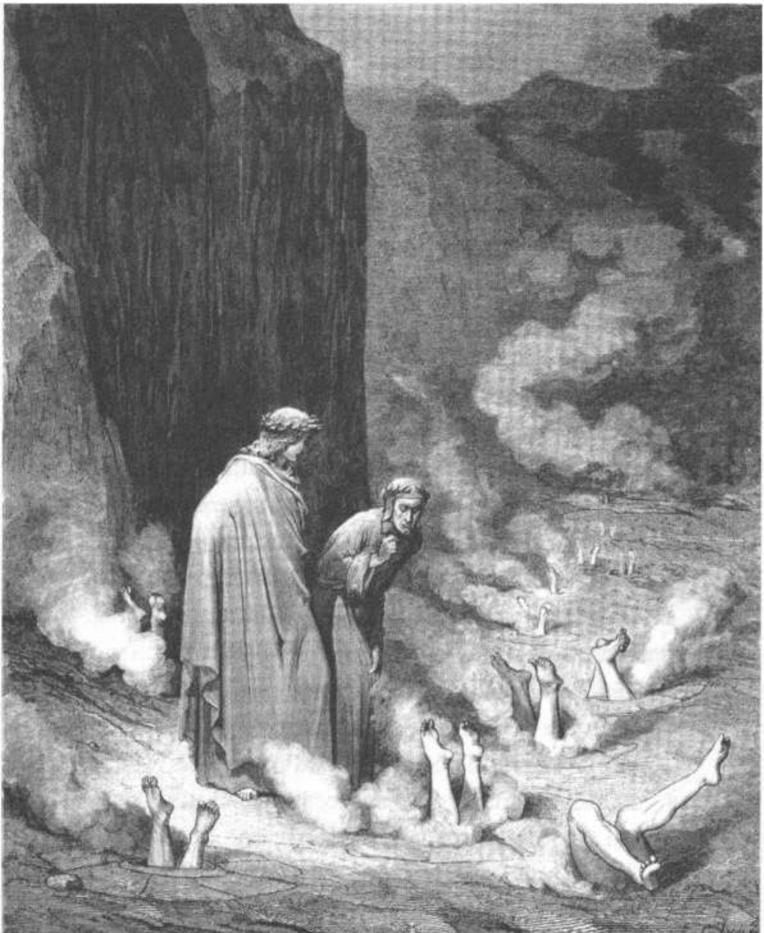
Bunun için indiysen bu kadar aşağıya geçip seti,
Bil ki, giyenlerdendim aziz cüppeyi;
70 Ayının oğluydum filhakika,[1]
O kadar hevesliydim ki yavruları palazlandırmaya,
Servet doldururken keseme yukarıda, kendimi de
soktum keseye burada.
73 Başımın altında diğerleri dizili,
Selefim olan din tacirleri,
Dolmuşlardır yarıklara bu taşın içindeki.
76 Ben de itileceğim daha dibe,
Sormakta tez davrandığım vakitte
Seni o zannettiğim, kişi geldiğinde.
79 Ama ben daha uzun süre kavrularak ayaklarım,
Ve böyle baş aşağı durmuş olacağım,
Kızıl ayaklarla dikili kalmasından onun;
82 Zira amelleri daha fena biri gelecek ardından,[2]
Batıdan, kanun bilmez bir çoban,
Benim ve onun üzerini örtmeye şayan.
85 *Makkabiler*'de okuduğumuz Yason'un yenisi olacak;[3]
Ve tıpkı kralının ona davranması gibi yumuşak,
Fransa kralı da buna öyle davranacak."
88 Bilmiyorum, çok cüretkârcaydı belki,
Bu vezinle cevaplamam kendisini:
"Rabbimiz hangi hazineyi istedi,

---

1 Aziz cüppe giyen, yani Papalık tahtına oturan Papa III. Nicolaus, yani dünyevi ismiyle Giovanni Gaetano Orsini, Roma'nın asil ailelerinden, soyadları "küçük ayılar" anlamı gelen Orsinilerin bir ferdiydi. Papalığı sırasında akrabalarını kayırdı –ki bu da bir diğer büyük günahıydı– ve hep birlikte zenginleştiler.

2 Papa V. Clemens 1305 senesinde papa oldu, ancak Dante'ye göre Papalığın gerçek tahtı olan Roma'ya gelmek yerine Fransa'da kaldı ve 1309'da Papalık konutu ve yönetim birimlerini Avignon'a taşıdı. V. Clemens –Kilise gelirlerinin bir kısmını rüşvet olarak alıp papa seçilmesine yardım eden– Fransa Kralı IV. (Güzel) Philippe'ye bağımlı bir yönetim sergilemiştir.

3 *II. Makkabiler* 4-5'te anlatıldığı uyarınca Kral IV. Antiokhos Epiphanes'e rüşvet vererek Başrahip olan Yason, yozlaşma ve yolsuzlukla meşhurdur.

91 Resul Petrus'tan söylesene hadi,
Teslim etmek için ona anahtarlarının emanetini?[1]
Filvaki yalnızca 'Takip et beni' dedi.

94 Aldığında melun ruhun boşalan yerini,
Matta'dan katiyetle altın ya da gümüş istemedi,
Petrus ve diğerleri.[2]

97 Kal böyle, hak ettiğin bu adil cezada;
İyi bak kazandığın haram paraya,
Böylesine saygısız davranmanı sağlayan Charles'a.[3]

100 O mutlu hayatta taşıdığın kutsal anahtarlara,
Duyduğum hürmet hâlâ,
Beni alıkoymasa,

103 Daha ağır kelimeler kullanırdım ama.
Zira tamahkârlığınız ıstırap veriyor dünyaya,
Ayaklar altında ezerken iyileri, kötüleri çıkartıyor omuzlara.

106 Siz o çobanlar olmalısınız İncil Yazıcısı'nın vahyettiği,
Bildirdiğinde suların üzerinde oturan fahişeyi,
Krallarla zina edeni,

109 Yedi başlı doğmuş o canavarı,
On boynuzundan kuvvet alanı,
Ve kocası erdemden uzak durdukça var olacak olanı.[4]

---

1 Anahtarlar, Kilisenin mutlak ruhani ve adli kuvvetinin simgesidir; İsa Mesih'ten Resul Petrus'a ve ondan da silsile halinde halefi olan papalara geçer ("Göklerin melekûtu [krallığı] anahtarlarını sana vereceğim" *Matta* 16:19).

2 Para karşılığı ihanet edip İsa Mesih'i Romalılara satan Yahuda'nın havariler arasındaki yerini Matta alır.

3 Napoli ve Sicilya Kralı Anjoulu I. Charles (Carlo), Papa III. Nicolaus'un rüşvet alarak desteklediği iddia edilen Sicilya Vesperleri ayaklanmasıyla 1282'de Sicilya Kralı unvanını yitirir ve Fransızlar adadan kovulur (bkz. *Cennet* VIII:67-75).

4 İncil Yazıcısı, Aziz Yuhanna'dır ve buradaki anlatı da onun *Vahiy* 17'de aktardığı, dünyanın sonu gelmeden evvelki karmaşada görünecek olan vaziyete dair rüyetinde kaynağını bulmaktadır. Dante, Yuhanna'nın kehanetini, kendi çağında, kocası olan papaların tamahkârlığıyla fuhuşa batan Kiliseye uyar-

112 Altın ve gümüşten tanrılar edindiniz,
Putperestlerden farklı yegâne hususiyetiniz,
Bir put yerine bin puta iman etmeniz.
115 Ah Konstantin, nasıl bir fenalık doğurdu,
Din değiştirmen değil, düğün armağanı,
İlk zengin Papanın senden aldığı."[1]
118 Ben terennüm ederken böylesi satırları,
Hışmından ya da sızladığından vicdanı,
Şiddetle boşluğu dövüyordu ayakları.
121 Kaniyim ki Rehberim de memnundu cidden;
Tatmin zuhur ediyordu çehresinden,
Duyduğunda kelimeleri bahseden hakikatlerden.
124 Sonra kavrayıp beni kollarıyla,
Bastırdı bağrına sıkıca,
Ve çıkarttı indiğimiz yoldan yukarıya;
127 Bu halde yorulup beni hiç bırakmadan,
Dördüncü yükseltiden beşinciye ulaşan,
Kemerin tepesine getirdi Ozan.
130 İtinayla bıraktı yükünü orada,
İtinalı, çünkü sarp ve engebeliydi sırt da,
Keçiler bile zorlanırdı bu yolda.
133 Oradan bakınca, başka bir vadi uzanıyordu karşımda.

---

lar (bkz. *Araf* XXXII:142-60).

1 Hıristiyanlığa geçen ve Roma'nın başkentini Doğuya, kendi adıyla anılan Konstantinopolis'e taşıyan I. Konstantin'in (272-337) –sahte olduğu ve aslında 800'lü yıllarda kaleme alındığı Dante'nin ölümünden bir asır sonra anlaşılacak– "Konstantin'in Bağışı" belgesine dayanarak Batıda kalan toprakları Papa I. Sylvester ve halefi papalara bıraktığı ilan edilmiştir. Dante, bu imparatorun Hıristiyanlığa geçişini hayırlı görür, ancak Batı İmparatorluğunu Papalığa miras bırakması Kilisenin dünyevi iktidar ve zenginliklere tamah etmesiyle şer dolu çürümeyi beraberinde getirmiştir (bkz. *Cennet* XX:55-60).

KANTO XX

Şimdi yeni acıları anlatıp mısralarım,
Muhtevasını temin etmeliyim yirminci kantosunun,
İlk neşidenin, ki dibe batmışlara ayırdığım.[1]
4 Hazırdım ziyadesiyle önümde,
Kederli gözyaşlarıyla yıkanmış halde,
Zahir olan hendeğin derinlerini seyretmeye;
7 Gördüm vadide deveran eden ruhları
Sessiz, dökererek gözyaşı ve hızları,
Bizim dünyamızda ayinlerde yürüdüğümüzle aynı.
10 Fark ettim ki indirdikçe bakışlarımı,
Şaşılacak şey, her biri bükülmüş gibi duruyordu,
Çenelerinden arkaya doğru;[2]
13 Bellerine çevrilmiş suratları,
Ve geri geri yürümeleri zorunlu,
Çünkü göremiyorlar önlerinde ne olduğunu.
16 Kişi belki bu hali alabilir bir inme neticesinde,
Ancak böylesini görmedim şimdiye,
Ve inanmam da mümkün olabileceğine.
19 Ey okur, Tanrı nasip etsin de topla semere okudu-
ğundan,

---

1 *Komedya*'nın üç kitabından her birini Dante *cantica*, yani aslında dinleyici önünde okunan/söylenen şiir/şarkı olan kantolardan oluşan bir "neşide" olarak anar (bkz. *Araf* XXXIII:140).

2 Sahte peygamberler, kâhinler, münecimler, yani gelecekten haber verdiklerini iddia edenlerin bulunduğu bu dördüncü vadide günahkârların kafalarının geriye (geçmişe) doğru çevrilmiş olması Dante'nin icat ettiği münasip bir cezadır.

Koyup kendini benim yerime, düşün bir an,
Durabilir miydim yanaklarım ıslanmadan,
22 Suretimizin kaderini böylesine yakından ve
Böylesine çarpılmış –ki gözyaşları akıp süzülmekte
Kalçasının arasından halde– gördüğümde.
25 O sarp sırtta dayanıp bir kayaya,
Ağladım elbette hıçkırıklarla; Refakatçim dedi ki dolayısıyla
"Sen de diğerleri kadar budala mısın hâlâ?
28 Merhamet tamamıyla solduğunda asıl yaşar burada;
İlahi Hükmü hisleriyle yargılamaya,
Kalkışan birinden daha günahkârı olabilir mi zira?
31 Kaldır, kaldır başını da gör o kişiyi,
Ki onun için Thebaililer izlerken yarılmıştı da yeryüzü,
Bir ağızdan bağırmıştı hepsi:
34 'Nereye kaçıyorsun Amphiaraos, durup savaşsana bizimle!'
Lakin durmadı düşüşü karışana dek bekleyen gölgelere,
Her günahkârı yakalayan Minos'un önünde.[1]
37 Bak, nasıl da omuzları olmuş sinesi;
Görmek istediğinden hep ileriyi,
Şimdi bakıyor geriye ve yürüyor geri geri.
40 Teiresias'a bak, hani görünüşünü değiştiren,
Kadın olan erkekken,
Dönüşerek bütün uzuvları birden,
43 Ve dönebilmek için erliğine yeniden,
Vurarak ayırması gerekmişti değneğiylen,

---

1 Thebai'ye saldıran yedi kraldan biri ve kâhin olan Amphiaraos bu seferin faciayla sonuçlanacağını ve kendi ölümünü öngörmüştür. Kaderinden kaçmak için savaş meydanını terk ederken Iuppiter'in (Zeus) yolladığı şimşek toprağı yarar ve yarık onu yutar.

İki yılanı çiftleşirken.[1]
46 Onun karnına vermiş olan ise sırtını,
Arruns'tur, Luni dağlarında yaşamıştı,
Carraralıların kazma vurduğu,
49 Ak mermerlerin içinde bir mağara olup yuvası,
Oradan seyredebilmişti denizi ve yıldızları,
Mani tanımadan bakışı.[2]
52 Şuradaki kadın memelerini örtmüş dağınık saçlarıyla,
Böylece göstermiyor sana,
Ve vücudunun diğer tarafı da kaplı kıllarla,
55 Manto'dur, pek çok diyarda dolanmasının akabinde,
Yerleşti benim doğduğum yere;
Dinlemeni isterim biraz beni bu sebeple.
58 Babasının hayata veda etmesinin akabinde,
Esir edildi Bakkhos'un şehri de,
Gezindi böylece dünyada başıboş uzun süre.[3]
61 Hani Tirol'un altında güzel İtalya'da
Cermenya'ya sınır olan Alplerin ayağında,
Bir göl vardır Benaco adında.
64 Nice kaynağın binden fazla,
Pennino, Val Camonica, Garda'nın hatta,
Suları akmaktadır bu gölün yatağına.

---

1 Thebaili kâhin Teiresias efsaneye gören çiftleşen iki yılana sopayla vurup dişi olanı öldürdüğünde kadına dönüşmüş, yedi yıl böyle yaşadıktan sonra bu kez çiftleşen yılanlardan erkek olanı öldürerek tekrar erkek bedenine dönüşmüştür.

2 Lucanus'tan alıntıyla Arruns, Etrüsk bir müneccimdir ve Caesar ile Pompeius arasındaki iç savaşın sonucunu öngörmüştür.

3 Manto, Bakkhos'un şehri, yani Thebai'den kâhin Teiresias'ın, yine kâhin olan kızıdır. Şehir düştükten ve babası öldükten sonra çeşitli tapınaklar kurmak için Ege kıyılarında dolaşır. Vergilius'un *Aeneis* destanının onuncu kitabında aktarıldığına göre İtalya'ya gelmiş ve ırmak tanrısı Tiber'den bir çocuğu olmuştur. Vergilius'un doğum yeri olan Mantova (Mantua) şehrine adı verilmiştir.

67 Tam buranın ortasında bir yer var da,
Trento, Brescia ve Verona piskoposları, yolları varırsa,
Her biri kutsama verebilir orada.
70 Peschiera kaimdir kıyının en alçak kesiminde,
Brescialıların ve Bergamoluların akınlarını karşılasın diye,
Yapılmış bu güzel ve muhkem kale.
73 Ve yine orada, Benaco'nun bağrında tutunamaz da,
Sular taşar artık dışarıya,
Bir nehir olup akar yeşil çayırlara.
76 Akmaya başlayınca bir kez, bırakır Benaco namını,
Governolo şehrine varana dek Mincio'dur artık yeni adı,
Ki burada son durağı olur Po ırmağı.
79 Uzun değildir yolu bulmadan evvel ovayı,
Ki yayılıp orada oluşturur bataklığı,
Hani bazen berbat kokan yazları.
82 Buradan geçerken o yabani bakire,
Gördü bataklığın ortasındaki karayı işte,
İşlenmemişti ve yaşayan yoktu üzerinde.
85 Tüm insani münasebetlerden kaçmak için seçti orayı,
Köleleriyle yerleşti, ifa etti sanatını,
Orada yaşadı ve orada bıraktı boş vücudunu.
88 Bilahare, yaşayan insanlar bu bölgelerde,
Toplandı o mevkide, bataklığın çevrili olduğu için böyle,
Sağlam ve güvenli olması nedeniyle.
91 Bir şehir kuruldu kadının kemikleri üzerinde böylece,
Dayanmadan hiçbir kehanete,
Mantova dediler o yere, ilk sahibinin hürmetine.
94 Eskiden daha fazla insan vardı içinde,

Casalodi'nin ahmaklığından önce,
Kandırılmıştı Pinamonte'nin hilesiyle.[1]
97 Şehrimin kuruluşunun budur hikâyesi,
Şayet duyarsan başka bir rivayeti,
İzin verme yalanların gölgelemesine hakikati."
100 Dedim ki: "Üstadım, anlattıkların temin ediyor beni,
Senden öyle razıyım ki,
Ancak kül olmuş kömür gibi başkalarının sözleri.
103 Söyler misin peki bu yürüyenlerin arasından,
Seçebiliyor musun bir ruhu dikkatimize şayan?
Aklım buna meylediyor münhasıran."
106 Dedi ki o zaman: "Sakallarını uzatmış şu gölge,
Yanaklarından esmer omuzlarının üzerine,
Yunanistan'ın erkeklerden mahrum kaldığı vakitte,
109 Öyle ki sadece beşiktekiler kalmıştı geride,
Falcıydı da, Kalkhas'la birlikte,
Belirlediler ilk halatın kesilme vaktini Aulis'te.
112 Eurypylos'tur adı, bahsetmiştim ondan da,
Bir bölümde ulvi tragedyamda;
Malumdur bu da pekâlâ, tamamını bilen sana.[2]
115 Şu böğrü çok arık olan ise,

---

1 Mantova'nın, yerli halkın desteğini yitirmiş idarecisi (ve bir Guelfo olan) Alberto da Casalodi, bir Ghibellino olan Pinamonte dei Bonacolsi'nin telkin ve teşvikiyle, iktidarını sürdürebilmek için 1272'de soylu aileleri Mantova'dan sürer, öyle ki bu sürgün en sonunda kendi destekçilerine kadar ulaşır. Zayıflayan yönetim Pinamonte'ye ayaklanma şansı verir ve Casalodi kovulur, kalan soylu ailelerse katledilir.

2 Yunanistan'daki bütün erkeklerin katıldığı Troia Seferi'nde kâhinlik yapan Kalkhas, Yunan donanması bir türlü Aulis limanını terk edemediğinde Kral Agamennon'a, tanrıça Diana'yı memnun etmek için kızını kurban etmesini tavsiye eder. Eurypylos'un adı *Aeneis* destanının ikinci kitabında zikredilir ve Yunanların eve dönmek için Troia'dan ne zaman ayrılması gerektiğini danışmak için Apollon kâhinlerine yollanır, onlardan getirdiği mesajı Kalkhas yorumlar. Dante, Latincede ve daha soylu bir üslupla yazılmış *Aeneis*'i, kendi İtalyanca yazılan, yani daha "sufli" olan *Komedya*'sıyla karşılaştırarak "ulvi" diye anar (bkz. *Cehennem* XVI:128, XXI:2)

Michele Scoto'dur, bu adam kesinlikle,
Çok iyi biliyordu sihir numaralarıyla nasıl yapılır
hile.[1]
118 İşte Guido Bonatti, işte Asdente,
Dileyen şimdi meşgul olsaydım sadece
Deri ve iple diye, lakin çok geç kaldı tövbeye.[2]
121 Şu gördüğün kederli kadınlar da,
İği ipliği bırakıp bir kenara, koyuldular falcılığa,
Yaptılar büyülerini bitkilerle, muskalarla.
124 Gidelim artık; Kabil ulaşmıştır dikenleriyle hali-
hazırda,
İki yarıkürenin sınırına,
Buluşmuştur Sevilla'nın ötesindeki dalgalarla.[3]
127 Dün gece ay erişmişti tam yuvarlağına,
İyice tutmalısın bunu aklında, zira
Zeval vermediği oldu sana derin ormanda."
130 Bunlardı sözleri ve yürüyorduk bu sırada.

---

1 Michele Scoto (Michael Scot, ö. 1235) İskoç kökenli bir âlim ve II. Friedrich'in saray müneccimidir. Büyücü ve kâhin olarak ün yapmıştır.

2 Guido Bonatti pek çok İtalyan lidere danışmanlık yapan şöhretli bir müneccimdir. 1290'ların sonunda ölmüş, yıldızlar ve burçlara dair yazdığı bir kitap günümüze ulaşmıştır. Parmalı bir ayakkabıcı olan Asdente'yse mesleğini bırakmasının ardından, kehanet ve alamet yorumcusu olarak 13. yüzyılın sonlarında meşhur olmuştur.

3 *Yaratılış* 4:15 uyarınca Tanrı'nın Kabil'i sürerken üzerine koyduğu işaretten esinle Ay, üzerindeki lekelerden (dikenler) esinle Kabil olarak anılır. Bahar mevsiminin dolunayı Sevilla'nın ötesinde, yani Atlantik'teyse, batı ufkunda batıyor demektir; bu durumda kuzey yarıkürenin merkezi kabul edilen Kudüs'te şafak sökmektedir, yani saat altı civarı olmalıdır.

KANTO XXI

İlerledik bir köprüden diğerine bu minvalde,
Laflayarak *Komedya*'mın etmediği mesele
Hususlar üzerine ve varıp nihayetinde zirveye,
4 Durduk başka bir yarığa bakmak için Malebolge'de,
Ve duymak için başka feryatları beyhude;
Gördüm ki karanlıktı içi fevkalade.
7 Yama vurmak için hasarlı teknelere,
Venedik tersanelerinde, bütün kış mevsimince,
Kaynayan kara yağlı katran misalince,
10 –Çıkamadıklarından sefere, kimi tayfa yeniler omurgayı,
Kimi kalafatlar karinayı,
Harap olan nice seyahat sonucu;
13 Kimi çekiçler pupayı, kimisi pruvayı,
Kimi kürek yapar, kimi örer halatları,
Kimi ana yelkeni onarır kimi floku–
16 Ama ateşin değil, Tanrı'nın marifeti,
Koyu, yapışkan bir katran doldurmuştu hendeği,
Kaynamaktaydı bitevi.
19 Görüyordum da, içinde ne olduğunu değil ama,
Kaynayan kabarcıkları yalnızca,
Şişip, sönen daha daha sonra.
22 Bakakalmışken aşağıya ilgili,
Rehberim "Dikkat! Dikkat!" diye seslendi,
Durduğum yerden yanına çekti beni.

25 Döndüm geriye de,
Ardında kaçması gereken bir şey olduğunu bilse de,
Görür görmez kapılacaksa da dehşete,
28 Bir yandan koşup bir yandan bakan biri misalince;
Ve gördüm az ilerimizde,
Kara bir zebani kayalığı tırmanarak gelmekte.
31 Ah nasıl da vahşiydi suratı ve duruşu!
İnsafsızlığa delildi her adımı,
Açık kanatları ve çevik koşuşu!
34 Yaman ve dik omzundan aşağı,
Sallandırmış bir günahkârı ki yukarıda kalçaları,
Taşıyordu ayak bileklerinden kavramış sıkı sıkı.
37 Seslendi aşağıya, gelip durduğumuz köprüye:
"Hey Malebrancheler, alın Azize Zita'nın ihtiyar-
larından biri size![1]
Batırın onu dibe, dönüyorum geriye, yenilerini ge-
tirmeye,
40 Bol bol var bunlardan o şehirde,
Herkes rüşvetçi, dostumuz Bonturo hariç elbette;[2]
'Hayır'ı çeviriveriyorlar 'evet'e, parayı görünce."
43 Attı aşağıya sırtındakini, sonra dönüp gitti,
Öyle süratliydi ki hiçbir bekçi köpeği,
Hırsız kovalarken olmamıştır böylesine hevesli.
46 Ruh batıp önce, sonra çıktı yüzeye, katranla kap-
kara,
Ama zebaniler saklanan köprünün altında,
Bağırdı: "Santo Volto yok burada!"

---

1 "Malebranche," Dante'nin buradaki zebanilere verdiği "Fena Pençeler" anlamına gelen genel isimdir. Ayrıca her zebaninin özel bir adı vardır (bkz. 76, 105, 119-23. dizeler). Azize Zita'nın mezarının bulunduğu Lucca şehrinin idare heyetinin üyelerine "İhtiyarlar" denirdi. Lucca o dönemde siyasi fesat ve yolsuzluğun neredeyse simgesi haline gelmişti.

2 Luccalı bir idareci olan Bonturo Dati, şehrindeki en yozlaşmış siyasetçi olarak 13. yüzyılın başlarında meşhurdu. Dante, mutat ironilerinden birini yapmaktadır.

49 Farklı yüzülür burada Serchio'dan![1]
Çengellerimizle tanışmak istemiyorsan,
Çıkartma kafanı katranın altından."
52 Yabalarını batırdılar sonra ona yüz seferden fazla,
Ve aldılar alaya: "Açıkta dans edilmez burada,
Al rüşvetini, alabilirsen aşağıda ."
55 Kaynayan tencerede iyice pişsin diye,
Aşçılar telkin ettiği için tutmalarını dipte,
Yamaklar saplar çatalı bu misal yüzeye çıkan ete.
58 Dedi ki Müşfik Üstadım bana: "Olduğunu burada,
Görmesin zebaniler, çök aşağıya,
Bir kayanın arkasına da siper olsun sana;
61 Ne hakaret ederlerse etsinler bana,
Korkma, bilirim bu hususları zira,
Girdim daha önce de böyle münakaşalara."
64 İlerledi akabinde köprünün zirvesinin ötesine,
Ve ulaştığında altıncı yükseltiye
Sebat zahir olmalıydı yüzünde.
67 Aynı kudurma ve yaygarayla,
Köpeklerin kopardığı saldırırken zavallı bir adama,
Duran ve dilenen nereyi bulursa,
70 Sökün etti zebaniler köprünün altından ve
Doğrulttular yabalarını Rehberime,
Ama o bağırdı: "Davranmasın hiçbiriniz vahşice!
73 Parçalamadan evvel beni pençelerinizle,
Biriniz çıksın öne ve beni bir dinleyin de,
Sonra karar verin delik deşik etmeye."
76 Bağırdılar bunun üzerine, "Malacoda gitsin!" diye.[2]
Biri öne çıktı, diğerleri kalırken yerinde,

---

1 Santo Volto (Kutsal Suret), Lucca Katedrali'nde bulunan, şehrin simgesi haline gelmiş ve sikkelerin üzerine de tasviri basılmış, ahşaptan yapılma haçta İsa heykelidir. Luccalı bir rüşvetçi parayla yahut duayla Cehennem'den çıkmayı satın alamaz. Serchio ise, Luccalıların yazın serinlemek için girdikleri nehirdir.

2 "Fena Kuyruk" anlamına gelen Dante'nin icadı isim.

“Ne faydası olacak bunun ona?” diye sordu ötekilere.

79 Üstadım dedi ki: “Ey Malacoda gelebilir miydim sence,
Engel ve tuzaklara karşı emin kılınmış halde bu yerlere,
Olmasa Tanrı’nın iradesi ve şaşmaz kader benimle?

82 Şimdi izin ver geçmemize;
Göğün buyruğu var üzerimde,
Rehberlik etmekteyim bu acımasız yolda başka birine.”

85 Kibri kırıldı zebaninin bu sözler üzerine,
Yabasını düşürdü ayaklarının dibine.
“Madem öyle incitmeyelim bunu,” dedi diğerlerine.

88 Rehberim çağırdı beni: “Ey sen, saklanan,
Köprünün parçalanmış kayaları arasına çökmüş olan,
Emniyette hissederek, dönebilirsin yanıma tekrardan.”

91 Haliyle ayaklanıp vardım yanına süratle;
Zebaniler hamle ettiler o lahza öne,
Korktum birden sadık kalmamalarına yeminlerine;

94 Yapılmış olsa da aralarında mütareke,
Caprona’dan çıkıp düşman saflarının içinden geçerken böyle,
Korkudan titriyordu piyadeler, görmüştüm vaktiyle.[1]

97 Bedenimi neredeyse yapıştırdım Rehberime,
Gözlerim hep zebanilerin üzerinde,
Bana dönüktü onların şer akan yüzleri de.

100 İndirdiler yabalarını, fakat içlerinden biri yine de,

---

1 Pisa yakınlarındaki Caprona Kalesi 1289'da kendilerini kuşatan Guelfolara teslim olmuştur. Bu savaşta yer alan Dante, yenik garnizonun teslim olup kaleyi terk edişinin doğrudan tanığıdır.

"Kıçına saplasam mı şunu?" diye sordu bir diğerine,
Hep birlikte bağırdılar: "Haydi, bir çentik at götüne!"

103 Lakin hâlâ Rehberimle konuşan zebani,
Hemen başını onlardan yana çevirdi,
"Sakin Scarmiglione, sakin!" dedi.[1]

106 Sonra devam etti dönüp bize:
"Gidemezsiniz bu yükseltiden daha öteye,
Zira altıncı kemer çöktü de, paramparça yatıyor hendekte.

109 Şayet istiyorsanız ilerlemeyi hâlâ,
Çıkın ve yürüyün şu kayalık sırt boyunca,
Bir geçit daha var uzanan, değil çok uzakta.[2]

112 Bu saatten beş saat sonra dün itibariyle,
Bin iki yüz altmış altı sene,
Tamamlanmış oldu bu yolun yıkılmasının akabinde.[3]

115 Ben de oraya yolluyordum benimkilerden bazılarını,
Baksınlar diye dışarı çıkaran var mı kafasını;
Onlarla gidin, dokunmaz size zararları."

118 "Öne çıkın, Alichino ve Calcabrina,"
Diye başladı sonra, "ve sen, Cagnazzo;

---

1 "Altını üstüne getiren, tozunu attıran" anlamına gelen Dante'nin icadı isim.

2 Seyrettikleri beşinci vadiden/hendekten, altıncıya geçen köprü çökmüştür, Malacoda başka bir geçit, bir kaya geçidi olduğunu söyler, ama bunun bir yalan olduğu ilerleyen kantolarda ortaya çıkacaktır.

3 Bir önceki kantonun 124-126. dizelerindeki ayın konumu itibariyle saat şimdi Kudüs'te sabah yedidir; Dün beş saat sonra, yani dün öğlen onikide, 34 senesinde İsa Mesih'in öldüğü (ve dünya gibi Cehennem'in de depremle sarsılıp, pek çok yerinin ve mezvubahis köprünün de çöktüğü [bkz. *Cehennem* XII: 34-5]) cuma öğle vaktinin üzerinden 1266 sene geçmiş olmuştur; yani Dante 1300 yılı Paskalya'sının Kutsal Cumartesi günü bu hendektedir. Dante'nin yolculuğunun zaman çizelgesi İsa Mesih'in kefareti (çarmıha gerilme), ölümü, Cehennem'e inişi ve dirilişi sırasında gerçekleşen olaylarla paralellik göstermekte (bkz. *Cehennem* I: 39, *Cehennem* IV: 52-4) ve Hıristiyanlara, günahtan selamete giden seyrin nasıl olması gerektiğini telkin etmektedir.

Destenin başı da sen ol Barbariccia.
121 Libicocco ve Draghignazzo gidin siz de,
Haydi çengel dişli Ciriatto, Graffiacane,
Farfarello ve deli Rubicante.[1]
124 Her yanına bakın kaynağın katranın;
Bunları da salimen ulaştırın
İlerideki kayalara, sağlam kalmış üzerinde çukurların."
127 "Eyvah, Üstadım, bu ne?"
Dedim, "Rica et gidelim birlikte,
Sen biliyorsan yolu, ben istemem başkasını refakate.
130 Eğer temkinliysen her zaman olduğu gibi,
Görmüyor musun nasıl gıcırdatıyorlar dişlerini?
Tehditkâr gözleri, ıstırap habercisi!"
133 Bana dedi ki: "İstemiyorum dehşete düşmeni;
Bırak gıcırdatsınlar dişlerini,
Katranda kaynayan sefillere korku salmak niyetleri."
136 Dönüp arkaya ilerlediler soldaki set boyunca;
Ama önce sıkıştırdılar dillerini dişlerinin arasına,
Bir selam işareti olarak başlarına.
139 Ve kıçını öttürdü boru gibi o da.

---

1 Eşlikçi bu on zebaninin (*decina*/deste) isimleri haşin kelime seçimleri ve grotesk fiziksel özelliklere kinayeli yaklaşımıyla Dante'nin Cehennem'de konuşulduğunu varsaydığı sert ve nahoş dilin tipik örneğini tesis ederler. İsimler sırasıyla "Eğik Kanat," "Buz Çiğneyen," "Aksi Köpek," "Kıvrık Sakal," "Püsküren ya da Libyalı," "Ejderhamsı ya da Alaycı," "Obur Domuz," "Köpek Kaşıyan," "Titrek Kanat," ve "Kızıl ya da Kuduruk" anlamlarına gelir. Tamamı icat edilmiş ya da halk kültüründe kötü ruhlara verilen muhtelif isimlerden bozularak kullanılmıştır.

KANTO XXII

Sefere çıkan atlılar gördüm bundan evvel de,
Şahlanıp atılan düşman üzerine,
Ya da kaçan dörtnala geri, uğrayınca hezimete.
4 İzledim sizin diyarınızda ey Arezzolular,[1]
Dörtnala koşan avcılar, akıncılar, nice turnuvalar,
Nice mızrak dövüşleri ki bazen borular,
7 Bazen çanlar, bazen davullar,
Bazen kalelerden işaretlerle biter ve başlar,
İşte hep bildik ya da tanıdıktı bu sesler ve dumanlar;
10 Ancak böylesine acayip bir borudan alan ilerle komutunu,
Görmedim piyade ya da atlı,
Yahut bir gemi takip eden karayı veya yıldızları.
13 Yol alıyorduk on zebaniyle;
Ah, ne vahşi refiktiler bize! Ama kilisede azizle,
Meyhanede ayyaşla olmalı birlikte.
16 Hep katrandaydı dikkatim,
Göreyim ahvalini diye bu hendeğin,
Ve içinde yanan ahalinin.
19 Denizcilere haber vermek için yaklaşan fırtınayı,
Böylece yapabilirler teknede gereken hazırlığı,
Yunusların yüzgeçlerini sudan çıkarması gibi tıpkı,

---

1 Arezzo, Güney Toskana'da bir Ghilbellino şehriydi ve 1289'da, Dante'nin de katıldığı (bkz. *Araf* V:92) Campaldino Muharebesiyle Guelfolar tarafından mağlup edilmişlerdi. Barbariccia'nın çıkarttığı borazan sesi Dante'nin katıldığı savaşlar, turnuvalar, askeri manevralar ya da deniz seferlerinin hiçbirinde duymadığı, İtalyanlarda ya da yabancılarda mevcut olmayan bir sestir.

22 Sırtını çıkartınca günahkârlardan biri,
Nafile hafifletmek için işkenceyi,
Şimşek gibi hızla batıyordu hemen gerisin geri.
25 Hani kurbağalar derenin kenarındaki,
Durur ya suya batık bacakları ve gövdeleri,
Ve yüzeyde görünür yalnızca burnu ve gözleri,
28 İşte böyle her yan bekleşen günahkârlarla doluydu;
Ama ne zaman görürlerse Barbariccia'nın yaklaştığını,
Hemen kaynayan katrana geri dalıyorlardı.
31 Gördüm ki, hatırlamak bile hâlâ ürpertiyor içimi,
Günahkârın biri, yine kurbağalar misali,
Hepsi dalar da süratli, bir tanesi kalır ya geri,
34 Dalmakta gecikince, yakınındaki Graffiacane takıp çengelini,
Onu katranlı perçeminden yukarı çekti,
Göründü gözüme bir susamuru gibi.
37 Tüm zebanilerin isimlerini öğrenmiştim şimdiye;
Seçilirlerken dikkat etmiştim iyice,
Ve de kulak kabartmıştım seslenirlerken birbirlerine.
40 "Haydi Rubicante, pençelerini geçir de,
Yüz şunun derisini!" diye
Bağırıyordu bu melunların cümlesi birlikte.
43 Dedim ki: "Üstadım, mümkünse,
Öğrenir misin kimdir bu gariban kimse,
Düşmüş hasımlarının eline."
46 Rehberim yaklaşıp günahkârın yanına bunun üzerine,
Sordu nereli olduğunu kendisine;
Cevapladı: "Navarra krallığındandım doğma büyüme,
49 Annem vermişti beni bir senyörün hizmetine,

Zira peydahlamıştı pespaye bir heriften de,
Zeval veren hem kendine hem mal mülküne.
52 Akabinde girdim kıymetli Kral Thibaut'un maiyetine,
Orada getirdim rüşveti âdet haline,
Buradaki hararet o hesabıma tediye."[1]
55 Ve Ciriatto, ki iki yanında ağzının,
Azı dişleri çıkıktı, tıpkı dişleri gibi bir yabandomuzunun,
Nasıl yarıyor deriyi bunlar hissetmesini sağladı onun.
58 Fare düşmüştü kötü kedilerin arasına,
Ama Barbariccia günahkârı kollarından kavradı da,
Seslendi: "Uzak durun, geçirirken onu yabama!"
61 Sonra dedi ki çevirip Üstadıma başını:
"Sor öğrenmek istiyorsan daha fazlasını,
Bunlardan biri parçalamadan evvel onu."
64 Rehberim sordu: "Söyle arasında günahkârların,
Saklanan altında katranın,
Var mı başka Latin tanıdığın?"
67 Dedi ki: "Az evvel ayrıldım birinin yanından,
Onun gibi katranın altında saklanıyor olsam,
Korkardım ne pençeden ne yabadan."
70 Libicocco konuştu o an: "Yeter katlandığımız buna!"
Ve çengelini saplayarak adamın koluna,
Yardı, kopartarak etinin iri bir parçasını da.
73 Draghignazzo bacaklara saldıracak gibi görünü-

[1] Dante tarafından adı anılmayan bu kişinin bugün Pirenelerdeki Navarra krallığından Ciampolo (ya da Jean-Paul) olduğu düşünülür. Erdemli efendilerin –burada Kral II. Thibaut (Teobaldo, 1201-70)– hizmetindeki konumlarını yolsuzluk ve rüşvet için kullanan nâzır ve nedimlerin bir örneğini teşkil eder.

yordu da,
Onbaşıları dönüp öfkeli bakışlarla,
Gözdağı verdi alayına.
76 Zebanilerin karmaşası biraz dinince,
Hâlâ yarasına bakan gölgeye,
Rehberim bir soru daha sordu süratle:
79 "Kimdi o, çıkmak için kıyıya,
Ne yazık ki yanından ayrıldığın, az evvel bahsettin ya?"
Cevapladı: "Galluralı Fra Gomita,[1]
82 Âlet olurdu her sahtekârlığa,
Efendisinin düşmanlarını elinde tuttuğunda,
Öyle ilgilendi ki onlarla, memnun oldular fazlasıyla.
85 Paralarını aldı ve salıverdi kolayca,
Bunu kendisi anlatmakta; ve başka makamlarda da,
Büyük düzenbazdı, gitmezdi ucuza.
88 Yarenidir aşağıda Logudorolu Don Michele Zanche;[2]
Başladılar mı Sardinya'dan bahsetmeye,
Yorulmaz ağızları kesinlikle.
91 Eyvah, bak şuna, gıcırdatıyor dişlerini nasıl da;
Konuşmak isterdim daha, korkuyarım ama,
Hazırlanıyor uyuzumu kaşımaya."
94 İnzibat amirleri bağırdı Farfarello'ya,
Gözleri dönmüştü zira, belliydi hazırlandığı saldırmaya,
"Lanet kuş defol git uzağa!"

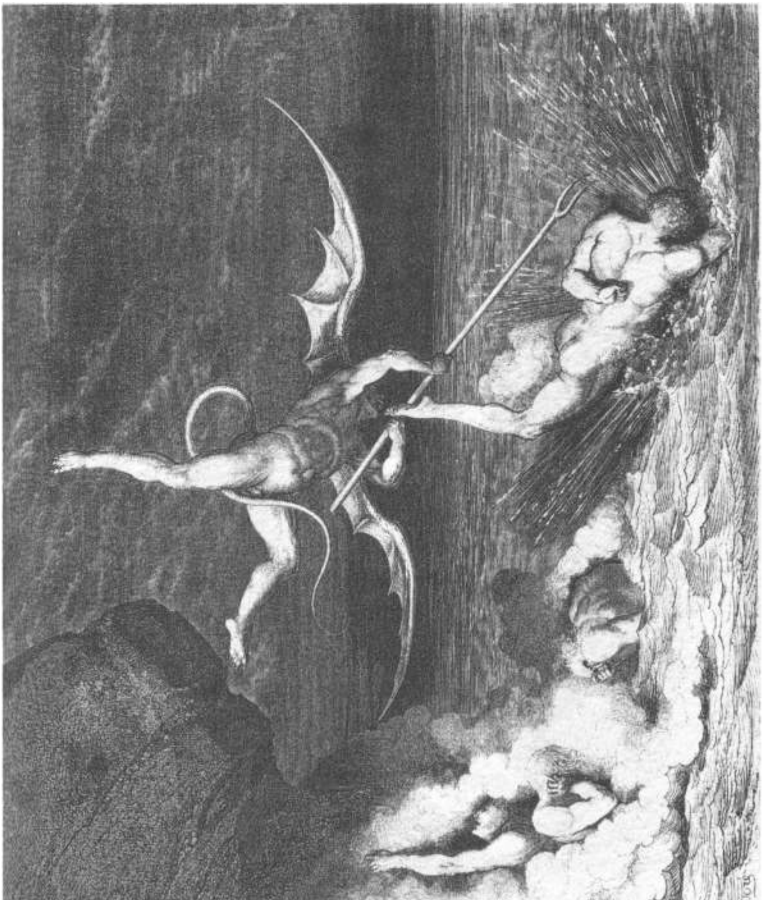
---

1 Fra (Kardeş) Gomita bir keşiş ve Sardinya'daki Gallura'nın idarecisi Nino Visconti'nin başnâzırıydı. Mahkûmları salmak için rüşvet aldığı ve başka yolsuzlukları ortaya çıkınca 1290 senesinde asıldı.

2 Hakkında çok az şey bilinen Don Michele Zanche, muhtemelen Sardinya'nın Logudoro bölgesinden bir idareci yahut nâzırdır; Dante, üvey oğlu Branca d'Oria tarafından öldürüldüğünü söyler (bkz. *Cehennem* XXXIII: 137-47).

97 “Arzu ederseniz görmeyi ve duymayı,”
Dehşete kapılmış adam yine konuşmaya başladı,
“Getirebilirim Toskanalıları veya Lombardiyalı-
ları;
100 Ama Malebrancheler çekilsin biraz uzağa,
Hınçları vermesin korku diye yoldaşlarıma.
Durarak hâlâ tam bu noktada, tek başıma,
103 Yedi tanesini çağıracağım ıslığımla,
Âdetimiz uyarınca,
Böyle haber verir biri yukarı çıkmayı başarınca.”
106 Cagnazzo kaldırdı burnunu işitince bu sözleri,
Ve başını sallayarak dedi ki: “Duyuyor musunuz
hileyi,
Böyle dalabileceğini zannediyor geri!”
109 Cevap verdi günahkâr mahirane:
“Nasıl olabilir ki bu bir hile,
Arkadaşlarımı çağırıyorsam büyük işkenceye?”
112 Alichino, kendini tutamadı da,
Diğerlerinin hilafına, bağırdı: “Eğer dalarsan aşa-
ğıya,
Dörtnala peşine düşmem ama,
115 Çırparım kanatlarımı üzerinde katranın.
Şimdi uzağına gideceğiz kıyının,
Bizle yalnız başa çıkabilecek misin bakalım!”
118 Ey okur, şimdi duyacaksın yeni bir oyunu;
Hepsi diğer tarafa çevirdi bakışlarını,
İlk önce de en merhametsiz olanı.
121 Navarralı seçti en doğru zamanı,
Kıyıya bastı ayaklarını anında katrana atladı,
Ve kurtardı böylece onların hükmünden şahsını.
124 Tüm zebaniler küçük düşmüştü de bu rezalette
Hatası daha büyük olan atıldı günahkârın peşine,
Haykırarak “Yakaladım seni!” diye.
127 Fayda etmedi ama; kanatlar zira,

Yetişemez korkunun hızına; biri dalarken aşağıya,
Diğeri göğsü önde uçtu yukarıya;
130 Farkı yoktu ördekten, hani bir anda
Dalar ya suyun altına, şahin hızla yaklaştığında,
Ve sonra uçan geri yorgun ve hamlesi düşmüş boşa.
133 Calcabrina öfkeli bu dalavereye,
Uçtu Alichino'nun hemen peşine,
Kurtulsun ister gibiydi günahkâr, böylece hır çık-
sın diye;
136 Ve düzenbazın gözden kaybolmasının akabinde,
Çevirdi pençelerini arkadaşı olan zebaniye,
Birbirlerine girdiler hendeğin üzerinde.
139 Diğeri de gerçekten yırtıcı bir atmacaydı da,
Geçirdi pençelerini layıkıyla;
Ve düştüler birlikte kaynayan katranın ortasına.
142 Sıcaklık ayırdı çarpar çarpmaz ikisini,
Ama geri havalanmaları mümkün değildi,
Zira kanatları katranla yapışmış haldeydi.
145 Barbariccia, diğerleriyle birlikte kederli,
Dördünü yolladı kıyıya geri,
Yabaları ellerinde ve ziyadesiyle süratli
148 Hendeğin yanlarında aldılar yerlerini;
Katrana saplanmışlara uzattılar çengellerini,
Ki çoktan pişmiş, derileri kömürleşmişti.
151 Bu halde uğraşırlarken geride bıraktık kendilerini

KANTO XXIII

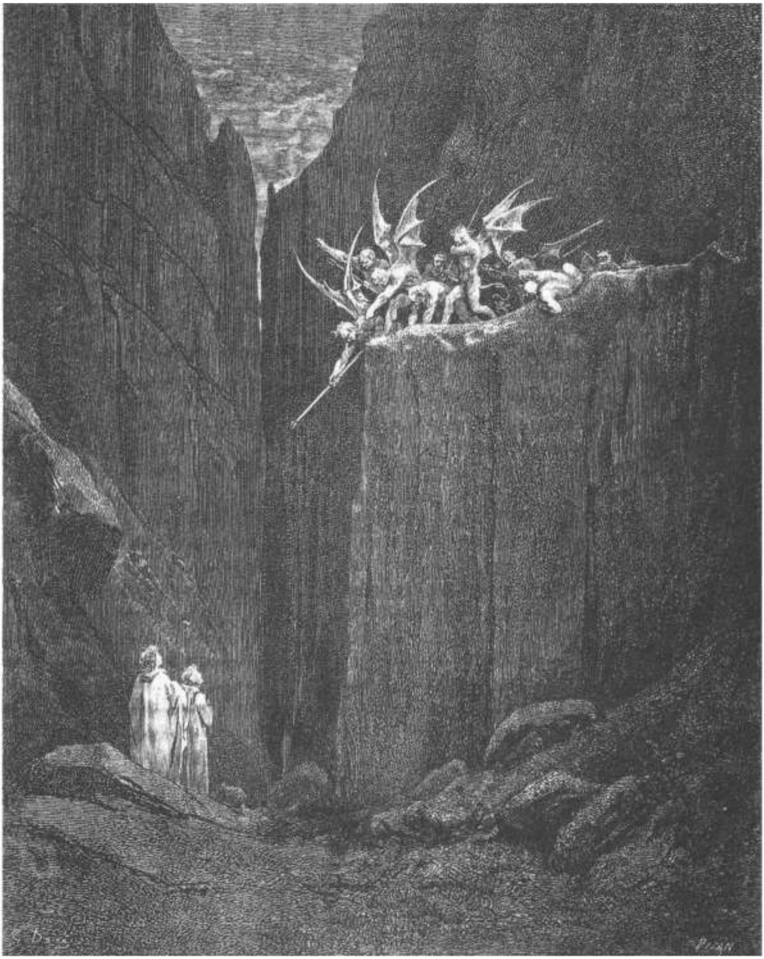
Sessiz, yalnız, kimse refakat etmeden bize
İlerledik, birimiz arkada birimiz önde,
Küçük Keşişler'in yaptığı gibi yürüdüklerinde birlikte.[1]
4 İşbu dalaş olduğumuz tanığı,
Getirmişti aklıma Ezop'un fablını,
Şu fare ile kurbağayı anlattığı;[2]
7 Birbirine ne kadar yakınsa hemen ile şimdi,
Öylesine aynıydı bu masal ile kavga sahnesi,
İyice incelenirse nasıl başlayıp ve nasıl bittikleri.
10 Bir fikirden nasıl başka bir fikir çıkarsa,
Ve bundan da doğarsa bir diğeri sonra,
İki misline çıktı böyle benim korkularım da.
13 Şöyle ettim mütalaa: "Bu zebaniler biz soru soralım diye,
Maskara oldular, bunca hasar ve hakaretle,
İnfialdedirler şimdi kesinlikle.
16 Eğer melanetlerine, hiddet eklendiyse bir de,
Dişlerini tavşana geçirmiş bir tazıdan beter hem de,
Peşimize düşeceklerdir vahşice."

---

1 Küçük Keşişler, *Ordo Fratium Minorum*, Fransisken tarikatının bir diğer adıdır.

2 Antik Yunan'ın meşhur fabl yazarı Aisopos. Anılan fablda fare, kurbağadan kendisini nehirden geçirmesini ister, kurbağa onu sırtına bağlar ama nehrin ortasında suya dalıp kurbağayı boğmaya çalışır. İkisi debelenirken bir atmaca gelip onları kapar.

19 Hissediyordum korkudan tüylerimin dikildiğini,
Arkamızı kollamarken dikkatli,
Dedim mi: "Üstadım gizle hemen kendini
22 Ve beni, Korkuyorum bu Malebranchelerden;
Geliyorlar peşimizden; hayalimde canlılar halen,
Seslerini duyuyorum zaten"
25 Cevapladı: "Kalaylı camdan bir ayna olsaydım,
İçinin bana zahir olduğu kadar süratli ve yalın,
Dışarıdan nasıl göründüğünü yansıtamazdım.
28 Şimdi bile senin fikirlerin katıldı benimkilerin arasına,
Fark yok veçhelerinde ya da maksatlarında,
Böylece her ikimizin zihniyle vardım bir karara.
31 Şayet şu sağ yaka çok dik değilse,
Sıradaki hendeğe ineriz de,
Bu muhayyel avdan kurtuluruz böylece."
34 Anlatmayı henüz bitirmişti ki meramını,
Gördüm açılmış kanatlarıyla yaklaştıklarını,
Yakındalar ve bizi yakalamaya kararlı.
37 Rehberim hemen beni kaptı,
Sese uyanan bir anne gibi tıpkı,
Hani görünce yanıbaşında cayır cayır kıvılcımları,
40 Kucaklar yavrusunu ve koşar ya ayaklarını,
Üzerine bir entari giymek için bile durdurmadan hızlı,
Kendinden fazla düşündüğünden evladını;
43 Ve sert yükseltiden aşağı,
Teşkil eden hendeğin bir duvarını,
Meyilli kayaya vererek sırtını, kaydı.
46 Hiçbir su akmamıştır böyle,
Oluktan değirmenin tekerleğine,
Hatta akışı küreklere en yaklaştığı anda bile,
49 Üstadımın yükseltiden aşağı inerkenki süratinde,
Taşıyorken beni göğsünde,

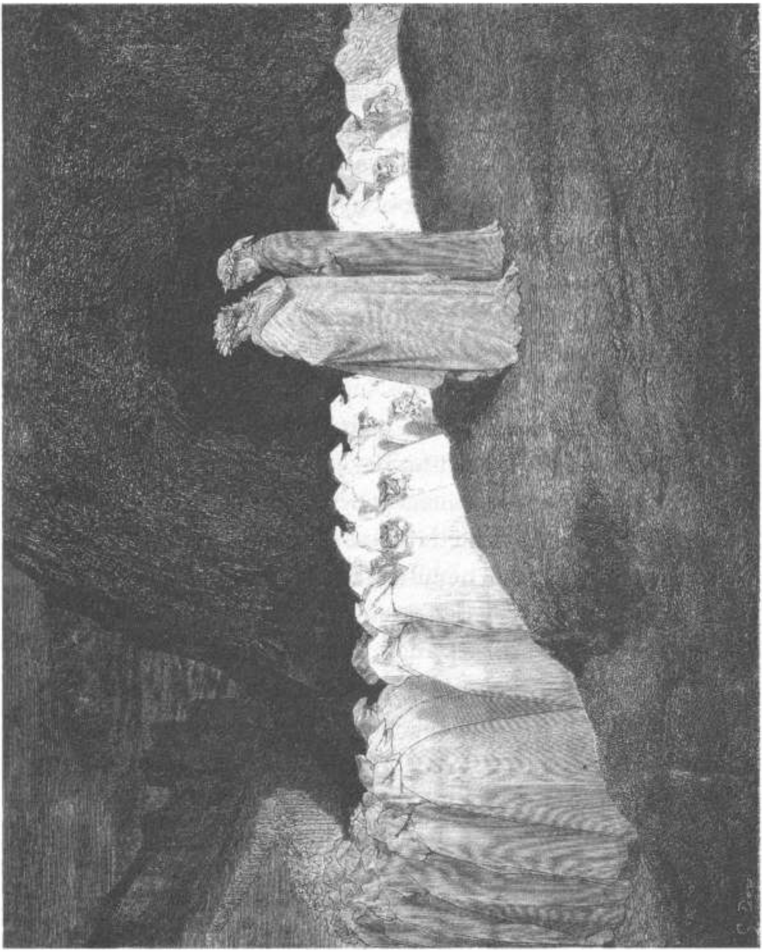

Bir refik değil bir evlat misalince.
52 Ayakları henüz değmişti ki daha hendeğin yatağına,
Zebaniler ulaştı üstümüzdeki kenara,
Korkacak bir şey yoktu ama;
55 Zira İlahi Takdir vazifelendiren onları,
Olsunlar diye beşinci hendeğin nazırları,
Terk etmelerini de yasaklıyordu.
58 O aşağıda rastgeldik parlayan insanlara,[1]
Deverandalar çok ağır adımlarla,
Ağlıyorlar, hüsran ve yorgunluk simalarında.
61 Cüppe giyiyorlardı da, külahları inmekte
Ta gözlerinin önüne, ki aynı bu kesimde,
Giysi yaparlar Köln'de keşişlere.
64 Dışları yaldızlı ve göz kamaştırıcı;
İçleriyse kurşundan, ziyadesiyle ağırdı,
Friedrich'in pelerinleri bile kıyasla tüy gibi kalırdı.[2]
67 Sonsuza dek giyilecek bitap düşüren bir urba!
Tuttuk yolumuzu her zamanki gibi sola,
İlerledik yanlarında, dalarak hazin ıstıraplarına;
70 Lakin üzerlerindeki yüklerle bu bitkin ahali,
Öyle yavaş yürüyordu ki, buluyorduk kendimizi
Yeni bir kafilenin yanında, her adımımız akabi.
73 Bu nedenle Rehberime dedim ki:
"Bulabilir misin ismi ya da amelleriyle tanıyabileceğim birini,
Yürürken bir yandan gezdirir misin gözlerini."

---

1 Riyakârların cezalandırıldığı bu altıncı hendekte, kendini olmadığı gibi gösteren, içlerindeki kötülüğü erdemliymiş gibi davranarak maskeleyen ikiyüzlülerin, dışarıdan yaldızlı ama ağır kurşundan yapılı cüppeler giymesi Dante'nin münasip gördüğü işkencedir. Ayrıca *Matta* 23:26-27 uyarınca İsa'nın Farisiler ve ikiyüzlü yazıcıları dıştan badanalı kabirlere benzeyip içten ölü kemikleri ve murdarlıkla dolu olduklarını söylerek lanetlemesini yansıtmaktadır.

2 İmparator II. Friedrich'in hainleri kurşun bir pelerin giydirip kazanda kaynattırıp, eriyen kurşunu daha sonra hainin derisinden kazımak suretiyle cezalandırdığı rivayet edilir.

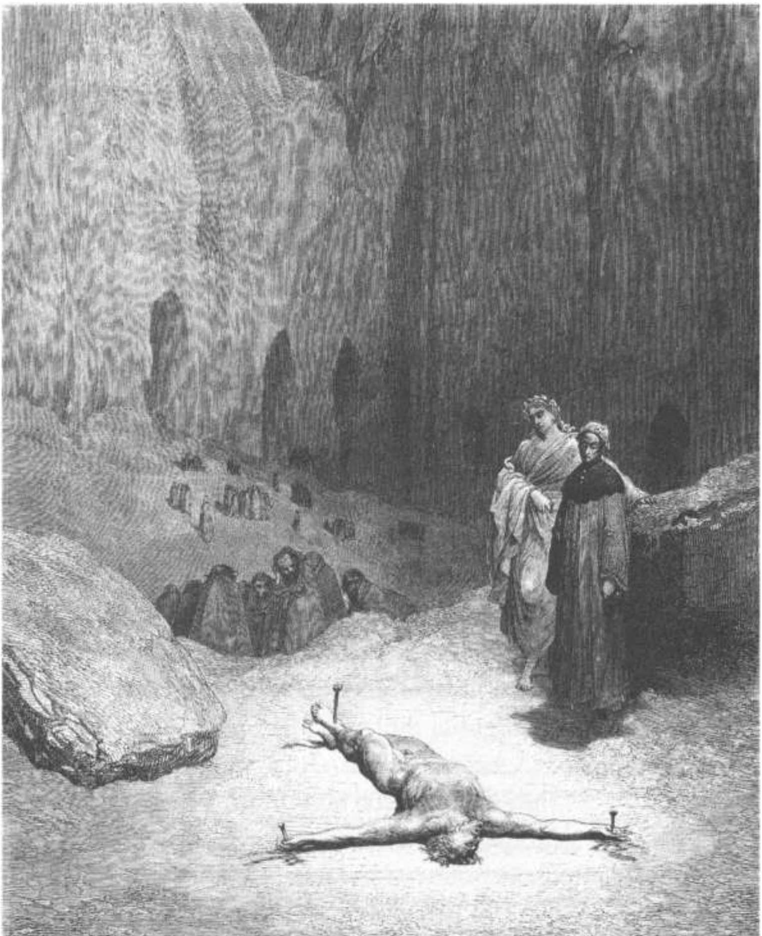
76 Ve varan biri Toskana lehçemin farkına,
Arkamızdan bağırdı: "Gem vurun ayaklarınıza,
Siz koşanlar bu karanlık havada!
79 Aradığınız şey bende görünüşe bakılırsa."
Bunun üzerine rehberim dönüp dedi ki bana:
"Bekle, ve sonra devam et uyup onun adımlarına."
82 Durdum ve gördüm iki kişi,
Yüzlerinden okunuyordu benimle konuşma heves-
leri,
Ama yavaşlatıyordu onları yürüdükleri dar yol ve
yükleri.
85 Geldiklerinde kuşkuyla baktılar bana uzun süre,
Hiçbir kelime etmediler de,
Ta ki dönüp birbirlerine, söyleşene dek şöyle:
88 "Hareket ediyor gırtlağı, beriki canlı olmalı;
Ve şayet ölülerse nedir imtiyazları,
Ağır cüppe giymeden yürüyorlar burayı?"
91 Sonra hitap ettiler bana: "Ey Toskanalı,
Ziyaret eden zavallı riyakârların içtimasını,
Hor görme de söyle bize kim olduğunu."
94 Dedim ki onlara: "Kıyısındaki güzel Arno nehrinin,
O büyük şehrin içinde doğdum yetiştim,
Ruhum içinde hâlâ, hep olduğu bedenin.
97 Siz kimsiniz lakin, yanaklarından süzülmekte,
Görüyorum ki gam katre katre?
Ve cezanız nedir, parıldayan böylesine?"
100 Cevap verdi biri: "Kurşundan dökülmüştür kalınca
Bu turuncu cüppeler, ki ağırlığıyla,
Gıcırdarız biz teraziler altında.
103 Şen Keşişlerdik ikimiz de, ve Bolonyalı,
Catalano benimki ve Loderingo onun adı,
Senin şehrin bizi uygun bulmuştu,
106 İki kişi koyulmuştuk tek adamlık işe,
Asayişini korumak vazifesine; nasıldık ve de,

Hâlâ görmek mümkün Guardingo havalisinde."[1]
109 "Ey keşişler, fenalıklarınız..." diye başladım söze,
Ama söylemedim başka bir şey; çünkü çarptı gözlerime,
Üç kazıkla çarmıha gerilmiş biri yere.
112 Beni görünce, acıdan kıvrandı tüm bedeniyle,
Uzun sakallarının arasından derin bir nefes çekti içine;
Keşiş Catalano bunu fark etti de,
115 Dedi: "Gördüğün bu mıhlanmış kişi,
Bütün milletin helak olmasındansa bir adamın ölmesi,
Daha hayırlıdır diye Farisilere öğüt vermişti.
118 Görüyorsun çıplak, gerilmiş yolun üzerine,
Yürüyen herkes bassın da üzerine
Ağırlıklarını hissetsin diye.
121 Kayınbabası da bu azap çukurunun bir yerlerinde,
Yahudiler arasına sokan fitne,
O meclisteki diğerleriyle birlikte işkence görmekte."[2]

---

[1] Azize Bakire Meryem Şövalyeleri, Hıristiyanlar arasındaki hizipleşmeyi bitirmek ve yoksulu korumak mottosuyla kurulmuş bir tarikattı, ancak kurallarının gevşekliği ve rahat, dünyevi yaşam tarzlarıyla Şen Keşişler olarak anılırlardı. Bir Guelfo olan Catalono di Guido di Ostia (ö. 1285) ve Ghibellino olan Loderingo degli Andalo, Bolonya'da kamusal düzeni tesis etmedeki başarılarının akabinde 1266 senesinde Papa IV. Clemens'in talimatıyla, çatışan iki hizip arasında barışı sağlayıp kamu düzenini koruma vazifesiyle Floransa'ya atandılar. Ancak Papa'nın gizli ajandası Guelfoları desteklemekti ve gerçekten de 1267'de Ghilbellinolar Floransa'dan sürüldü, mallarına el koyuldu ve Ubertilerin Guardingo bölgesindeki evi de dahil bazı önde gelen ailelerin evleri harap edilip ibret için o halde bırakıldı (bkz. *Cehennem* X:32-3, 83-4); mevzubahis iki keşişin emeklerinin ironik izi bu evlerdir.

[2] *Yuhanna* 11:47-50 uyarınca İsa'yı Romalılara teslim etmeyi kararlaştıran başkâhinler ve Farisilerden oluşan meclise, burada yerde çarmıha gerilmiş olan başkâhin Kayafa başkanlık ediyordu ve kayınbabası Hanna da o meclisteydi; Kayafa hem bu bapta, hem de *Yuhanna* 18:14'te aktarıldığı gibi "bütün millet helak olmasın diye kavmin uğruna bir adamın ölmesi hayırlıdır" diyerek İsa'nın teslim edilmesi/ölmesi gerektiği öğüdünü verir. Dante'ye

G. Doré

124 Akabinde gördüm Vergilius'u şaşkınlıkla izlemekte,[1]
Yatan kişiyi gerilmiş haç üzerinde,
Öylesine kepaze bu sonsuz sürgünde.
127 Hitap etti keşişe sonra şu sözlerle:
"Eğer gücendirmeyecekse ve yapabiliyorsanız elbette,
Söyler misin sağ tarafta rastlar mıyız bir geçide,
130 İkimiz buradan çıkabiliriz böylece,
Mecbur kalmadan kara meleklere,
Gelsinler ve bizi bu dipten alsınlar diye."
133 Cevapladı: "Daha yakında umduğunuzdan,
Bu vahşi vadileri çepeçevre saran
Kaya duvar boyunca uzanan, bir sırt var da,
136 Bir bu vadide yıkıktır varamaz karşıya;
Ama mümkündür tırmanmak yıkıntılar üzerinden,
Yeterince eğim vardır çıkabilirsiniz bu vadiden."
139 Rehberim durdu bir süre öne eğik başı,
Sonra dedi ki: "Çengeliyle deşen günahkârları,
Yanlış nakletmiş bize vakayı."[2]
142 Keşiş o vakit: "Bolonya'da eskiden anlatılırdı,
İblisin nice ahlaksızlıkları, ve biri de şu,
Babasıdır yalanın, değil sadece yalancı."
145 Ve sonra Rehberim kocaman adımlarla yola koyuldu,
Huzursuzdu, öfke doluydu bakışları;
Böylece geride bıraktım yükü ağır ruhları,
148 İzleyerek sevgili ayaklarının bastığı noktayı.

---

göre bu ihanet Yahudilere fitneyi/fenayı getirmiş ve Kudüs yıkılıp diyaspora dağılmıştır.

1 Vergilius şaşkındır, zira Cehennem'e bir önceki inişi (bkz. *Cehennem* IX: 22-30) İsa Mesih'in haçta ölümünden önce olduğu için bu kişiler ve ceza o zaman mevcut değildir.

2 Malacorda hâlâ sağlam olan bir geçit bulunduğunu söyleyerek onları kandırmıştır (bkz. *Cehennem* XXI: 111).

KANTO XXIV

O fasılda yılın en genç olduğu,[1]
Güneşin lülerini Kova'da ısıtmaya başladığı,
Ve güne eşitlenerek gecenin kısaldığı,
4 Kırağı, ak kız kardeşini taklit ettiğinde,
Değil ama çok uzun süre,
Zira o kadar mürekkep yoktur kaleminde,[2]
7 Hayvan yemi azalan çiftçi kalkar da,
Bakar ve görünce meralar kaplanmış beyazlıkla,
Döver dizini, geri döner yuvasına,
10 Ağlar sızlar yürüyerek bir oraya bir buraya,
Zavallı adam bilemez ne yapacağını da,
Sonra çıkınca tekrar dışarıya, kavuşur umuda,
13 Görünce çehresini değiştirmiş dünya kısa zamanda,
Hemen alır değneğini, abasını da,
Çıkarır koyun sürüsünü otlağa.
16 Üstadım da böyle telaşla doldurdu içimi,
Görünce çehresindeki tedirginliği,
Lakin çabuk sürüldü yaranın emi;
19 Zira ulaşınca az sonra yıkık köprüye,
Rehberim dönüp baktı bana o nazik ifadeyle,

---

1 Yılın başında (genç olduğu dönemde), yani ocak ayından şubat başına kadar güneş Kova burcundadır ve bahar ekinoksu yaklaştıkça günler uzar. Dante'nin yaşadığı dönemde, güneş zodyakta yeni bir burca her ayın yaklaşık on ikinci gününde giriyordu, bkz. *Cennet* XXVII:142-8.

2 "Ak kız kardeş," kardır. Kırağı ilk anda her yer karla kaplıymış gibi gösterir, ama sonra hemen eriyiverir.

İlk kez gördüğüm tepenin eteğinde.[1]
22 Önce tetkik edip yıkıntıları dikkatlice,
Sonra seçince yolu kendiyle yapıp istişare,
Açıp kollarını, kavradı beni elleriyle.
25 İşi yaparken bir yandan da kafa yoran biri gibi,
Her daim bilen bir adım ötesini,
İri bir kayanın üzerine kaldırırken beni,
28 Gördü bir diğer çıkıntıyı;
Dedi ki: "Şuna atacaksın adımını,
Ama önce dene sağlam mı, seni tartacak mı?"
31 Kurşun cüppeliler buradan geçemezdi kesinlikle,
Ben destekleniyordum, Rehberim zaten hafifti, yine de,
Zorlukla tırmanıyorduk bir çıkıntıdan diğerine.
34 Hendeğin bu yakası daha alçak olmasaydı ötekine kıyasla,
Üstadımı bilemem ama,
Ben muhakkak uğrardım bozguna.
37 Ama madem ki Malebolge aşağıya doğru uzanmakta,
Tam ortasındaki kuyunun ağzına,
Zaten vadilerin setlerinden biri yüksek olmalı da,
40 Dibe doğru gittiğinden diğeri daha alçak mutlaka;
Nihayet vardık en son noktaya,
Hem de bastığım son taşın kopup düşmesi pahasına.
43 Tükenmişti ki öylesine ciğerlerimdeki hava,
Gidemedin ileriye daha,
Hatta oturmuştum varır varmaz yukarıya.
46 "Şimdi bırakman gerekiyor tembelliği bir kenara!"
Dedi Üstadım bana, "Kimse kavuşamaz şana,
Oturarak kuştüyünde, yatarak yorgan altında;
49 Buna kavuşmadan hayatını harcayan ise,
İz bırakabilir ancak yeryüzünde,

---

1 Bkz. *Cehennem* I:13-136.

Dumanın havada, köpüğün suda bırkatığı nispette.
52 Bu sebeple, kalk; aş kesilmiş soluğunu
O ruhla, ki kazanabilir tüm savaşları,
Vücudun yükü aşağı çekmezse onu.
55 Uzun bir merdiveni tırmanacağız daha;[1]
Zebanileri arkamızda bırakmak etmez vefa;
Anladıysan beni, sağla bundan fayda."
58 O vakit kalktım ayağa ve gösterdim,
Eskisinden daha sağlam artık nefesim,
Ve dedim: "Yürüyelim, gayretli ve eminim."
61 Yürüdük sırt boyunca yukarıya,
Pürüzlü, dar, zorlu ve açıkça
Öncekilerden sarp olan daha.
64 Halsiz görünmeyeyim diye konuşuyordum yürür-
ken;
O vakit bir ses geldi aşağıdaki hendekten,
Kelimelere dönüşmeye gücü yetmeyen.
67 Olmama rağmen kemerin tam tepesinde,
Anlayamıyordum ne söylediğini de;
Sadece anlaşılan hareket etmekte.
70 Eğildim aşağıya lakin dibe,
Ulaşamıyor diri gözlerim karanlığı geçip de;
Dedim ki bu nedenle: "Üstadım şu öteki yüksel-
tiye,
73 Ulaşmamız mümkün mü? İnelim orada duvardan
aşağı ki,
İşitip anlamadığım gibi,
Aşağıya bakıyor ama seçemiyorum hiçbir şeyi."
76 Dedi ki: "Haklı bir talebe,
Sözler değil, fiil etmeli mukabele,
Sana yegâne cevabım isteğini getirmektir yerine."
79 Köprünün varınca nihayetine,
İnmiş bulunduk sekizinci yükseltinin üzerine,

---

[1] Daha Araf Dağı tırmanılacaktır.

Ve şimdi hendek görünür oldu bana belirgince;
82 Korkunç yılanları yığın yığın gördüm aşağıda,
Türleri çok acayip ve farklıydı da,
Kanım donar hatırlayınca hâlâ.
85 Libya böbürlenmesinin artık çölleriyle;
Böğrümde *Chelydrid*, *jaculi*, *pharae*,
Cenchres ve *amphisbanea* yılanlarını besliyorum diye;
88 Habeşistan ve Kızıldeniz de dahil olmak üzere,
Hiçbir çöl göstermemiştir böyle çok, habis böylesine,
Sürüngeni kesinlikle bize.[1]
91 Bu zalim ve kasvetli yığının içinde,
Çıplak insanlar koşuyordu, kapılmış dehşete,
Bir delik ya da heliotropia ümidinden yoksun halde.[2]
94 Elleri arkadan bağlanmıştı yılanlarla,
Bunlar sırtlarına vuruyorlardı başları ve kuyruklarıyla,
Sonra kıvrılıp, düğüm oluyorlardı bu kez ön tarafta.
97 Ve bakın işte, bulunduğumuz yakanın kenarında duran,
Birinin üzerine atlayıp hızla bir yılan,
Delip geçti onu, boynu ile omzunun buluştuğu noktadan.
100 'O' ya da 'I' harfi yazacak kadar bile vakit geçmeden,[3]
Adam tutuşup alevlendi daha yere düşmeden,

---

1 Lucanus'un *Pharsalia*'sında aktardığına göre Libya –o dönemde kullanıldığı anlamıyla Kuzey Afrika– çöllerinde, Dante'nin de isimlerini andığı pek çok egzotik ve zehirli yılan türü yaşamaktaydı (bkz. *Cehennem* XXV:94-5). Hırsızların cezalandırıldığı bu yedinci hendekte, günahkârların, günahın ilksel simgesi yılanlar tarafından özgürlükleri, hatta insan biçimleri bile onlardan çalınır halde bulunmasını Dante münasip bir ceza olarak görmüştür.

2 Heliotropia, insanı görünmez yapan bir taş ya da Apollon'a âşkı nedeniyle Klytie'nin dönüşümü mitolojik hikâyesinde olduğu gibi bir çiçektir.

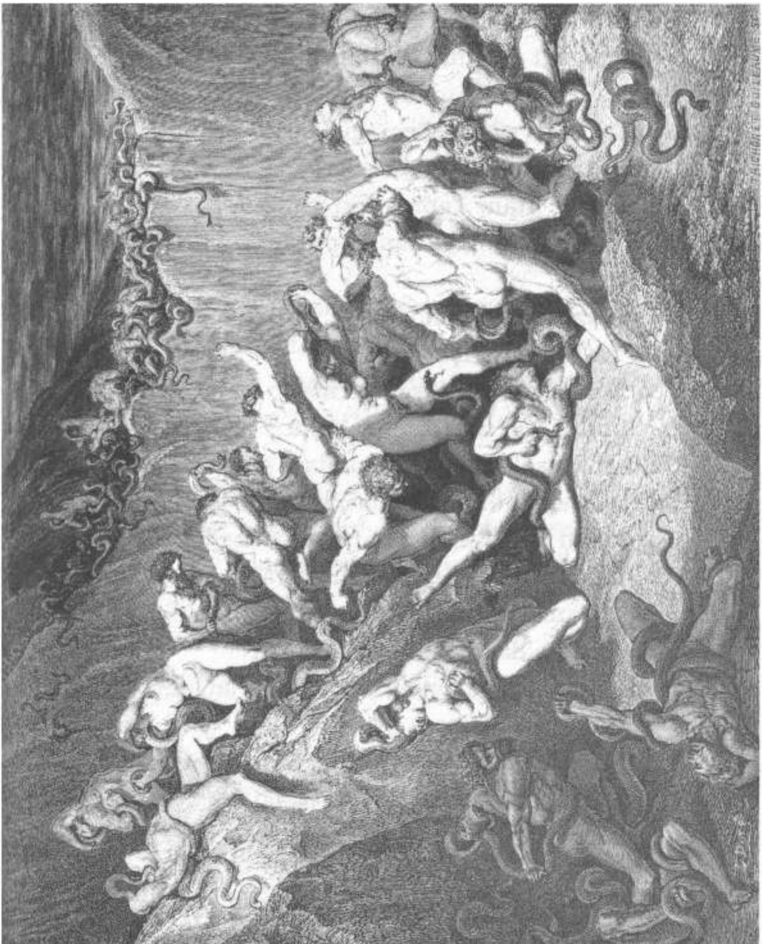
3 Alfabenin en hızlı yazılan harfleridir.

Kaldı ibaret bir avuç külden;
103 Ve yere saçılmışken böyle,
Külleri toplaştı kendi kendine,
Ve birden döndü adam eski haline ;
106 Tıpkı büyük bilgelerin de tasdik ettiği,
Doldurunca beş yüz seneyi,
Ölüp yeniden doğan zümrüdüanka misali;
109 Ne bitki ne tahılla beslenir ömründe,
Bir tek güzel kokulu reçine ve kakule,
Kefeni olur hintsümbülü ile mür ise.[1]
112 Nasıl olduğunu anlamadan kapaklanan biri yere,
Belki bir ifritin darbesiyle,
Yahut başka bir engelin tesiriyle,
115 Tekrar ayağa kalktığında bakar ya çevresine,
Çektiği sıkıntıdan tamamen afallamış halde,
Bir yandan da oflayarak bu hale;
118 İşte böyle bakındı ayağa kalkıncı bu mücrim.
Ey Tanrı'nın kudreti, nasıl da haşin,
İndirken böyle darbeleri, öcünü almak için!
121 Rehberim kimsin diye sordu sonra ona,
Cevapladı: "Toskana'dan düştüm yakında,
Bu zalim kursağa.
124 İnsani değil hayvani bir hayat beni memnun etti,
Katırdım sahi; ben hayvan Vanni Fucci,
Pistoia da bana layık inimdi."[2]

---

1 Küllerinden yeniden doğan zümrüdüanka anlatısı Ovidius'un *Metamorphoseon*'undan [Dönüşümler] alıntılanmaktadır.

2 Vanni Fucci, Pistoia şehrinden bir soylunun gayri meşru ("katır") oğludur ve 1300'ler başında ölmüştür. Babası da onun gibi bir Kara Guelfodur. Vanni Fucci öfkesi ve işlediği en az bir cinayetle tanınır. Dante onu görünce şaşırıp, bu hendekte olmak için hangi günahı işlediğini sorar, zira bilinen suçuyla daha yukarda, yedinci dairenin birinci halkasında, başkalarının canına ve malına şiddet uygulayanların arasında olmalı. Ama Vanni Fucci'nin daha büyük bir günahı vardır, 1293'te Pistoia Katedrali şapelinden kıymetli kilise hazinelerini çalmış ve yetkililer onun yerine başka birini suçlamıştır. Dolayısıyla şimdi hilekâr hırsızların arasındadır.

127 Dedim ki Rehberime: "Söyle sıvışmasın yerinden,
Ve sor hangi günahla tıkılmış buraya lütfen,
Onu kan ve gazap adamı olarak bilirdim ben."
130 Günahkâr duydu da beni, gizlemedi kendini,
Dönüp baktı bana aşikâr ederek zihnini,
Acınası bir utanç kaplıyordu yüzünü;
133 Dedi ki: "Öteki hayattan koparılırken hissetiğimden,
Daha fazla ıstırap çekiyorum, gördüğünden
Beni bu sefaletin içindeyken.
136 Reddedemem sana cevap vermeyi,
Bu kadar aşağı fırlatıldım çünkü,
Çaldım kutsal eşyalar odasındaki süsleri,
139 Başkası suçlandı benim yerime gerçi.
Gördüğün bu halimin çıkarma diye keyfini,
Şayet çıkabilirsen bu karanlıklar âleminden tabii,
142 Söylüyorum iyi dinle, belle tebliğlerimi:
İlkin Pistoia'dan kovulacak Karalar;
Sonra Floransa'ya hâkim olacak yeni adamlar, yeni yasalar.
145 Mars yükseltecek Val di Magra'dan bir buharı,
Koyu bulutların sarmaya çalışacağı;
Kopacak azgın fırtına, taraflar fevri, azılı,
148 Campo Piceno'da dövüşecek,
Nihayetinde o buhar şimşek olup inerek,
Yarıp sisi Akların her birini vurgun edecek.
151 Olacaklar bunlardır, şimdi sana kalan dertlenmek!"[1]

---

[1] Vanni Fucci'nin tebliğleri Dante'nin mensubu olduğu Akların 1301-1306 arasında başlarına geleceklere dair kehanetlerdir. 1301'de Aklar Karaları Pistoia'dan kovsa da ertesi yıl Dante'nin de aralarında bulunduğu Aklar bir Kara ayaklanmasıyla Floransa'dan kovulacak ve daha sonra Magra vadisi kökenli Moroello Malaspina ("buhar," ki Dante'nin döneminde yıldırım/şimşeğin tutuşmuş buhar olduğuna inanılması itibariyle şimşek) kumandasındaki Karalar, Pistoia yakınlarındaki Campo Piceno çayırında Akları bozguna

KANTO XXV

Sözlerini bitirince hırsız, yumruklarını göğe doğru kaldırdı,
İki parmak arasından çıkartıp başparmaklarını,
"Al bakalım Tanrı, sana ayırdım bunları!" diye bağırdı.[1]

4 Dostumdur o yılanlar o günden beri,
Zira biri adamın boynuna doladı kendini,
Sanki "Konuşturmayacağım daha fazla seni" der gibi;

7 Kollarına sarıldı bir diğeri,
Sonra kıvrılıp arkasından önde sıkıca bağladı kendini,
Adam onları bir nebze olsun hareket edemedi.

10 Ey Pistoia, Pistoia, kaim durmalı mısın hâlâ,
Madem ki iş şerre gelince baskın çıkıyorsun tohumlarına,[2]
Neden hükmetmiyorsun kendi kendine yok olmaya?

13 Geçtim de Cehennem'in tüm kasvetli dairelerini,
Görmedim bir ruh Tanrı'ya karşı bu denli kibirli,
Değildi Thebai surlarından düşen dahi.[3]

---

uğratıp Pistoia'yı geri alacaktır.

1 Bu kaba ve müstehcen el hareketi, bir zamanlar Pistoia'daki, Floransa'ya doğru bakan bir kuleye, meydan okuma nişanesi olarak oyulmuştur.

2 Pistoia'nın tohumları, hain Catilina'nın bozguna uğrayan ordusundan kalan askerler olabilir. Dante, Floransa'nın kökenlerine dair de benzer bir varsayımda bulunmaktadır (bkz. *Cehennem* XV: 73-78).

3 Kapaneus (bkz. *Cehennem* XIV: 43-72).

16 O rezil adam tek bir söz daha edemeden kaçtı gitti,
Akabinde bir Kentaur öfkeyle yanımızda belirdi,
"Nerede, nerede o hadsiz?" diye kükredi.

19 Bizim insan suretimizin başladığı kısma kadar sırtında,
Öyle çok yılan taşıyordu ki sarkmış sağrısına,
Sanmıyorum bu kadarının olduğunu Maremma'da.[1]

22 Omuzlarının üzerinde ve boynunun arkasında,
Uzanıyordu bir ejderha açık kanatlarıyla,
Ateşe veriyordu neyle karşılaşırsa.

25 Üstadım dedi ki: "Cacus'tur bu,[2]
Aventinus tepesinin altındaki bir mağarayı,
Sık sık kanla doldururdu.

28 Yürümedi kardeşleriyle aynı yoldan,
Zira sahtekârlıkla çaldı ininin yakınında otlayan,
Birçoğunu büyük sürünün hayvanlarından;

31 Hileli işleri erdi sona, Herakles'in topuzu altında,
Ki muhtemelen yüz darbe vurdu ama,
Onuncuyu hissedecek kadar bile kalamadı hayatta."

34 O anlatırken geçip gitti Cacus da,
Üç ruh geldi tam altımıza;
Ama ne ben ne rehberim varmadık farklarına,

---

1 Bkz. *Cehennem* XIII: 7. Elbette bu Maremma bataklıkları çok sayıda yılana da ev sahipliği yapıyordu.

2 Cacus, Vulcanus'un oğlu ve mitolojik bir ateş saçan canavardır; Vergilius onu yarı-insan olarak tasvir eder. Aventinus (Aventine) tepesinde bir mağarada yaşadığı, civarı yağmalayıp insanları avladığı rivayet edilir. Geryoneus'u öldürüp sığırlarıyla İtalya'ya gelen Herakles, Tiber nehri kıyısında uyuklarken, Cacus sürüden hayvanları çalar ve bunu da ayak izlerini karıştırmak suretiyle yapar, ancak Herakles tarafından hilesi keşfedilip öldürülür [Vergilius; Livius]. Dante Cacus'u bir Kentaur olarak tahayyül etmiş ve "kan ırmağı"nda, şiddet uygulayanlara bekçilik eden diğer Kentaurların aksine (bkz. *Cehennem* XII: 55-57), onu buraya, günahların en büyüklerinden olan hileyle hırsızlığın cezalandırıldığı yere koymuştur (bkz. *Cehennem* XI: 25-27).

37 Ta ki bağırıncaya dek “Siz de kimsiniz?” diye.
Böylece sohbetimiz kesilince,
Bu ruhlara verdik dikkatimizi sadece.
40 Tanımadım onları, ama oldu,
Şansın genellikle mümkün kıldığı,
Biri diğerinin adını söylemek zorundaydı,
43 “Cianfa nerede kaldı?” seslendi;
Bunu duyunca Rehberim olsun diye dikkatli,
Çenemden burnuma hizaladım parmağımı bir çizgi gibi.
46 Şayet okur, direnirsen inanmaya
Şimdi anlatacaklarıma, hayret etmem buna,
Zira bizzat gören ben bile kabulleniyorum zorlukla.
49 Gözlerimi ayırmadan bakarken onlara,
Altı ayaklı bir yılan aniden çıkıp karşısına,
Sıçradı birinin üzerine ve tutundu ona tamamıyla.
52 Sarıldı göbeğine ortadaki ayaklarıyla,
Öndekilerle kavradı kollarını da,
Sonra geçirdi dişlerini iki yanağına;
55 Uzatta arka ayaklarını kalçadan uyluklara,
Ve kuyruğunu sokup iki bacağın arasına,
Dikleştirdi sonra adamın sırtı boyunca.
58 Hiçbir sarmaşık sarılmamıştır bir ağaca asla,
Bu dehşet canavarın kenetlenip adama,
Uzuvlarını uzuvlarıyla birleştirdiği gibi sıkıca.
61 Sonra yapıştılar birbirlerine ısınmış mummuşçasına,
Ve renkleri karıştı da,
İkisi de görünmüyordu eskiden olduğu gibi şu anda;
64 Tıpkı kâğıt ısıtılınca, tamamen tutuşmadan ama,
Rengi koyulaşır, değil ama henüz kara,
Ve beyazı ölmektedir ya.
67 İzliyordu diğer ikisi,
“Ah Agnello, nasıl değiştin!” diye haykırdı beheri,
“Bak, ne birsin şimdi ne de iki!”

70 İki kafa bir olmuştu çoktan,
Göründüğünde bize iki şekil birbirine karışan,
Bir yüz, içinde ikisi kaybolan.

73 Dördünün hamurundan iki kol geldi meydana,
Kalçalar ve bacaklar, karın ve göğüs öyle uzuvlara
Dönüştü ki görülmemiştir şimdiye dek asla.

76 Silindi eski hallerine dair ne varsa;
Bu bozuk suret ikisi ve hiçbiri gibi görünüyordu da,
Bu halde uzaklaşıp gitti yavaşça.

79 Hani bir kertenkele fırlayan çalıdan çalıya,
Başa bela yaz güneşinin altında,
Geçerse birinin önünden, şimşek gibi görünür ya,

82 İşte ateşli bir küçük yılan da böyle çıkıp ortaya,
Karabiber tanesi gibi kurşuni kara,
Hamle yaptı diğer ikisinin karınlarına.

85 Tam o yerden aldığımız ilk besinimizi,
Bunlardan birini delip geçti;
Sonra gerilmiş halde bedeni, adamın önüne düştü.

88 Delinmiş adam baktı ona, ama hiçbir şey demedi;
Hatta hareket bile etmeyip esnedi,
Sanki ateş ya da uyku bastırmış gibi.

91 Yılan dikti gözlerini adama, o da yılana;
Birinin yarasında, diğerinin ağzında,
Buhar tütüyordu hunharca; ve buharları buluştu sonra.

94 Lucanus sussun şu anda,
Zavallı Sabellus ve Nassisius hususunda,
Ve kulak versin yayımdan çıkan okun sedasına.[1]

97 Ovidius da söz etmesin Kadmos ve Arethusa'dan daha;
Dizelerinde çevirse de birini yılana diğerini pınara,

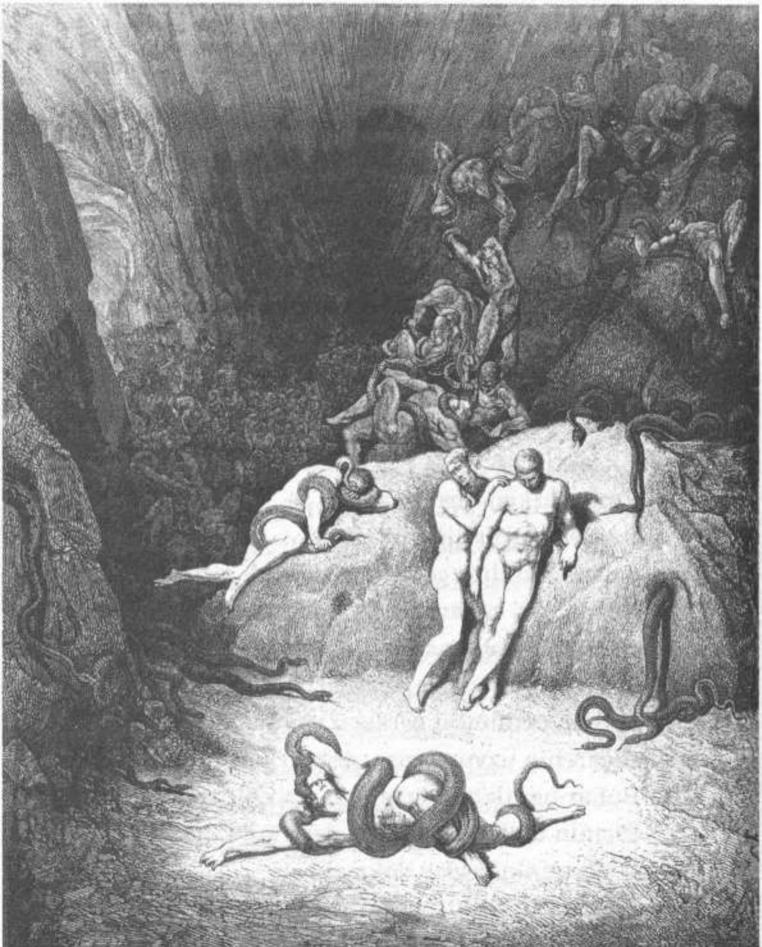
---

1 Lucanus, *Pharsalia*'da Libya çöllerindeki iki askerin dehşete düşüren dönüşümünü anlatır: Sabellus yılan ısırığı sonucu çürür ve parça parça dökülür, Nassisius ise ısırığın neticesinde şişer ve patlar.

İmrenmiyorum ona;[1]
100 Zira dönüşümlerinde gerçekleşmedi asla,
İki tabiatın birbirinden tamamen başka,
Cevherleri birleşerek bedenlenmesi karşı karşıya.
103 Ayakta dururken adam, yerdeki yılan,
Ayırıp kuyruğunu çatal gibi tam ortadan,
Yakaladı adamı iki bacağından.
106 Can havliyle ayaklarını birleştirdi adam,
Ama bacakları ve kalçaları eriyip yekpare olmaya başlamıştı çoktan,
Öyle birleştiler ki iz kalmadı onlardan.
109 Yılanın çatallaşan kuyruğu aldı adamın yitirdiği şekli,
Yumuşarken birinin derisi,
Sertleşiyordu diğerinin teni.
112 Adamın kolları çekilirken koltuk altına,
Gördüm ki canavarın iki küçük ön ayağı uzamakta,
Kolların kısalmasıyla aynı anda ve oranda.
115 Sonra yılanın arka ayakları kıvrılıp eridi,
Erliğin örtülmesi gereken uzvuna dönüştü,
Biçarenin uzvundansa çıktı arka ayakların yenisi.
118 Buhar her ikisini örterken yeni bir renkle,
Birinin tüyler çıkartıyor derisinde,
Diğerininkileri ise dökmekte,
121 Biri ayağa kalktı, yere düştü diğeri,
Yine de başka tarafa çevirmediler kafir gözlerini,
Ki hemen altında ikisinin de burnu dönüşmüştü.
124 Ayaklanan yaratık gerdi yeni çehresini şakaklarına doğru,
Cevherinin düzleşen yanaklarından artanı,

---

1 Ovidius (bkz. *Cehennem* IV: 90) *Metamorphoseon*'da pek çok dönüşüme yer vermiştir. Lucanus ve Ovidius'u alıntılayan Dante, Tanrı'nın Adaleti'nin ölüler dünyasında nasıl işlediğini anlattığı kendi şiirini, görünen o ki klasik öncüllerinden daha erdemli bir konumda görmektedir.

Kulaklarını oluşturdu;
127 Bir miktar daha kalmıştı yüzünün ortasında,
Böylece kavuştu burnuna,
Ve kalın insan dudaklarına.
130 Yerde yatanınsa uzuyordu burnu ileri,
Ve boynuzlarını çeken salyangoz misali,
Kafasının içine doğru çekiliyordu kulakları geri;
133 Konuşmaya amade ve yekpare olan dili
Yarılırken şimdi, diğerinin çatal dili birleşti;
Ve bunun akabinde duman dindi.
136 Dönüşen ruh bir vahşi hayvana,
Tıslayarak şimdi kaçtı vadi boyunca,
Diğeriyse arkasından konuştu tükürükler saça saça.
139 Sonra döndürüp yeni omuzlarını üçüncü ruha,
Dedi ki: "İsterim Buoso'nun da bu yolda,
Benim gibi sürünerek seyirtmesini toprakta."
142 Böylece gördüm yedinci mezbeleyi; dönüşümlerini
Ve değişimlerini; bu tuhaflıklar olsun bahanesi,
Eğer varsa dizelerimin eksiği.
145 Gerçi gözlerim biraz bulanmıştı,
Ve gördüklerim karıştırmış aklımı,
Yine de gizlice kaçamadılar, tanıdım o ruhları,
148 Birinin Puccio Sciancato olduğu apaçıktı,
Seslenen üç ahbabın içinde yukarı,
Bir tek o dönüşüme uğramadı;
151 Diğeri ise, ah Gaville, seni yasa boğandı.[1]

---

1 Sırasıyla anılan dört hırsız da Floransalıdır. Cezalarının bir parçası olarak mütemadiyen birbirlerine saldırıp insandan yılana, yılandan insana dönüşmektedirler. Cianfa, Agnello'ya saldırır (68. dize) ve onu canavar bir meleze çevirir. 151. dizede anılan kişi Francesco Cavalcanti'dir. Gaville kasabasının erkekleri tarafından öldürülür ve akrabaları intikam için Gaville'ye saldırır ve talan eder. Cavalcanti 84. dizede diğer iki ruhtan birine –140. dizede anılan Buoso'ya– saldırır. Dördüncü ruhsa lakabı "Adi" olan Puccio Sciancato'dur.

KANTO XXVI

Sevin Floransa, ne de yücesin,
Çırpıyorsun kanatlarını üzerinde karanın ve denizin,
Cehennemin bile her yerine yayılmış ismin!
4 Senin beş vatandaşına hırsızlar arasında
Rastladım, ki boğuldum utanca,
Şeref vermez onlar sana da.
7 Eğer şafağa yakın gördüğümüz rüyalar gerçekse,
Hissedeceksin çok az zaman içinde,
Prato ve diğerleri başına ne gelsin istemekte.
10 Erken değildir, zaten olduysa;
Olsun ya da yakında, çünkü olmak zorunda!
Zira daha çok acı verecek ben yaşlandıkça.[1]
13 Çıkıntılı taşlara basarak terk ettik hendeği,
Oraya inerken merdiven gibilerdi,
Şimdiyse Rehberim önce çıkıp sonra beni çekmeli;
16 Yolumuzu tuttuk kasvetli sırt üzerinden,
Sivri kayaların ve taşların arasından ilerlerken,
Adım atmak mümkün değildi, almadan destek ellerimizden.
19 O zaman da üzmüştü şimdi de üzüyor beni,

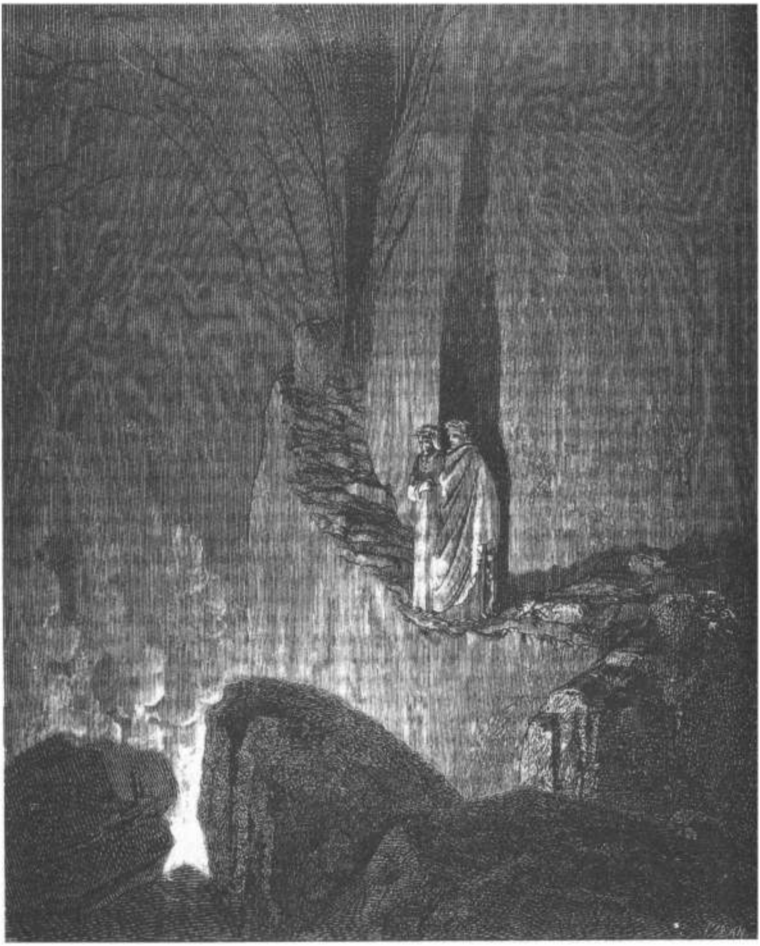
1 Dante, gecenin sonunda görülen rüyaların gelecekteki olayları bildirdiği inancını birkaç kez dile getirir (bkz. *Araf* IX:13-18); burada henüz gerçekleşmemiş ama kati olarak Floransa'yı bekleyen cezayı öngörmektedir, bu ceza komşu Prato şehrinden ya da Pratolu Kardinal Niccolo Alberti'den gelecektir.

Getirince aklıma gördüklerimi;
Her zamankinden daha fazla dizginiliyorum,
22 Varmasın erdemin rehberlik etmediği yerlere diye;
Madem ki lütufkâr yıldızım veya daha mübarek bir himaye,
Bahşetti bana bir hediye, müsaade edemem boşa gitmesine.[1]
25 Çiftçi, ne kadar çok ateşböceği görürse,
–Dinlenirken bir yamaçta malum mevsimde,
Dünyayı aydınlatanın daha çok göründüğü bize,
28 Ve sineğin yerini sivrisineğine bıraktığı saatlerde–
Üzümünü, ekinini topladığı belki de,
Vadinin parıldayan içinde,
31 O kadar çoktu parlak alevler sekizinci hendekte;
Fark ettim bunu varmamla birlikte,
Dibin görünebildiği yere.
34 Öcünü ayıların aldığı o kişi,
Görmek için gökyüzüne diktiğinde gözlerini,
Atların şahlanıp da İlya'nın arabasını göklere yükseltişini,
37 Takip edemeyip şeklini,
Nasıl gördüyse yalnızca bir alevi,
Yükselen küçük bir bulut gibi,[2]
40 Hendeğin yatağında akan alevler de bu nevi,
Belli etmiyorlardı neyi gizlediklerini,
Her biri taşıyordu bir günahkârı halbuki.
43 Yükselip parmaklarım üzerinde köprüde, eğildim bakmaya;

---

1 Dante'nin burcu İkizler ona yazmaya dair doğal mizaç ve yeteneğini vermektedir, ama Tanrı'nın inayeti ve fazilet olmaksızın bu hüner yetersiz, hatta tehlikelidir (bkz. *Cehennem* XV: 55-57, *Araf* XVI: 67-81).

2 *II. Krallar* 2:7-24'ten alıntılanan bu hikâye Peygamber İlya'nın göğe yükselişine tanık olup onu göremeyen Peygamber Elişa ve Elişa'nın kelliğiyle dalga geçip lanetlenmelerinin akabinde ormandan çıkan iki ayı tarafından öldürülen çocuklara dairdir.

Tutunmasaydım şayet bir kayaya,
İtilmeden bile düşerdim aşağıya.
46 İlgimi fark eden Rehberim,
Dedi ki: "Ruhlar vardır içinde ateşlerin,
Sarıp sarmalanmışlardır böyle yanmaları için."
49 "Üstadım," dedim, "dinleyince seni,
Daha eminim şimdi; böyle olabileceğini
Düşünmüştüm ben de zati, ve sormak istemiştim ki,
52 Kimdir şu ateşin içindeki, çatallanan tepesi
O odun yığınından yükseliyor sanki,
Eteokles'in kardeşiyle birlikte yerleştirildiği?"[1]
55 Cevap verdi: "Onun içinde,
Ulysses ile Diomedes işkencede,
Öcünde de beraberler, oldukları gibi hiddette;
58 Aynı ateşte, yas tutmaktalar birlikte,
Kapıyı açtıran at hilesine,
O kapıdan kaçtı Roma'nın tohumu akabinde.
61 Dövünüyorlar dalaverelerine, neden olan Deidamia'nın ölümüne,
Ki hâlâ Akhilleus'un mateminde;
Ve ödüyorlar bedelini Palladion'un, o ateşin içinde."[2]

---

1 Şair Statius'un *Thebais* eserinden alıntıyla, babaları Oidipus tarafından karşılıklı husumetle lanetlenen Eteokles ile Polyneikes Thebai kuşatması sırasında birbirlerini öldürürler; aynı cenaze ateşinde yakılmalarına rağmen, ateşin alevleri bile ikiye ayrılır.

2 Ulysses (Odysseus) ile Diomedes Troia'nın düşüşünde önemli rol oynamış ve Aeneas'ın kaçıp Romalıların atası olmasına da ister istemez yol açmışlardır. Cehennem'in bu bölümünde üç büyük aldatma suçu nedeniyle cezalandırılmaktadırlar, ki ilki meşhur Troia atı hilesi, ikincisi Troia seferinde öleceği kehanetinden sakınmak için Skyros Kralının sarayında kadın kılığında saklanan Akhilleus'a, Kalkhas'ın (bkz. *Cehennem* XX: 106-114) Akhilleus olmadan savaşın kaybedileceği kehaneti nedeniyle seyyar satıcı kılığında yaklaşıp, kumaşların altına sakladıkları silahlarla aklını çelip sefere katılmaya ikna etmeleri ve kaçınılmaz ölümü üzerine Skyros sarayındaki sevgilisi Deidamaia'nın kahrından ölmesi ve üçüncüsü tanrıça Pallas'ın (Athena) Troia'daki –şehrin koruyucusu ve kutsal– Palladion heykelini çalmaları.

64 Dedim ki: "Eğer konuşabilirlerse bizimle hâlâ,
Onları saran bu kıvılcımların ortasında,
Üstadım yalvarırım sana, bin dua gibi kabul et bir ricamı da,
67 Bu boynuzlu alev bize ulaşana dek bekleyeyim,
Görüyorsun nasıl hevesliyim,
Nasıl bunla dolu zihnim."
70 Dedi ki: "Rican şayandır takdire,
Razı geliyorum bu nedenle;
Ama senden tek isteğim gem vurman diline.
73 Bırak bana onlarla konuşmayı,
İyi biliyorum senin meramını; Yunan olmalarından dolayı,
Belki küçümseyebilirler senin lisanını."
76 Efendimin hükmettiği uygun olduğuna,
Zaman ve noktaya alev ulaştığında,
Sanıyorum şu minvalde konuştu onlarla:
79 "Ey sizler, çift olan tek ateşin içinde,
Şayet yaşarken layık olabildiysem size,
Şayet layık olabildiysem haylice yahut bir nebze,
82 Dünyada yazdığım asil dizelerle,
Gitmeyin de; anlatsın biriniz bize,
Nerede kayboldu ve vardı yolu ölüme."
85 Bu kadim alevin büyük olan boynuzu,
Sallandı, titredi, mırıldandı,
Rüzgârla boğuşan ateş gibi tıpkı;
88 Sonra oynadı ileri geri alevin tepesi,
Konuşmaya çalışan bir dil gibi,
Sonra hasıl etti cevap kabili şu sesi:
91 "Beni Aeneas'ın daha sonra,
Adına Gaeta dediği yerin yakınlarında,
Bir yıldan fazla oyalayan Kirke'den sonunda ayrıldığımda,
94 Ne zaafım oğluma, ne de acıma

İhtiyar babama, ne de borçlu olduğum alaka
Penolepe'ye, nasıl sevinç verirdi ona oysa,
97 Yenebildi içimdeki âlemi,
Ve insanların lekeleri ve erdemlerini
Keşfetme isteğimi;
100 Böylece yelken açtım açık denize
Bir tek gemi ve küçük bir taifeyle,
Beni terk etmeyen hiçbir suretle.
103 Gördüm her iki kıyıda da en uzakları,
İspanya'yı ve Fas'ı; Sardinya adasını,
Ve diğer yerleri denizin çepeçevre kuşattığı.
106 Ben ve yoldaşlarım çoktan kocamıştık bile,
Ulaştığımızda dar geçide,
Herakles'in sınır taşlarını diktiği yere,
109 İnsanlar geçmesin diye daha ötesine asla;
Sağımızda geride kalmıştı da Sevilla,
Şimdi Ceuta'yı geçiyorduk diğer yanda.
112 'Ey Kardeşlerim,' dedim, 'sizler yüzbinlerce tehlikeyi
Aşıp ulaştığınız batıya madem ki,
Çok az daha sabah beklerken gözlerimizi,
115 Keşfetmekten mahrum etmeyelim kendimizi,
Güneşin seyrinin ötesindeki,
İnsanların meskûn olmadığı yerleri.
118 Doğduğunuz tohumu iyice edin telakki;
Yaratılmadınız yaşamak için yabaniler gibi,
Aksine aramalısınz ilim ve fazileti.'
121 Yoldaşlarımı öyle heveslendirdim ki sefere,
Şu kısa söylevimle,
Güçlükle zaptedebilirdim onları akabinde;
124 Verip pupayı sabah yıldızı cihetine,
Kanat takmışçasına asıldık küreklere,
İlerledik devamlı iskele yönünde.
127 Geceleri diğer kutbu ve tüm yıldızlarını görebiliyordum şimdi,

Bizimkilerse denizin yüzeyine öyle yakınlardı ki,
Neredeyse arkamızda gözden yitmişlerdi.
130 Beş kez görmüştük ayın altındaki ışığı,
Beş kez kararıp, beş kez tekrar aydınlandığını,
O zorlu geçide girmemiz sonrası,
133 Ki bir dağ belirdi karşımızda,
Karartı halinde uzaklık dolayısıyla,
Ama gördüğüm en ulu dağ gibi geldi bana.
136 Sevinçle karşıladık önce, ancak ıstırap getirdi peşinde;
Zira bu yeni karadan bir kasırga yükseldi de,
Dövdü geminin başını şiddetle.
139 Döndürdü etrafındaki sularla üç kere,
Dördüncüde pupayı yukarı dikti de,
Sanki başkasının hürmetine, pruvamız batmaya başladı dibe,
142 Deniz kapanana kadar tekrar üzerimize."[1]

---

[1] Homeros'un *Odysseia*'sına göre Odysseus (Ulysses) Troia'dan dönüş yolunda adamlarını domuza çeviren ama alt etmeyi başardığı büyücü Kirke'nin yanından ayrılıp birkaç macera daha yaşadıktan sonra yurduna, İthake'ye varıp oğlu ve karısına kavuşur. Ama Dante, Ulysses'e, ailevi sorumlulukları geride bırakıp, Tanrı'nın çizdiği sınırları cesur ve kibirli bir biçimde zorladığı başka bir son macera yazar. Ulysses ve tayfası Akdeniz'in batısına ilerler, sağında o dönem Sevilla diye anılan Güney İspanya, solunda uç noktası Ceuta olan Afrika geride kalır. Herakles Sütunlarını, yani Cebelitarık boğazını geçip o dönem için bilinmez olan okyanusa yelken açar. Geminin kıçını sabah yıldızına, yani doğuya vererek güneybatıya, ekvator çizgisinin aşağısına ilerler. Beş dolunay, yani beş ay sonra Dante'ye göre bu okyanusun ortasında, Kudüs'un altında ve aynı hizada olan Araf dağına ulaşır. Tanrı'nın onun için belirlediği sınırları aşamayacağı için gemisi batırılır.

KANTO XXVII

Artık uzayıp dikleşmişti alev suskunlaşarak,
Bitmişti sözleri gidiyordu bizden uzaklaşarak,
Öncesinde latif Ozandan müsaade almıştı ancak.
4 Hemen ardından başka bir alev geldi de,
Çıkarttığı müphem seslerle,
Çekti dikkatimizi tepesine.
7 Nasıl Sicilya boğası –hani ilk seferinde,
Böğürmüştü iniltisiyle,
Bizzat kendisini yapan ustanın, yanan içinde–;[1]
10 Feryat ederse kurbanlarının sesiyle,
Böylece pirinçten yapılmış olsa bile,
Acıyla deşilen bizzat oymuş gibi görünmekte;
13 Bu biçare kelimeler de ilk anda,
Bulamayan bir çıkış, bir yol dışarıya,
Dönüşmüştü ateşin diline, çıtırtıya.
16 Ama sonra ulaşıp nihayetinde tepeye,
Hareket ettirince onu dilin bu kelimelere
Ağızdan çıkarlarken verdiği titreşimle,
19 Şöyle dediğini duyduk: "Ey seslendiğim şimdi,
Az evvel konuşan Lombardiya lehçesi,
Ve 'Gidebilirsin artık, başka soracağım yok,' diyen kişi,

---

1 Pek çok klasik kaynak, Sicilya'daki Akragas'ın kralı Phalaris'in, MÖ 6. yüzyılda Atinalı heykeltraş Perillus'a tunçtan bir boğa yaptırıp, kurbanları içine koyup boğanın altında ateş yakma suretiyle canlı canlı kızartarak öldürdüğünü yazar. Usta Perillus boğanın ilk kurbanıdır.

22 Ulaşmakta geciksem de sana,
Ne olur kalıp benimle de konuşsana,
Bak ben duruyorum için için yansam da!
25 Eğer bütün suçlarımı oradan getirdiğim yanımda,
Güzel Latin diyarına yeni edip veda,
Düştüysen bu kör dünyaya, söyler misin bana,
28 Romagnalılar barışta mı, savaşta mı;
Zira memleketim oranın dağları,
Urbino ile sırtın arasındaki, Tiber'in kaynağını
bulduğu."[1]
31 Eğilmiş dinliyordum ki dikkatli,
Rehberim yandan dokunup bana dedi ki:
"Sen konuş, Latinlerden bu kişi."
34 Ve benim, hazırdı da zaten cevap sözlerim,
Konuşmaya başladım onunla beklemeksizin:
"Ey ruh, aşağıda gizlediği alevin,
37 Romagnan senin hiç savaşsız kaldı mı ki,
Tiranlarının onunla doludur kalbi;
Ama ben ayrıldığımda savaş yoktu şimdi.
40 Yıllardır hep olduğu gibi Ravenna;
Polenta kartalı oturuyor orada kuluçkada,
Kanatlarıysa uzanmış Cervia'ya.[2]
43 Uzun bir kuşatmaya katlanan şehir de,

---

1 Romagna Orta İtalya'da, aşağı Po ovasından başlayıp Adriyatik boyunca uzanan bir bölgedir. Bahsedilen memleket Montefeltro, konuşan ise oranın kontu ve büyük bir Ghibellino komutanı olan Guido'dur (ö. 1298). İtalya'nın hemen hemen tamamının Guelfoların denetimine girdiği bir dönemde Romagna'yı Ghibellino yönetiminde tutmayı başarmıştır. 1289'da aforoz edilmesine rağmen, daha sonra kiliseye tekrar kabul edilir ve cüppelerinin bellerine sardıkları sicimle tanınan Fransisken tarikatına girerek keşiş olur (bkz. 67-68. dizeler).

2 Adriyatik kıyısında yer alan ve sınırları hemen güneyindeki Cervia'ya kadar uzanan Ravenna şehri, 1275 senesinden beri, arması kartal olan Polenta ailesi tarafından yönetilmekteydi. İzleyen satırlarda Dante, 1300'lerde Romagna'daki siyasi tabloyu, yerel krallar ve tiranlar tarafından bağımsızca yönetilen İtalyan şehirlerini, bu yönetici ailelerin armalarını da zikrederek anlatır.

Sonunda yığılan kanlı Fransız cesetleri önünde,
Buldu kendini yine yeşil pençelerin idaresinde.[1]
46 Yaşlı Verruchio ile onun eniği,
Geçirdi Montagna'nın boğazına dişlerini,
Aynı yerde emmekteler avlarının etini.[2]
49 Lamone ve Santerno'nun kıyısındaki şehirler de,
Post değiştiren yaz mevsiminden kış mevsimine,
Yuvası beyaz genç aslanın idaresinde.[3]
52 Savio ırmağıyla yıkanan şehre gelince,
Ova ile dağ arasında uzandığı misalce,
Tiranlık ile özgür idare arasında sıkışmış halde.[4]
55 Şimdi kimsin yalvarırım söyle,
Ben zahmetsizce anlattım, sen de konuş öyle,
Dünyada ismin yaşayabilir böylece."
58 Alev homurdandı bir süre kendi mizacıyla,
Sivri ucu sallandı sağa sola,
Verdi soluğunu şöyle sonra:
61 "Eğer inansaydım cevap verdiğime,
Yeniden dünyaya dönebilecek birine,
Bu alev titremezdi artık, dururdu hareketsizce;
64 Lakin madem ki bu gayyadan asla,
Canlı dönen olmamış yukarıya, duyduklarım doğruysa,

1 Bahsedilen şehir Romagna'nın merkezi olan Forli'dir ve 1282 senesinde Guido önderliğinde, bir yıldır süren Fransız Guelfoları kuşatmasını geri püskürtmüşlerdir. 1300'de arması yeşil aslan olan Ordelaffi ailesinin idaresindedir.

2 1295'te Rimini şehrinin Ghibellinoları ve liderleri Montagna, Malatesta ve oğlu Malatestino da Verruchio tarafından mağlup edilir. Maletesta 1312'ye kadar Rimini'yi yönetmiş, sonra yerini oğlu almıştır.

3 Lamone nehri kıyısındaki Faenza ve Santeino nehri kıyısındaki İmola, arması beyaz bir çayırdaki mavi aslan olan ve siyasi tutarsızlığıyla bilinen Maghinardo Pagani da Susinana'nın idaresindedir.

4 Savio nehri kıyısındaki Cesena şehri 1300'lerde hâlâ özgür bir şehir sayılırdı, çünkü Guido'nun kuzeni olan ılımlı idareci Galasso da Montefeltro'nun gözetimindeydi; ancak elbette dönemin diğer şehir devletleri gibi bir tiran tarafından ele geçirilme tehdidi altındaydı.

Adım lekelenir diye korkmadan cevap veriyorum sana.

67 Müsellah bir savaşçıyken, sicimlilerden oldum,
İnanarak telafi edeceğine böylesi bir kemerle bağlanmanın;
Ve elbette gerçek olabilirdi de bu inancım,

70 Şayet o Başpapaz[1] –yansın Cehennem'de!–,
Düşürmeseydi beni tekrar eski günahlarımın pençesine;
Duyacaksınız şimdi benden nasıl ve niye.

73 Yaşarken hâlâ anamın bahşettiği etle kemik içinde,
Amellerim aslanınkilere değil de,
Benziyordu daha çok tilkininkilere.

76 Tüm dalavereleri ve gizli düzenleri bilirdim de,
Bu sanatlarda mahirleştim ki öylesine,
Namım ulaştı dünyanın her köşesine.

79 Nihayetinde vardığımı görünce hayatın o cüzüne,
Yelkenleri indirip, halatları toplamanın herkese
Münasip düştüğü vakitlere,

82 Keder veriyordu artık, keyif aldığım şeyler evvelinde;
Böylece keşiş oldum itiraf ve tövbeyle;
Tüm bunlar, heyhat, olabilirdi de çare.

85 Yeni Farisilerin prensi,[2]
O vakit Laterano civarında savaşta idi,

---

1 Papa VIII. Bonifacius (bkz. *Cehennem* XIX: 52-7, 76-81).

2 İsa Mesih'i aldatmaya çalışan Farisiler gibi ahir zamanların hilekârlarının ve dinsel ikiyüzlülüğün önderi olan Papa VIII. Bonifacius, idare biçimine muhalefet edip, Papalık tahtından ayrılmasını talep eden Colonna ailesinden iki kardinal ve destekçilerine karşı "Haçlı Seferi" ilan eder ve uzun süren çekişme nihayetinde 1297'de, bu ailenin Papalık Sarayı olan Laterano'nun oldukça yakınındaki konutlarında çatışmaya dönüşür. Bonifacius kutsal yetkilerini 1291'de son Haçlı kalesi olan Akka'yı düşüren Sarazenlere (yani Müslümanlara) ya da yasağa rağmen onlarla ticaret yapanlara karşı değil, kardeşi olan Hıristiyanlara karşı kullanmıştır.

Lakin Sarazenler veya Yahudilerle değildi mücadelesi,
88 Hıristiyandı düşmanlarının her biri,
Akka'yı fethedenler onlardı sanki,
Ya da Sultan'ın topraklarında sürdüren ticareti;
91 Ne yüce makamına, ne papazlık vazifesine,
Ne de bir zamanlar bağlayanları beline,
Fakirleştiren sicimime ihtimam gösterdi.[1]
94 Konstantin'in Soratte dağından
Sylvester'i çağırması gibi kurtulmak için cüzamdan,[2]
Bu da çağırdı beni olayım diye bir uzman,
97 Dindirmek için kapıldığı kibir ateşini.
Benden nasihat istedi, vermedim istediğini,
Sözleri bana hezeyan dolu geldi.
100 Bunun üzerine dedi ki: 'Kalbin taşımasın şüpheyi;
Şimdiden verdim sana günahlardan tenzihi,
Öğret bana Penestrino'yu nasıl yerle bir edeceğimi.
103 Göğü açma ve kapama kudreti bende,
Biliyorsun sen de; onun için anahtarlar iki tane,
Selefim pek değer vermedi kendilerine.'[3]
106 Bu nüfuzun karşısında mecbur kaldım da,
Susmak cevapların en beteri olurdu zannımca,
Konuştum dolayısıyla: 'Madem aflık verdin günaha,
109 Şimdi düşeceğim ağına, o zaman dinle ey Baba:
Çok söz verip pek azını tutmak ama,
Zafer getirecektir yüce tahtına.'[4]

---

1 Fransiskenlerin katı kuralları keşişlere orucu telkin eder, bu da zayıflamayı, dünya nimetlerinden fakirleşip gönülde zenginleşmeyi beraberinde getirirdi.

2 İmparator I. Konstantin'in, Hıristiyanları katletmesinin cezası olarak cüzama yakalandığı, Soratte dağında bir mağarada saklanan Papa I. Sylvester tarafından vaftiz edildiğinde bir anda iyileştiği rivayet edilir.

3 Günahları affetme yetkisi de veren, Papalığın kudretinin vesile ve nişanesi anahtarlar, bkz. *Cehennem* XIX:92, 100.

4 Penestrino'da (Roma yakınlarındaki Palestrina) Colonnalar ve yandaşları kuşatılır ve 1298 Eylülüne kadar burada direnirler. Papa onları af edeceğini

112 Sonra ölür ölmez Francesco benim için geldi,[1]
Ama kara keruvlardan biri ona dedi ki:
'Sakın alma bunu, kandırma beni.
115 Bu aşağıya, hizmetçilerim arasına inmeli;
Çünkü nasihat etti hileyi,
O günden beri benim elime geçti;
118 Suçu affedilmez tövbe etmeyenin,
Ve hem tövbe hem irade etmesi mümkün değil birinin,
Çelişki vermez buna izin.'
121 Ah ben biçare! Titredim nice,
Yakalayıp beni sıkıca, deyince:
'Mantıkçı olabileceğimi düşünmüyordun görünüşe göre!'
124 Götürdü beni Minos'un önüne,
Kuyruğunu doladı canavar sekiz kez sert derisine,
Sonra öfkeyle hükmünü vurdu yere;
127 'Hırsızların yandığı ateştir bunun yeri!'
Bu sebeple kayıbım burada senin de gördüğün gibi,
Üzerimde bu giysi, yolumdayım kederli."
130 Böyle son bulunca beyanı,
Alev uzaklaştı ağlamaklı,
Kıvırarak ve çırpıştırarak sivri boynuzunu.
133 İlerledik biz de, Rehberim ve ben de,
Sırt boyunca, varıncaya dek diğer kemere,
Uzanan o hendeğin üzerinde ki bedelini ödüyor içinde,
136 Fitne ve nifakçılar, sahip böylesine külfete.

---

söyleyerek silah bıraktırır, ama sonra şehri yerle bir eder. Guido'nun tavsiyesi bu vakayı önceller minvaldedir, ancak tarihi kayıtlar uyarınca Guido'nun gerçekten de bu siyasi ve askeri hileye karışıp karışmadığı meçhuldür.

1 Aziz Assisili Francesco, bkz. *Cennet* XI:40-117.

KANTO XXVIII

Kim anlatabilir kösteklenmemiş kelimelerle ve
Nice kez teşebbüs etse bile,
Şimdi gördüğüm kanı ve yaraları bütünüyle?
4 Deneyen hiçbir dil gelemeyecektir kâfi,
Zira konuşmamızın ve aklımızın yoktur yeri,
Bunca şeye olmayı hâvi.
7 Kadersiz Puglia toprağı,[1]
Yan yana gelse tüm insanlar orada döken kanını,
Yaralarını Troialıların açtıkları,
10 Ve ilaveten yüzüklerin yağma olduğu,
Uzun savaşların tüm kurbanları,
Yanılmaz Livius'un yazdığı,
13 Ve Robert Guiscard'a karşı koyarken çekenler ıstırabı,

---

[1] Bugün İtalya'nın güneydoğu ucunda bir yer adı olsa da, Puglia ismi Dante'nin döneminde bütün İtalya yarımadasının güneyini anlatmak için kullanılırdı. İzleyen dizelerde Dante, sekizinci dairenin dokuzuncu hendeğinde gördüğü manzaranın korkunçluğunu tarif etmek için bu bölgede yaşanmış savaş ve çatışmaları anacak ve bunların kurbanlarının hepsi yan yana gelse bile maruz kaldıkları vahşetin bu hendektekiyle mukayese edilemeyeceğini vurgulayacaktır. Bu savaşlar sırasıyla şöyledir: Troialıların soyundan gelen Romalıların işgali; tarihçi Livius'a göre Hannibal'in ganimet olarak Kartaca'ya ölü Romalılardan topladığı yığın yığın yüzüğü götürdüğü II. Pön Savaşı (MÖ 219-202); 11. yüzyılda bölgedeki Yunan ve Arap işgalini dağıtan Normandiyalı Robert Guiscard'ın seferi (bkz. *Cennet* XVIII:47); işgalci Anjoulu I. Charles'ın ordusunu durdurmaya çalışan Sicilya Kralı Manfred'in, müttefiki Puglia baronlarının ihanetine uğraması ve Ceperano (Ceprano) köprüsünü geçen I. Charles'ın Benevento'da onu yenmesi (1265-6) ve son olarak 1268'de Tagliacozzo Savaşında General Alardo'nun stratejisiyle I. Charles'ın Manfred'in kuzeni Konradin'i (Corradino) bozguna uğratması.

Ezip geçti onları maruz kaldıkları ağır saldırı;
Ve her bir Puglialının hain olduğu
16 Ceperano'da hâlâ toprakta yığılı,
Kemiklerin azaplıları,
Ve de Yaşlı Alardo'nun silahsız fethettiği Tagliacozzo'nun tutsakları;
19 Gösterse biri kılıçla yarılmış vücudunu, öteki kesilmiş bacaklarını,
Yine de bu dokuzuncu hendeğin korkunç manzarası,
Kabul etmez onlarla kıyası.
22 Eksik olsa da kasnağı, kırık olsa da kaburgası hiçbir fıçı,
Çenesinden yellendiğimiz yere kadar uzanan bir yırtığı,
Taşıdığını gördüğüm bu beden kadar dağılmış olamazdı.
25 Bacaklarının arasından sarkıyor bağırsakları,
Görünüyor hayati organları ve tiksindirici torbası,
Yediklerimizden yapan dışkıyı.
28 İzlerken onu tüm dikkatimle,
Bana baktı ve açarak göğsünü elleriyle,[1]
Dedi: "Bak kendimi nasıl böldüğüme!
31 Bak şimdi Muhammed'in nasıl sakat edildiğine!

---

1 Ortaçağda ve sert bir Katolik olan Dante'nin beslendiği entelektüel kaynaklarda sıklıkla Hazreti Muhammed'in aslında –ihtimal ki Asuri– bir Hıristiyan olduğu ve İslam dinini kurarak, dünyadaki inananların pek çoğunu "doğru inanç"tan uzaklaştırıp dini böldüğü, böylece hem kâfir hem de hizipçi olduğu iddia edilirdi. Elbette Hazreti Muhammed Ortadoğu'daki Hıristiyan gücünü kırmasıyla da Kilisenin her daim gündemindeydi. Hazreti Ali'nin halifeliğiyse İslam'da Sünni ve Şii bölünmesini getirmişti. Dante hizip ve fitne günahının cezalandırıldığı bu dokuzuncu hendeğe, İslamiyeti kuran bu iki kutsal figürü yerleştirmekte, dönemin ve zihninin belirlenimleri itibariyle beis görmemiştir. Dante'nin dönemindeki bu görüşlerin Hazreti Muhammed'in putperest bir kültürden çıkmış tektanrıcı ve selametçi bir peygamber olduğu ve onun yeni dininin etkisiyle Hıristiyanlıktaki teslis inancının teolojik olarak geliştiği hakikatlerini görmezden geldiği aşikârdır.

Ağlayarak yürüyen de Ali önümde,
Onun da yüzü yarıktır perçeminden çenesine.
34 Burada gördüklerin cümleten,
İftira ve ihtilaf yayarlardı yaşarken,
Böyle yarılmışlardır şimdi bu yüzden.
37 Bir zebani var arkada, süsler bizi gaddarca,
Her bir kişiyi bu güruhta,
Tekrar koyarak kılıcının ağzına,
40 Bu ıstırap yolunda bir deveranı tamamladığımızda;
Zira yaralarımız kapanır varmadan daha,
Onun kılıcıyla tekrar buluşmaya.
43 Peki sen kimsin oyalanan bu sırtta,
Muhtemelen geciktirmek için gidişini cezaya,
Verilmiş bizzat kendi suçlamalarınla?"
46 Üstadım cevapladı: "Ölüm ulaşmadı ona daha,
Günahı düşürmedi cefa için buralara,
Ulaştırıldı tecrübeyi haiz olması maksadıyla;
49 Ölü olan benim, vazifeliyim ona rehberlik etmekle,
Bir daireden diğerine Cehennem'de,
Seninle şu an konuşmam kadar gerçek söylediğim her kelime."
52 Onu duyunca yüzden fazlası,
Durup hendeğin içinde bana baktı,
Istıraplarını unutturmuş halde merakları.
55 "O zaman sen, muhtemelen yakında görecek olan güneşi,
Söyle Fra Dolcino'ya iyi görsün tedariği,
Eğer çabucak burada takip etmek istemiyorsa beni,
58 Bol bol gıda alsın yanına,
Kar onu kuşattığında, zaferi de getirecektir Novaralılara,
Dediğimi yaparsa, ulaşamazlar bu kadar kolayca."[1]

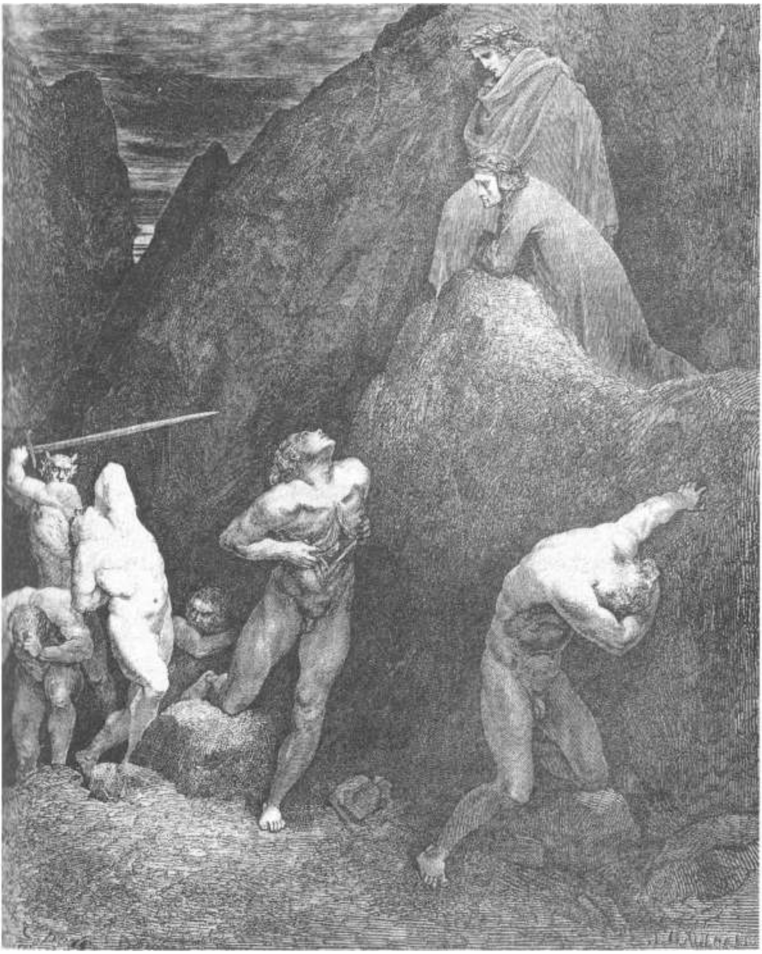
---

1 Fra (Kardeş) Dolcino, Apostolik Kardeşlik tarikatının lideridir ve 1300 senesinde hâlâ hayattadır. Kiliseyi eski basitliğine, havariler zamanındaki

61 Gidecekmiş gibi kaldırdığında bir ayağını,
Muhammed söyledi de bana bunları,
Sonra tamamlayıp adımını, uzaklaşmaya başladı.
64 Başka bir günahkâr ki boğazı deşilip açılmış,
Kirpiğine dek burnu kesilip koparılmış,
Kafasında tek kulağı kalmış,
67 Şaşkınlıkla durmuştu diğerleriyle birlikte;
O oldu, dışı da kıpkızıl renkte,
Gırtlağını açan hepsinden önce,
70 Dedi ki ve: "Ey sen günahın mahkûm etmediği,
Eğer sima benzerliği aldatmıyorsa beni,
Yukarıda, Latin diyarında görmüştüm seni.
73 Hatırla Pier da Medicina'yı,
Tekrar dönüp görürsen o tatlı diyarı,
Vercelli'den Marcabo'ya doğru inen ovayı;
76 Ve bildir Fano'nun en iyi iki kişisine
Messer Guido ve Angiolello bir de,
Eğer buradaki kehanetler değilse beyhude,
79 Gemilerinden atılacaklar bağlanıp taşla,
Ve boğulacaklar Cattolica yakınlarında,
İnsafsız bir tiranın ihaneti dolayısıyla.
82 Kıbrıs ile Mallorca adaları arasında,
Neptunus böyle gaddarca bir cürüm görmedi asla,
İşlenenler dahil korsanlar ve Argoslularca.
85 O tek gözü gören hain,
Ki hükümdarı, burada benimle olan birinin,
Keşke uzak dursaydım dediği şehrin,
88 Yollayacak onlara müzakere daveti,
Sonra kuracak ki öyle bir tertibi,

---

biçimine döndürmeyi savunan tarikatı 1305'te Papa V. Clemens tarafından kâfir hükmüyle aforoz edilir. Piyemonte'deki Novara yakınlarındaki dağlara sığınırlar; bu şehirden onlara karşı bir Haçlı seferi tertiplenir ve 1307 kışında açlık ve zor koşullar nedeniyle ele geçirilirler. Dolcino ve sevgilisi kazığa bağlanıp yakılır.

Focara rüzgârına sunmaları gerekmeyecek adağı, ibadeti."[1]

91 Ona dedim ki: "Gösterip tanıtman gelir kâfi,
O şehirden bunca tiksinen kişiyi,
Eğer taşımamı istiyorsan yukarı senden bu haberi."

94 O vakit bir refiğinin çenesine elini koydu,
Açtı o ağzı ve haykırdı:
"İşte burda, ama konuşmaz bu.

97 Bir sürgündü ve derman oldu Caesar'ın şüphelerine,
'Hazır olan geciktirirse,
Ziyan eder sadece' nasihatiyle."

100 Ah nasıl da perişan göründü bana,
Parçalanmış diliyle boğazında,
Curio, ne cüretkârdı konuşmalarında.[2]

103 Ve içlerinden biri, kesik iki eli,
Kaldırırken kasvetli havaya doğru kollarının bakiyesini,
Böylece kanla kaplanıp korkunç oldu yüzü,

106 Feryat etti: "Mosca'yı da hatırla keza!
Demişti, heyhat, 'Yapınca erer sona,'
Bu sözler kötülük tohumu oldu Toskana halkına."

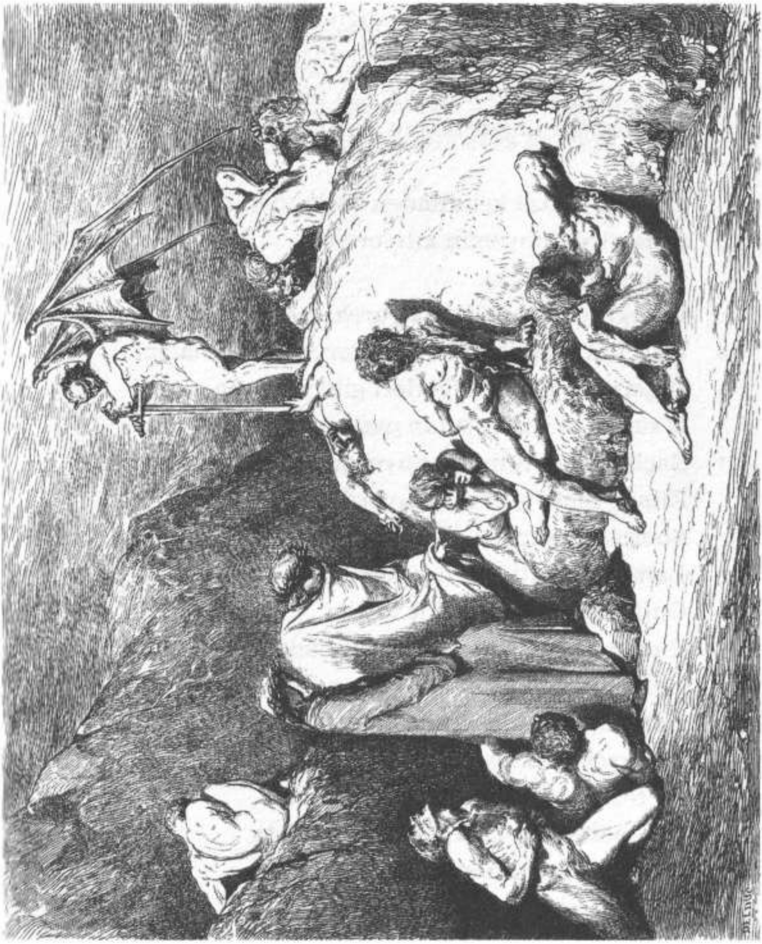
109 Ekledim orada: "Ve ölüm fermanı senin akrabalarına!"[3]

---

[1] Konuşan ruh Pier da Medicina'nın Bolonya ile İmola arasındaki bir kasaba olan Medicina'dan olması dışında kim olduğu meçhuldür. Tatlı diyar diyerek Po ovasından bahseder. Guido del Cassero ve Angiolello di Carignano, Adriyatik kıyısındaki Fano şehrinden iki soyludur. "Tek gözü gören hain," yani Rimini'nin tiranı Malatestino (bkz. *Cehennem* XXVII:46-48) tarafından Rimini ile Fano arasında yer alan Cattolica'da tuzağa düşürülürler; ihanet ve cinayet öyle iyi tertiplenir ki, Kıbrıs ile Mallorca arasıyla tarif edilen Akdeniz'de deniz tanrısı Neptunus böylesine tanık olmamış olmalıdır ve kurbanların Adriyatik'te denizcileri tehdit eden, Focara dağından esen rüzgârın gemilerini batıracağından korkmalarına bile hacet yoktur, zira ölümleri kaçınılmazdır. Bu vakanın 1312'de gerçekleştiği tahmin edilir.

[2] Gaius Scribonius Curio (Oğul), Lucanus'a göre, Iulius Caesar'a Rimini'den Rubicon nehrini geçmesini tavsiye eden ve böylece iç savaşın başlamasını tetikleyen kişidir.

[3] Mosca dei Lamberti 1215 senesinde Amidei ailesine, aralarındaki husumeti

Hüznü katmerlendi söylediğimi duyunca,
Kederden divane biri misali yürüyüp gitti yoluna.
112 Ama ben kaldım izlemek için bu kafileyi,
Ve gördüm anlatmaktan çekinmem icap eden bir şeyi,
Yokken bizzat kendimden başka delili,
115 Ama vicdanım emin kılıyor beni,
O hayırlı refik ki,
Saflığının zırhı altında yüreklendiren bir kişiyi.
118 Gördüm gerçekten ve görüyorum sanki halen,
Başsız bir gövde, diğerleri gibi yürüyen,
O sürünün içinde tutan matem;
121 Saçlarından tutmuş taşıyordu kesik başını,
Elinde fener gibi sallanıyordu;
Sonra o baş bize baktı ve duyduk "Eyvah!"ını.
124 Lamba etmişti kendine kendini,
Onlar birde iki ve ikide birdi;
Bunun nasıl olabileceğini, bilir ancak veren hükmü.
127 Geldiğinde köprünün ayağına,
Kolunu başıyla birlikte kaldırdı da,
Söyleyebilsin diye bize daha yakında,
130 Şu sözleri: "Bak şimdi feci cezaya,
Sen, nefes alıp hâlâ, seyreden mevta,
Bak var mı bundan büyük cefa.
133 Benim haberimi de taşıyasın,
Bertran de Born'dur adım,
O genç kralı kötü nasihatlerimle yoldan çıkarttım.
136 Düşman ettim baba ile oğlu;
Ahitofel bile kışkırttığında Davud'a karşı Abşalom'u,

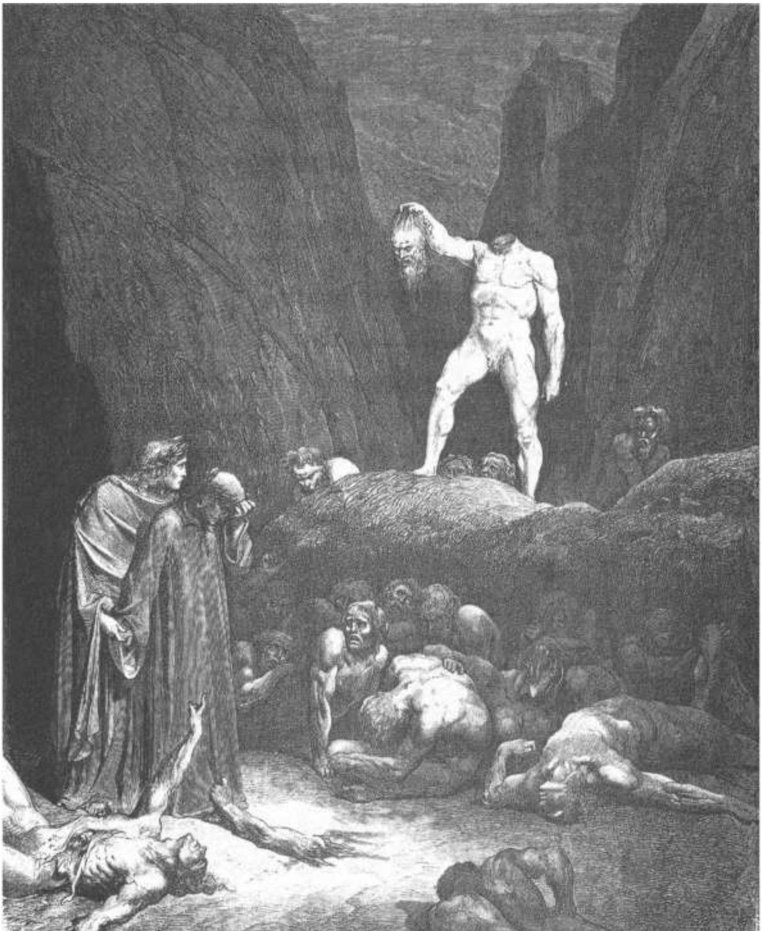
---

hızlı ve kati bir şekilde bitirmek için Buondelmonte de' Buondelmonti'yi öldürmelerini tavsiye eder. Bu cinayet Floransa'da Ghibellino ile Guelfo ayrışmasının, bunu izleyen çatışma ve katliamların nedeni olarak görülür (bkz. *Cennet* XVI:136-147). 1258'de Mosca'nın ailesi de sürgüne yollanır.

Yapmamıştı benim kadar fenalığı.
139 Birbirine en yakın olan iki kişiyi
Bölüp ayırdığım için beynimi,
Ait olduğu gövdemden ayrı taşıyorum ki,
142 Ben de görülebilir mukabil ceza kaidesi."[1]

---

1 Bertran de Born (ö. 1215) Güneybatı Fransa'daki Hautefort'un baronu ve meşhur bir trubadurdur. Genç Henry'nin, babası İngiltere Kralı II. Henry'e başkaldırmasını, tıpkı *II. Samuel* 15-17. bölümlerde aktarılan müşavir Ahitofel'in, Abşalom'u babası Davud'a karşı kışkırtması gibi kışkırtmıştır.

KANTO XXIX

O ruhların kalabalığı, o kızıl yaralarının garipliği,
Sersemletti gözlerimi,
Durup ağlamak istediler kederli;
4 Ama Vergilius dedi ki: "Neyi izliyorsun hâlâ,
Niye oyalanıyor bakışların aşağıda,
Yaslı ve harap gölgelerle ısrarla?
7 Yapmamıştın böyle diğer hendeklerde;
Hepsine bakmak istersen, hesap et sen de
Bu vadi yirmi iki mili dönmekte.
10 Ay ayaklarımızın altında işte,
Azaldı bize tahsis edilen süre,[1]
Gördüklerinden daha çoğu ise beklemekte."
13 "Şayet neden," diye cevapladım hemen,
"Baktığıma bir kulak versen,
Daha uzun kalmamı lütfederdin muhtemelen."
16 Konuşurken ayrılmıştı Rehberim, ben de peşinden,
Yani cevap veriyordum zaten yürürken,
Ve dedim ki ilaveten: "Gözlerimi içinden,
19 Ayırmadığım o çukurda,
Sanırım benim kanımdan bir ruh hayıflanmakta,
Burada, aşağıda, pahalıya mal olan günahına."
22 Üstadım dedi ki bunun üzerine:
"Düşüncelerini uğratmasın sekteye,

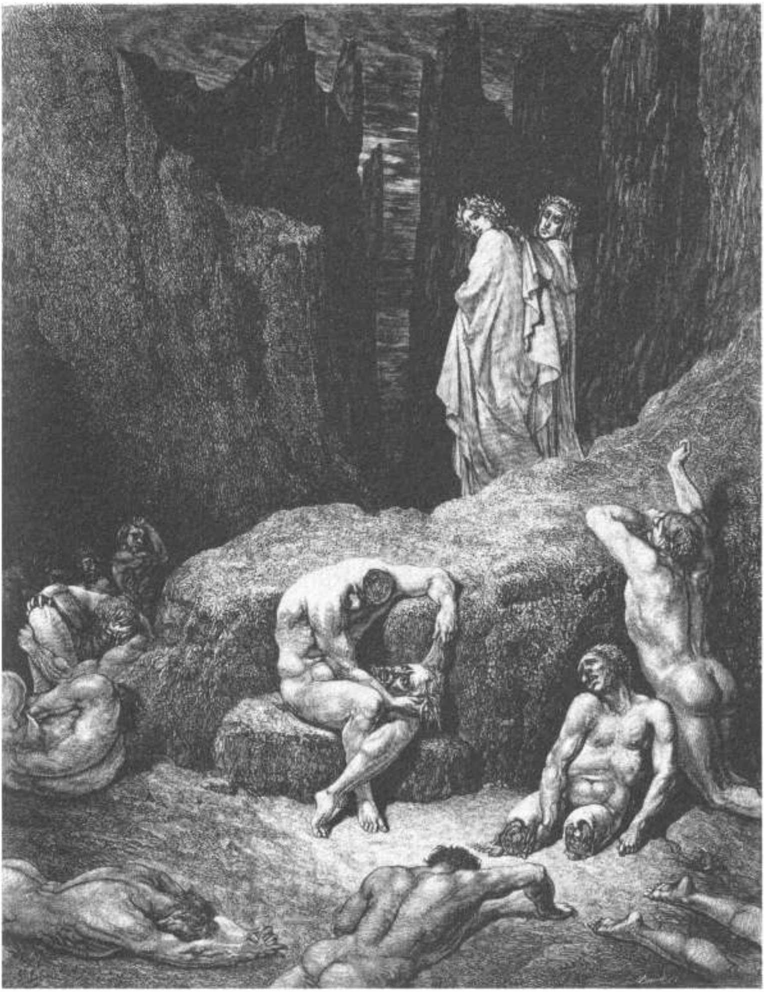
1 Ay güney yarıkürede, ayaklarının altındadır, yani güneş kuzey yarıkürede tepededir. Dante'nin akşam üzeri başladığı yolculuğun (*Cehennem* II:1-5) ertesi günü, öğleden sonranın erken saatleri yaşanmaktadır.

Bırak onu öylece, dikkatine ver gördüğün başka
şeylere;
25 Küçük köprünün altında ben de gördüm o kişiyi,
Gösteriyordu, parmağıyla tehdit ediyordu seni,
'Geri del Bello' diye sesleniyordu ona diğerleri.
28 Ama o sırada tamamen alıkoymuştu seni,
Eskiden Hautefort'un efendisi olan kişi,[1]
Bakmadın ondan tarafa, o da yürüdü gitti."[2]
31 "Ey Rehberim," dedim, "kurban gittiği cinayetin,
Utancını paylaşan hiç kimse tarafından alınmaması
öcünün,
Nedenidir hâlâ öfkesinin;
34 Çok kibirlidir şimdi,
Herhalde bundan benimle konuşmadan gitti,
Daha da müteessir etti beni bu hali."
37 Konuşa konuşa ilerledik böyle,
Vardık kemerin eşiğine, dibine dek sıradaki vadiyi de
Buradan görmek mümkündü, biraz daha ışık olsa
çevrede.
40 Tam zirvesine tırmandığımızda,
Malebolge'nin son manastırını bulduk altımızda,
Adi keşişleri gözlerimize oldu peyda.
43 Tuhaf inlemeler delip geçti beni,
Temreni merhametten dövülmüş oklardılar sanki,
Kulaklarımı kapattım götürüp ellerimi.
46 Tanıklık edersek nasıl bir ıstıraba,
Temmuz ile eylül arasında,

---

1 Bertran de Born.

2 Geri del Bello Alighieri, Dante'nin babasının kuzenidir ve 1271'de başka bir soylu ailenin ferdi tarafından öldürülmüştür. Bu cinayet, geleneklere göre, intikamının alınması sorumluluğunu ailesine yükler; ancak uzun yıllar sonra, 1310 senesinde "kanına karşılık kan" alınır ve iki aile arasında başlayan bu kan davası 1342 senesine kadar sürer. Bu karşılaşmada Dante toplumu bölen intikam ve kan davası geleneklerine örtük olarak karşı çıkar.

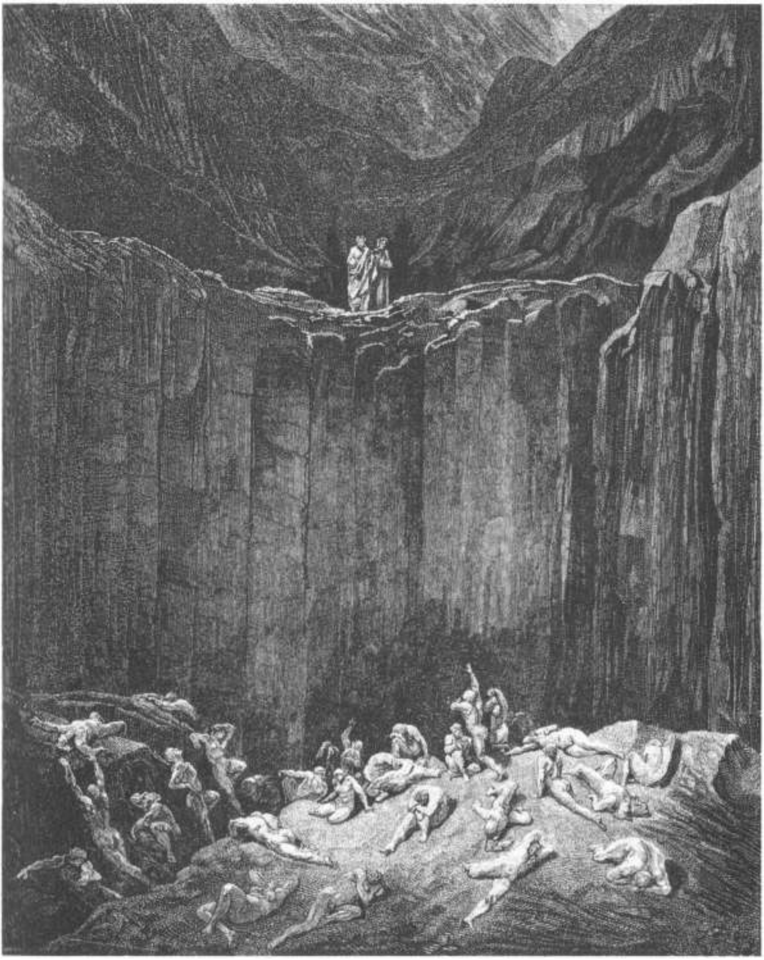

Valdichiana, Maremma ve Sardinya
49 Hastanelerindeki tüm hastalar bir hendeğe toplansa,
Öyle bir acı vardı burada ve yükseliyordu bir koku da,
Çürüyen uzuvlardan olduğumuz aşina.[1]
52 İndik uzun sırtın son kenarına,
Her zaman olduğu gibi sol yana,
Daha berrak görebildim sonra
55 Dibi, ki orada Yüce Rabbin nazırı,
Mutlak Adalet cezalandırıyordu,
Tescil ettiği sahtekârları.
58 Sanmam verirdi daha büyük acı,
Görmek hastalanmış bütün Aegina'da halkını,
–O vakit marazla öyle doluydu ki havası,
61 En küçük solucana kadar bütün hayvanları
Telef olmuştu; ve sonra ozanların beyanı
Ki bu kadim insanlar sağlıklarını,
64 Karıncaların tohumuyla yeniden kazanmıştı–,[2]
Gördüğümde hissettiğimden bu karanlık vadideki ruhları,
Miskin, çürürken muhtelif şekillerde yığılı.

---

1 Yaz aylarında Toskana'nın bazı bölgeleri (Chiana vadisi ve Maremma sahil şeridi) ve Sardinya sıtmayla kırılırdı. Bu hendekte gördüğümüz ilk sahne marazlı ruhların nasıl bir görüntü ve koku içinde olduğunu anlatmak için böylesi bir mübalağayla açılmıştır. Sekizinci daire dokuzuncu hendekte muhtelif sahtekârlık günahlarını işleyenler cezalandırılır: metali bozanlar (simyacılar) cüzama yakalanmışlardır, kim olduklarıyla ilgili sahtekârlık yapanlar (taklitçiler) delirmişlerdir, parada sahtekârlık yapanların (kalpazanlar) her yanları şişmiştir ve sözleriyle sahtekârlık yapanlar (yalancılar ve yalancı tanıklar) hummalıdırlar. Dante tüm bu sahtekârlıkların sosyal ilişki ve alışverişin temeli olan hakikati tahrif etmeleri itibariyle yozlaşmaya, bozulmaya neden olduğunu düşündüğü için suça münasip cezalar icat etmiştir.

2 Ovidius'un aktardığına göre Iuno (Hera) Aegina adası halkını vebayla lanetlemiş ve öldürmüş, Iuppiter (Zeus) ise karıncaları insanlara dönüştürerek adaya tekrar nüfus kazandırmıştır.

67 Biri yüzükoyun yatmış, biri sırtı üstüne,
Diğerinin üzerinde yatmakta biri de,
Kimi de o kederli yol boyunca emeklemekte.
70 Biz ağır ağır yürüyorduk sükût ettirmiş kelimeleri,
Dinleyerek ve izleyerek bu biçareleri,
Mecali olmayan kaldırmaya kendilerini.
73 Gördüm birbirine yaslanmış oturan iki kişiyi,
Sıcak kalsın diye dipdibe konmuş iki tencere misali,
Tepeden ayağa yara kabuklarıyla kaplı bedenleri;
76 Görmedim ne bir seyisin beklerken efendisi,
Ne bir uşağın uykusu geldiğinden aceleyle gören işini,
Kaşağı kullandığını bu kadar süratli, yapılırsa mukayesesi
79 Bu iki günahkârın haliyle, derman olmasa dahi,
Yangılı kaşıntılarını dindirmek için yararken kendi etlerini,
Tırnaklarıyla pençe gibi.
82 Ve böyle yoluyorlardı yaralarının kabuklarını,
Bıçağın kazıdığı gibi tahtabalığının pullarını,
Ya da daha büyük olan pulları, başka bir balığı.
85 "Ey sen tırnaklarıyla kendi derisini yüzen,"
Diye hitaba başladı Rehberim birine içlerinden,
"Ve cımbız gibi kullanan onları bazen,
88 Latinlerden kimse var mı acaba,
Söyler misin buradakilerin arasında,
Tırnaklarının çabasında daima kâfi gelmesi hatırına."
91 "Biz ikimiz böyle fesat halde gördüğünüz burada,"
Latiniz," dedi biri gözyaşlarıyla,
"Bize soru soran, sen kimsin ama?"
94 Rehberim cevapladı: "İnen biriyim sadece,
Yanımdaki bu canlı kişiyle daireden daireye,

Cehennem'i ona gösterme niyetiyle."
97 Birbirlerini arkalamaları son buldu bunun üstüne,
Ve titreyerek bana doğru döndü ikisi de,
Tesadüfen bu sözleri işiten diğerleriyle birlikte.
100 Nazik Üstadım iyice gelip yakınıma,
Dedi: "Ne istiyorsan söyle onlara,"
Ben de böyle arzu ettiği için başladım konuşmaya:
103 "Şayet uçup gitmesin isterseniz,
İlk âlemden, insanların akıllarından hatıranız, iziniz,
Nice güneşler görsün daha derseniz,
106 Söyleyin kimsiniz ve hangi şehirdensiniz,
Çektiğiniz rezil ceza ve berbat haliniz,
Nedeniyle de benden çekinmeyiniz."
109 "Arezzo'dur memleketim," diye yanıt verdi biri,
"Sienalı Albero attırdı ateşe beni,
Ama ölümüme sebep olan şey beni buraya getirmedi.
112 Doğrudur, ona dedim ki şaka yollu,
Biliyorum yükselerek havada uçmayı,
Ve o çok meraklı, ama kıt akıllıydı,
115 Göstermememi istedi kendisine bu sanatı;
Ve sırf Daidalos yapmadığım için onu,
Kendisini oğlu sayan birine beni yaktırdı.
118 Ama on tanenin sonuncu olan hendeğe,
Dünyada tatbik ettiğim simya nedeniyle,
Mahkûm etti beni Minos, yanılmayan kesinlikle."[1]
121 Bunun üzerine sordum Ozana: "Var mıdır daha
Kibirli bir halk, Sienalılardan bu dünyada?

---

[1] Bu ruhun Toskana'daki Arezzo şehrinden bir simyacı olan Griffolino olduğu kabul edilir. Simya, bazı metalleri altına dönüştürdüğü iddiasıyla zaten Dante için büyük bir günahken, Griffolino'nun bir de uçtuğunu iddia etme sahtekârlığı vardır. Siena Piskoposu ya da engizisyon üyesi birinin himayesinde olan Sienalı Albero'yu kandırır ve cezası 1272 civarında kazığa bağlanıp yakılmak olur.

Fransızlardan bile beterler kurumlanmakta."
124 Beni işiten cüzamlılardan diğeri cevap verdi sözlerime:
"Stricca istisna elbette,
İyi bilirdi nasıl yaşanır tutumlu ve sade.
127 Ve Niccolo, keşfeden ilk kişiydi,
Pahalı karanfil zevkini,
Ki böyle tohumların, münasip bahçelerde hızlı büyür kökleri;
130 Ve tabii ki Caccia d'Asciano'nun cemiyeti,
Onlarla bağlarını ve koca çiftliğini çarçur etti,
Abbagliato belli ederken zekiliğini.
133 Şayet bilmek istersen kimin katıldığını sana
Sienalılar hilafına, dikkatlice bak bana,
Yüzüm hakkıyla cevap olacaktır soruna;
136 Göreceksin ki Capocchio'nun gölgesiyim ben,
Simyasıyla metali tahrif eden,
Ve sen, doğruysa müşahedem,
139 Hatırlıyorsundur nasıl hünerliydim doğayı taklit ederken."[1]

---

1 İroniyle sayılan isimler Sienalı meşhur bir hovarda olan Stricca dei Salimbeni ve kardeşi, aynı zamanda "mirasyediler cemiyeti"nin üyesi Niccolo ve cemiyetin diğer mensupları Caccia d'Asciano ve "sersem" anlamına gelen Abbagliato lakabıyla Bartolomeo dei Folcacchieri'dir. Niccolo'nun pahalı baharatlar uzmanı olduğu, Siena'ya (münasip bahçe) ilk kez karanfil ektiği ve bu cemiyetin üyelerinin tüm servetlerini iki yıl gibi bir sürede tükettiklerine inanılır. Konuşansa 1293 senesinde Siena'da yakılarak cezalandırılan simyacı Capocchio'dur.

KANTO XXX

Tanrıça Iuno'nun öfkesinden Semele'ye,
Thebai soyundan gelenlere üst üste,
Gazabını gösterdiği günlerde,
4 Athamas öyle dönmüştü ki deliye,
Karısını kollarıyla taşır halde,
İki oğluyla yürüdüğünü gördüğünde,
7 Haykırdı: "Ağları gerin, haydi!
Yakalayalım dişi aslanı ve eniklerini."
Açıp zalim pençelerini,
10 Kaptı taşıyanı Learkhos ismini,
Bir taşa fırlattı, havada çevirip bebeyi;
Kadınsa suda boğdu diğer yavrusu ile kendisini.
13 Ve talih döndüğünde Troialıların kibrinin aleyhine,
Hani o her şeye meydan okuyan cüretlerine,
Ve göçüp gittiğinde kral böylece, çöken krallığıyla
birlikte,
16 Karısı Hekabe, sefil, tutsak ve kahırlı,
Kızı Polyksene'yi ölü görmüştü de, oğlu
Polydoros'un da deniz kıyısında yattığını
19 Fark ettiğinde zavallı,
Köpek gibi uludu, çıldırmıştı,
Bu kadar ıstırap aklını sakat bırakmıştı.
22 Lakin ne Thebailinin ne de Troialının hiddeti,[1]

---

[1] Iuno, kocası Iuppiter'le aşk yaşayan Thebai prensesi Semele'yi cezalandırmak için eniştesi Athamas'ı delirtir; Athamas hezeyan içinde karısı Ino ve iki oğullarını dişi aslan ve yavruları zanneder, saldırarak bir oğlunu öldürür,

Parçalarken uzuvlarını bir hayvanın ve insanın
daha beteri,
Olmamıştır asla kurbanına vahşi,
25 Gördüğüm o iki gölge kadar, solgun ve çıplak,
Isırıyorlar oradan oraya koşturarak,
Ahırdan salınan domuza benzetilir halleri ancak.
28 Biri yaklaştı Capocchio'ya ve
Azıdişlerini öyle geçirdi ki ensesine,
Sürüklenip götürülürken göbeği sürtüyordu sert
zemine.
31 Korkuyla titreyen diğer Arezzolu söylendi;
"Bu öfkeyle uzaklaşan Gianni Schicci,[1]
Kudurmuş saldırır, parçalar hepimizi."
34 "Ah," dedim, "istemem diğeri,
Saplasın sana dişini, lütfeder misin onun da ismini,
Buradan fırlayıp gitmeden evveli"
37 Dedi ki: "O ruhulkadimi,
Menfur Myrrha'nın,[2] ki babasıyla olup sevgili,
Meşru sevginin hudutlarını çiğnedi.
40 Başka birinin suretini giyip üzerine,
Böylesi bir günahı işledi hileyle.
Aynı şeyi yapmıştı uzaklaşan gölge de,
43 Ele geçirmek için sürünün en iyi dişisini,
Buoso Donati'nin kılığına girdi,

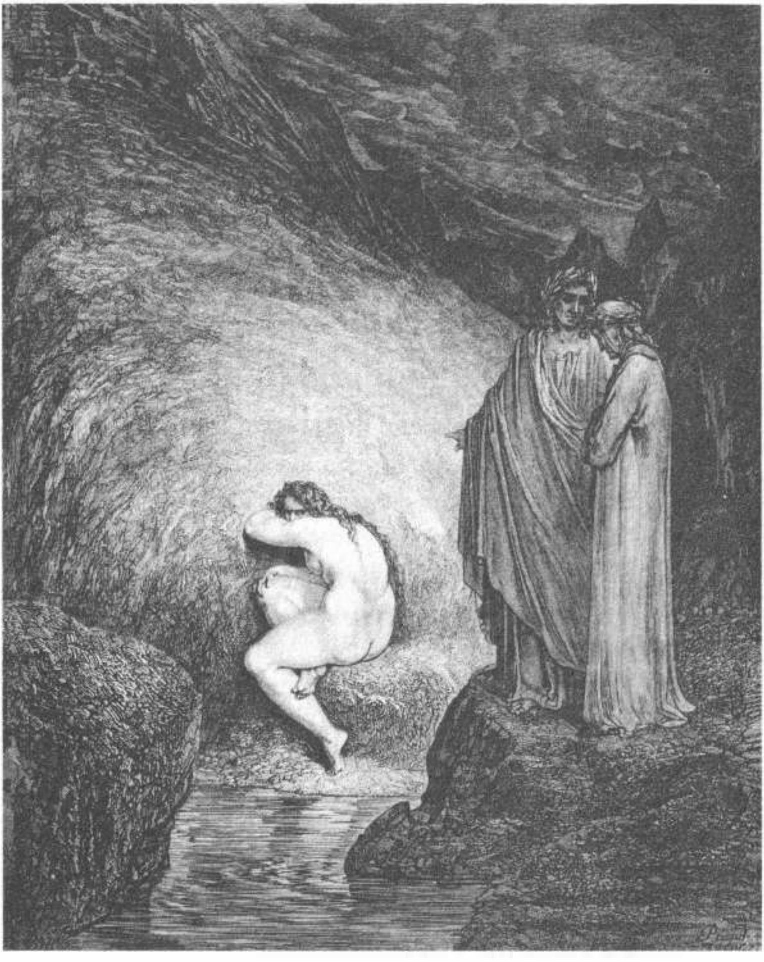
Ino diğeriyle birlikte denize atlar [Ovidius]. Troia kraliçesi Hekabe, Yunanlar kocası Kral Priamos'u öldürüp, Troia'yıda yağmaladıklarında tutsak alınır; ancak kurban edilmiş kızı Polyksene ve öldürülmüş oğlu Polydoros'un cesetlerini gördüğünde delirir ve oğlunun katilinin gözlerini oyar [Ovidius]. İzleyen dizelerde göreceğimiz delilikle cezalandırılmış iki taklitçinin cinneti, antik edebiyatın Thebai ve Troia'dan bu en uç delirme örneklerini geride bırakmaktadır.

1 Gianni Schicci (ö.1280) bir Floransalıdır; oldukça kıymetli bir kısrağı miras alabilmek için Buoso Donati'nin kimliğine bürünüp sahte bir vasiyetname düzenlemiştir.

2 Ovidius'un aktardığına göre babasına âşık olup, başka bir kadının kılığında onunla yatan Kıbrıs Kralı Kinyras'ın kızı.

Usulüne uygun bir vasiyet verdi."
46 Geçip gidince bu kudurmuş ikili,
Üzerlerinden ayırmadığım gözlerimi,
Gezdirdim çevrede, görmek için diğer habisleri.
49 Ve gördüm birini ki benzerdi lavtaya,
Şayet insanın başladığı çatalanmaya,
Kasıktan itibaren gerisi kesilmiş olsa.
52 Aşırı ödem ki,
Kötü özümlenmiş vücut sıvısı bozar uzuvların nispetini,
Yüz ile karın arasında uyum kalmaz o denli,
55 Mecbur bırakmış onu dudaklarını bir veremli
Gibi açık tutmaya, ki aşırı susuzluk hissi,
Birini düşürürken çeneye yukarı kalkar diğeri.
58 "Ey siz, muaf olan işkenceden
Bu elem âleminde, bilmem neden,"
Dedi bize, "Bakın ve gösterin özen,
61 Adam Usta'nın sefaletine;
Yaşarken sahip oldum istediklerime gani gani,
Heyhat, bir damla suya hasretim şimdi.
64 Casentino'nun yeşil tepelerinden,
O dereler Arno'ya inen,
Yollarını serinletip tazeleyen,
67 Gitmiyor gözümün önünden ve ne yazık ki,
Akışlarının görüntüsü kavuruyor beni,
Bu illetten daha fazla, yüzümden soyan etimi.
70 Katı Adalet etmek için bana işkence,
Günah işlediğim yeri kullanıyor, münasip ziyadesiyle,
Daha çok ah çektirmeye.
73 Romena taklit ettiğim yerdi,
Vaftizci'yle darbedilen sikkeyi;
Bu sebeple yukarıda bıraktım yanmış bedenimi.
76 Ah sefil ruhlarını burada görebilseydim,

Guido'nun, Alessandro'nun veya kardeşlerinin,
Bu manzarayı Fontebranda çeşmesine bile değişmezdim.

79 Biri gelmiş halihazırda buraya,
Eğer öfkeyle koşturan ruhların söylediği doğruysa;
Ama ne yapabilirim ki, uzuvlarım mani zira?

82 Şayet hafif olsam yüz yılda
Bir parmak ilerleyebilecek kadar yalnızca,
Çoktan çıkmıştım yola onu aramaya,

85 Bu sefil ruhların arasında,
Onbir mil bu halka,
Ve genişliği yarım mil olsa da.

88 Bu familyadayım onlar sebebiyle,
Teşvik ettiler beni katayım diye basarken florine,
Üç ayarlık başka maden de."[1]

91 Dedim: "Peki, kim bu iki biçare,
Islak eller misali kışın tütmekte,
Hemen sağında yatmış yere?"

94 "Buradaydılar, ben bu taştan yatağa düştüğümde,"
Diye cevapladı, "o zamandan beri hareket etmediler ve de
Etmeyecekler sanırım ilanihaye.

97 Biri o yalancı kadın, suçlayan Yusuf'u;
Diğeri yalancı Sinon, Troia'nın Yunanı,
Böyle pis pis tütmelerinin sebebi şiddetli hummaları."[2]

---

1 Tarihsel kayıtlara göre 1277 senesinde Romena'nın idarecisi II. Guido dei Conti Guidi'nin (ve kardeşleri Alessandro ve Aghinolfo'nun) mahiyetinde, Adam Usta adlı bir İngiliz bulunmaktadır. 1281 senesinde de çalışanlarından birinin 24 ayar altın florini 21 ayar bastığı için kazıkta yakıldığı kaydı mevcuttur. Altın florinin bir yüzünde Floransa'nın koruyucu azizi Vaftizci Yahya'nın sureti basılıydı. Fontebranda adında bir çeşme Siena'da mevcuttur, ayrıca Casentino'da bu isimde bir dere de vardır.

2 Yusuf'un Mısırlı efendisinin karısı Potifar, Yusuf'u baştan çıkartmaya çalışıp reddedilince onu kendisine saldırmakla suçlayıp hapse attırmıştır (*Yaratılış* 39:6-20). Sinon ise Troialıları taraf değiştirdiğini söyleyip kandırarak tahta atı şehre almalarına ikna eden Yunandır (bkz. *Cehennem* XXVI:58-60).

100 İçlerinden biri gücendi, ihtimal ki,
Adının böyle kötü anılmasıydı sebebi,
Adam'ın gergin göbeğine yumruğunu indirdi.
103 Bir ses çıktı göbekten davul misalince;
Ve Adam Usta da vurdu koluyla diğerinin yüzüne,
Ki daha hafif değildi bu darbe,
106 Dedi ki o sıra: "Hareket ettiremesem de uzuvlarımı,
Zira mani oluyor ağırlıkları,
Hâlâ bir kolum var, görebilen ihtiyacımı."
109 Diğeri cevap verdi: "Lakin ateşe atılırken,
Davranamamıştı o kol böyle tezlikle hemen,
Halbuki nasıl da cevvaldi paraları basıverirken."
112 Hemen cevapladı ödemli: "Burada söylüyorsun doğruyu,
Ama orada yapmadın sadık tanıklığı,
Sorduklarında Troia'da hakikati anlatmanı."
115 "Benim sözüm sahteydi, sen sahtecilik yaptın sikkede"
Dedi Sinon, "Ben buradayım sadece bir suç nedeniyle,
Ama seninkiler fazladır iblisten bile."
118 "Yalancı şahit, atı unutma
Dedi şişkin göbek cevapla,
"Dert olsun sana, zira biliyor tüm dünya."
121 "Sana dert olsun susuzluktan kurumuş o dilin,"
Dedi Yunan, "ve iğrenç cerahatle şişmiş göbeğin,
Önünü kapatan gözlerinin."
124 Kalpazan cevap verdi: "Azgın hummanla yine,
Açıldı ağzın felaketin olan evvelinde;
Benim dilim kurumuş, irinden şişmişsem de,
127 Senin başın çatlıyor üstelik tüm uzuvların yanıyor hem de;
Davet bile beklemezdin bence,

Narkissos'un aynasını yalamak için güzelce."[1]
130 Dinlemeye dalmıştım onları,
Üstadım söylediğinde şunu: "Sürdürürsen bu tavrı,
Seninle bozuşmamıza az kaldı!"
133 Böyle kızgın konuştuğunu duyunca,
Döndüm ona büyük bir utançla,
Ki hâlâ canlıdır hafızamda.
136 Nasıl insan tehlikede olduğu bir rüya görürken,
Bunun bir rüya olmasını diler ya içinden,
Arzuluyordur olsun diye olan şeyi zaten,
139 Ben de suskun kalakaldığımda,
Özür dilemek istiyordum da,
Farkında değildim sükûtumla, özür diliyormuşum aslında.
142 "Daha az hicap bile kâfidir yıkamaya,
Seninkinden vahim hataları," dedi Üstadım bana,
"Korkma, son ver artık pişmanlığına,
145 Ve talih çalarsa yine kulağına,
Böyle ağız dalaşlarını iki kişi arasında,
Her daim yanında olduğumu getir aklına,
148 Alçakçadır bunları dinlemek zira."

---

[1] "Narkissos'un aynası" suyun yüzeyidir (bkz. *Cennet* III:18).

KANTO XXXI

O aynı dil ki önce yaralayıp beni,
Değiştirip yanaklarımın rengini,
Sonra em olup iyileştirdi;
4 Rivayet ki, Akhilleus'un ve babasının mızrağı,
Öyle bir yara açardı ki, dağlamak için önceki yarayı,
Mızrağı bir daha saplarlardı.
7 Çıktık onu kuşak gibi saran sete,
Böylece arkamızda kaldı kasvetli vadi de,
Yürüyüp ilerledik sessizce.
10 Burası geceden de eksik gündüzden de,
Bu nedenle bakışım çok az gidebiliyordu ileriye;
Ama duydum bir boru sesi, yüksek ki öyle,
13 Yanında dilsiz kalır gökgürültüsü,
Bu ses gittikleri yoldan çevirip geri,
Geldiği yere doğru dikti gözlerimi.
16 Hazin büyük bozgundan sonra dahi,
Charlemagne'ın kutsal ordusunu kaybettiği,
Böyle dehşetle çıkmadı Roland'ın sesi.[1]
19 Başımı çevirir çevirmez o yere,
Gördüm gibi geldi pek çok büyük kule,

---

1 Ortaçağ romanslarının kahramanı olup fildişinden borusuyla anılan Şövalye Roland. *Roland'ın Şarkısı* isimli eserde Charlemagne'ın ordusunun bir bölümüyle Pireneleri geçmekte olan Roland, İspanya'da savaştığı Müslümanların saldırısına uğrar, şakaklarındaki damarları patlatacak kadar kuvvetle borusunu çalar, bu ses çok uzaklardaki Charlemagne'a ulaşır, ama Roland'ı ve birliklerini felaketten kurtarmaya yetişemez (bkz. *Cennet* XVIII:43).

Sordum: "Üstadım, hangi şehir bu, söylesene?"
22 Cevapladı: "Karanlığın içine bakıp çok uzaktan,
Anlamaya çalıştığından,
Hatalı tasavvurlar oluyor ortaya çıkan.
25 Vardığımızda oraya,
Göreceksin açıkça mesafe nasıl da
Aldatmış hislerini, bu şevkle devam et yola."
28 Sonra dedi ki tutup elimi şefkatle:
"İyice yaklaşmadan önce,
Hadise daha az tuhaf gelsin sana diye,
31 Bilmeni isterim ki onlar kule değil, devler ve
Göbeklerinden aşağısı setin çevresindeki çukurun
içinde,
Duruyorlar hep birlikte."
34 Sis dağılmaya başladığında,
Bakışımız da nasıl yavaş yavaş seçmeye başlarsa,
Gizlenen şekilleri buharın kalınlaştırdığı havayla,
37 Ben de delip geçtim loş ve yoğun sisi böyle,
Kenara yaklaştıkça gitgide,
Hatam uçtu gitti, ama kapıldım dehşete;
40 Zira nasıl Monteriggioni,[1] dış duvarlarındaki
Kulelerle taçlandırmışsa kendini, çukurun etrafın-
daki
Sette yükseliyor buranın da kuleleri,
43 Korkunç devlerin yarı gövdeleri,
Ki Iuppiter'in gökten her gürlemesi,
Tehdit ediyor onları şimdi dahi.[2]
46 Görebiliyordum artık suratını birisinin,
Omuzlarını, göğsünü ve çoğunu göbeğinin
Ve iki kolunu da sarkan iki yanında bedeninin.

---

1 Siena yakınlarındaki bir tepede kurulu kale. Montaperti Savaşından sonra duvarlarına iki kule eklenmiştir.

2 İsyan edip ve Olympos'a saldıran devleri Iuppiter (Zeus), yıldırımlarıyla vurarak cezalandırmıştır (bkz. *Araf* XII:28-33).

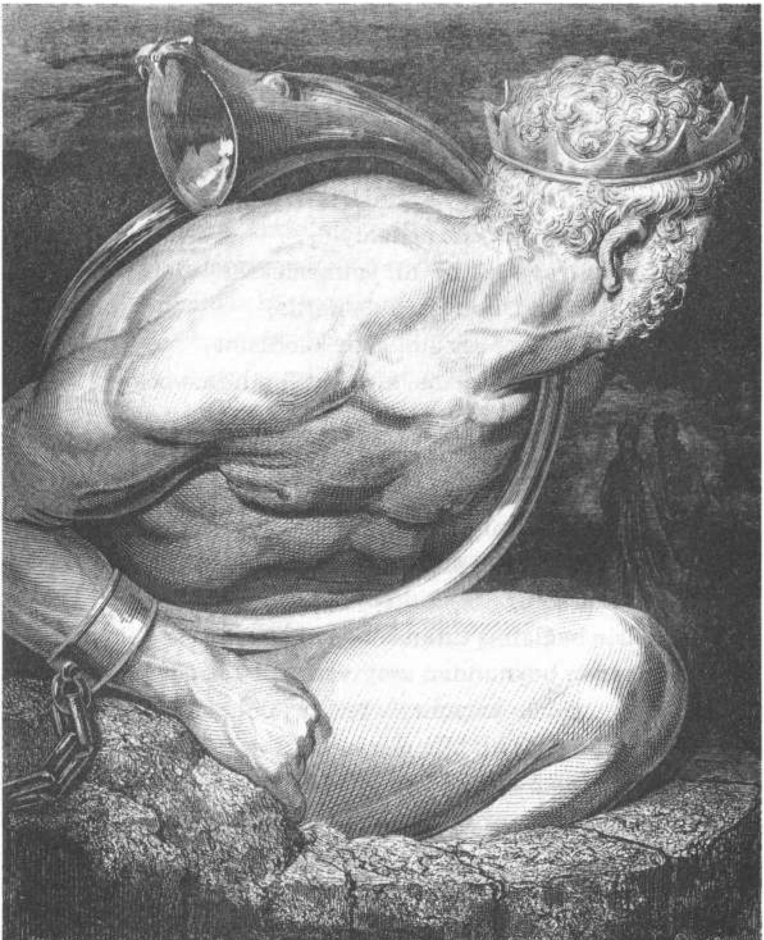
49 Tabiat doğru yaptı gerçekten de,
Bu mahluku yaratmaktan vazgeçmek ve
Mars'ı böylesi cellatlardan mahrum etmekle;
52 Ve doğurduğuna göre hâlâ filleri ve balinaları,
Her kim ele alırsa incelikli bu hususu,
Kabul edecektir ne kadar adil ve ihtiyatlı;
55 Zira muhakeme melekesi birleştiğinde,
Kötü irade ve eylem kuvvetiyle,
Kendisini savunamaz ondan insan hiçbir kaleyle.
58 Devin yüzü, San Pietro kozalağı kadar vardı Roma'daki,[1]
Öylesine boylu ve enli,
Ve bu nispet uyarıncaydı diğer kemikleri;
61 Beline takılmış önlük gibi olan setin,
Üstünde kalan kısmını ölçmek için bedenin,
Çıkarsan üç Frizi üst üste örneğin,[2]
64 Beyhude uğraşırlardı saçlarına ulaşmaya devin;
Bağlanacağı noktadan itibaren pelerinin,
Bütün bir ensesi otuz karış vardı tahminim.
67 "*Raphel mai ameche zabi almi*"[3]
Diye o vahşi ağız kükredi,
Herhalde bu bildiği en tatlı ilahiydi.
70 Rehberim bağırdı ona: "Ey ahmak ruh, sıkıca sarıl boruna,

---

1 Dante'nin Roma'daki San Pietro Katedrali'nin girişinde görmüş olması gereken, dört metre yüksekliğinde bronz bir süs. Şimdi Vatikan Sarayları avlusundadır.

2 Uzun boylarıyla meşhur, bugünkü Almanya, Hollanda ve Danimarka sınırları içinde kalan Kuzey Denizi kıyısında yaşayan halk.

3 Dante'nin icat ettiği, ilkel, Arapça ve İbraniceye benzer sesler çıkartan, ama bunlardan evvel konuşulup, unutulmuş olması gereken dilde bir cümle. Konuşan Nemrud'tur (Nimrod). *Yaratılış* 10:9'a göre güçlü bir kişi, yetenekli bir avcı (ki 70. dizedeki "boru" avcılığına atıf olabilir) ve Şinar (Sümer) ülkesi kralıdır. Cennet'e ulaşıp Tanrı'ya meydan okuyacak kadar yüksek yapılmaya çalışılan Babil Kulesi'nin inşaasıyla ilişkilendirilir. Tanrı kuleyi yıkar, insanları dağıtır ve hepsini farklı bir dil konuşmakla lanetler. Dante bu kralı bir dev olarak tasvir eder ve Olympos'a saldıran diğer devlerle birlikte onu da cezada gösterir.

Baca yaparsın böyle öfken kabardığında,
Hüsranını haykırıp salmaya!
73 Ey şaşkın ruh bak boynuna,
Göreceksin kayışı onu tutan sıkıca,
Nasıl da uzanıp geldiğini göğsün boyunca."
76 Sonra dedi ki bana: "Kendi kendini itham etmekte,
Nemrud bu, şer fikri nedeniyle,
Artık dünyaya tek bir dil yetmemekte.
79 Bırakalım onu, konuşsak da nafile;
Her lisan sadece ses gibi gelir kendisine,
Onunki de başkalarına, kimse dilini bilmemekte."
82 O vakit dönerek sola, yol aldık daha öteye,
Bir ok atımı mesafede,
Çok daha büyük ve öfkeli, rastgeldik başka bir deve.
85 Hangi usta sarmış böyle onu
Söyleyemem ama, arkasına kıvırıp sağ kolu,
Önüne de solu,
88 Zincirle bağlamış tutan sıkıca,
Ki uzanan boynundan aşağıya,
Devin görünen kısmını da beş kez dolanmakta.
91 Rehberim dedi ki: "Bu dev kibirle,
Kuvvetini sınamak istedi yüce Iuppiter'inkiyle,
Böylece layık görüldü bu ödüle.
94 Ephialtes'tir adı,
Heybetli bir işe girişti, devler korkuttuğunda tanrıları;
Şimdi hareketsiz duruyor, o vakit çalışan kolları."[1]
97 Dedim ki kendisine: "Eğer mümkünse,
Gözlerim bakmayı arzular bir de,
Briareus'a, devlerin devine?"[2]

---

[1] Ephialtes tanrılara açılan savaşta ve Olympos'a ulaşmak için kardeşiyle birlikte Ossa ve Pelion dağlarını üst üste koymaya çalışan ve Iuppiter tarafından öldürülen devdir.

[2] Briareus, Olympos'a saldıran başka bir devdir; elli kafalı ve yüz kollu olarak tasvir edilir (bkz *Araf* XII: 28-30).

100 Cevap verdi isteğime: "Antaios'u göreceksin az ilerde,
Hem konuşuyor hem de zincirlerden azade,
Götürecek bizi en günahkârların yollandığı dibe.[1]
103 Senin görmek istediğin çok uzakta ne yazık ki,
Onun da bağlıdır her yeri,
Yüzü daha korkunç ve de tıpkı bunun gibi iri."
106 Hiçbir deprem olamaz daha şiddetli,
Sallayamaz böyle sağlam bir kuleyi,
Ephialtes'in birden salladığı gibi kendini.
109 O vakit her zamankinden çok korktum ölümden,
Can vermem için fazlasına gerek yoktu bu dehşetten,
Zincirlerle bağlı olduğunu görmesem.
112 Ve devam edip öteye geldik yanına Antaios'un,
Dışında kalan gövdesi çukurun,
Başı hariç vardı beş arşın.
115 "Ey sen, o uğurlu vadide,
Hannibal'in askerleriyle,
Şanlı Scipio'nun önünden kaçtığı yerde,
118 Bin aslanı av eden kendine,
Sen ki, kardeşlerinin arasında olsaydın o savaşta yücelerde,
Hâlâ bazıları bunu düşünmekte,
121 Ki yeryüzünün oğulları kavuşurdu zafere;[2]
Yakışmaz sana durmak vazifeden geride,
İndir bizi Kokytos'un[3] buz tutup donduğu en dibe.

---

1 Antaios, Libya'da, yani General Scipio'nun Hannibal komutasındaki Kartacalıları bozguna uğrattığı, böylece II. Pön Savaşını Romalıların kazandığı yerde yaşayan ve gücünü annesi olan topraktan alan bir devdir. Herakles onu, toprakla temasını kesmeyi başararak öldürebilmiştir [Lucanus, Ovidius]. Tanrılar ile Devler savaşından sonra doğduğu için isyan suçundan ceza çekmemektedir ve dolayısıyla da zincire vurulmamıştır.

2 Yani devleri.

3 Vergilius'a göre Cehennem'de bir ırmaktır, ama Dante Cehennem'in doku-

124 Tityos ya da Typhon'a düşürme yolumuzu;[1]
Bu adam verebilir burada en çok arzulananı;
Eğil öne ve bükme dudağını.
127 Yine namını yayabilir dünyada,
Zira canlı ve uzun bir hayat bekliyor onu hâlâ,
İnayet vaktinden evvel çağırmazsa."
130 Böyle dedi Üstadım ve diğeri aceleyle açtı ellerini,
Herakles'in vaktiyle müthiş tazyiğini hissettiği,
Ve aldı Rehberimi.
133 Vergilius iyice kavranmış hissedince kendini,
Bana seslendi: "Yaklaş ki alayım yukarı seni."
Sonra bir demet yaptı kendi ile beni.
136 Garisenda'nın eğik tarafında aşağıdan bakan biri,
Bulutlar geçerken üzerinden kuleyi,
Görür ya diğer tarafa devriliyormuş gibi,[2]
139 Antoios da bana böyle göründü,
İzlerken bana doğru eğildiğini, ve o vakit ki,
Tercih ederdim başka bir yoldan inmeyi.
142 Ama o indirip koydu bizi nazikçe,[3]
Lucifer ve Yahuda'yı yutan dibe;
Hiç durmayıp bu mahalde, böyle eğilmiş halde,
145 Dikilip gitti hemen gemi direği misalince.

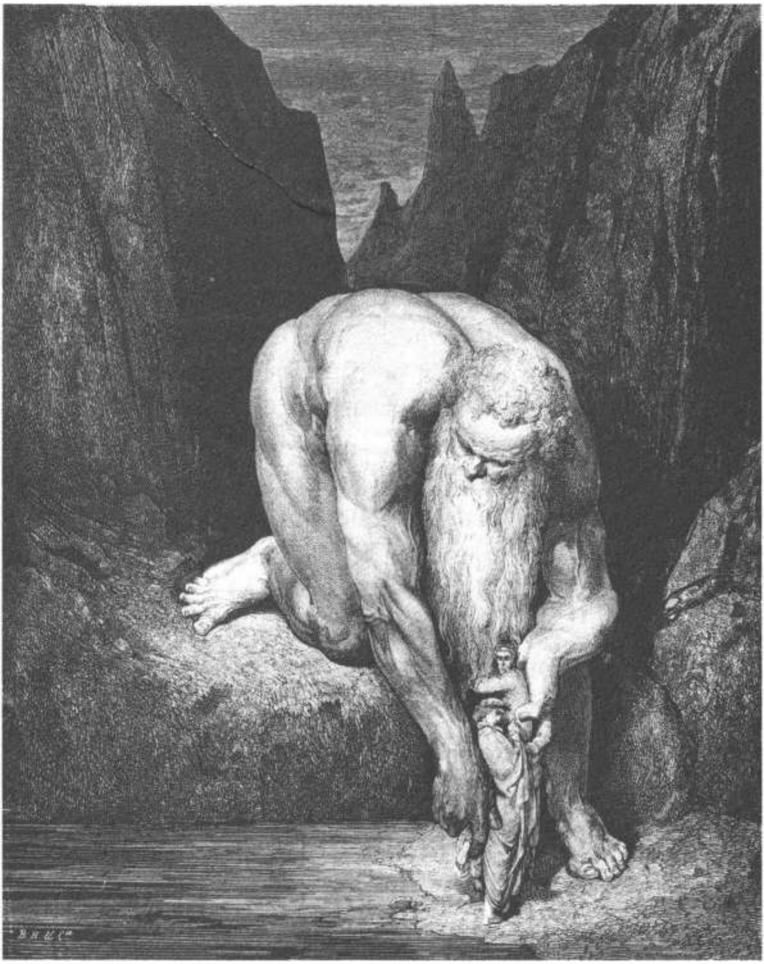
---

zuncu ve sonuncu dairesinde bir buz gölü olarak uyarlamıştır (ayrıca bkz. *Cehennem* XIV: 118-120).

1 Iuppiter tarafından alt edilen diğer iki isyankâr dev.

2 Bolonya'da bulunan yaklaşık 48 m yüksekliğindeki eğri kule.

3 Lucifer ve Yahuda, Cehennem'in son dairesinin son mıntıkasındadır (bkz. *Cehennem* XXXIV:28-63).

KANTO XXXII

Sahip olsaydım şayet haşin ve ahenksiz kafiyelere,
Münasip düşecek bu kasvetli çukuru tasvire,
Saran bütün uçurumların meylettiği kademe kademe,
4 Gördüklerimi daha sarih anlatabilirdim de,
Mahrum olmam nedeniyle,
Konuşacağım, mamafih çekinceyle;
7 Kâinatın anlatmak en dibini,
Değil âtıl bir zihnin vazifesi,
"Ana," "baba" demekten ibaret dil göremez bu işi.
10 Ah şu kadınlar destekleseler teşebbüsümü,
Thebai duvarlarını örerken Amphion'a yardım ettikleri gibi,[1]
Böylece kelimelerim aksettirebilse gördüklerimi.
13 Ey bahsetmesi bile eziyetli,
Bu inin en sefil sürüsü,
Ehvendi dünyada olsaydınız bir koyun ya da keçi![2]
16 Taşındığımız bu karanlık kuyuda ilerledik de,
Devin ayak bastığı yerin epey ötesinde,
Gözlerim takılıyken hâlâ yüksek duvarların üzerine,
19 "Dikkat et!" diyen bir ses işittim,
"Ayaklarınla kafalarını ezmeyesin,

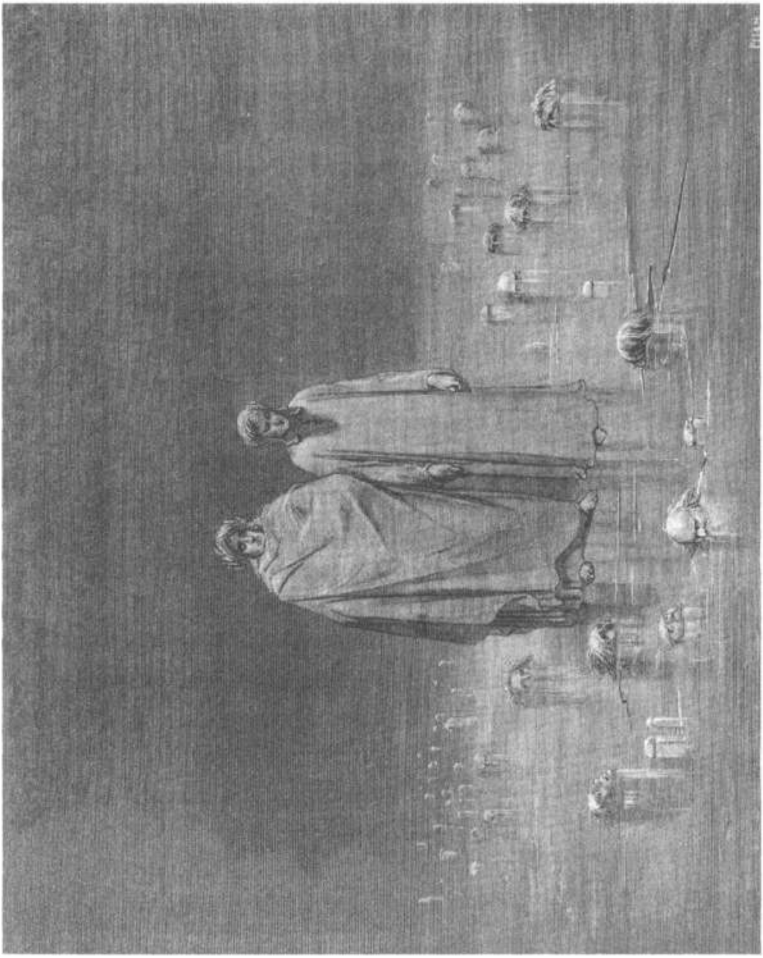
---

1 Kadınlar dokuz Musa, yani esin perileridir (bkz. *Cehennem* II:7); Horatius ve Statius'a göre Amphion'a müziğiyle taşları yerinden kaldırıp Thabai surlarını inşa etme gücü verirler.

2 Koyun ve keçi kendilerini bekleyen korkunç kaderden habersiz hayvanlardır.

Üzerlerinde yürürken biçare kardeşlerinin."
22 Döndüm bu sese ve gördüm ki önümde,
Bir göl vardı ayaklarımın dibinde, donmuş ki öylesine,
Cama benziyordu sudan ziyade.
25 Ne donmuş göğün altındaki Don nehrinde,
Ne de Avusturya'daki Tuna üzerinde,
Görülmüştür böyle kalın bir örtü kış vaktinde;
28 Tambernicchi veya Pietrapana yekpare[1]
Üzerine düşse,
Çatlamazdı kenarı bile.
31 Köylü kadının başak toplama hayali kurduğu mevsimde,
Vraklayan kurbağanın sadece ağzı dışarıda olacak halde,
Oturması gibi suyun içinde,
34 Buradaki kederli ruhların da kurşuni bedenleri,
Utancın kendini gösterdiği yere kadar buzun içinde ve dişleri,
Takırdıyor leyleğin gagası gibi.
37 Hepsi tutuyor yüzlerini aşağıda,
Ağızları şahitlik ediyor hissettikleri soğuğa,
Gözleri, içlerini kemiren esefi beyanda.
40 Başımı eğdim önüme, bir süre bakınmanın akabinde çevreye,
Fark ettim iki kişiyi ayaklarımın dibinde,
Öylesine yakınlar ki birbirlerine, dolanmış saçları bile.
43 "Siz böyle yatmakta olan göğüs göğüse,
Kimsiniz söylesenize?" diye sorduğumu işitince,
Yüzlerini bana doğru kaldırdılar, boyunlarını eğip geriye,

1 Toskana'da, Apuan Alplerinde bulunan Monte Tambura ve Pania della Croce zirvelerinin eski isimleri.

46 Böylece sadece içi nemli olan gözleri evvelinde,
Akıttı yaşları gözkapaklarının üzerine,
Ve soğuk dondurdu damlaları, kapandılar bütünüyle.
49 Tutturmamıştır hiçbir mengene, tahtayı tahtaya sıkı böylesine;
Bu nedenle kapılıp büyük öfkeye,
İki teke gibi tos vurdular birbirlerine.
52 Ve soğuğun her iki kulağını da aldığı biri,
Hâlâ aşağıda tutarak yüzünü, dedi ki:
"Neden bu kadar aksettiriyorsun bize kendini?
55 Bilmek istersen kim bu ikisi,
Bisenzio'nun aktığı vadi,
Bunlara ve babaları Alberto'ya aitti.
58 Kardeştirler aynı anadan,[1]
Tüm Kabilya'da[2] arasan, namümkündür birini bulman,
Buzda gömülmeye bunlardan daha münasip olan;
61 Ne Kral Arthur'un bir darbede göğsünü ve gölgesini parçaladığı kişi,[3]
Ne Focaccia canisi,[4] ne de şu önümdeki,
Kafası engelliyor önümü görmemi,
64 Sassolo Mascheroni ismi,[5]
Toskanalıysan şayet bilmek için hikâyesini,

---

1 Floransa'daki Bisenzio nehri etrafındaki arazilerin sahibi olan babaları Alberto degli Alberti'nin ölümü üzerine miras kavgasına tutuşan Napoleone ve Alessandro kardeşler 1280'ler civarında birbirlerini öldürmüşlerdir.

2 Akrabalarına ihanet edenlerin cezalandırıldığı dokuzuncu dairenin birinci mıntıkasına Dante, kardeşi Habil'i öldüren Kabil'den hareketle Kabilya adını verir.

3 Kral Arthur'u öldürmeye çalışan yeğeni (ya da bazı versiyonlara göre gayri meşru oğlu) Mordred, Arthur tarafından "içinden güneş ışığının geçeceği kadar derin bir kılıç darbesiyle" öldürülür.

4 Pistoialı Vanni de'Cancellieri'nin lakabı (yassı bir ekmek çeşidinin adı olan) Focaccia'dır. Aile üyeleri arasında meydana gelen çekişmede, bir terzihaneyi ziyaret eden kuzenini pusuya düşürüp öldürmüştür.

5 Mirasa konabilmek için genç bir akrabasını öldüren bir Floransalı.

Bu ismi duymak bile gelmiştir kâfi.
67 Daha fazla konuşturmayasın diye beni,
Söylüyorum ismim Camişcion de' Pazzi;
Carlino'yu bekliyorum, azabımı hafifletecek gelişi."[1]
70 Sonra bin tane surat gördüm morarmış soğuktan;
Bundan dolayı ürperirim ve ürpereceğim her zaman,
Ne vakit donmuş bir gölete baksam.
73 Ve ilerlerken merkeze,
Tüm ağırlıkları cezbeden yere,[2]
Titriyordum bu soğuk, müebbet karanlığın içinde;
76 İradi mi, talih mi, tesadüf mü yoksa bilemem ama,
Yürürken bu kafalar arasında,
Sertçe çarptım ayağımı birinin suratına,
79 Ağlayarak söylendi: "Neden çiğniyorsun beni?
Gelmediysen buraya almak için Montaperti'nin öcünü,
Sataşmanın sebebi ne ki?"
82 "Üstadım," dedim, "burada biraz bekleyelim,
Müsaade et bu zata dair bir şüphemi gidereyim,
Sonra söz, istediğin kadar hızlı yürüyeceğim."
85 Rehberim durdu ve ben de dedim ki ötekine,
Ki hâlâ küfretmekteydi öfkeyle:
"Sen kimsin başka birini azarlayan böyle?"
88 "Asıl sen kimsin yürüyen Antenora üzerinde,"[3]

---

1 Camiscion de' Pazzi akrabasını öldüren bir Toskanalıdır. 1302'de başka bir akrabası Carlino de' Pazzi, rüşvet karşılığı bir kaleyi Kara Guelfolara vererek hizbine ihanet eder. Bu Camicione'nin ihanetinden daha kötü bir ihanettir ve işkencenin daha ağır olduğu ikinci mıntıkada cezalandırılacaktır.

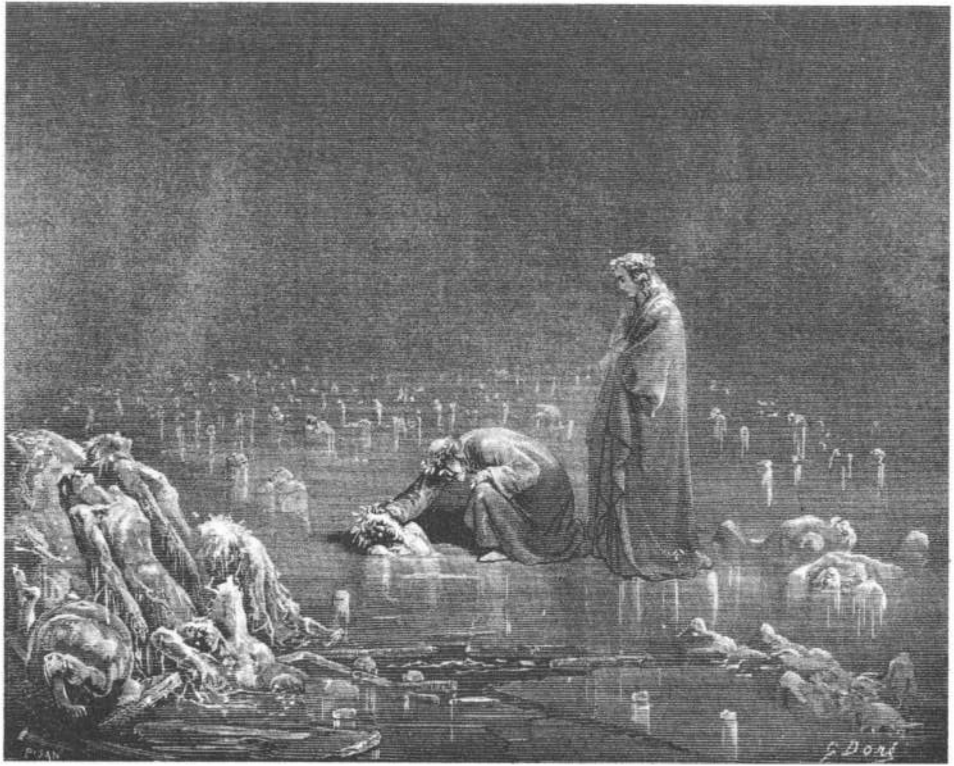
2 Aristoteles fiziği uyarınca ağırlığı olan tüm maddelerin ve düşen şeylerin eğilim gösterdiği, yani çekildiği dünyanın merkezi (bkz. *Cehennem* XXXIV:111).

3 Troia'ya ihanet ederek tahta atın şehre alınmasını sağlayan hain Troialı Antenor'un isminden hareketle, şehirlerine, ülkelerine, zümrelerine ihanet edenlerin cezalandırıldığı ikinci mıntıkaya Dante tarafından Antenora ismi verilmiştir.

Diye cevapladı, "Çarparak, vurarak başkalarının yüzlerine,
Canlıymışsın gibi ayağın ağır bir de?"
91 "Evet canlıyım, belki sana dokunur yararım,"
Oldu cevabım, "Duyulmasını istiyorsan namının,
Adını ekleyebilirim arasına yazdıklarımın."
94 Dedi ki: "Benim istediğim tam tersi;
Git, rahatsız etme, utancımla bırak beni,
Beyhudedir yaltaklanman bu kadar derinde bil ki!"
97 O vakit ensesinden tuttum da,
Dedim: "Adını söyleyeceksin bana,
Yoksa bir tel saç kalmaz burada."
100 Dedi ki bana: "Yolsan da bütün saçımı,
Söylemeyeceğim sana kim olduğumu, ne de göstereceğim suratımı,
Bin kez tekmelesen bile başımı."
103 Elime dolamıştım ki saçlarını,
Koparmıştım hatta bir tutamı,
Deli gibi uluyordu, hâlâ bakarken ısrarla aşağı,
106 Bir başkası ona bağırdı: "Neyin var Bocca?[1]
Çenenin takırtısı kâfi gelmedi de sana,
Bir de başladın mı ulumaya? Hangi iblis dadandı başına?"
109 "İşte," dedim, "melun hain, hacet kalmadı konuşmana,
Senin utanman adına,
Hakiki havadislerini götüreceğim yukarıya."
112 "Defol," diye cevapladı, "ne istersen anlat onlara.
Ama kurtulup bu yerden dönebilirsen dünyaya,
Konuş şu ağzı gevşek herif hakkında da.

---

1 Floransalı Guelfoların ağır bir bozguna uğradığı Montaperti Savaşında (bkz. *Cehennem* X: 85-7) ordusunun sancaktarının ellerini keserek birlikleri kargaşaya ve izleyen yenilgiye sürükleyen Floransalı hain Guelfo Bocca degli Abati.

G. Doré

115 Fransızların gümüşlerinin bedelini ödüyor burada;
'Gördüm' diyebilirsin 'Duera'yı da,
Günahkârların tutulduğu yerde soğukta.[1]
118 Başkası var mıydı diye sorarlarsa,
Floransa'nın gırtlağını kestiği Beccheria da,[2]
Duruyor hemen yanında.
121 Gianni de' Soldanieri de az ilerde,
Ganelon ve Tebaldello'yla birlikte,
Ki ikincisi açmıştı Faenza'nın kapılarını şafaktan
hemen önce."[3]
124 Onun yanından ayrılmamızın hemen sonrası,
Bir delikte donmuş gördüm iki ruhu,
Birinin kafası sanki ötekinin şapkası;
127 Ve acıkmış birinin ekmeği çiğnemesi gibi,
Yukarıdaki diğerine geçirdi dişlerini,
Tam o yerden beyinin enseyle birleştiği.
130 Melanippos'un şakaklarını,
Tydeus'un öfkeyle kemirmesi gibi tıpkı,[4]
Bu da çiğnedi kafatasını ve diğer kısımları.
133 "Ey sen," dedim "hayvansı bir şiddetle,

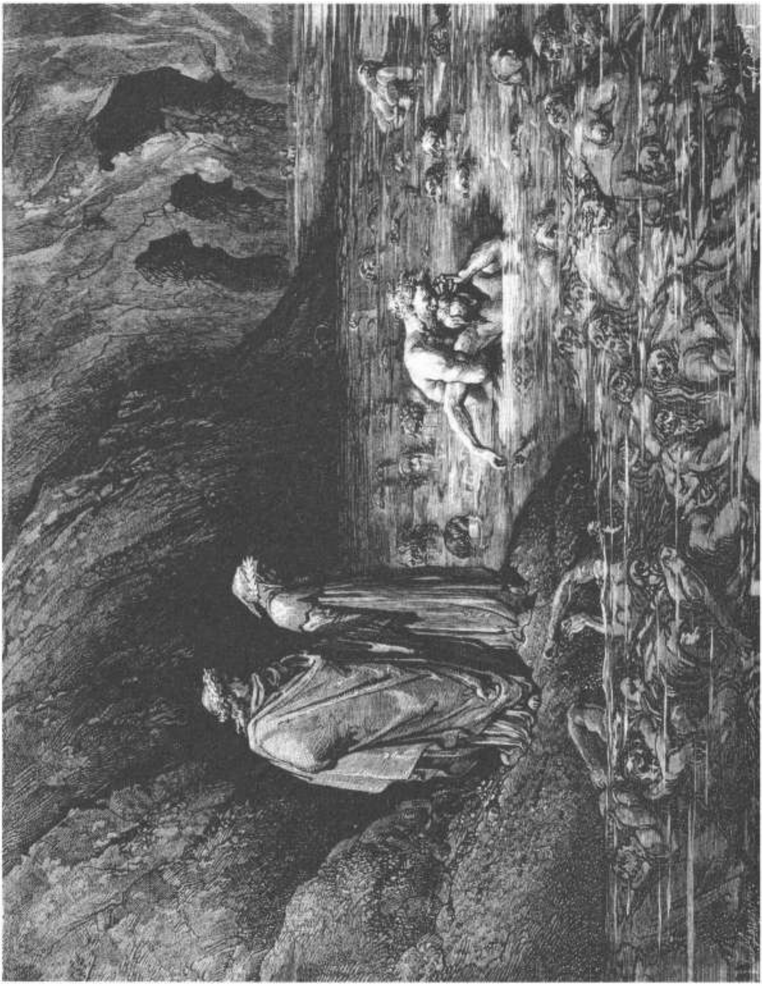
1 Cremonalı bir Ghibellino lideri olan Buoso da Duera 1265'te Fransız Guelfolarından rüşvet alarak Anjoulu I. Charles'ın ordusunun güneye doğru geçişine ve Kral Manfred ve Ghibellinoların üzerine seferine göz yummuştur.

2 Toskana'daki Papalık sefiri Tesauro dei Beccheria, Ghibellinolarla birlikte komplo hazırlamakla suçlanmış ve Floransa'daki Guelfo yönetimi tarafından 1258'de başı kesilerek idam edilmiştir.

3 Floransalı bir Ghibellino olan Gianni de' Soldanieri, 1266'da kendi hizbi içinde bir ayaklanmaya katılmış, bu ayaklanma Guelfoların Floransa'ya dönüşüne imkân sağlamıştır. Ganelon (Ganellone), Charlemagne'ı Pireneler üzerinden geri çekilmeye ikna eden, böylece Roland ve ordunun Müslümanlar tarafından pusuya düşürülüp katledilmesine neden olan hain şövalyedir (bkz. *Cehennem* XXXI:16-18). Tebaldello Zambrasi (ö. 1282) ise Faenzalı bir Ghibellino'dur, 1280 senesinde küçük bir anlaşmazlık bahanesiyle hizbine ihanet eder ve Bolonya'nın şehir kapılarını Guelfolara açar.

4 Tydeus, Thebai seferindeki yedi kraldan biridir. Thebaili Melanippos tarafından ölümcül yaralanır. Ölüm döşeğinde yatarken Melanippos'un kellesini kendisine getirirler, o da öfkeyle yemeye koyulur, öyle ki ağzı yüzü kan ve beyin parçalarıyla kaplanır [Statius].

Saldıran yediği kişiye,
Nedir bunun sebebi, söyle;
136 Şayet haklıysan reva gördüğün muamelede,
Senin kim olduğunu ve onun günahını bilmekle,
Telafi ederim seni yeryüzünde,
139 Dilim kuruyup susmadığı müddetçe."

KANTO XXXIII

Günahkâr vahşi öğününden kaldırıp ağzını,
O kafanın saçlarıyla sildi onu,
Az önce arkasını parçaladığı.

4 Sonra başladı: "Tazelememi istiyorsun biçare kederi,
Yüreğimi burkarken sadece hatırlaması dahi,
Hakkında konuşmadan evveli.

7 Ama sözlerim tohum olabilecekse,
Şimdi kemirdiğim bu adamın rezilliği meyvesine,
Göreceksin konuşurken ve ağlarken hem de.

10 Bilmiyorum senin kimliğini, buraya nasıl ulaştığını,
Fakat duydum lisanını,
Olmalısın bir Florasalı.

13 Bil ki, Kont Ugolino benim namım,
Bu da Ruggieri, başpiskoposum,[1]
Şimdi neden ona komşu olduğumu anlatacağım.

16 Herkesin malumudur yaptığı hile ve desise,
Önce düşürdü beni hapse, sonra terk edildim ölüme,
Ne yazık ki ona güvenmem sebebiyle;

19 Mamafih duymuş olamayacağın bir şey var ki,
O da ölümümün gaddarca olduğu ne denli,

---

1 Soylu bir Ghibellino ailesine mensup Ugolino della Gherardesca (1220-1289), ailesinin aksine 1280'lerde Pisa'da Guelfo hükümetinin başındaydı. Savaşı önlemek için bazı Pisa kalelerini Floransa ve Lucca'ya bıraktı, ancak bu hareketi nedeniyle 1288'de yeni gelen hükümet ve lideri, bir Ghibellino olan Başpiskopos Ruggieri (ö. 1295) tarafından ihanetle suçlandı. İki oğlu ve iki torunuyla bir kuleye hapsedildi ve sekiz ay sonra da açlığa terk edildi.

Duyacaksın şimdi ve bileceksin bana zulmetti mi.
22 Küçük bir delik tüy dökme kulesinde,
Ki şimdi benim vesilemle Açlık denir ismine,
Ve orada hâlâ mahpustur birileri kesinlikle,[1]
25 Zahir etmişti bana çoktan nice kereler ayı,
Gördüğümde bir kâbusu,
Ki geleceğin perdesini benim için yırttı.
28 Hem avcıbaşı hem de avın hamisi olan bir adam düşümde,
Sürdü kurt ile yavrularını düşerek peşlerine,
Pisalıların Lucca'yı görmesine mani olan tepeye,
31 Tazılarla birlikte çevik, idmanlı ve hevesli,
Gualandi, Sismondi ve Lanfranchileri,[2]
Öncü olarak gönderdi.
34 Kısa bir sürekten sonra, öyle geldi ki bana,
Baba ve oğulları bitaptı da,
Sivri dişlerin böğürlerini parçaladığını gördüm rüyamda.
37 Sabah olayazarken uyandığımda,
Oğullarım benimle olan orada,
Ağlıyorlardı uykularında ve ekmek sayıklamakta.
40 Sen de zalim olmalısın hakikaten,
İçime yerleşen korkuyu hissedip kederlenmediysen,
Neye ağlayabilirsin ki başka, buna gözyaşı dökmediysen?
43 Uyanmışlardı şimdi, ve saat neredeyse gelmişti
Genellikle bize yiyeceğimizi getirdikleri,
Ve gördüğü rüyadan ötürü her birimiz endişeliydi;
46 Ki duydum korkunç kulenin kapısı kapatılmakta çivilerle,

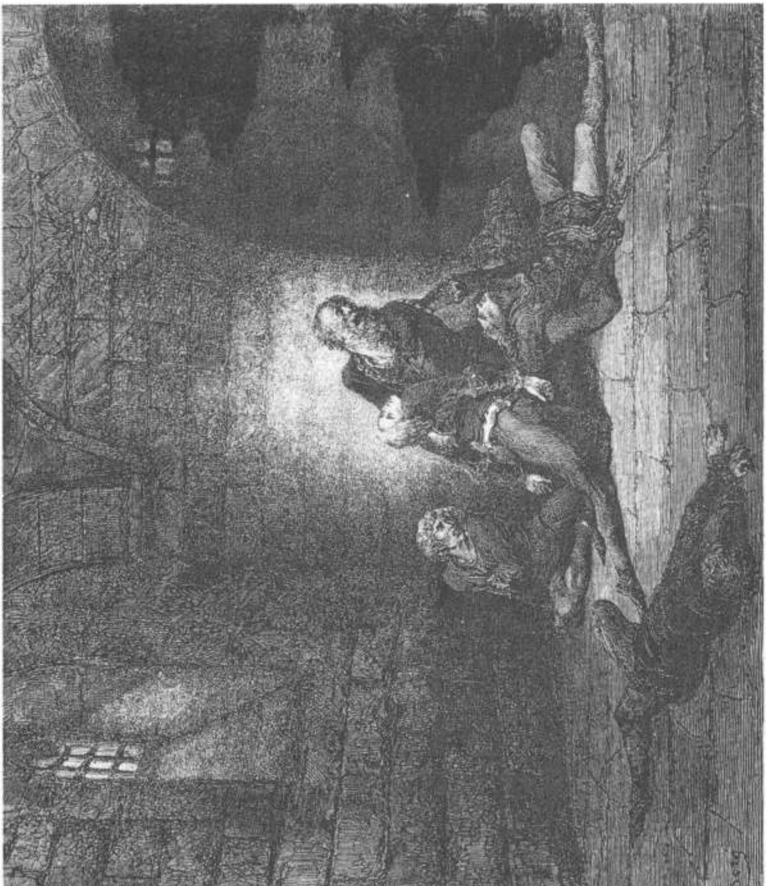
---

1 Tüy dökme mevsiminde şehrin simgesi kartalların içine konması nedeniyle "kartal yuvası" da denen Pisa'daki "Açlık Kulesi," Torre della Fame 1318'e kadar hapıshane olarak kullanılmaya devam etti.

2 Başpiskopos Ruggieri'yle işbirliği yapan Pisa'nın önde gelen aileleri.

Etmeyip hiçbir kelime,
Baktım oğullarımın yüzlerine.
49 Ağlamadım, taş kesildim tıpkı;
Çocuklar döktü gözyaşı, ve zavallı Anselmucciom sordu:
'Baba, yüzün... Sana ne oldu?'
52 Dökmedim bir damla yaş, cevap vermedim de,
O gün boyunca ve de izleyen gece,
Ta ki güneş yükselinceye dek tekrar dünya üzerinde.
55 Zayıf bir ışık sızınca, elemli zindanımıza,
Gördüm dört oğlumun suratına,
Aksetmiş simamı da,
58 Kahırla ısırdım ellerimi;
Oğullarım bunu açlıktan yaptığımı düşündü,
Ve birden kalkıp ayağa dediler ki:
61 'Baba, bu bedeni madem sen verdin,
Hakkındır, geri alabilirsin,
Daha az acı verecektir, bizi yiyebilirsin.'
64 Sakinleştirdim kendimi, üzülmesinler diye daha fazla;
Suskun kaldık hepimiz o gün ve ertesi boyunca;
Ah merhametsiz toprak, neden yarılmadın ha?
67 Dördüncü güne ulaştığımızda,
Gaddo kapaklanarak ayaklarımın ucuna boylu boyunca,
Yalvardı: 'Baba, neden yardım etmiyorsun bana?'
70 Ve öldü orada; beni gördüğün gibi,
Ben de gördüm diğer üçünün birer birer düştüğünü,
Yaşarken beşinci ve altıncı günü; o vakit ki
73 Kördüm şimdi, el yordamıyla buldum hepsini,
Ve öldükten sonra, iki gün seslendim isimlerini;
Sonra kahırdan evvel açlık bitirdi beni."
76 Konuşup bu minvalde, dönmüş gözleriyle,

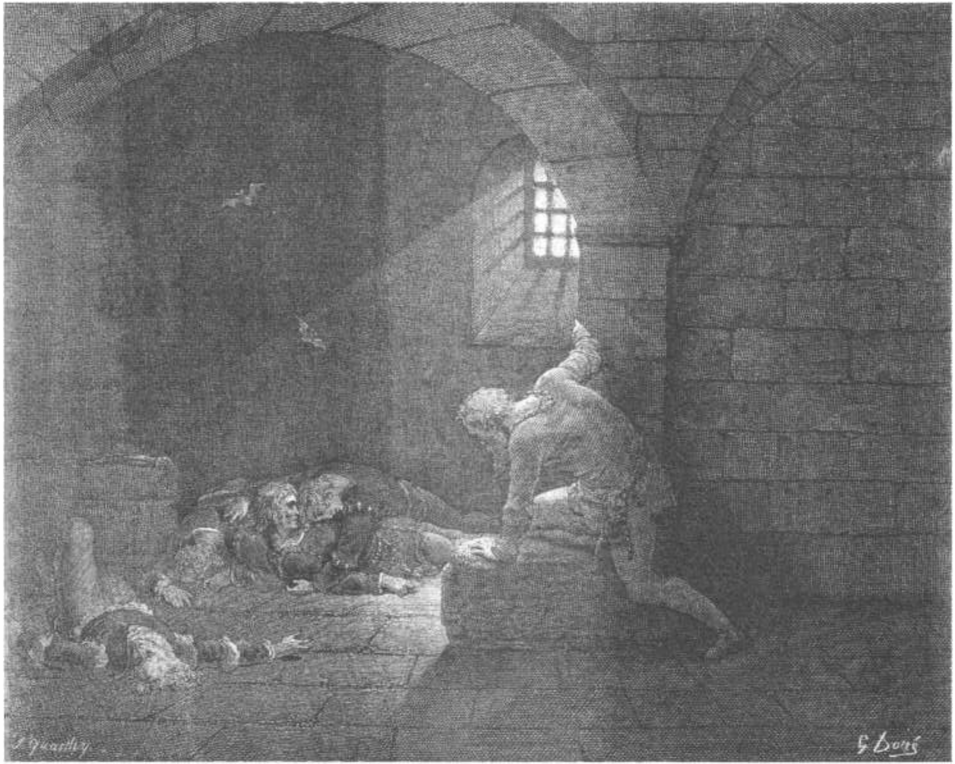

Kavradı yine o sefil kafayı dişleriyle,
Bir köpeğinki gibi güçlü olan yumulduğunda kemiğe.
79 Ah Pisa şehri, sensin o güzel ülkede *si*
Diye seslenen tüm halkın alnındaki kara lekesi,[1]
Komşuların seni cezalandırmakta geri kalıyor madem ki,
82 Kımıldasın Capraia ve Gorgona adaları da,
Gelip bent olsunlar Arno'nun ağzına,
Boğulsun böylece yaşayan her bir insan bağrında!
85 Ugolino Kontu sahip olsa da,
Senin kalelerine ihanet etme namına,
Böyle bir haç taşıtmamalıydın onun oğullarına.
88 Masumdu, ey yeni Thebai,[2]
Uguccione ve Brigata, zira genceciklerdi,
Ve diğer ikisi de, şiirimde andığım isimlerini.
91 Devam ettik daha öteye,
Buzun başka günahkârları haşince sardığı yere,
Ancak bunlar eğilmiş değil, yatıyorlar sırtları üstünde.
94 Ağlamaları olmuştu ağlamalarının bizzat engeli,
Kederleri bulamadan ifadesini, geri dönüyordu içeri,
Böylece ıstırapları oluyordu daha eziyetli;
97 Zira ilk akan yaşlar donup küme küme,
Billur bir siperlik misalince,
Dolduruyordu kaşın altındaki çukuru tamamiyle.
100 Soğuktan yüzümü gerçi,
Tıpkı ölü bir nasır gibi,
Tüm hisler terk etmişti,
103 Fakat yine de bir esinti hissettim gibi geldi,
Dedim ki: "Üstadım bu rüzgârı kim estirdi?

---

1 Güzel ülke İtalya, "*si*" İtalyanca "evet."

2 Thebai gibi pek çok mezalimin yuvası olan Pisa şehri.

Buradaki bütün buhar donup çökmüştü hani?"
106 Dedi ki: "Varacaksın kısa süre içinde,
Bu rüzgârın yukarıdan nasıl estiğini görüp de,
Gözlerinin bizzat soruna yanıt vereceği yere."
109 Altımızdaki buzdan kabukta mukim kederlilerden,
Biri bize bağırdı: "Ey ruhlar zalimlikleri muayyen,
Bu son mevkiye tayinden,
112 Kaldırın şu kalın tülü yüzümden,[1]
Elemimi koyvereyim dolu yüreğimden,
Gözyaşlarım yeniden buz kesmeden."
115 Cevap verdim: "Kim olduğunu söylersen,
Yardım alırsın benden,
Buzun dibine atılayım sözümden dönersem."
118 Cevapladı hemen: "Fra Alberigo'yum ben,[2]
Meşum bahçenin meyvelerine meyleden,
İncirin bedelini burada hurmayla ödeyen."
121 "Ah," dedim, "sen ölmüş müydün ki?"
"Bilemiyorum nedir ahvali,
Yeryüzünde kalan bedenimin?" dedi ve devam etti:
124 "İmtiyazlıdır Ptolemya,[3]

---

1 Donmuş gözyaşlarının oluşturduğu tabaka.

2 Romagna bölgesindeki Faenza şehrinin önde gelen Guelfolarından olan Alberigo (ö. 1307) daha sonra Şen Keşişler'e katılır (bkz. *Cehennem* XXIII: 103) ve Frate/Fra (keşiş) olur. 1285'te bir aile ihtilafında sözde barışmak için iki akrabasını yemeğe davet eder ve meyve servisine geçilmesi parolasıyla adamlarına onları öldürtür. İncirle tanımlanan ihanetinin cezasını Cehennem'de ebedi ağır işkenceyle, yani daha pahalı ve nadir bulunan bir meyve olan hurmayla çekmektedir.

3 Dante'nin misafirlerine ihanet edenlerin cezalandırıldığı üçüncü mıntıka için münasip gördüğü isim Ptolemya'dır. Ya *I. Makkabiler* 16:11-16 uyarınca üvey babası ve iki üvey kardeşini yemekte öldüren Eriha Valisi Ptolemi ya da mülteci olarak kendisine sığınan Romalı general Pompeius'u öldüren Mısır Kralı XIII. Ptolemaios'un adından türetilmiştir (*Cennet* VI:69). Ptolemya'nın kendine has bir ceza yöntemi vardır: Ruh günahı işler işlemez ölmeden Cehennem'e gönderilmektedir. Bu Hıristiyan doktrininin Tanrı'nın bağışlayıcılığı ve tövbeye dair temayüllerine açıkça aykırı olsa da Dante'nin misafirperverlik ve kurallarına, birlikte yenilen yemeğin toplumu bir arada tutan sevgi ve güveni

Sıklıkla ruh önceden düşer buraya,
Atropos ipliğini kesmeden daha.[1]
127 Buz tutan yaşlarımı yüzümden kazımakta,
Daha bir istekli ol diye anlatayım sana,
Bir ruh benim gibi hain olduğunda,
130 Bir iblis alır bedenini,
Artık gelene kadar vadesi,
O idare eder dünyadaki sureti.
133 Ruh düşer de bu zindana,
Belki de arkamda benimle kışlayanın hâlâ,
İçinde bir iblisle gezinmektedir bedeni yukarıda.
136 Tanırsın sen de mutlaka yeni indinse aşağı,
Ser Branca d'Oria bu,
Buraya böyle kapatılalı yıllar oldu."[2]
139 "Sanıyorum," dedim ona, "Kandırıyorsun beni,
Branca d'Oria henüz ölmedi ki,
Yiyor, içiyor, uyuyor ve giyiyor giysilerini."
142 "Michele Zanche," dedi, "kaynayan hani yukarıda,
Malebranche'nin katran çukuruna,
Ulaşmamışken daha,
145 Branca bir iblisi bıraktı kendi yerine bedeninde,
Bir akrabası da aynı şekilde,
Ortak olan ona ihanette.
148 Haydi uzat artık ellerini, aç gözlerimi."
Fakat ben silip açmadım gözlerini;
Bir haine ihanet gerçek nezaketti.
151 Ah Cenovalılar, bir halk ki her gelenekten ayrılan,
Lakin fesatınız tastamam,

---

tesis ettiğine dair inancına vurgu yapmaktadır.

1 İnsanın ömür ipini eğirir halde tasvir edilen üç kader tanrıçasından Atropos ipi keserek ölümü getirir (bkz. *Araf* XXI:25-27).

2 Cenovalı Branca d'Oria (ö. y. 1325), davet ettiği ziyafette –bir akrabasıyla ortaklaşa– üvey babası Michele Zanche'yi öldürmüştür (bkz. *Cehennem* XXII: 88). Dante'nin yolculuğun tarihi olarak andığı 1300 senesinde hâlâ hayattadır.

Hâlâ neden sürülmediniz dünyadan?
154 Birlikte Romagna'nın en menfur ruhlarıyla,
Sizden birine de rastgeldim, suçları dolayısıyla
Ruhu batmışken Kokytos'a halihazırda,
157 Vücudu canlı gibi görünen yukarıda.

KANTO XXXIV

"*Vexilla regis prodeunt inferni,*[1]
Bak ileri şimdi!" dedi Üstadım ve devam etti,
"Görebiliyor musun kendisini?"
4 Ağır bir sis çöktüğünde,
Ya da yarıküremiz kararırken geceye,
Yeldeğirmenleri uzaktan nasıl görünürse,
7 Öyle bir yapı göründü gözüme.
Akabinde rüzgâr çok şiddetlendi de,
Başka bir siper yoktu, sindim Rehberimin gerisine.
10 Şimdi bir yerdeydim ki, ve korkuyla yazıyorum veznini,
Tüm gölgelerin üzeri tamamen örtülü,
Ama görülebiliyorlar camın altındaki saman çöpü.
13 Kimi dimdik duruyor, dümdüz yatıyor kimi,
Kiminin ayak tabanları üstte kiminin kafasının tepesi,
Kimi kıvrılmış baştan ayağa yay gibi.
16 Biraz daha ilerledikten sonra Üstadım oldu kani,
O mahluku, ki bir zamanlar güzel ve görkemliydi,
Bana göstermenin gelmişti vakti;
19 Önümden kenara çekildi ve durdurdu beni,
"İşte Dis" dedi, "Burası şimdi,

---

[1] Latince "Cehennem kralının sancakları ilerlemekte." İlk üç kelimesi Latince bir ilahiyle aynıdır ve bu ilahide kral İsa, sancağıysa haçıdır. Dinsel bir ilahinin bu sarsıcı taklidi Lucifer'i İsa'nın antitezi ve insanlığın en büyük düşmanı olarak göstermektedir.

Cesaretle donatman gereken yer kendini."[1]

22 Ey okur, sorarsan nasıl bitkin ve donmuş haldeydim şayet,
Mümkün değil tasvir etmek,
Kelimeler etmez kifayet.

25 Ölmemiştim, ama yaşamıyordum da;
Kendin hesap et, biraz ince zekân varsa,
Ne hale gelmiştim her ikisinden de mahrum kaldığımda.

28 Meyus krallığın imparatoru,
Buzdan çıkmış göğsünün yarısı,
En iyisi bir devle yapayım kıyası,

31 Devlerin boyu onun kolu kadardı,
Hesapla şimdi ne kadar muazzam olmalıdır tamamı,
Nispet alarak bu uzvu.

34 Şayet bir zamanlar güzelse çirkin olduğu kadar şu anda,
Ve yine de kaldırdıysa kaşlarını Yaratıcısına,
Anlaşılır, nasıl her musibet menşeini onda bulmakta!

37 Ah nasıl da hayret vericiydi,
Görmek üç yüzü kafasındaki!
Biri önde, kankızıl rengi;

40 Kürekkemiklerinin üzerinde diğer ikisi,
Bu ilkiyle birleşikti,
Sonra tepede tekrar buluşuyordu üçü;

43 Beyaz ile sarı arası renkte sağdaki;
Soldakinin görünüşü,
Nil'in geçtiği vadilerden gelenler gibi.

46 İki kanat açıktı beher yüzün altında,
Münasip düşecek kadar geniş kocaman bir kuşa,

---

1 Tanrı'ya isyan etmeden önce başmeleklerin en görkemlisi olan Lucifer, şimdi evrensel kötülüğün ve acının simgesi bir canavara tenzil edilmiştir. Dis için bkz. *Cehennem* VIII: 68.

Denizde bu kadar büyük yelkenler görmedim asla.
49 Tüysüzdü kanatları,
Andırıyordu yarasaları,
Biteviye çırpıp onları, estiriyor üç rüzgârı,
52 Ki tüm Kokytos bu rüzgârların altında donuyordu.
Altı gözüyle ağlıyordu, ve üç çenesinden aşağı
Yaşlar süzülüyordu ve kanlı salyaları.
55 Her ağzında bir günahkârı eziyordu dişleriyle,
Bir keten dövücü misalince,
Eziyet edebiliyordu böylece bir defada üçüne.
58 Önünden günahkârları pençesiyle alıyor,
Çoğu kez sırtlarında deri bırakmıyordu,
Bu darbeden sonra çiğnenmek hafif geliyordu.
61 "Şu yukarıdaki ruhun en büyük acıyı çekmesi gerekmekte,"
Dedi Üstat, "Yahuda İskariyot[1] o, başı içerde,
Bacaklarıysa dışarda silkinmekte.
64 Diğer ikisi, başları aşağı bakan,
Brutus'tur kara suratın çirkin ağzından sarkan;
Bak nasıl kıvranıyor acıdan ve etmiyor bir tek kelam!
67 Ve diğeri Cassius, görünen güçlü kuvvetli.[2]
Gece yükseliyor yine, gitme zamanı geldi,
Gördük görülebilecek her şeyi."
70 Uydum elbet Üstadıma, sıkıca sarıldım boynuna;
Uygun zamanı ve durumu kolladı da,
Atladı Şeytan'ın üzerine, kanatlar tamamen açıldığında;
73 Tutunup donmuş tüylerine,

---

1 Yahuda İskariyot (Latince *sicario*, "katil" kelimesinden) otuz gümüşe İsa'yı Romalılara teslim etmiştir. Tanrı'nın Oğlu'na ihanet ettiği için insanoğlunun içindeki en büyük haindir.

2 Iulius Caesar suikastinden sorumlu Brutus ve Cassius, Kiliseye ihanet eden Yahuda'dan sonra, en büyük dünyevi güce, İmparatorluğa ihanet ettikleri için ikinci sırada ağır ceza çekmektedirler.

Başladık bedeninden aşağı inmeye,
Geçerek bir püskülden diğerine.
76 Geldiğimizde tam uyluğun başlayıp yuvarlaklaşmaya
Kalçanın kabarıklığına dönüştüğü noktaya,
Rehberim derin nefesler ve büyük çabayla,
79 Döndürdü kendini, başı bacaklarının olduğu tarafta,
Kavradı tüyleri sıkıca tırmanacak gibi yukarıya,
Sandım tekrar gidiyoruz Cehennem'in gayyasına.
82 "Sıkı tutun, mecburen böyle merdivenlerle,"
Dedi Üstat, yorgun biri gibi nefes nefese
"Gideceğiz bunca fenalıktan öteye."
85 Sonra sıçrayarak geçti bir kaya yarığına,
Ve beni de yerleştirdi kenarına;
Sonra tedbirli adımlarla geldi yanıma.
88 Kaldırdım gözlerimi ki,
Görmeyi umuyordum Lucifer'i bıraktığım gibi,
Lakin şimdi bacakları yukarıda duruyor tam aksi;
91 Hangi noktayı geçtim, ne oldu, anlayamayacak kesinlikle,
Cahillerin kifayetsiz hükmüyle,
Kafam allak bullak oldu bunun üzerine.
94 "Ayağa kalk," dedi Üstadım, "Geçiyor zamanı;
Menzil uzak, patika zorlu,
Güneş çoktan üçünce saate varan yolu yarıladı."[1]
97 Önümüzde uzanan bir saray koridoru değildi,
Yontulmuş taştan zemini, tabiatın eseri,
Loş bir mahzende buldum kendimi.
100 "Üstadım, bu gayyadan kurtarmadan kendimi daha,"

---

1 Yaklaşık sabah 7:30. Kilisenin gün bölümlemesine göre birinci saat ile üçüncü saatin tam ortası. Vergilius bu kantonun 68. dizesinde gece olduğunu söylemiştir, ancak şimdi "o noktayı," yani dünyanın merkezini (bkz. *Cehennem* XXXII: 73-74) geçmişlerdir ve artık güney yarıküredelerdir, insanların yaşadığı kuzey yarıkürede geceyken burası gündüzdür.

Dedim ayağa kalkınca,
"Hatamı düzeltmek için biraz konuşsana;
103 Buz nerede? Ve o nasıl da öyle
Döndü tam tersine? Ve bir de bu kadar kısa sürede,
Gece nasıl ulaştı gündüze?"
106 Dedi ki: "Sanıyorsun ki hâlâ sen,
Öte tarafındasın merkezin, tüyüne tutunmuştum
orada ben,
Melun kurtçuğun, dünyanın ortasını kemiren.
109 O taraftaydın indiğimiz müddetçe,
Fakat ben döndüğümde, geçtin noktayı sen de,
Tüm ağırlıkları cezbeden her yönde.
112 Ve şimdi aşağısına vardığın yarıküre ki,
Tam zıttır –uçsuz bucaksız kuru toprakla örtülü,
Ve zeniti altında öldürüldüğü,
115 Günahsız doğan ve yaşayan İnsan'ın– bizim yarı-
küremize.
Ayaklarının bastığı o küçük küre,
Yahudya'nın diğer yüzüdür sadece.[1]
118 Burada sabahtır vakit, orada akşamken;
Lucifer, ki tüylerini yaptığımız merdiven,
Eskiden olduğu gibi sabittir orada halen.
121 Bu tarafa düşmüştü o Cennet'ten;
Toprak korkarak saplanan bu iblisten,
Bizim yarıküremize çekilip şekillendirdi, buralara
örtü yapıp denizden;
124 Burada kalan tek kara parçası ise,
Yine kaçmak için ondan herhalde,
Göğe doğru yükseldi bırakarak bu koca oyuğu ge-
ride."[2]

---

1 Buzla kaplı dokuzuncu dairenin son ve en dipteki mıntıkasına hain Yahuda'nın isminden türeterek Dante Yahudya ismini verir.

2 Dante'nin de paylaştığı ortaçağ inanışlarına göre insanlığın meskun olduğu, "bizim" yaşadığımız kuru topraklar kuzey yarıküredir ve Hindistan'dan İspanya'ya uzanan bu yarıkürenin merkezi *Hezekiel* 5:5 uyarınca Kudüs'tür.

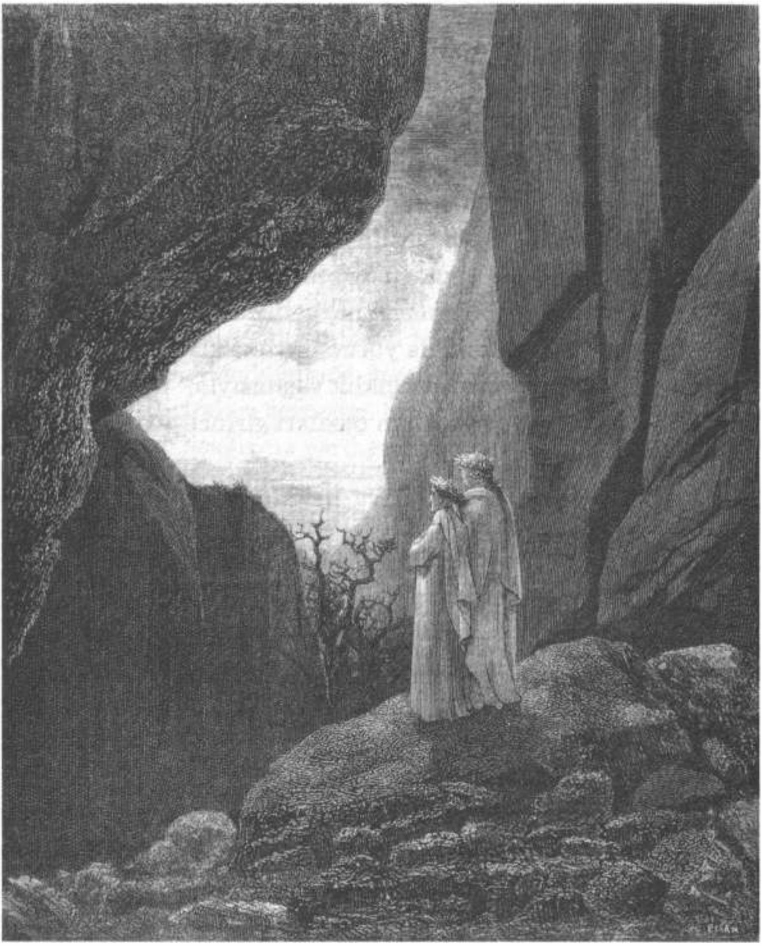
127 Bir yer var ileride,[1]
Beelzebul'un kabrinin olabildiğince ötesinde,
Görünmüyor göze, fark ediliyor sesiyle sadece,
130 Bir derenin şırıltısı geliyor kulağımıza,
Akıyor suların kayada açtığı oyukta,
Uysal bir eğim ve hafif kıvrımlarla.
133 Rehberim ve ben girdik bu saklı yola,
Dönmek için yeniden aydınlık dünyaya;
Tırmandık dinlenmeyi hiç getirmeden aklımıza,
136 O önde, ben arkada yürüdük yukarılara,
Ta ki yuvarlak bir açıklık vasıtasıyla,
Göğün güzelliklerinin bazıları girinceye dek nazarıma;
139 Çıktık buradan dışarıya, bakalım diye bir kez daha yıldızlara.[2]

---

dolayısıyla bu yarıkürenin zeniti de (bkz. *Araf* II:1-3 ve ilgili dipnot) Kudüs'ündüdür; burada (ve bunun altında) hem Tanrı hem İnsan olan günahsız İsa Mesih çarmıha gerilerek ölmüştür (bkz. 5. dize ve 112-115. dizeler). Güney yarıküreyse denizlerle kaplıdır, tek istisna dünyanın merkezine düşen Lucifer'den uzaklaşmak için ardında Cehennem'in büyüklüğüne denk bir boşluk bırakarak Cennet'e doğru yükselen Araf dağıdır.

1 *Matta* 12:24 uyarınca "cinlerin reisi" anlamına gelen Beelzebul, Lucifer'in bir diğer adıdır.

2 Vergilius ve Dante'nin Cehennem'i geçip Araf'a varma yolculuğu yaklaşık yirmi dört saat sürer ve şafak sökmeye yakın yeraltından tekrar yeryüzüne çıkarlar. "Yıldızlar" (*stelle*) *Komedya*'nın diğer iki neşidesinin de son kelimesi olacaktır.

Dante Alighieri

İLAHİ KOMEDYA

CEHENNEM

İlahi Komedya ölmeden önce ölmenin ve yeniden doğmanın yolculuğudur. Yazıldığı 14. yüzyıla dair bir tanıklık sunduğu kadar insanın iyiye, salim ve kâmil olmaya nasıl ulaşacağına dair bir rehberdir de. İtalyanca orijinalinden çevrilen bu eksiksiz ve tamamı kafiyeli İlahi Komedya, ayrıca Dante'nin referans ve hayal dünyasına vâkıf olunabilmesi için ayrıntılı notlarla zenginleştirilmiştir.

Dante'nin şiirsel başyapıtının ilk menzili olan Cehennem'i sizlere, Komedya'nın en canlı tasvirini sunduğu kabul edilen 19. yüzyılın üretken ressamı Gustave Doré'nin 1866'da çizdiği 75 resimle sunuyoruz.

ALFA

alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com

9 786050 380576

EDEBİYAT